لە چاپکراوەکانی کۆڕی زانیاری کورد

فەرهەنگی لەک و لوڕ

دانان و کۆکردنەوەی :

حەمیدی ئیزەدپەناه

لێدوان و بەراوردکردنی

مەحموود زامدار

چاپخانەی کۆڕی زانیاری کورد

بەغدا ــ ١٩٧٨

لە چاپکراوەکانی کۆڕی زانیاری کورد

فەرهەنگی لەک و لوڕ

دانان و کۆکردنەوەی :

حەمیدی ئیزەد پەناه

لێدوان و بەراوردکردنی

مەحموود زامدار

چاپخانەی کۆڕی زانیاری کورد

بەغدا ـ ١٩٧٨

لە بڵاوکراوەکانی کۆڕی زانیاری کورد

فەرهەنگی لەک و لوڕ

دانان و کۆکردنەوەی :

حەمیدی ئیزەدپەناه

لێدوان و بەراوردکردنی

مەحموود زامدار

چاپخانەی کۆڕی زانیاری کورد - بەغدا

١٩٧٨

من مطبوعات المجمع العلمي الكردي

قاموس

(لك) و (لر)

جمعه : حميد ايزدپناه

تحقيق ومقارنة : محمود زامدار

مطبعة المجمع العلمي الكردي

بغداد ـ ١٩٧٨

خوێنەری هێژا :

دوکتۆر (بهرام فرەوشی) ئەندامی دەستەی بەڕێوەبەری ئەنجومەنی (ایران باستان) بەم چەند وشەیە فەرهەنگەکە دەکاتەوە و دەڵێ :

« دیالێکتە ئێرانیەکان پڕن لە گەنجینەی زۆر گەورەی ئەدەبیات ، کە لە سەرمایەی بە نرخی مەعنەوی وڵاتە دێرینەکەمان و پاشماوە شارستانیە گەورەکەی ماوەتەوە. ئەو سەرمایە گەورەیە ــ بە داخەوە ــ بەرە بەرە وا لە دەس دەچێ و بە تێپەڕینی رۆژگار دیالێکتە کۆنەکان دەکوژێنەوە و لە بیر دەچنەوە .. یەکێ لە ئامانجەکانی ئەنجومەنی (فرهنگ ایران باستان) کۆکردنەوە و پاراستنی ئەو دیالێکتانەیە [1] .. کتێبی فەرهەنگی لوڕی یەکەمین کتێبی زنجیرەی دیالێکتە ئێرانیەکانە .. هیوای ئەوە هەیە کە ئەنجومەن بتوانێ دیالێکتە ئێرانیەکانی تریش ، کە چەند سەدێکن ، کۆبکاتەوە و بڵاویان بکات [2] زۆر سوپاسی دۆستی زانامان کاك دکتۆر

---

(1) گەڕان و سۆراخ و ساغکردنەوەی دیالێکتەکانی کوردی (دایك) مەزنترین و کوردانەترین کارێکە . لە بەردەم ئەدیب و رۆشنبیر و زانایاندا .

(2) لە ئەنجامی تێکەڵاوی گیانی بە گیانانەی لوڕەکان لەگەڵ میللەتی فارس و لەبەر ئەوەی ئەم میللەتەیش . وەکو میللەتێکی گەورە و حوکمڕان، دەوری مێژوویانەی خۆی دەبینێ .. بۆیە زۆر شتی ڕۆژانەی سیاسی و رۆشنبیری و شارستانی لە ئەم وەرگرتوە ، هەروەکو چۆن ئەم دیاردەیە لە نێو ئێمەدا لەگەڵ برا عەرەبەکان هاتۆتە کایەوە ؛ هەروەك کوردەکانی کوردستانی تورکیا و کوردەکانی یەکێتی سۆڤێت و سوریایش .

(منوچهری سوده) ماموستای زانستگا . دەکەین کە لە کاری ناسینی دیالێکتە ئێرانیەکاندا ماموستایەکی بێوێنەیە و کتێبی فەرهەنگی لوڕێش لەژێر چاودێری ئەواندا . ئامادە و ڕێك و کۆك کراوە .. هەروا سوپاسی کاك (حەمیدی ئیزدی پەنا)یش دەکەم . کە دیالێکتی زگماکی خۆی کۆکردۆتەوە و لە سازکردنی ئەم فەرهەنگەدا زۆر ڕەنجی کێشاوە . هیوادارم کە درێژە بە کاری سودمەندی خۆی بدات .

سوپاسی خاتونی خێرخواز (فەرەنگیز یەگانەگی) کە خەرجی چاپکردنی ئەو کتێبەی لە سەرمایەی خوالێخۆشبو . جەمشیدی یەگانەگی داوە ، سلاوم بۆ گیانی ئەو پیاوە خێرخوازە دەنێرم ..

هەروا سوپاسی دۆستی هونەرمەند کاك (اکبر قطره دریائی) دەکەم . کە ئەم کتێبە بە یارمەتی ئەوان گەیشتۆتە بەردەست .

سەرەتـا

لە پاشا (زانابەکی !) دیکەی (منوچهر ستوده) ناو دەقی سەرەتاکە دەشکێنن و بەم چەشنە دەدوێ :

« نزیکەی سەد و پەنجا زاری جۆێ جۆێ لە دیالێکتەکانی (فارسی !) کەلە ئێرانی گەورەدا . تـا ئەمڕۆ برەویـان هەیـە ، جێگەی سـەرنج و ئێرامانی زمانناسانی ئەوروپایی و ئێرانیـە .. ئەو دیالێکتانە هەر لەو کاتەوە کە زمانی فارسی کۆن لـە بارەگای هەخامەنشیەکاندا برەوی هەبۆ ، لـەو زەمانەدا زەردەشت پێغەمبەری ئێران گاتەهای دەنوسی ، لەو سەردەمەدا کە ساسانیەکان بە زمانی پەهلەوی دەدوان . لە سەرتاسەری ئێراندا هەبۆن و زمانی وتووێژی تیرە جیاجیاکانی ئاریایی‌بۆن .. گرینگی و نرخی ئـەو دیالێکتانە لە ـ بەردنوسەکانی ـ هەخامەنشیان یـا ئاوێستای زەردەشت، یا نوسراوەکانی پەهلەوی کەمتر نین . زمانی فارسی و زمانی ئاوێستا و زمانی پەهلەوی رۆژێ لە رۆژان . یەك لەو دیالێکتانە بۆن [1] .

هەریەك لەو دیالێکتانە . پڕن لە وشە و تەرکیبات و زاراوەی رەسەنی فارسی و هەریەك لەوانە دەکرێ بۆ فارسی ببنە کانگەی ئیلهام‌بەخش .

ئەو دیالێکتانە لە کۆنیشەوە . ئەدەب‌دۆستان پەیوەندیان پێ نەبوە و

---

[1] بو سەدەیێ دەبێ ، گەلێ وشە و دەستەواژەی تازەبابەتی کوردی لەرێی گۆڤار و رۆژنامەکانەوە . کەوتۆتە نێو زمانی ئەدەبیمان . کە لە نە نەژادا لوڕین .. هەمان شتیش بۆ کرمانجی ژۆرۆ .

ئەدیان و زانایان کەمتر سەرنجیان داوێ . رەنگە کۆنترین کەسێ کە بایەخی‌پەوان داوە (مقدسی) جوغرافی زانی بە ناوبانگ بێ ، کە لە گەشتەکەی خۆیدا . گەیشتۆتە هەر شارێ . سروشتە تایەتیەکانی دیالێکتی ئەو ناوچەیەی زۆر کورت و ساکارانە تۆمارکردوە .. یەك دوو شەرح و توێژینەوەی کورت بە زمانی (طبری)و یەك دوو کتێب لە شێوەی (نصاب الصبیان) و چەند گۆرانییەك بە دیالێکتە ناوچەیەکانی مەلبەندە جیاوازەکانی ئێران گەیشتۆتە دەست ئێمە ، کە ناتوانین هیچ کامێکیان بە لێکۆلینەوەیەکی ورد و تەواوی. یەکێ لەو دیالێکتە ناوچەییانە دابنێین..ئەگەر ئەوانە بخەینە لاوە ، یەکسەر دەبێ بچینە سەر ئەو لێکۆلینەوانەی کە بێگانەکان کردوویانە . یارمەتێ لەو کارانە وەرگرین ، کە ئەوان لەو بارەیەوە کردوویانە .. ئەو خەلکەی بەو دیالێکتانە قسە دەکەن ، لەبەر بوونی هۆیەکانی هاتوچۆی ئەمرۆ ، لە کونجی گۆشەگیرێ هاتونەتە دەرێ . نەك هەر تەنیا سەر لە شارە گەورەکانی ئێران دەدەن . بەلکو بۆ ولاتانی دراوسێ و ئەورووپا و ئەمەریکایش پێ‌هەلدەگرن.. لادێیی‌یەکی دوورنشین . کە پارەوپولی نیە گەشتی پێ‌بکا ، کە رادیوکەی دەکاتەوە (زمانی ئەدەبی فارسێ) کە لە پایتەخت باوە . دەبیسێ . لادێیی‌یەکی‌تر کە سەروکاری لەگەل دەزگای میریدا هەیە ، نامەکانی خۆی بە زمانی باوی (پایتەخت) دەنوسێ و لەگەل کاربەدەستانیش بەو زمانە (دەدوێ).. رۆژێ نیە کە رێبوار و جیهانگەرێ و فەرمانبەر و پشکنەرەکان و کاربەدەستانی‌تر ، لە مەلبەندەوە نەچنە هەمو ناوچەکانی ئێران و زمانی پایتەخت نەبەنە ئەو ناوچانە .. زۆری پێ‌ناچێ ئەو دیالێکتانە لە ئەنجامی ئەو پەیوەندیانەوە لە بایەخ دەکەون و پاش زەمانێکی کەم ، یەکسەر لەناو دەچن .

ئەرکی ئێمەیە ئەوەی بۆمان دەکرێ ، هەولی کۆکردنەوەی ئەو دیالێکتانە بدەین و لە سەر زار و زمانانەوە بیانهێنینە سەر دەفتەر و کتێب و

له فەوتانی یەکجاری رزگاریان بکەین و رێگایەك بۆ توێژینەوە و لێکۆلینەوەی زمانی فارسی بکەینەوە ... [٢]

تۆسەر تا ئەو جێیەی توانیویتی ، لەو بـارەوە درێغـی نـەکردوە و جاروبارێش یارمەتی لەو کەسانە وەرگرتوە . کە پەیوەندیان بە دیالێکتەکە هەبوە ..

بەرهەنلی لوری . چەند ساڵ لەمەوبەر نامەی دوکتۆرای کاك حەمیدی ئێزدی پەنا بۆ ، ئەو وەختەی کە بە شێوەی نامەبۆ ، نامەیەکی بەرچاو بـۆ ، چونکە بە (امتیاز)ەوە پەسەندکرا .. لەم چەند ساڵەیشدا ، ئەو نامەیە پاراوتر بوە ، تاکو ئەمڕۆ بوە بە کتێبێکی رێكوپێك ..[٣]

وانیە کاك ئێزدی پەنا ، تەنیـا هەر ئەم کتێبـەی هـەبێ ، بەڵـکو لێکۆڵـینەوەیەکی زۆر وردی ، لە بارەی ناوە جوغرافیاکان ، ری و شوێنەکان، گۆرانی و مەتەڵەکانی لوری و دیالێکتی قەرەجەکانی لورستانیشی کردوە .. تۆسەر سەرکەوتنی ئەوان لە خوا داوادەکا ، هیواداره کە ئەم دانراوانـە یەك دوای یەك چاپ بکرێن ..

---

(٢) لوڕ ، وەکو رەچەڵەك کوردن و سـەر بەکوردن یا نا ؟ ئـەمەیان کاری مێژوونوسـە لێهاتوەکانە و کاری یەکێکی وەك من نیە .. ئایا لوڕ خۆیان بە کورد دەزانن یا نا ؟ ئەمەیان کاری برا لوڕەکانە ، چونکە ئەوان باشـتر خۆیان دەناسـن . بەڵام ئایا دیالێکتی لوری بەشێکە لە زمانی بەرگوشادی کوردی یا نا ؟ ئەمەیان مەبەسـتی منە .. !!

(٣) فرهنك لری (٢٢ x ١٦) سم ـ ١٩٦٤ ـ لە بەرهەمی (انجمن فرهنگ ایران باسـتان) کۆکردنەوەی حەمیدی ئێزدی پەنا ـ چاپی فاروس ـ لە خەڵاتی سامانی جەمشیدی یەگانەگی کە بە ئەنجومەنی داوە . یەك هەزار بەرگە کتێبی لێچاپکراوە .

پێشەکی

ئینجا مامۆستا حەمیدی ئێزدی پەنا ، بە پێشەکییەکی زۆر کورت و خێرا فەرهەنگەکەی خۆی دەکاتەوە و دەڵێ :

« زۆر لە مێژبو ، لە دەرفەتێ دەگەڕام ، تا بتوانم خزمەتێ بە زاد گا ـ زانگە ـ کەی خۆم بکەم ، بەختیارانە کاتێ خوێندنم لە کۆلێجی (الهیات و معارف اسلامی) ئەم دەرفەتەم بۆ پێك هات .. لەسەر ئامۆژگاری و ڕێنوێنییە بە نرخەکانی مامۆستای زانا ، جەنابی دوکتۆر منوچهری ستودە ، نامەی دوکتۆرای خۆم بۆ کۆکردنەوە و لێکۆڵینەوەی وشەکانی دیالێکتی لوڕێ و لەکیم تەرخان کرد .. زیاتر لە دوو هەزار وشەی ئەم دوو دیالێکتە کۆکرانەوە و بە شەرحێکی کورتەوە ، لە بارەی باری کۆمەڵایەتێ و جوغرافیایێ لوڕستان وەك نامەی دوکتۆرا پێشکەشی مامۆستای مەزن کرا .. دیسان بە هاندانی ئەوان بە دوای ئەو کارە کەوتم ، تا ئێستا توانیم ئەم کتێبە بە ناوی فەرهەنگی لوڕێ پێشکەش بە هۆگرانی دیالێکتە ئێرانییەکان بکەم .. چەند مەبەستێکی تریش لە بارەی جوغرافیا و ڕێ و شوێن و گۆرانێ و شێعرە ناوچەییەکانی مەڵبەندی لوڕستان کۆکراوەتەوە و ئامادەی چاپن ، هیوادارم بە بڵاوکردنەوەی ئەوان توانیبێتم خزمەتێکی بچووك بە وڵاتە ئازیزەکەم بکەم .

بە دڵ سوپاسی خاتونی پایەبەرز (فەرەنگیز یەگانەگی) سەرۆکی بەڕێزی (انجمن ایران باستان) دەکەم کە خەرجی چاپی ئەم کتێبەی داوە ، هەروا لە ئەندامە بەڕێزەکانی ئەو ئەنجومەنە ، بەتایبەتی دوکتور بهرامی فرەوشی•• زۆر سوپاسی کاک اکبر قطر دریائی و هونەرمەندی لاو کاک موسایيان دەکەم کە لە کاتی چاپکردنی ئەم کتێبە و ئامادەکردنی کلێشەکانیدا هاوکاریان کردم •• جگەرسۆزی و دڵنەوازی هاو شاریە خۆشەویستەکانم و ئەو دۆستانەی کە لەو کارەدا منیان هانداوە ، هەرگیز فەرامۆش ناکرێن [1] •

« داخوا چەند پەسەند دەکرێ و چۆن دێتە بەر چاوان » •

---

(1) هەموو شتێکی لوڕ ، نیشانی بە کوردبوونیان دەکا • زۆربەی زۆری لێکۆڵینەوەکانیش نەیانتوانیوە خۆیان لەم راستیە لادەن بکەن.. کەچی هەندێ رای سەرپێیی هەندێ لە رۆژهەڵاتناس و گەشتوەرەکان هەن ، لوڕ بە کورد نازانن ... سەیر لەوەدا نیە ، کە یەکێکی وەکو نوسکارمان لە ئەنجامی هەندێ مەسەلەی زانستی زمانەوە ، یا لە ناشارەزایی خۆی، یا هەر مەبەستێکی ترەوە بوبێت ، ئەمە بڵێت .. بەڵام کە د. ک. فؤاد عیسان سەریح و را دووبارە دەکاتەوە ، ئەمەیان جێی نیگەرانیە و بەهیچ جۆرە بەڵگەیەکی زانستیەوە بەند نیە.. بڕوانە (زانیاری ــ ٥ ــ ١٩٧٢). هەروەها گۆڤاری کۆڕ (بەرگی دوەم ــ بەشی یەکەم ــ د. جەمال نەبەز) .

لوڕستـــان

که مامۆستا ئیزدی پەنا . لەو چەند فسانەی دەبێتـەوە ، ئـەوەیش فەرامۆش ناکا کە نوێشکێ لە بارەی لوڕ و لوڕسـتان و ڕێزمانی ئەم دیالێکتە بخاتە بەردەسـت و بڵێ :

« خاکی بەرفراوانی لوڕستان ، کەوتۆتـە ڕۆژنشینی وڵاتی ئێـران و پارچەیەکی یەکجار گرنگی ئەم وڵاتەیە .. وشەی (لر) لە کۆنەکتێبەکاندا بە شێوەی (لوڕ) هاتوە .. خاوەنی (منتخب التواريخ)ی معینێ نـاو ، ئـەم خاکەی بە لوڕی بچوك ناوبردوە .. مەلبەندی لوڕستان شاری (خـوڕەم ئاباد)ە کە قەڵای فلك الافلاکی تێدا کەوتۆتە ئێوەڕاستەوە.. ئەم ناوچەیە هەرچەندیش تا ئەمڕۆ بە باشێ لێی نەکۆڵراوەتەوە بەڵام بایەخێکی یەکجـار زۆری هەیە . چونکە سـەرزەمینی داب و دەزگا و خوورەوشـت و کۆنە زمانی ڕەسـەنە ، قەڵەمڕەوی ئەم زمانە لە سنووری هەمەدانەوە ، تاکو ئەهـواز و خوزستان دەکشێت . بۆنی شوێنەواری چاخی ماد بەڵگەی شارستانێ ئـەم زمانەیە ، کە ئەمڕۆ لە کاتی هەڵکەندندا وەدەردەکەوێ .. سەرچەمی ڕەگ و ماکی وشەی لوڕێ بۆ دێر زەمانە دەگەڕێتەوە .. من بۆ ماوەی پێنج سـاڵ خەریکی کۆکردنەوەی (لوڕێ و لەکێ) بوویم و لە بارەی داب و ڕسومات و ئایین و خوورەوشتی کۆمەڵایەتێ ئەم ناوچەیە ئەرکێـکی فرەم کێشـاوە و سودێکی زۆریشم بەرکەوتوە .. [1] »

---

(١) من لەو بارەڕەدام ، کە ئەم فەرهەنگە زۆر ناتەواوە و هەموو شتێکی سەر بەم دیالێکتەی تێدا تۆمار نەکراوە ...

لە لوڕستاندا ، دوو دیالێکتی سەرەکی بەرگوێ دەکەوێ :

١ـ لــوڕی : کە دیالێکتی مرۆڤەکانی مەلبەند و تا کۆتایی سنووری باشوور و ڕۆژنشین و ڕۆژهەلاتی ئێرانە •

٢ـ لــەکی : کە دانیشتوانی باکووری ئەم ناوچەیە پێی دەدوێن •

لە نێوان ئەم دوو دیالێکتەدا . هەندێ وردە جیاوازی هەیــە کە لــەم فەرهەنگەما دەستنیشانم کردوە ، سەرباری ئەم دووانــەیش شــێوەیەکی‌تر بەناوی (کێوەلی ـ کاولی) هەیە و تایبەتیــە بەو مرۆڤــانەی کە ئێشیــان چاوشی و سازندەییە •• نیــبەت بە وشەکانی لوڕی . من هەوڵێکی زۆرم داوە ، تا لە فارسی نزیکی بکەمەوە . هەرکاتێ کە وشەیەك هاتبێتە بەردەم و بە فارسییەکەی هاوتای ماناکەیم بۆ نەدۆزیبێتەوە ناچار بە چەند عیــارەتێك ڕوونم کردۆتەوە • (٢)

(٢) ئەمەشیان بەلگەیەکی ڕاستەوخۆی • سەرازادی ئەم دیالێکتە کوردییەیە لە فارسی .. بۆ هەمان مەبەست چاوێ بە دوا لاپەڕەی (لغات محلی) دیوانی بابا تایەری هەمەدانیدا . بکێڕە .. !

ئینجـا ..!

هەمو ئەو زانیاریانەی کە تا هەلهاتنی خۆری سەدەی بیستەمیش ، لە بارەی دیالێکت و بنچوە شێوەکانی لوڕەوە ، کۆکرابوەوە . تەنیا (٨٨) وشە بۆ .. ئەمە و سەرباری چوار پارچە شیعری شێوەی (بەختیاری) کە «لایاردی» رۆژهەلاتناس دەستنوسی کردبۆن ، جگە لەو (٣٠) وشەیەش کە «هۆتوم سیندلەر» لە بارەی ئەم دیالێکتە پاکنوسی کردبۆن ..

تا ئێستا ، گەلێ لێکۆلینەوەی جۆربەجۆری زانستانەی رۆژهەلاتناسەکانی وەکو (مالکۆلم ـ هازل ـ لێری ـ لیرخ ـ براون) بە قەناعەتێکی مەوزوعییەوە . کوردایەتی لوز و یەکێتی بنەچەکیان لەگەل کوردا ئامێتە دەکەن .. سپایزەری پرۆفیسۆر لەو باوەڕەدایە . ئەو میللەتەی (لولو) ناو . کە لە ناوچەی زەهاو و شارەزۆر و سلێمانیدا دەژیا ، بنەچەك و باو و باپیرانی لوڕی ئێستان ..[1]

ئەو تۆژینەوەیەی کە دوکتۆر فریج لە بەرلین بە چاپی گەیاندوە دەلێ : « لوڕ بەشێکن لە کوردی ئێران ، کوردەکانی ئەم ولاتە ـ لە زۆی زمانەوە ـ دو بەرەبابی گەورەن . چ ئەوانەی بە کوردی موکریانی و کرمانجی سەرو دەئاخفن . چ ئەوانەی بە کوردی لوڕی دەدوێن .. جگە لەو پەیوەندیە بتەوانەی کە لە نێوان ئەم دو بەرەبابەدا رەگی داکوتاوە ، گەلێ

---

[1] بەشی هەرە زۆری ئەم زانیاریانە لە (گوڤاری کۆڕ ـ بەرگی دوەم ـ بەشی دوەم ـ اللروالڕستان ـ علی سیدو گورانی) هەلێنجراوە .

پەیوەندیی دیکەش ، هەر لە خووڕەوشت و نەریتەوە بگرە ، تا سایکۆلۆژیەتی هاوکۆیان ، هەر زۆر زەق و دیارە ... [2]

سەرەڕای ئەمەیش ، گەلێ لەو لێکۆڵینەوانەی کە لە ڕۆژهەڵات خۆیدا نوسراوەتەوە ، پەنجەنمای ئەم ڕاستییە دەکەن ، لە بەرگی یەك و دوّی تۆژینەوەی فیلۆلۆژیای ئێران (١٨٩٨ ــ ١٩٠٠)دا هاتوە و دەڵێ « نزیکی و پەندیوارییەکی یەکجار بەتین لە نێوانی لوڕی و کوردیدا هەیە . بە چەشنێ دەتوانین ڕاستە و ڕاست بڵێین : ئەم لوڕییە بەشێکە لە زمانی کوردی ... »[3]

مێژوونوسی گەورەی عوسمانلی (احمد جودت) و هەروا (ریچ)ی ئینگلیزیش لەو باوەڕەدان کە : «لوڕ و بەختیاری و لەك و گۆران بەشێکن لە نەتەوەی کورد ...» بەرگی پێنجەمی ژمارە (٣٤)ی ئینسیکلوپیدیای تورکیش ، ئەوەی فەرامۆش نەکردوە کە : « هەندێ زمانزان لەو بڕوایەدان ، کە دیالێکتی لوڕی و بەختیاری ، سەر بە زمانی کوردیە. ئەم دوو دیالێکتەیش، پتر لە گرۆپی کوردیی باشوورەوە نزیکترە ، تا گرۆپێکی دیکە ... »[4]

ئەم زمانەی ئێمە ، کە نیشانەی ڕەسەنایەتی و بیرکردنەوە و سازەی پشتی نەتەوەکەمانە ، بەشێکە لە زمانە ئێرانیە ڕۆژاواییەکان ، کە تا بە

---

(٢) بەڕای من ئەمە فەرهەنگێکی سەربەخۆ نیە ، بەڵکو بەشێکە لە دیالێکتەکانی زمانی دایك و بۆ باشەزۆری فەرهەنگێکی لێکڕای کوردی سودێکی فرەی لێ وەردەگیری .

(٣) وشەی (لوڕ) هەروەکو دانەری کتێبی (بەرگوزیدە)ی فارسی دەڵێ . ماناکەی بە کوردی (شاخی بڕچڕە دارستان) دەگەیەنێ .

(٤) هەروەك چوّن لای ئێمە ــ کوردستانی عیراق ــ و دەور و بەریدا زۆربەی دیالێکتەکان خۆیان دەنوێنن ، لەناوایش لە ئێرانا و هەر یەکە لەسەر بارچە خاکێکا جێنشینن .

رۆژی ئەمڕۆیش دەگا . هەر بە زیندوویی و هەر سەربەخۆ ماوەتەوە و هەموو خاسیەتی سەربەستانەی خۆی لە تەك خۆیا هەلگرتوە و لە رووی لیکسیکۆلۆژی و واتاناسی و ئەتیمۆلۆژی و فریزیۆلۆژی و فەرهەنگ و فیلۆلۆژیایش . قەوارەیەکی سەربەخۆی هەیە [٥] و زانستی هاوچەرخانەی زمانیش ، بەوپەڕی شانازییەوە . لە بەردەم ئەم راستیەدا لەنگەر دەگری و هەرومك چۆن دیراساتی ورد و جۆراوجۆری ئەم دوایە ئەمەی ساغ کردۆتەوە .

تا ئێستا گەلێ لەو نەخشانەیش کە بۆ گرووپی دیالێکتە جیاجیاکانی زمانی کوردی کراوە و هەریەکەیان بە چەشنی دابەشکراون ، هاوسەنگی و رەسەنایەتی و یەکێتی ئەم زمانەمان بۆ وەدەردەخەن و پەردە رەشەکان سەرەنداز دەکەنەوە ... نزیکەی (٤٠٠) سالی بەر لە ئەمڕۆ شەرەفنامەی بەدلیسی ئەم زمانەی کردوە بە چوار بەشی مەزن : (کرمانج ـ لوڕ ـ کەلهوڕ ـ گۆران) مینۆرسکی و تۆفیق وەهبی و ئەمین زەکی و مەکەنزی و کوردۆییف . هەریەك بە چەشنی .. دوکتۆر کمال فۆاد و شیخ محمدی خال و دوکتۆر ئەوڕەحمانی حاجی مارف و دوکتۆر عزالدین رەسول و دوکتۆر امین موتابچی و گەلێکی دیکە لەم مەسەلەیە دوواون .. دابەشکردنەکەی لیژنەی لێکۆلینەوەی زمانیش ـ لە کۆڕی زانیاری کورد ـ بە پێی نەخشەیەکی جوغرافیاییەوە ، کردوویتی بە سێ بەش (زارەکانی سەروو ـ زارەکانی ناوەڕاست ـ زارەکانی خواروو) کە من بەلامەوە ئەمەیان ـ لەبەر گەلێ شت ـ زۆر دلگیرتر و سەرپەرزترە .. [٦]

---

(٥) بڕوانە (وشەی زمانی کوردی ـ دوکتۆر ئەوڕەحمانی حاجی مارف ـ) هەروا (فۆنەتیکی زمانی کوردی ـ محمد امین هەورامانی) .

(٦) ئێمە کە دەلێین ـ لە رووی جوغرافیا و مێژوووەوە ـ (لوڕستان) مەبەستمان لەوە پتر نیە گەر بلێین (موکریان) یا (سۆران) یا (بۆتان) یا (ئەردەلان) ... تاد

بێگومان زۆری دیالێکتەکانی کوردی ، مانای ئەوە نیە ، کە ئەم کوردە میللەتێکی پچڕپچڕ و بێ سەروبەر و زمانێکی پێتوك و سەربەخۆی نیە ، چونکیم دیاردەی (دیالێکت) لە هەر زمانێکا و لەبار ڕۆشنایی بەخشتەکانی دەستوری زانستی زماندا ، دیاردەیەکی مێژویی و شارستانییە و چ دەخلێکی ئەوتۆی بە بون و مان و یەکێتی نەتەوەوە نیە .. دیالێکت لەبەر ڕۆشنایی زانستدا ئەو کۆمەلە خاسیەتەی زمانە کە سەر بە دەور و پشتێکی تایبەتیە . ئەو دەور و پشتەش بەشێکە لە دەور و بەرێکی فراوانتر و تێکڕاتر کە ئەنجا دیالێکتە جۆراوجۆرەکان دەگرێتە خۆی .. پەیوەندی نێوان زمان و دیالێکت وەکو پەیوەندی نێوان (گشتیە بە تایبەتی) و (دایکە بە ڕۆڵەکەی).. «ئەو خاسیەتەی کە شێوە زمانێك لە یەکێکیتر ــ تا ڕادەیی ــ جیا دەکاتەوە، بەندە بە دەنگ و بە جۆری دەربڕینی ئەو دەنگ و بە جۆری گۆ کردنی مۆسیقایی و بە یاساکانی ئاوێتەبون و عەملاندنی نێوان دەنگە هاوچەشنەکان . وایش دەبێ جیاوازییەکە لە ڕوی مۆرفۆلۆژی و سەنتێکسیتەوە ڕوبدات»[٧] بەلام هەمو دیالێکتەکان لە زۆربەی زۆرینەی کۆنە وشە و ماناکاندا یەکن . هەروەکو چۆن لە جۆری داڕشتنی ڕستە و لە ڕاناو و ژمارە و ناوی نیشانە و پەیوەندی و ئامرازی پەیوەندی نێوان ڕستەکاندا یەکن .. تاد .

بە بارێکیتر « دیالێکت جۆرێکی تایبەتی ئاخاوتنە ، کە کۆمەلە مرۆڤێکی نێو ناوچەیەکی دیاریکراو بە کاری دەهێنن و لە ئەنجامی چەند دەساوێژێکی تایبەتیەوەیش سەر هەلدەدا »[٨] وەکو : لێكخشانی زمانی ، بە چەند زمانێکی دیکە و پێکەوە ترشان و تێکچڕژانیان ؛ هەروا بەرگوشادی ڕوپێوی خاك و دواکەوتنی هۆی هاتوچۆکردن و بە یەك گەیشتن[٩] سەرباری ئەو

---

(٧) بڕوانە نێتیس ــ علم النفس اللغوی ــ دوکتۆر نوال محمد .
(٨) بڕوانە نێتیس ــ مقدمة في علم اللغة ــ دوکتور محمود السعران .
(٩) دیالێکتی لەك و لوڕ ، لە گۆکردن و فۆنێتیك دەربڕینا جیاوازی لەگەل

جیاوازیانەی کە لە نێوان تاك و تاکێکا هـەیە ، چ لە گۆکردن و جـۆری دەنگ و دەستەواژەکانی و چ لە هەلکەوتنی ژنیەکانی قورگدا •• سەرەڕای ئەوەیش هەرچەندە ، پەیوەندیە مەعنـەوێ و کۆمـەلایەتیـەکانی نێـو کۆمەلگایەکی نێو یەك تاقە نیشتمان ، شـیرازەی بپچڕێ ، دەهـا پتـر دیالێکتەکانی زاوزێ دەکەن و لق و پەل و پۆ دەردەدەن و جیـاوازێ لـە نێوانیا پەیدا دەبێ . ئەمە و جگە لەمەیش هەرچەند زمان لە (نیشتمانی دایك) دوورکەوێتەوە و ئاوارە بێ ، ئەوەندە دەبێتە مایەی پەیدابوونی بێچوە زمـالی جۆراوجۆر •• لەبەر رۆشنایێ ئەم راستیانەشدا ، مەزنترین دیاردەیەکی نێو زمانـزمانی زندوـ دیالێکتی (ناوچەیێ)یە کە بە مەسەلەی هەرێمایەتێ و جوغرافیاییەوە بەندە •• هەروەکو چۆن لە نێوان لەهجە جیاجیاکانی سوریا و جەزایر و عەدەندا هەیە. هەروەك چۆن لە نێوانی شێوە زمانی بەغدا و چایشا بەدی دەکرێ « هەروەکو چۆن لە شێوە زمـانەکانی ئینگلیزێ لەلـەدەن و کۆرویل و واشنتەن و ئوسـترالیا و باشوری ئەفەریقیادا هەیە [10] هەمـان شتیش لە زمانی کوردێ ناوچەکانی دیاربەکر و سلێمانێ و کرمانشادا هەیە و دیـارە •••

بێگومان دیالێکت لە ئەنجامی هەندێ هۆی چینایەتێ و کۆمەلایەتیـەوە گۆڕانی بە سەرا دێ و جۆری ئاخاوتنی دەگۆڕێ•بۆ نمونـە : قسـەی ـ لەهجەی ـ رۆشنبیران غەیری قسەی مەلا و کاسبکـار و جوتیـارانە «قسەی قوتابیانی زانستگەی ئۆکسفۆرد غەیری قسەی کامبوردگە»[11] بەلام لە ئاخاوتن و جۆری وشە و تەرکیبی دەستەواژە دەربڕینا یەکن •[12]

دیالێکتەکانی تردا هەیـە ، کە لە ئـەنجامی گەلێ هـۆی شارستانێ ـ سیاسێ و رۆشنبیرێ ـ و جوغرافییەوە کەوتۆتەوە .

(۱۰) گۆڤاری الادیب المعاصر ـ ژ ۱۳ ـ دوکتۆر صالح مهدی ـ ۱۹۷۵ .

(۱۱) هەمـان سـەرچاوە .

(۱۲) سـەرەڕای ئەوەیش زۆر بە دەگمەن رێك دەکەوێ ، دوکەس هەبێ وەکو

تا ئێستا بۆ ئەم مەسەلەیە گەلێ پیلەی توند و تیژسازدراوە ، سەرەڕای ئەمەیش (کات) دەورێکی دیاری تێدا دەبینێ ، چونکە هەر کۆمەڵێ لەکات و زەمانەیەکی دیاریکراوا ، جۆرە ــ ئاخاوتنێکی ــ هەیە و لە ئەوەی پێش خۆی و دوای خۆی بەدەرە ، بۆ نموونە : زۆر وشەی کۆنی کوردیی . لە کاتی خۆیدا بە جۆرێ گۆدەکرا . ئێستا بە چەشنێکی دیکە .. بێگومان زمانی کەلە شاعیرێکی وەکو (نالی) لە زمانی (گۆران)ی شاعیر جیایە .. گەلێ لەو وشە و دەستەواژانەش کە لە کاتی خۆیدا ، جۆرە مانایەکی هەبوو ، ئێستا یا بە تەواوی فەوتاوە ، یا رەنگی مانایەکی تر دەدەنەوە .. بەڵام دەبێ ئەوە هەڵنەبوێردرێ کە : مەسەلەی رێزمان گشتیان بەیەکەوە دەلکێنێ ، چونکە خاسیەتێکی نەگۆڕاو و درێژخایەنی هەیە .. هەر بەم پێیە و بەپێی ئەم فەرهەنگە و بەپێی رێزمانەکەی ، ئەوا دیاردە و پەیوەندییەکانی مێژوویی و فیزیۆلۆگی و جوغرافی و سایکۆ کۆمەڵایەتییەوە ، ئەم دیالێکتە دەکا بە بەشێکی هەرە دیاری زمانی زیندووی کوردیی ..

ئەمەیان وا ، هەر لەگەڵ داهاتنی چەرخی تیکنۆلۆژیاش . گەلێ وشە و زاراوەی سەر بە زانستەکانی پزیشکی و ئاسمانەوانی و ئابووری و پیشەسازی و داهێنان و هونەر .. تاد . هاتۆتە نێو زمانەوە .. بێگومان هیچ زمانێکیش ــ تا بە دیالێکتەکانیشی دەگا ــ لەم سەرزەمینەدا نیە لە مەسەلەی «دان و وەرگرتن» لاتەراز بێت ، تەنیا ئاوڕدانەوەیەك لە شێوەی سلێمانی ــ کۆن و ئەمڕۆ ــ دەنگەیەتێتە گەلێ سەرەنجامی ورد و بەتام و سەیرەوە... « ئێمە دەڵێین ، شێوە زمانی خەلکی ڤینیسیا جیایەکی تەواوی لەگەڵ زاری خەلکی سەقلیەدا هەیە ، کە هەردوکیان سەر بە زمانی ئیتالیایین.

یەك ، هەموو وشەیەك و رستەیەك گۆ بکەن یا دەریبڕن ، لەمیش لە ئەنجامی نوتین و پلەی خوێندەواری و هۆشمەندی و ئەندێشەو و جۆرێتی دورستبوونی ئەندامەکانی ئاخاوتنەوە .

هەمان شتیش بۆ پرۆتێسیایی و فەرەنسایی کە لە بنجا لە یەك زمان کەوتونەتەوە ، هەمان دیاردەیش لە شێوەی وێلز و بیرکشایری باشوری ئینگلستان و کورویلی باشوری رۆژاوا و شێوەی لەندەن »[١٣]

جا ئەگەر ئەمە حالی هەمو زمانێکی زیندوی لەبەر چاوی ئەم جیهانە بێت ، دە ئەوا هەمان شت لە نێو زمانی ئێمەشدا دوبارە دەبێتەوە ، هەروەك چۆن لەم فەرهەنگ و باسەدا خۆی دەنوێنێ ، کە لە بارەی دیالێکتی (لوڕ)ەوەیە[١٤]

لوڕی ئەمڕۆ ، بریتییە لە چواربەش : (مامەسەنی ــ کیوەگیلو ــ بەختیاری ــ لوڕی ئەسڵ)[١٥] .

١ ــ خێڵەکانی مامەسەنی بریتین لە : (رۆستەم ــ بەکش ــ جاوی ــ دوژمن زیاری) .

٢ ــ خێڵەکانی کیوەگیلو بریتین لە : (بەهمی ــ بەهرەمەدی ــ تیبی ــ بوێر ــ نووی ــ گوروم ــ باوی ــ شێرئەلی ــ یوسفی ــ شارویی ــ ئەهمەدی ــ تیلەکوێی ــ ئەوشار ... تاد

٣ ــ خێڵەکانی بەختیاری ــ لوڕستانی بزورگ ــ بریتین لە : (چارلنگ ــ هەفت لنگ) .

---

(١٣) هەمان سەرچاوەی پێشو .

(١٤) دیالێکتی سلێمانی ، لەم ماوە درێژەی بەخششی بەجەرگانەیدا دەوری خۆی زۆر بە کارامەیی بینیوە و تا رادەیەکیش پوکاوەتەوە ، بۆیە دەبێ لەژێر سایە و بەخششی ئەم دیالێکتە رەوانەدا ،زۆر زانایانە و شاعیرانە و پسپۆڕانە بە وشە و فرێزی دیالێکتەکانی تر موتوربە بکرێت تا زمانی ستاندارتمان بتر رەگ دابکوتێ و بزاخێ . !

(١٥) لەوانەیە لەگەڵ برایەکی لوڕ ، لەیەك حالی بون توزێ زەحمەت بێ ــ لە قسەکردنا ــ بەلام ئەمە ئەوە ناگەیەنێ کە سەرتا بە پای فەرهەنگی ئەم دیالێکتە سەر بە زمانی کورد نیە ، هەروەکو چۆن لێرەدا نیشان دراوە.

٤ ــ خێڵەکانی لوڕی ئەسڵ ــ فەیلی ــ بریتین لــە : (دلفان ــ ئامیلە ــ سیلە سیلە ــ بالاگریوە) :

ئا ــ (دلفان) بریتییە لەم لقانە : (کالەوەند ــ تیوەتەند ــ مومنە ــ ریشەوەند ــ بەخبەوەند ــ چوارق) •

ب ــ (ئامیلە) بریتییە لە : (کوشکی ــ زیودار ــ فاترچی ــ ئومەرابی ــ میراخوڕ) •

ح ــ (سیلە سیلە) بریتییە لە : (حەسەنەوەند ــ قولیوەند ــ یوسوەند)

د ــ (بالاگریوە) بریتییە لــە : (پاپی ــ رەشــتو ــ ســاکی ــ دیرکەوەند) •

سەرەڕای ئەم خێڵەساتانەش ، هەر لە باکوری لوڕســتاندا ناوچەیێ هەیە (لەکستان) و خێڵەکانی (لەك)ی تیدا جێنشینە و بریتین لەم لقانە : (زەمد ــ مافی ــ باجەلان ــ تەزحان ــ سەلسەلە ــ دەلوەند ــ زەندەگێلی) کە شێوەی زمانیان لە کوردییە ستاندارتەکە نزیکترە تا لوڕ [١٦] •• جگە لەمەیش لە نێو فەیلییەکانی لوڕســتانی بچوکدا ، گەلێ خێڵی پەراگەندەی کوردی وەکو : (مەهکی ــ هلێلان ــ شوان) هەن • لە نێو عەشیرەتەکانی لوڕستاندا ، کەلەپورێکی یەکجار بــە نرخ و رەوان . لە چیرۆکە شــیعر و فۆلکلۆر و گۆرانی و حیکایەت و داستانی شیعرییانە هەیە •• لەوانەی کە هەر لە کۆنی کۆنەوەیش بەم دیالێکتە شیعریان چڕاندبێ : (مەلا پەریشان ــ بابە تایەری هەمەدانی ــ حسێن قولی خان ــ نەجە مامەسێنی ــ دەفتەری ــ فەیزی ــ ئیزدی ــ عەلی ئەسغەری نەهاوەند ــ شێخ خەلیلەکبەر ــ غولام

---

(١٦) بە ئەند نزیکی کرمانجی ژۆرو ، لوڕ لە ستاندارتەکە نزیکە .. خۆ کەسی کەمبینای وایش نیە بتوانێ بلێ : کرمانجی ژۆرو شالقێکی یەکجار مەزن و جەلەنگی کوردی نیــە ...

رەزا ــ میرنەورۆز ــ خانەمەنسور ــ شاکە ــ مەلا شەفیی ــ مەلا نەوشاد ــ نوزەکولینی ــ خەلەکە ــ بالــە ــ تاد [١٧] .. خۆ ئــەگەر بکرێ بەڕای هەندێ مێژوونوس و میتۆلۆژیست و کوردناس و لوڕناسەکان ، شێوە زمانی (گۆران)یش سەر بە دیالێکتی لوڕ بێ ، ئەوا بێگومان بەخشش و بەرهەمی ئەم دیالێکتە ، هیچی لــە دیالێکتەکانی دیکەی کوردیی کەمتر نیــە ، گەر دەسڕۆتر نەبێ ، وەکو : (تۆبادیی ــ مەولەویی ــ کۆماسیی ــ سەیدیی ــ وەلیدیوانە ــ و گەلێکی تر ...

ئەوەی لێرەدا دەبێ بخرێتە بەر چاوان ئەوەیە کە دیالێکتی لوڕ ، لە ڕۆژی ئەمڕۆیدا دەبێ بە :

١ ــ دیالێکتی لوڕیی گەورە کە : (مامەسێنی ــ کێوەگیلو ــ بەختیاریی) دەگرێتە خۆی [١٨] .

٢ ــ دیالێکتی لوڕیی بچوك کە سەرتاپای وڵاتی فەیلی یا پشتکۆ بە خۆیەوە دەگرێت [١٩] .

---

(١٧) بڕوانە کتێبی (الاکراد الفیلیون في التاريخ) ــ محمد توفيق وردي .

(١٨) تیرەی ڕواو ــ ڕێبوار ــ یا (مەلخەتاوی) کــە بە پــەرش و بــڵاوی لــە دەوروبەری کوت و ئابادان و بەدرە و جەســـــان و دیــالە و حیللــە و نەعمانیە و موســەیەب و کوفە و خوزەمشەهر و ئەهوازدا دەژین ، بــە شێوەیەك دەدوێن هەم کورد و هەم عەرەب لێیان تێدەگا ، وەك :

کوشتنەم : کتلونی
سەرم بڕین : ذبحونی

یانە وەکو :

یا شێخ یــا شێخ یــا (توزمــال)
یــەك توشم هــات (فد رجــال) . . . تاد

بەڵام کە لەگەڵ عەرەبێکا قسە دەکەن ، ئەوا بە عەرەبی و وەکو ئەوان ، کەچی لە نێو خۆیانا بەم شێوەیە دەدوێن .. !!

(١٩) بڕوانە قاموسی زمانی کوردیی ــ ل ٤٣ ــ ٤٤ ــ عبدالرحمن زەبیحی .

ئەم فەرهەنگەیش ، سەرەڕای ئەوەی بەربەرچدانەوەیەکی مەیدانی ــ کەم تا زۆر ــ زانستانەیە ، لە هەمان کاتیشا راستی قسە و بۆچوون و بیروڕا و گۆشە نیگای رۆژهەڵاتناس و کوردناس و زاناکان دەسەلمێنێ و پەردە لە سەر کونجێکی دیکەی تاریك و نوتەکی ئەم مەسەلەیە هەڵدەداتەوە ..

بە دووریشی نازانم یەکێکی تری بۆ هەلکەوێ و لایەنەکانی دیکەی ئەم دیالێکتە و پەیوەندی بە دیالێکتەکانی دیکەی کوردی سەنگ و سوژن و دیراسە بکات [20] ..

بێگومان مەبەستی بەر و دوای منیش لەم هەوڵەدا ، هەم بەربەرچدانەوەی (انجمن ایران باستان)ە و هەم ساغکردنەوەی نەژاد و رەچەڵەکی کوردانەی ئەم تیرە و هۆزانەی لوڕستانە ، دیارە زمانەکەش ــ دیالێکتەکە ــ باشترین بەڵگەیەکە .

ئێمە میللەتێکین ، پێداویستیەکی زۆرمان بە خۆناسین و خۆناساندن هەیە ، دوور نیە خەمی ئێمە لە خەمی خەڵکیتر زاخدراوتر بێ . خۆ ئەگەر لەمەولا ئێمەش بێین بە خەمکی خەمانی خۆمان ، ئەوا بە راستی : لە نەلسەنەی ژانی قووڵ و پاك و مرۆڤانە لامان نەداوە .

محمود زامدار

بەغدا ــ هەولێر ــ زستانی ــ ١٩٧٧

---

(٢٠) زۆر هەوڵم دا ، لوڕێکی شارەزا بدۆزمەوە ، تا کولك و مۆی هەندێ پرسیار و سەرنج دەها باشتر لە یەك دابڕیکەم .. رۆم لە یەك دوو کەس کرد ، بەڵام لە بەر زۆری (کار) یان نەیان بەرژایە سەر ئەم (کار)ەی کە لە گشت (کاری) کاریکەرتر و نەمرترە .

ـ ئا* ـ

لوڕی	کرمانجی خوارو	فارسی
ئابادی	چادرنشین . ئاوەدانی	روستا . چند چادر سیاه روستائی گرد هم .
ئاپارتی	میلباز	حقەباز . شیاد .
ئاتشەك	ئاتەشی . سەلس ، ئاگرە.	بیماری سفلیس .
ئاخرسەر	سەرەنجام . کۆتایی	سرانجام‌کار . عاقبت .
ئاخۆن	ئاخۆن . ئاخوند	آخوند . طبقه روحانی .
ئاردبەهرە	مزەی ئاش ، ئاردەبارە	مقدار آردیکه آسیابان پس از اردکردن گندم یا جو . بابت انعام میگیرد .
ئارد زرشك	بزوش . بزویش	سریش
ئاردلۆ	ئارددلان	جائی در اسیاب که ارد از میان دو سنگ در آن میریزد .
ئاردیز	ئاردژیژ	نوعی الك است که تور آن از میباشدو این نوع الكرا کولیها درست میکنند و برای بیختن ارد و چیزهای مشانه ان مورد استعمال دارد .
ئارم	هێمن . ئارام . ئۆقرە	اهسته . آرام .
ئارو	چەناگە	اروارە . لنه .
ئاروبالا	لاشەویلاك . شەویلکە	اروارە بالا . لنه بالا .
ئاروهار	مەلازۆ . مەلازك	اروارە پائین . لنه پائین .
ئاروغ	قزتینە	هوا و گاز معده که با صدا از دهان بیرون آید .

(*) بێگومان ئەم جۆرە دەنگانەش کە لە جیهازی قوڕگەوە دەردەچن (ئە ـ ئۆ ـ ئێ ـ ئو ـ ئی) لەم شێوە زمانەدا هەیە . . . ! .

ئاز : هێز ، توانا ، هەزەت	نیرو و توانائی جسمی .
ئازا : نازا ، ساغ ، بەهێز	سالم ، بی عیب ، بهبودی .
ئازابیە : ساغبووە ، بەهێز بوە	بهبودی یافتن .
ئازاکردە : ئازادکردن ، چارەکردن	معالجەکردن مریض .
ئازکە : جۆرە چێشتێکە کە لە گیایەك کە ناوی ئازیکەیە و هەویرترش دوروست دەکرا .	نوعی آش کە سابقا از گیاهی صحرائی . بە این نام و خمیرمایە درست میکردند و ترش‌مزە بودەاست .
ئازگار : یەك دوای یەك	پیاپی .
ئازلی : یەکسەر ، زۆبەزۆ	فورا .
ئاژ : رۆی‌کلاش	نوعی دوخت . نوعی تخت گیوەاست . آژیە .
ئاژناژکی : باوێشك	خمیازە .
ئاژناژکی‌کردە : باوێشکدان	خمیازە کشیدن .
ئاسارە : هەسارە ، ئەستێرە	ستارە .
ئاسەر : ناواخن ، ئەستار	آستر .
ئاسمۆ : ئاسمان	اسمان .
ئاسمۆغرمە : گرمەی هەور	تندر . رعد .
ئاشیر : شەنە و شەغرە	وسیلە ایکە خرمن کوبیدەرا با آن باد میدهند .
ئاغل : ئاخەل	محلی کە گوسفندان‌را در آن جای میدهند .
ئافرەت : ئافرەت . ژن	صفی‌است کە برای زن بیوە تهیدست و بیچارە بکارمیرود .
ئافەرێ : ئافەرین	آفرین .
ئافەریە : خولقاندن	آفریدن .
ئاکلە : ئاگرە . سوسەنەکێ	سفلیس .
ئاگول : مێل ، ئەلەکە	حقە . نیرنگ .
ئالاکو : جۆرە ئامرازێکی ئاسنینی دەسکدارە کە بۆ بژارکردن بەکاردێت .	وسیلەایکە از آهن درست شدەاست و دستە چوبی دارد و با آن و جین میکنند و علف‌های هرزەرا از زراعت برمیکنند .
ئالەت : بیبەر . ئالەت	فلفل .
ئالەت‌فرەنگی : بیبەری سەوز	فلفل سبز .
ئالەنگ : بەڕەللا	ولگرد .

ئالشتکرده : گۆڕین . ئالشــت ، بژاردن	عوض‌کردن .
ئالونملا : خانوچکه	چار دیواری موقتی که معمــولا برای کــانیکه از بوستان یا زراعــت نگهبانی میکند میــازند .
ئاماده : ئاماده	حاضر . آماده .
ئاموخته : ئامیته . ئیکه‌لاو	اموخته . عادت‌کرده .
ئاهویر : ئاخوڕ	اخــور .
ئاهن‌روا : ئاســکێش . موقناتیز	اهن‌ربا .
ئاهه : ئاسن	اهــن .
ئایم : ئادەم	ادم . (۱)
ئایم‌هەرەك : ئادەمی خۆر ، بنیادەم خۆر	ادم خوار . جــانور وحشــی آدم خوار .
ئایمی‌زاد : ئادەمیزاد	آدمی زاد .
ئایمی‌زایە : ئادەمیزاده	آدمی زاده .
ئایینه : ئاوێنه	اینــه .
ئـه : ئا . بەلێ . ده	اگر . حرف شرط . بلی . آری .
ئەبلەق : ئەبلەق . رەش‌وسپی	سیاه و سفید . دوبین .
ئوجاغ : وەجاخ . نەوه . میراتگر	اجاق . فرزند و وارث .

---

(۱) وەکو دیاردەیەکی ئەم زمانە فراوانەی ئێمە و له سەرانسەری دیالێکته جۆێ جۆێ‌کاندا گەلێ له پیتەکان دەگۆڕێن و جێ‌گۆڕکێ دەکەن ، یا هەر فڕێ دەدرێن . هەروەك چۆن له لوڕیدا دیاره :

(ی) دەبێ به (د) یا به (و)
(د) " " (گ) یا (ی) یا (ت)
(ل) " (ر)
(غ) " (ق) یا به (گ)
(ق) " " (غ)
(و) " " (ب)
(ئه) " " (گ)
(ح) " " (خ)
(خ) " " (ق) یا (غ) یا (خ)
(و) " " (م)
(ج) " " (گ)
(ژ) " " (ش) ... ئاد

ئوجاغ‌کور : وەجاخ‌کوێر	کسیکه فرزند و عقبه ندارد یا فرزند دارد و نااهل است یا فرزند نرینه ندارد .
ئەچی ؟ : ئەی . ئەموا	پس چه ؟
ئەخم : گرژبوون . ڕوترش	ترشروئی .
ئەخم‌وتەخم‌کردە : خۆگرژکردن	ترشروئی‌کردن .
ئەر : ئاگر . ئاور	آگر .
ئوبر : هەور	ابر
ئرامێ : بوخچەی حەمام	نوعی بافتنی‌است مانند سجاده که معمولا وسایل‌حمام‌را در آن پیچند .
ئەرجە : زەردەڵو	درخت زردآلوی کوهی .
ئەردەنگ : شەق	اردنگ .
ئاردە : ئارد کونجی	کنجد کوبیده شده که روغن آن گرفته نشده‌است .
ئەرزو : هەرزان	ارزان .
ئەرزوبییە : هەرزان‌بوە	ارزان شدن .
ئەرزونێ : هەرزانێ	ارزانی . نام شخص هم هست .
ئورسێ : کەوش . دەرگای دۆلاێ	کفش . درهای‌کشوئی جلو اطاق .
ئرشت : هێرش . ابۆسەگ)	حمله . یورش .
ئیرشت ئووردە : هێرش‌بردنی سەگ	حمله‌کردن . معمولا حمله سگ هاررا گویند .
ئەرغوو : دار و گوڵە ئەرخەوان	درخت‌یا گل ارغوان .
ئەرغوێ : ئەرخەوانێ	رنگ ارغوانی .
ئەرمنی : ئەرمەنێ	ارمنی . مسیحی مذهب .
ئەروو : دۆست . ئەرباب	ارباب .
ئەزگە : پشکۆ . پەنگر . ئەسکل .	دانه آتش سرخ شده و گداخته . گل آتش .
ئویژدیها : ئەژدیها	اژدها .
ئسپار : رنو . هەرەس	هرس .
ئسپارکردە : هەرەس‌هێنان	هرس‌کرده . (۲)

(۲) لە لوڕیدا بێر فەرمان بەکار دەهێنرێ . کەچێ لە سناندارتا چاوگ : «پێشوازێ‌کردە ، پێشوازێ‌کردن» .

کوردی	فارسی
ئسبینه ترموغ : سپێنەی هێلکە	سفیده تخم مرغ .
ئسبیل : سپڵ	طحال . سپرز .
ئسبیو : سپی‌باو	سفیدآب .
ئسپناج : سپێناخ	اسفناج .
ئەسی : ئەسرین . فرمێسك	اشك .
ئسکنه : ئەسکەنە	یکی از نزارهای درود گری‌است .
ئسوەن : ئەسپۆن	اسپند .
ئەسیوو : ئاسیار	آسیاب .
ئسی : ستوندە . کۆلەکەی چادر	ستونی که عشایر زیر چادر سیاه میزنند .
ئشکار : ڕاو . شکار	شکار . هر نوع شکار کوهی‌را گویند .
ئیشکەفت : ئەشکەوت . ئەشکەفت	غار . شکاف‌کوه .
ئشنەفتە : زنەفتن . بیستن	شنیدن .
ئشکیل : کەموکوڕی . خەوشدار	عیب و نقص .
ئوێتێ : ئوتێ	اطو .
ئوێتێ‌کردە : ئوتێ‌کردن	اطو کشیدن .
ئفتومنە : کەم‌بونەوە	کم شدن و نقصان یافتن چیزی .
ئەفتوو : هەتاو	آفتاب . خورشید .
ئەفتووسوختە : تاوبردوێ	آفتاب زدگی . آفتاب سوختگی .
ئەفتووگیرسە : هەتاوگیران . ڕۆژگیران	کسوف . آفتاب گرفتن .
ئەفتوەلگە : مەسینە و لەگەن	آفتابه‌لگن .
ئەفرا : جۆرە دارێکە	نامی درختی‌است .
ئفلیج : گۆج . گێژوگەوار . ئیفلیج	افلیج . زمینگیر .
ئەقد : ئەد . بەقەد . ئەندازە	اندازه .
ئوقە : ئەوەندە	آنقدر .
ئلابور : کۆتری ڕەش‌وسپی	کبوتری که پر سیاه و سفیددارد .
ئنە : هەناسە	نفس . دم .
ئنە چنە : هەناسەچن	قطع نفس .
ئەمدکەتەرەتی : هەناسە وێستان	نفس بندآمدن .
ئەزموشت : ئەزمۆن . تاقیمانە	آزمایش .
ئەزموشت‌کردە : تاقی‌کردنەوە	آزمایش‌کردن .
ئەل : پەلیك . خۆکنخاندن	الك چوب کوتاه بازی الك دولك . اصرار و سماجت .

ئەلکو : بەلیك	بازی الك . دولك .
ئەلەرەگ : حاجی لەقلەق	لك‌لك .
ئەلا : ئێلەگ	الك .
ئەلەنگو : بازنە	نوعی دستبندمبله‌ای از طلا یا مطلا میباشد .
ئەلوی : هەڵاو . گڕی ئاگر	شعله آتش .
ئەلوی : هەڵۆ	پرنده‌ایست شکاری عقاب .
ئەلوات : لۆتی . لات . دەربەدەر	آدم لات و سرگردان .
ئەلواتە : هەڵبەتە . ئەڵبەتە	البته .
ئەلی : هەڵوژە	آلو . (۲)
ئەلی‌سیە : هەڵوژەی ڕەش	آلو سیاه .
ئەلی‌والی : ئالوبالو	آلبالو .
ئەم : ئاسایش . ئەمن و ئاسایش	امن . درامان .
ئەمار : عەمبار . ئەنبار	انبار .
ئەمارکردە: عەمبارکردن. کۆکردنەوە	انبارکردن .
ئەماڵە : ئامرازی پاککردنەوە	آلت تنقیه .
ئەماڵەکردە : پاککردن	تنقیه‌کردن .
ئومایەن‌ورەتە : هاتن و چوون	آمدن و رفتن .
ئیمجال : دوایی . لەپاشا	این کلمه حرف ربطاست و بمعنی پس یا سپس استعمال میشود.
ئەنار دونگ : دانەی هەنار	دانه انار خشک‌شده ناردان .
ئەنارسو : باخی هەنار	انارستان .
ئەناشتا : ناشتا	صبحانه ، ناشتائی .
ئەنتەر : مەیموون	میمون . اشخاص زشت‌را بیز گویند .
ئێز : پسو . ئیجازە	اجازه
ئەنگلات : مائل . چاوەڕوان	منتظر . معطل
ئەنگورە : گڕۆ . قسەی بەگریە	صحبت‌کردن با صدائی که توام با گریه‌است .
ئەنگیر : ترێ . هەنگور	انگور .
ئەنوس : وەنەوز	خواب موقت . پینکی .

---

(۲) بە تێکڕایی (ی) قەڵەو و (ل)ی قەڵەو لە لوڕیدا زۆر زۆر کەم دەکەمەنە . وەك لە نێوانی ئەم وشانەدا بەرچاو دەکەوێ .. هەر بۆیەشە دەبێ ئەمەمان زۆر لە بەرچاو بگیرێ .

کوردی	فارسی
نوو : ئاو	اب .
نووار : وێرانه . کەلاوە	آوار . خرابه و خاك ساختمانی كه خراب شده‌است .
نەواز : ئاواز	آواز ، صدا ، صوت .
نونوفتایه : وسڵ کردن	آب آفتادن .
نەواڵپورس : هەواڵپرسین	احوال‌پرس .
نوونەلی : ئاوی هەڵووژە	آب‌آلو .
نوونەمار : ئاوی عەمبار	آب‌انبار .
نوونەناو : ئاوی هەنار	آب‌انار .
نووبەن : میزگیران	شاش‌بند .
نووبیه : توانەوە	آب‌شدن . ذوب‌شدن .
نووپاش : ئاوپاش . ئاوپرژێن	آب‌پاش .
نوپاشوکرده : ئاوپرژێن کردن	آب‌پاشی‌كردن .
نووپشکو : ئاوپرژێن بە دەس	آب‌پاشی بادست .
نۆچه : ئەوێ	آنجا .
نووخینوو : خوناو . شەونم	خونابه .
نوودار : ئاودار	آبدار . صفت برای میوه . كاری كه سودی‌داشته باشد .
نەوداڵ : عەوداڵ . دێوانە	درویش بیابان‌گرد . ابدال .
نوودەس : ئاودەس	مجازا بمعنی متراح‌است .
نوورەنگ : بەنگین . زۆر جوان	مجازا بمعنی زیبائی‌است در انسان.
نووری : ئابڕوو	آبرو . حیثیت . شرافت .
نووری‌دەریزی : ئابڕووچوون	آبروریزی .
نووریشم : ئاوریشم	ابریشم .
نوریشمی : ئاوریشمی	ابریشمی .
نوونزولك : کێم . ئاوەزوون	آب و لنفی كه در اثر سوختگی زیر پوست بدن جمع میشود . تاول آبله .
نووزیرکه : دزۆزۆ . ئاوری‌بن‌کا	آب زیرکاه .
نووس : ئاوس	آبستن .
نوسه : چاوش . گۆینده	خنیاگر . مطرب .
نوسا : وەستا	استادكار . كسی كه در كاری مهارتی دارد .
نوسار : هەوسار	افسار .
نۆسه : ئەوسا	آنوقت . آنموقع .

نووتـــەلاكاری : رێركفـت‌كردن . تەلاكاری — تذهیب‌كاری . آب طلا كاری .

نووغوره : ئاوی‌غوره . بەرسیله — آب‌غوره .

نووكەشیه : ئاودر — چركی شدن زخم در اثر آلوده‌شدن، شستشو و آبكشی لباس .

نووكرده : ئاوكرده — آب‌كردن . با تدبیر كالائی‌را فروختن .

نووكی : ئاوەكی — آبكی .

نووگوشت : ئاوگوشت . گوشتاو — آبگوشت .

نووگه : ئاوگه . — نهبگاه . ابگاه .

نووگیر : گۆم . بلاوبالێو — مقداری از حجم چاه كه پر از اب‌است . ظرفی مسی دسته‌دار كه در هنگام برنج پختن از آن استفاده میشود .

نوولا : ئەولا — انطرف . انسو .

نووله : ئاوله — آبلــه .

نوولەرێ : ئاولەڕێ — آبله‌رو .

نووله‌كوفته : ئاولەكوتان — آبله‌كوبيدن .

نووله‌كو : ئاولەكوت — آبله‌كوب .

نووولیمو : ئاوی لیمۆ — اب‌لیمو .

نوولیو : ئاوی برنجی پالێوراوا — آب‌جلو .

نوومال : ئاودێر — كسی كه اب‌را بمزرعه میرساند .

نوومالك : ئاومالك — هیزمی كه از رودخانه گرفته شود.

نوومروار : ئاوی مرواری — آب مروارید .

نوونەوات : ئاوی نەبات — اب نبات .

نوونووه : نۆبەئاو — نوبه آب در مناطق مختلف لرستان برای اب نوبه جهت آبیاری تقسیماتی هست كه به نسبت مقدار زمین مقدار ساعت آن فرق دارد و بجای ساعت از سایه‌های درخت و سنگ استفاده میشود.

نووەنه : جۆگەكێشان — اب‌انداختن از جوبی بجوی دیگر .

نووه : ئاونگ . شەونم خوناو — شبنم .

نووهەرێ: ئاوخۆرێ. پیاله.پەرداخ — آبخوری .

نووێ : ئاوێ — رنگ آبی .

نوویێ : ئاوێ	صد کلمه دیم . زراعت یا زمینی که آب جاری دارد .
نووبار : ئاوبار	آبیـــار .
نووباری : ئاوباری	آبیاری .
نووباریکرده : ئاوباریکردن	ابیاریکردن .
نوتر : لەر . لاواز	لاغر . نحیف .
نویەکه : ئەوبەکه	آنیکی .
نوویو : ماڵئاوایێ	آباد . خانهآباد . این جمله در مقام دعااست .
نوویونێ : ئاوەدانێ	آبادانی .
نەهلیحەق : ئەهلی حەق . حەقە	نامیکی از فرق مذهبی است که در دلفان و بلوران کوهدشت زندگی میبنمایند اینهارا «علی الهـوی» نیز میگویند برای اطلاع بیشتر رجوع شود بکلمه « علی الهوی ».
نی : ئەم	این .
نەبەتێ : وەختەکێ	موقتی . بطور موقت .
نیچناکونه : لەوێ	اینجا .
نیچه : لەوێ	اینجا .
نیسایه : وەستان	ایـــسادن .
نیسه : ئێستا . ئێسا	حالا . اکنون .
نیل : عێل . ئێل . خێل	ایل . طایفه .
نیلا : ئەولا	این طرف .
نیمرو : ئەمڕۆ	امروز .
نیمسال : ئەمساڵ	امسال .
نیواره : ئێواره	عـصر . نزدیـك غروب آفتـــاب گویند . (٤)

---

(٤) ریزکردنی وشەکان لە ئەسڵی ئەرهەنگەکەدا چۆن بـوو ، ئاوا لە زۆر شوێنا جێم هێشت .. !! .

ـ ب ـ

باب ، باو : باو	مناسب . درخور .
باخته : سەما ، جۆرە سەمایەکە	رقصیدن . باختن در قمار .
باد : ئاوسـان	ورم . آماس .
بادفیژه : گەردەلوول	گردباد . دیوباد . بادگیژه .
بادکرده : باتێکردن . فوتێکردن	دمیدن و فوت‌کردن دربار کنـك و بادکردن گوسفند پس‌ازسربریدن.
بادگیر : باگیرەی سەماوەر و چرا	بادگیر سماور و قلیان و سرپیچ چراغ .
بار : بەر . بەری میوەهات	ثمر . میوه .
بارئووەرده : وەبەرهێنان	بروررش‌دادن . بار آوردن .
بارونی : رۆژی بەباران	صفت برای روزی که در آن روز باران میبارد .
باریکو :دەردە باریکە بارریکوینێسی	مرضی است که موجب لاغری و ضعف بنیه میشود .
باز : گای نەنی	صفت برای گاوی که پیشانی و دمش خال سفید دارد .
بـــازازگەرمی : رەواجـــکاری . بازازگەرمی	نوعی تبلیغ برای فروش کالااست که فروشندەبرای حریص‌کردن مشتری بکار میبرد .
بازازی : بازازی	متاعی که در تهیه آن دقت فراوان نشده .
بازنه : بازنه	رقاص .
بازووەن : بازیبەند	بازوبند .
بازی‌باز : باریکەر ، وازی‌باز	بازیکن . کسی که اهل بازی باشد.
بازی‌کرده : وازی‌کردن	بازی‌کردن .
بازی‌کو : وازی‌کەر باریکەر	بازی‌کن . بازیگر .

بازیگۆش : نەکارە . لاسار	کسی که از کار دوری مینماید و بازی مشغول میشود .
باشو : باوەشێن	بادبزن .
باقە : باقەی گەنم ، باخە	یکدسته گندم که تازه دروشده و روی زمین گذاشته شده .
باقلە : باقلە ، کێلگەی باقلە	باقلا . مزرعه باقلا .
باك : ترس . باك	ترس .
باكداشتە : ترسان . بەباك	ترس‌داشتن .
بال : باڵ . دەست	با اضافه‌کردن این واژه به نوع لباس به معنی آستین است . دست .
بالاخونە : بالاخانە	طبقه فوقانی . بالاخانه .
بازلە : بازیلە . بالندەیەکە بە قەد چۆلەکەیێ	پرنده‌ایست به اندازه گنجشك .
باشکیم : بەشکەم ، بەلکو	شاید .
بالشت : سەرێن . بالیف. پالێشت	متکا . بالشت .
بالشتە : بالیفی بچۆك	بالشت‌کوچك .
بال‌شەنە : بالەشنە ، بالەفڕكە	بال‌زدن .
بالۆش : باغەل . باوەش . ئەمێز ، نێوان دۆدەست مشت.	بغل . آغوش . مقداری چیزی که در میان دو دست جای‌گیرد .
بالونە : بالندە	پرنده .
بامبۆل : تەلەکە و فێڵ	نیرنگ و حیله .
باوسیل : مایەسیر	بواسیر .
باوو : ماڵ و کەسی بوك	خانه و خانوادهء عروس .
باونی : باوەخونی	آنچه که عروس از خانهء پدر بعنوان هدیه بخانهء شوهر میبرد .
باوە : بابە . باوە . باوك	پدر . بابا .
باوەنیە : بەیبون	بوته‌ای‌است که گلی سفید و معطر دارد و این گل‌را خشك نموده در کوکو میریزند .
بای : با	باد .
بای نومایە : باهاتن	بادآمدن .
بای ناوردە : باداری	ورم‌کرده .
بای‌سور : بای سوور و کوشندە	باد سرخ .
بای‌شەمە : باوەشێن	بادبزن .
بای‌کەپو : جۆرە مارێکی بێ ژەهرە	مار بزرگی که زهر ندارد و شکار

= حودرا مى‌بلعد

بای‌کرده : فوتێکردنی ئاژەڵ لە کاتی سەربڕین
فوت‌کردن . بادکردن گوسفند پس از سربریدن .

بای کەش : باکردو . هەڵماو
بادکش از استکان یا شاخ حجامت برای بادکش استفاده میشود .

بایم : بایەم . باوێ . داری بادەم
بادام . درخت بادام .

بایمجو : باینجان
بادمجان .

بایمسو : جەنگەڵی بادەم
بادامستان .

بەتری : بەدترین
بدترین .

بتمو : بنەو . ئەو کچەی کچێنی نەبڕابێ .
بن‌بست . دختری که برده بکارت او استخوانی باشد . دخترگی غنچه ببچ .

بولتە : کرۆك . بۆلە
بوته . مانند بوتهٔ کاهو و مانند آن.

بەچچ : ئاونێفەك . پینە . بوخچە
خشتك. تکه پارچه‌ایکه در نشیمنگاه شلوار دوخته میشود .

بەچ : بەچە
بچه .

بچ : لقی شکاو
باقیماندهٔ شاخهٔ شکسته که بتنهٔ درخت مانده‌است .

بەچ بەچەزا : بەچەزا . کوڕەزا . کچەزا
فرزند فرزندزاده . نبیره .

بچبچی : پێچ‌پێچ
چوبی که گره‌گره‌است .

بچلك : داری دبلانێ
شاخهٔ کوچك خشك درخت که بتوان بآن چیزی آویزان کرد .

بەچ ملی چملە : بەچکە چۆلەکە
جوجهٔ گنجشك .

بەچو : منال . بەچەها ، نەوە
بچه‌ها .

بەچولە : منداڵ تا دەگاتە تەمەنی شەش مانگی .
نوزاد تا شش ماه پس از تولد .

بەچونە : منالانە . کەلوبەلی منالانە
بچگانه . کودکانه . لباس اسباب و رفتار مخصوص کودکان .

بەچە : بەچە . ساوا . منال
کودك . بچه .

بەچەدار : منالدار . بەچەدار
صاحب بچه . بچه‌دار . (۱)

---

(۱) زۆربەی زۆری پاشگر و پێشگرەکان لە دیالێکتی لوڕێ و شێوە زمانەکانی دیکەی کوردیدا ، وەکو یەکن . وەکو : (دار ــ بار ــ کا ــ مەند ــ انێ ــ یەتێ ... تاد) نموونەیش پڕاوپڕی تێو ئەم فەرهەنگەیە .

کوردی	فارسی
بەچەدارییە: منالداری، بەچەداری	بچەدارشدن .
بەچەبازژەنە : لەبارچوونی منال	سقط شدن بچە .
بەچەدو : بەچەدان . منالدان . پزدان	رحم . زهدان .
بەچەزا : کوڕەزا . بەوە	فرزندفرزند . نوه .
بەچەقلا : جوجەلەی قەل	جوجه‌کلاغ .
بەچەوەنە : منال فڕێدان	بچه‌انداختن . سقط جنین کرن .
بەچەیی : بەچەیی . منالانە	بچگی .
بوخت : بوختان	تهمت .
بوخترختە : بوختانکردن و ریکخستن	تهمت‌زدن .
بوختوم : بوختان	تهمت .
بوختومرختە : بوختانکردن	تهمت‌زدن .
بخەر : بکڕ . کڕیار	خریدار .
بخوردەیە : بکڕ	بخوردادن .
بەدبیاری : سەرنەکەوتن لە کار	عدم موفقیت در کار .
بەدنوم : ناخۆش	بدمزه .
بەدحال : بەدحال . سەرەمەرگ	شخصی که مریض و مشرف بمرگ است .
بەدحەرف : بەدزمان . بەدقسە	تندخو . بدزبان .
بەدخوفت‌وخو : بەدکۆ . بەدزمان	کسی که در خواب حرف میزند یا راه میرود .
بەددل : کینەدار . دڵپیس	کینه‌ای . کسی که نسبت بهمه چیز و همه کس بدبین است .
بەدرفە : خواحافیزی . بەڕێخستن	مشایعت .
بەدرفەکردە : خواحافیزیکردن	مشایعت‌کردن .
بەدرە : ڕێگای تۆش و هەڵدێر	راه بد و صعب العبور .
بەدزوو : بەدزمان	بدزبان .
بەدفلق : بەدکردار . بەدخۆ	بدرفتار . بدعادت .
بەدگل : بەدگل . ناجسن	بدترکیب . در برابر خوشگل .
بەدگمو : بەدگومان . ڕاژا	بدگمان .
بەدگوێیکردە : بەدگوێی	بدگویی کردن پشت سر کسی حرف بدزدن .
بەدمل : جێکر	در برابر اصل .
بەدها : بەدخواز	بدخواه .

کوردی	فارسی
بڕ : لال	کسی که لکنت زبان دارد .
بوڕزا : بڕنده . تیژ	برنده . توسعا به افراد کار برو لایق تیز میگویند .
برادو : جزدان	کیف بغلی .
برار : برادەر . هاوڕێ	برادر .
برارزا : کوڕی برادەر	برادر زاده . فرزند برادر .
برارژنه : ژنبرا	برادر زن .
برارگەپ : براگەورە	برادر بزرگ .
برارواروونه : برابانه	برادروار . همانند رفتار دو برادر با هم .
براری : برادەری . هاوڕێبەتی	برادری .
بوراق : نەترس . ئازا	گستاخ . جسور .
بوراقی : نەترسان	گستاخی .
بوراقیکرده : ئازایی	گستاخی‌کردن .
برالیک : داری هەڵوژەی شاخی	درخت آلبالوی کوهی .
براووار : بەراوەر . بەرامبەر	برابر . روبروی . مقابل .
بوربور : دەستە دەستە . گرێ گرێ	دسته‌دسته . گروه‌گروه .
بورج : قەزەولی تفەنگ	مکسك تفنگ .
بەرج : زیادە خەرج	خرج اضافی در زندگی .
برج : بە مجاز بۆ زمان و بیرکردنەوە بەکاردێ	مجازا بمعنی زبان یا فکر و اندیشه تنها مورد استعمال آن در چنین جمله‌است .
بەرد : بەرد	سنگ .
بەردتەش : بەردئاشی . سەنگتاش	سنگ آتش‌زنه . سنگ چماق .
بەرز : بەرز . بەرزی	بلند . بلندی .
بەرزگر : جوتیار ، چێنەر	برزگر . زارع .
بەرزگریکرده : جوتبەندەیی	زراعت‌کردن در زمینی که مالك آن کسی دیگراست .
بورسه : بڕین	بریدن .
بورساق : ئازا ، دلێر	گستاخ .
برشتو : چێشتی کوکی	آرد و پیازی که در روغن سرخ‌شده باشد این مخلوط‌را در آب عدس یا آب‌گوشت مرغ و خروس میریزند .
بەرەص : گوڵی	پیسی روی پوست بدن خالهای

سفیدی ظاهر میشود که بعدا تمام پوست‌را می‌گیرد .

بەرفاو : بەفراو — آبیکه از ذوب‌شدن برف جاری میشود . آب برف .

بەرفوبوکردە : بەفرمالین — «برف روبی» برف‌را از پشت بام منزل پاک‌کردن .

بەرەفتاو : بەرهەتاو . بەرڕۆژ — زمین آفتابگیررا گویند .

بوژکاری : بژبەکاری . سەپانی — نوعی مقاطعه کاری‌است باین طریق که صاحب مزرعه جو یا گندمی دروکردن و خرمن نمودن و همچنین کوبیدن و جداکردن دانه‌را از کاه تا موقع تحویل دادن بصاحب مزرعه بکسی وا گذار مینماید یک پنجم از عایدی‌را به «برکار» میدهد این عمل‌را « برکاری » میگوید .

برگ : سنجوق — چوب کوتاهی‌است که آنرا مانند نیزه بسوی کسی یا چیزی پرتاب مینمایند .

بوژگرته : بژبوژێن . پێشبڕکە — مسابقه گذاشتن باین صورت که بین دو یا چند نفر که کاری مشابه‌را انجام میدهند مسابقه گذاشته میشود که چندکاررا که مقدار و اندازه آنها یکسان‌است چه کسی زودتر میتواند انجام دهد .

بوژگوش : برۆنگ ، نێوانی دوو باران — فاصله کوتاه بین دو رگبار باران‌را گویند .

بەرگە : بەرگن ، بەرەگن . — پشم برهء یکساله .

بەرگلو : شوانی بەرغەل — کسیکه بره‌هارا برای چرا میبرد .

برم : برۆ — ابرو .

بەرمیت : میو . مۆمی هەنگوین — موم عسل .

برووەر : بەراوەر . بەرامبەر — برابر .

برە : بەرخ — بره .

کوردی	فارسی
بوزه بوزه : بزرکانی شـیر ، بزرکبزرک	بریده‌بریده .
بەرهەمردە :رەنجان، لێك هەڵەنگوتن	تلافی‌کردن . برخوردکردن . از سخنی نامناسب رنجیدن .
بریژە : بنێشت . بنێشتی کوردی	نوعی شیره، گیاهی‌است که آنرا میجوند . سقز .
بریق بەرق :زریق‌وباق .تریسکانەوە	تلالو . درخشندگی .
بەزم : بەدگوێی . بەزمپێ‌کردن	بدگوئی . غیبت .
بەزم‌گرتە : بەزمگێران . بەدکرداری	بدگوئی‌کردن . تقلید کسی‌را کردن بطور شوخی .
بوزمژنەك : بزن‌مژە . بزن‌مشك	بزمجه .
بژار : بژار	نخاله .
بەستە : بەستن	بستن .
بوستخە : بوخچە	بقچه .
بەفا : وەفا . بەفا	وفا .
بوق : بوغ . دۆکەڵ	دم و هوای آلوده اطاق یا زیر زمین.
بوق‌بەرق : ئازایی ، دلازایی	گستاخی .
بوقچە : بوخچە (بوخچە جکەرەبەك)	واحدی برای بعضی اجناس مانند نخ .
بکس : بنکوس	وجب . فاصله‌میان دو انگشت .
بل‌باریك : مل‌باریك ، لاواز	لاغر . نحیف .
بولبولی‌کردە : ئازایی	گستاخی .
بەلریقە : رەوانی‌سك	اسهال شدید .
بەلك : بەلك . بەرگی گیا	برگ گیاه .
بەلگە : بەلکە . نموونە . نیشانە	نمونه و نشانه‌ای از مال دزدیده شده .
بلەد : رێنما و شارەزا	راهنما و بلدی .
بولنگ : بلند ، بەرزی	بلند .
بولنی : بلندی	بلندی .
بلوم هەرکردە : لێك شکاندن	درهم‌خردکردن و درهم شکستن انسان بوسیله، حیوانی وحشی مانند خرس و پلنگ .
بلە : چیلکە	تکه چوبهائیکه برای سوخت از زمین جمع میکنند .
بەلی : بەرۆ ، داربەڕۆ	بلوط . درخت بلوط .

کوردی	فارسی
بلێز : بڵێسە . گڕ	شعله آتش .
بەم : زرمە	صدای دست بر سر کسی زدن .
بەمارگێ : جۆرە دومەڵێکە	نوعی دمل چرکی‌است .
بەن : بەند . دەربەند . ربندان	زندان . رشته‌ء پشمی . سدی که از خاك و سنگ و گل بر آب جوی یا رودخانه‌ای بسته شده باشد .
بنار : بنار . ئەنام و ڕێگای سەراوەڵە	جاده و راه سر بالا .
بناوار : گوریسی مەشکەی ئاو	ریسمانی با آن مشك آب‌را به پشت می‌بندند .
بەنپاپوشەن : دەرحێن. بەنەوخوێن	بندتنبان . بندشلوار .
بونپله : بەند ؛ (سدة)	سد کوچك خاکی که جلو آب کم بیندند .
بنجك : بنجك	قطعه چوب باریکی که قدری هم نوك تیز باشد .
بونجول : شتی بەفرۆشراو	اجناس مانده که خریدار ندارد .
بونچاڵ : ئەواڵە . قاقانێ	قباله‌ء قدیمی خانه یا زمین .
بونچینه : بنچینه . ڕەچەڵەکی خێزان	اصطلاحا اصل و ریشه خانوادگی‌را گویند .
بەنکەش : بەنەوخوێن لێهەڵکێش	جوبی که با آن بند تنبان‌را از لیفه میگذرانند . بندکش کسی که فاصله بین دو آجررا از سیمان و گچ پرمی‌کند .
بەنکەشێ : خشت‌کێشانێ . باڵە	بند آجرهای بنائی راکشیدن و پرکردن .
بەنگورمی : بەنی گۆرەوێ	کش جوراب .
بنوار : مەنزڵگا . مەنزڵ	سرمنزل . منزلگه .
بنەوش : بنەوش	بنفش .
بنەوشه : بنەوشه	بنفشه .
بونه : بهانه . بناغه	ایراد. بهانه. پی و بنای ساختمان.
بەنه : بەندە .	بنده . برده .
بونەگرته : بهانەگرتن	بهانه‌گرفتن .
بونەگیر : بهانەگیر	بهانه‌گیر .
بەنیره : چاوەڕوانێ	انتظار .
بو : بان . سەربان	بام . بام‌خانه .

بۆ : بلێ — بگو .

بووپیره : مێردی دایك — شوهرمادر .

بوتم : تۆکردن — بذری که در زمین افشانده میشود .

بور : بۆر . شەرمین . شەرمەزار — رنگی‌است نزدیك بکرم . خجل و شرمنده .

بوربیه : شەرمەزاری — شرمنده شدن .

بور چرکه : بۆجرۆك ، بۆجۆك — پارچه‌ایکه در اثر کثافت تغییر رنگ داده‌است .

بوره : بەیار — زمینی که هیچ کشت نشده باشد .

بوره‌که : بۆرەپیاو — بەبورەپیا .

بوزینه : مەیموون ، جۆرە مەیموونێکە — میمون .

بۆکلاش : بنکڕ — آنچه از خوراك که در ته دیك برشته میشود .

بوکز : بۆکرۆز ، بۆنکز — بوئی که از سوختن پشم یا لباس بمشام میرسد همچنین ماست یا غذا یا شیر که بر اثر حرارت بوی دود میگیرد بوی آنهارا نیز "بوکز" گویند .

بوکو : شوێنی باخەوان . چارداخ — محل آسایش باغبان در باغ .

بوگەن : بۆگەن ، گەنیاو — بوی بد .

بوگەنێ : بۆگەنێ . جۆرە گیایێکی بۆگەنە — نوعی گیاه خودرواست که بوی بد دارد .

بوە : باوك — پدر .

بومدا : باوکی دایك . باپیرە — پدرمادر . جد مادری .

بومدار : بەخزم و کەس — پدردار . کسی که از خانواده سرشناس باشد .

بووەبووە : باپیرە ، باوکی باوك — پدرپدر . جدپدری .

بوومۆکوڕێ : باوکایەتێ و کوڕایەتێ — پدر و پسری .

بوی : بوك — عروس .

بهار : بەهار . بهار — بهار .

بهارمالکه : بەهاربەند — محل تعلیف گله وچارپایان عشایر در فصل بهار .

بهاره : چاندنێك و تۆ وەشاندنێك که لە بهارا بێت — زراعتی که بذر آن در بهار در زمین افشانده میشود .

بهمر : بخۆر — خورنده .

بەھەرکردە : بەشکردن	تقسیم کردن .
بی : کارژیلە . کاریلە	بزغالە .
بی‌نور : بێ‌ھەور	آسمان بی ابر .
بیاری : بداری ، بێخەوی	بیداری .
بیاز : چەپەك . چۆڵ	محل خلوت . جائیکە حمعت آن کم است .
بیاوو : بیابان . دەشت	بیابان .
بی‌باك : بێ‌باك . ئازا	نترس . جسور .
بی‌پت : بێ‌مێشك . گەلۆر	بی‌دماغ .
بی‌توا : بێ‌پەروا. بێ‌توانا، بێ‌سەرنج	بدون ملاحظه . بی‌پروا .
بی‌جورەت : ترسنۆك	ترسو .
بی‌چەش‌ری : بێ‌شەرم، بێ‌چاو و ڕۆ	سست . بیشرم . بی‌آزرم .
بید : داری بی	درخت‌بید .
بی‌رەگ : ناجسن ، بێکەس، بەدنەژاد	کسی که نقش مثبتی در زندگی ندارد و نسبت بهمه چیز بی تفاوت است .
بی‌زار : بێزار	متنفر .
بی‌قەراری‌کردە : پەیمان شکێنی	بی‌تابی‌کردن .
بی‌قول : بێ‌بەڵێن . بێ‌پەیمان	کسی که به قولش وفا نمی‌کند .
بیك : بیك ، بیکی نای و دۆزەلـە ، بلوێر	سازیاست که از نی درست میکنند .
بی‌کش : کش و مات ، بێدەنگە ، بی‌ئارام .	ساکت . آرام .
بی‌گل : ناشرین ، رەزاقورس	بی‌ریخت. زشت رو . زشت منظر .
بیلمر : خۆڵەمێشی گەرم	خاکستر داغ . خلواره .
بی‌نمازی : بێ‌نوێژی زنان	عادت ماهیانه زنان .
بیوە : بێوەژن	زن بی شوهر .
بیھوش‌داری : دەرمانی بێھۆشی	داروی بیهوشی .
بییە : بوە	بودن .
بییەماغ : خەمگین . پەشـوکاو بێ‌ھەوەس .	افسرده . غمین .
بی‌ی : بوك	عروس . عروسك .

ــ پ ــ

پـا : پا . پێ

پـا .

پاپا : باپیرە گەورە

جدپدری و مادری . پدر بزرگ .

پاپەتی : پاپەتی . پێ خاوس

پا برهنه .

پاپرریك : پەربەریك ، پەپولە

نوعی پروانەاست .

پاپوش : شـەلوار . دەرپێ

شلوار .

پاپیا : پیادە

پیاده . در برابرسواره .

پاپیارەتە : پیادەپێ

پیاده رفتن .

پاپی پیە : شەڕەقسە

ادامەدادن مشاجرەء لفظی . بـــ توجه باین نوع گفتارها .

پاپیچ پیە : تو شهاتو

معنی خاص آن «پای پیچیدن» است ولی توسعاً بمعنای آلودگی و گرفتاری بکاری یا چیزی‌است .

پاپی‌سلێمونی : پەپوسلێمانکە . پەپولەی سلێمانی .

شانەبسر ، هدهد .

پاتوق : ئوغبس . بارەگا

محل کسب کسی یا جائی که کسی عادت دارد ساعاتی از روز خودرا در آنجا بگذراند .

پاتیـــل پاتیلچـە : مەنجـــەل . مەنجەلۆکەی مس

دیگ‌مسی .

پاجوش : چرۆ . تو دل

جوانەهائیکه از کنار تنه و ریشه درخت بیرون میآید .

پاچال : پێچالی ماین

چالەایست که وقتی میخواهند مادیانرا از خر آبستن کنند چون قد مادیان بلندتر از خراست

کوردی	فارسی
	برای سهولت کار مادیان‌را بآن چاله میبرند .
پاچله : سنووده و دارۆچکەی ژێر دەوار.	چوبهای که زیر طنابهای چادر سیاه میزنند .
پاداری : راسـکۆیی . میوەیێ با عەلی وەراندبێ .	میوه‌ای که باد آنرا از درخت بزیر انداخته یاخود افتاده اسـت . اسـتقامت در کار .
پادرکوو : لەسەرپێ . ئامادە	پادر رکاب . حاضر و آماده .
پادسن : بە تەمەناچوون . سەرەتای پیرێ .	پابسن . ابتدای پیری .
پار : پار . سالی پار	سال گذشته .
پارچ : پەرداخ	لیوان آبخوری .
پارسەنگ : پاسەنگ	وزن ظرفی که بخواهند چیزی در آن وزن کنند .
پرخ پەرخ : پرخەپرخ	خرناس .
پرخ پەرخ کردە : پرخەپرخ کردن	خرناس کشیدن .
پوشت ماله : کوژراو	قتیل .
پوشکه : بەلۆلە . بەلولە	آش آماج .
پارنه : گوێرەکەی یەکسالێ	گوساله‌ء یکساله .
پاسا : پێ لە زەوێ خشاندن	سایبدن پاروی زمین .
پاس‌کردە : پاس‌کردن . پاسەوانێ لە سەگ .	پارس‌کردن سگ .
پاشنی کەش : پاژنەکێش	پاشنه‌کش .
پاشورە : پێشۆرەی حەوز	پاشویه‌ء حوض .
پاشورەکردە : پاشۆر	شستن پای بیماری برای پائین آوردن درجه حرارت بدن او
پاگوشا : باوەخۆنی بوک	معمولا پس از انجام مراسم عقد، از طرف پدر دختر ، داماد وعده‌ای از بستگان اورا به ضیافتی بمنزل خود دعوت مینماید و از آن پس داماد حق دارد بخانه‌ء عروس آمد و رفت نماید .
پاگیرە : دەزگیرانێ	نامزدکردن دختری برای پسری .
پالدم : پالدم ؛ داوێن	پاجین واطراف چادر نماز و پیراهن=

زبان‌را گویند .

پەلمنە : پالاوتن — پالودن . صاف‌کردن چیزی .

پالو : کورتان — پالان .

پالودۆژ : کورتاندرۆ — پالان دوز .

پاوما : زەیستان — زن ابستن که وضع حمل او نزدیک‌است . آخرین ماه آبستنی

پایار : پایەدار — پایدار . برای کسیکه دعا میکنند .

پایمو : دامێن . دەوروبەر — پیرامون . دامنه .

پایەدار : پایەدار — هر چیزی که پایه داشته باشد .

پایزە : پایزە . شتێ که لـه پایزا بچێندرێ . — بذری که در پاییز می‌افشانند .

پـەپلە : تـەرلك . ئـارەقگیر . نەرمەزین . — نمدی که زیر زین اسب میاندازند .

پەپی : پەپوله . پەپی — پروانه .

پت : مێشك . لوت — دماغ . بینی .

پەت : دەرفەت . دەرەتان — فرصت . مهلت .

پت‌پا : نوکی پێ — نوك پا .

پت‌پاکردە : لوت پاك‌کردن و سڕین — بینی پاك‌کردن .

پت‌پەت‌کردە : پرتەپرت‌کردن — اخم کردن . فرزدن .

پتتە : ئاورێشمی کۆن . — بشم کهنه . سرش‌فاش‌شد .

پتتو : هەناسـە بۆگەن — کسیکه بینی گنده دارد .

پتوزە : لوتی بۆگەن — کسیکه بینی گنده دارد .

پەتی : بەتاڵ . بۆش . بەتاڵ — تهی . خالی .

پخ : پخ . بۆ ترساندنی منال — صدای برای ترسانیدن کودکان .

پراش‌پراش : بەراش بەراش . پارچەپارچە . — تیکه‌تیکه . ریزریز . قطعه‌قطعه .

پورپور : خـەروار . زوخـالی گرتن‌بەربۆ . — حلواره . خاکه زغالی که اتش شده‌است .

پرلیك : پەلپێنە — خرفه . گیاهی‌است وحشی و خوراکی .

پرپیت : لنگەفرتێ . لنگەبزێوی — بردن پرنده پس از سربریدن او توسعاً کسی‌را گویند که در اثر شدت درد در یك جا نمیتواند بایستد .

پرپیش : بەزوبۆش . خاشاك — خاشـاك .

پرتال : بەرزۆ و باڵاڵی ناو ماڵ	اثاثیه منزل .
پرتوکی : بێ‌بن و بنچینە	بیقاعده .
پرچ : پرچ . قژ . مو	موهای جلوسر .
پەرچ‌کردە : پەرچ‌کردن . بینەکردن. بزمار ڕێژکردن .	پهن‌کردن بکسر میخی که از تخته یا آهنی عبور کرده‌است .
پورچنە : زۆربلێ . چەنە چناوە	پرحرف . یاوه‌گو .
پەرچە : ئاغەڵ	آغل . جای‌گوسفندان .
پەرچی : پەرژین	حصاری از درختان تیغ‌دار که دور باغ یا جائی کشیده شده باشد .
پردەبە : هەڵفڕاندن	پرواز دادن .
پوردی : ئازا . خۆهەڵموڕتێنەر	پررو . گستاخ .
برز : بەڵوولە	خمیر مانندی که بهم چسبیده نیست و از هم باز میشود .
	آماج .
برزنە : پرواندن . بڕۆزاندن	بهم مالیدن لباس یا پارچه برای اینکه گل خشکی که بر آن است پاك شود و بریزد .
پورس : پرس	عزاداری در مرگ اشخاص .
برسە : برسە	بریدن .
پورسیە : پرسین	پرسیدن .
پرگرتە : باڵگرتن و بەردوازە	پروازکردن .
پرمنی : تاقیکردن	جستجو .
پرمنی‌کردە : تاقی‌کردنەوە	جستجوکردن .
پرناکی‌کردە : بەرەوازەکردن	پروازدادن گنجشك بچه‌اش‌را .
پرناکی بییە : بەرەوازە	کنایه از اشخاصی‌است که تازه وارد اجتماع و زندگی اجتماعی شده‌اند .
پەرندە : پڕندە . باڵندە	پرنده .
پەردو : پەڕۆ	پارچه نخی و کهنه .
پەروار : پەروار	گوسفند یا گاوی‌را که برای چاق‌شدن می‌بندند .
پەروکردە : پارچەکردن. پینەکردنی درۆ .	وصله‌کردن، دروغی‌را اصلاح‌کردن.
پەرە : پەڕە	واحدی برای شمارش . بره‌چرخ.
پورهەر : زۆرخۆر	برخور .

کوردی	فارسی
پەرێو : پێری	پرپرور .
پەرێز : پارێز	پرهیز .
پەرێزکردە : پارێزی	پرهیزکردن .
پرێزە : پرپاسکە ، پرسکە	بسته پارچه‌ای که در آن چیزی بپیچیده‌اند .
پرسك : پزیشکە	اخگر . جرقه .
پرسکە : پرسکە	پرسکه .
پەزا : کولەك	بشن رودپر .
پەزوو : شۆربا . سوپ	غدائی که قبل از شام یا ناهار خورده میشود .
پزگە : پزگە . پرۆ ، ژێر شەلوار .	لیفه شلوار و زیر شلوار .
پزودەس : ملهوڕ ، بەد دەس	بد دست . کسیکه بدون اطلاع از کاری به‌انجام آن می‌پردازد .
پژارە : پەژارە . خەیاڵ تەنگ	دلواپسی و ناراحتی خیال .
پژمسە : سیس‌بۆن	پژمردن .
پەس : بەست . بەدنیهاد . بەد دڵ	پست . لئیم .
پساکردە : جیاکردنەوەی گۆشت لە ئێسقان	جداکردن گوشت از استخوان .
پەساو : سرکە ، پەساو ، دواناو	سرکه‌ای که از آب دومی روی کشمش که یکبارسرکه‌، آن گرفته شده بدست می‌آید . آب صابونی که یکبار لباس در آن شسته شده‌است .
پەس‌پەرێو : پەسترپێری	سه روز پیش .
پەس‌پێرارسال : پەستر پێرار	سه سال پیش .
پەس‌پەسکی‌رەتە : پەشیمانی	بفهقرا رفتن .
پسکول‌کەشیە : کەنارکاری لە کار	کنار رفتن از معامله یا کاری . خودرا از جمعی که برای کاری میروند دزدیدن .
پس‌کردە : حۆمەڵس‌دان . پاسکردن	کمین کردن .
پەسەن : پەسەند	پسند .
پوشت : قوون . قنگ . کون	عقب . کنایه از برادرهم است .
پوشت سەریەك : یەك دوای یەك	پشت سرهم .
پوشتەکی : پشتەکی . پاڵپشت . لەسەر پشت ڕاکشان	متکا . بشتی که کنار دیوار در اطاق بدیوار میگذارند و بآن =

= تکیه میدهند .

پوشت گوشموه‌نه: پشت‌گوێ خستن	پشت گوش انداختن . اصطلاحا بمعنی تعلل و سستی در انجام کاری .
پوشته : کۆڵ . جوێبار	پشتواره . باری که یك نفر به پشت میگیرد . کناره‌های جوی آب .
پەشخە : پەخشە . مێشوولە	مگس .
پەشخەکورە : پەخشە و مێشوولەی دەوری چرا	پشه و پشه‌هائی که شب اطراف چراغ جمع میشوند .
پشك : پشك	چوب یا چیزی دیگر که در سوراخ مشك آب وقتیکه سوراخ باشد گذارند .
پشکل : پشقل ، پشکل	مدفوع بز . میش گوسفند و شتر .
پشکە : پژگەی شەڵوار	لیفه شلوار .
پشمە : پژمین	عطسه .
پشو : پشیلە . پشو	گربه .
پشنی : ناوچەوان . پێشانی	پیشانی .
پغولە : کورتبلەی چوارشانە . گردەڵە	اشخاص کوتاه و چاق .
پوف : فووکردن . پف	فوت . دم .
پوف : سێ . فووتێکردن . دیق .	شش . ریه .
پوفکردە : ماسیاو	پف آلوده . ورم کرده .
پوفلە : پفکە . توێر	تاول .
پوفلەنو : پفکەی نان	حباب و برآمدگی نان .
پکاپك : یەك دوای یەك	پی در پی .
پەکەو : غەمناك	غمگین . افسرده .
پەگس : دەسەڵات	یوغ .
پەگە : تازەوەخت	وقتی که هنوز دیر نشده .
پل : زوڵف	مجازا بمعنی گیسواست .
پەل : لقیدار . پەلیدار	خوشه . شاخه درخت . کنایه از تکیه‌گاه هم هست .
پەلپ : بەڵپ	بهانه . ایراد .
پلپیژ : لابا . قلوقاچ	ماهیچه پا . پروپاچه .
پلزەیە : شانبەشان . تێکەڵبوون	غلطیدن . پهلو به پهلو افتادن . تلوتلو خوردن .

بلقسمه : بلوقـــاو ، بلقـــاو . فليقاو	بيرون زدن چشم از كاسه .
پلكسسه : تيكەڵبوون . تيكەڵاو	آلوده .
پلەنه : پـــیـــكردن	آلوده كردن . اغشته نمودن .
پلكو : بليكانه	پله .
پەلم : پەلپ‌وبيانوو . بهانه	بهانه . ايراد .
پەلم‌گرتە : پەلپ‌گرتن	بهانه گرفتن . ايراد گرفتن .
پلەنگ : پلينگ . پلنگ	پلنگ .
پەليوو : پالەوان . قارەمان	پهلوان .
پلوپلو : هوون‌هوون	فقط در همين يك مورد بمعنى دانه اشك‌است .
پللە : پله	پله .
پله : جوره پەنداويكه	نوعى سداست .
پلەبستە : پەندبەستن	سدبستن .
پەلەمار : پەناگە . حەشارگە	ملجأ . پناهگاه .
پەلى : كەنار . لا	پهلو . نزد . كنار .
پليتە : پلينە . فتيلە	فتيله . مانند فتيله چراغ .
پەلى‌كەواوو : كەبابى پەراسوو . پەراسوى برژاو	كبابى‌است از گوشت پهلوى بره يا برغاله كه استخوان آن جدا نشده‌است .
پليلە : پەلۆلەى ئارد و گەنم	مخلوطى از اب و ارد گندم دانه دانه ميكنند براى جوجه مرغى كه تازه از تخم بيرون امده‌است.
پليسكر : پەرەسيلكە . پليـــمرك	پرستو .
پەمبە : پەمو . پەممە . لۆكە، پەمۆ،	پنبه .
پەمەتوخم : لۆكەدانە	پنبه دانه .
پەنابوردە : پەنابردن	پناه‌بردن .
پەنجەل : تەوەزەل . ژنى تەمبەل	زنانى كه كثيف و تنبل‌اند .
پەن‌شەممە : پێنج‌شەممە	پنجشنبه .
پەنگال : چنگرك . پنگال . چنگال	پنجول . پنجه .
پەنمسه : پەلماو . پەنماو	ورم‌كرده . بادكرده .
پنا : پەنا . پەناگە	پناهگاه .
پنى : پەن پێ دادان	نوعى اهانت و بمعنى هرزه به كار مى‌رود .
پەنيرە : پەنيرە . جوره زاميكى	مرض برفك . نوعى بيمارى‌است

ببه له سهر زمانی منال بهبا ددن — در کودکان که روی زبان آنها سفید میشود .

بوپ : بوسه . پوپهی کهلهشیر — تاج خروس . مجازا گسورا نیز میگویند . کاکل .

بوردنه : بهدادان . ئارامگرتن — دراوردادن .

بوس : پێست — پوست .

بوسیه : گهنیاو . بوگهن — پوسیده .

بوسكهنه : پێست داماڵین — پوست‌کندن .

بوسكهنه : قسهی ئاشكرا و رهوان — صفت کلام‌است سخن رك و صریح و روشن .

بوستینی : له رهنگی پێست . پێستی — پوستین .

بوشنی : پوشهنی . پوشاك — بالاپوش .

بوشنی : پوشاك . بالاپوش — پوشاك .

بوقسه : بوقیو . تهقینهوه — منفجرشدن . ترکیدن .

با : بان . بێن — بهن . باکشش .

پی : پی . پهز . پیه — پیه .

پی‌ی : روبار . بناد . روخانه — رد . بنیاد . رودخانه .

پیا : پهیدا — پیدا .

پیا : پیاو . مروف — مرد .

پیابیه : پهیدابوه — پیداشدن .

پیاهی : پهیاپهی . یهك دوای یهك — پی‌درپی .

پیاداری : کوبحان . حهوانهوه . پیاودتی — مردم داری .

پیاز : پیاز . پیوار — پیاز .

پیازاو : پیازاو — نوعی غذااست که از پیاز . روغن اب سماق یا دانه انار درست میتمایند .

پیاو : پیاوان — مردان .

پی‌وهده : ئاگاداربون — اگاه‌شدن .

پیباتی : باك . باكی — برائت . تبرئه .

پیناپیت : پیناوپیت . پاکهوپاك — پی‌درپی .

پینه : ههویرترشی بهزو — مایه، خمیر بلوط که باید یك هفته زیر خاك باشد .

پیچ‌پیچی : پیچ‌پیچ . پیچ و پلوچ — پیچ در پیچ .

پیوو : پیاو . جوره شمشیریکه — نوعی شمشیراست .

پیلەس : باسەکەوت . بێدەس — پس‌انداز .

پیز : لاپا . پشت‌پا — ماهیچه‌پا .

پی‌زروك : دومەل . — نوعی جوش چرکی که در سطح پوست بدن ظاهر میشود .

پیزوەن : مەچەك‌بادان . گۆج — مچ‌پیچ .

پیسە : رەش‌وسپی — سیاه و سفید .

پیش : پۆش — علف خشك‌شده .

پیشاو : میز — ادار . شاش .

پیش‌پاداشتە : کەمبینا . لوتبەرز — کنایه از بینائی اندك داشتن .

پیش‌خەو : پێشەکی . پێش‌کڕین — معامله سلف .

پیشکی : پێشەکی — بیع . ازپیش .

پیشوازکردە : پێشوازی‌کردن — استقبال کردن . (1)

پیشوك : پشوك . پیفوك — گیاهی‌است کوهی که مواد غذائی‌را در ریشه جمع مینماید باندازه یکدانه گیلاس‌است و مزه سیب زمینی دارد . برگهای ان نازك و بلنداست .

پیشی : نیوەڕۆ — ظهر . نیمروز .

پیکرە : ڕیسمە — عنبه . چوب روی زمین چهار چوب دررا گویند .

پیکول : پەیکول . دڕك — نوعی خار است که باندازه نخوداست و چند تیغ دارد .

پیل : پارەوپول — پول اعم از اسکناس یا سکه .

پیل : پل . پرد — پل . معبری که بر روی رودخانه یا جوی آب میزنند .

پەیل : ئازا . بەترس — گستاخ . جسور .

---

(1) ئەم (گرتە و بردە)یەی لوڕی ، بە ئاشکرایی لە دیالێکتی کرماشانی خوارۆدا خۆی دەنوێنێ .

پیلپەدر : سەرمایە . پۆلەکێ	پول و سرمایە .
پینەك : دوکمەی شەلوار	دکمه کت و شلوار .
پیلە : پیل . پەلکی چاو . مەبژلك	پلك چشم .
پیمونە : پەیمانە	پیمانه .
پینە : پونگە . پینە	پونه .
پینەدوز : سەرچن . پینەدوز	کسی که کفش یا گیوەرا مرمت میکند .

ـ ت ـ

تا : تا . پیت . تاك	حرف . لنگه .
تاپو : چاله‌گه‌نم	مخزنی استوانه مانند است که از گل درست شده و برای نگهداری گندم یا آرد و مانند آن مورد استفاده است .
تاتویك : ئه‌رده سه‌راوبلكه	جهش و برخورد سنگ صاف و کوچکی که بر سطح آب پرتاب کنند .
تاته : تاته . مامه	عمو .
تاته‌زا : ئاموزا	عموزادگان .
تاج : تاوه بۆ کچان	تاج دختران .
تاچه : جه‌وال	کیسه‌ای است پشمی و بزرگ که چهل یا پنجاه من گندم یا بیشتر در آن جای گیرد .
تاخت : راکردنی به تاو	دویدن تند .
تار : تار . تاریکی	تیره‌رنگ .
تارکردن : دەرکردن . تارکردن	راندن . بیرون‌کردن .
تازه‌زایه : تازه زه‌یستان	تازه‌زاییده .
تازه‌کار : تازه‌کار	کسی که تازه کاری‌را شروع‌کرده و هنوز در آن استاد نشده .
تازه‌مرده : تازه‌مردو	تازه‌مرده .
تازه‌نه‌فس : ئاماده و له سه‌ر پێ و گورج	تازه‌نفس .
تازه‌یی : تازه‌یی	تازگی .

کوردی	فارسی
تاس‌کەواو : تاس‌کەباب	**خوراکی‌است که از گوشت و آلو و سیب زمینی درست میشود .**
تاسکە : مۆچانە . لە ناوکەوە تا بەر	**محل رستن موی انه . از زیر شکم تا آلت تناسلی‌را گویند .**
تاسنە : تاساندن	سه زدن .
تاسیلە : تاسۆلکە . تاسیلە	نچه .
تاشنە : تاشین . تراش‌کردن	ـدن .
تاف‌دفینە : تافکە . تاوشار	شـر .
تاغە : توبە دومانی . گلولەدەزو	واپ پارچه یا نوپ نخ .
تاك : یەکانە . بەرازی‌یتر	ر یا خوك نر .
تاکردە : نوشتاندنەوە . تاکردن	کردن .
تاکەدەڵی : چەندێ . سەختێ . جاروبار .	گاهی .
تاکەتلی : کاتێ . کەتێ . ساتێ	گاهی . بعضی وقت .
تال : تار . کەمانچە	مانچه .
تال : بال . رشتە	رشته .
تالی‌بـار : کابرا .. (ئەو وشەیەی دو ئەسی بە کاری دەهێنن بۆ ـەردنی یەکێکی تر)	ین دو نفر وقتی صحبت از کسی باشد که نخواهند دیگران اورا بشناسند . این کلمه‌را بجای نام انشخص میگویند و خودنامی ناشناخته و مستعار است .
تالۆو : تالان	دراج . یغما .
تاو : هەتاو . توانا	وانایی . تاب .
تاو : تۆ . گەرمایێ . تاو	فشار . فشار آتش و حرارت .
تاوسو : تاوسان . هاوین	تابستان
تاوسونی : کەلوپەلی هاوینە	اسانی لباس یـا هر چیزی که مربوط بفصل تابستان باشد .
تاوسە : توانەوە	ذوب شـدن .
تاووە : تاوە	تابه . ساجی که بر آن نان می‌پزند.
تاووە : تاوان . ربان	وان . حرارت .
تاووێ : وان . کەمتەرخەمێ	قصیر .
تاوەنە : تواندنەوە . کردن بە تاو	آب کردن . ذوب‌کردن .
تاوێت : تاوت . تاوت	تابوت .
تایە : دایە	دایه .
تایی‌تایی : جۆرە یاریەکی منالانەیە	نوعی بازی که با کودکان کنند .

کوردی	فارسی
تەپالە : تەبالە	تپالەء گاو وقتی که خشک شده باشد .
تەپسە : رژخان . تەپین	تپیدن .
لەپش : دازمان . تەپین	تپیدن .
تەشت : تیکۆشان . کۆشش	تلاش و کوشش برای انجام کاری .
تەپە : تەبالە	تپالەء گاورا که پهن کرده و خشک کرده‌اند مصرف آن برای سوخت زمستانی‌است .
تەپوق زەیە : تەتەلەکردنی زمان	تپیدکردن هنگام صحبت .
تەبە : تەپە . گردۆلکە	تپه .
تپمدگوش‌دەیە : بێ‌ئەگایی	خودرا ‌کری و بی خبری زدن .
تەتك : کەمەر . دوابڕبڕەی پشت	کمر و پشت . انتهای ستون فقرات .
تمجیر . تمژیر : تەیمان	نوعی حصار تابستانی برای گوسفندان‌است .
تمجیری : پێستە . (بۆ پەنیر)	کیسه‌جای پنیر . خیکی که پنیر در آن ریزند .
تەخت : هەموار . تەواو . باش	کامل . هموار .
تەرفی‌تین : تەرفەتین . پەرش‌وبلاو . لۆس	متفرق شدن .
تەفسنە : رەنج و کۆشەش	تلاش .
تەختی : لۆسی . هەموار	هموارى .
توخماخ : تۆخماخ . میکوت	چوب تراشیده و سرگنده‌ای که با آن حلیم‌را بهم میزنند .
توخمە : تۆردمە . توخمە . توخم	دودمان .
توخمی : فەحل	حیوان نری که برای تخم‌گیری بکار آید .
توناتون : خێرا و توند	تند و پی در پی .
تەختە : تەختە	واحدی برای شمارش فرش‌است .
تور : شوێن پێ	رد پا . دنبال .
ترازکردە : هاوسەنگ	مساوی‌کردن .
ترازی : ترازۆ . ترازی	ترازو .
ترازی‌دار : ترازۆدار	ترازودار .
تراشتە : تراشین . تاشین	تراشیدن .
تراش ئەباس : تراشی عەباس	روز هفتم محرم‌را گویند .
تەرراف : مۆی‌بەر	محل روئیدن موی زهار .

تەربار : تەڕە — انواع سبزه و میوه .

تربچە : تورزچکە — تربچه .

ترپ : تۆر — ترب .

تورت : تورت — زود شکن و نرم .

تەرت : خەرمانی ئامادەکراو بۆ شەن . — خرمن کوبیده و آماده برای باد دادن .

تەرتلیك : شەلاّلی ئاو . زۆر تەڕ — خیس‌خیس .

تەرجسە : شین هەلگەڕان — کبودی بدن در اثر ضرب دیدن .

تەرچك : تەرچك . جوان و ناسك — جوان و نازك .

تەرحەلوا : حەلوا . هەلوا — حلوائی که از ارد گندم و روغن و شکر و زعفران یا زردچوبه درست شده باشد .

ترس : ئێ . بەرکەم . ترس — مرضی صرع حمله‌را گویند .

تورشاو : ترشاو — نوعی غذاایست که از آب سماق پیاز و روغن درست شود .

تورشی : تورشێ — ترشیدن .

تەرك : تەرك . تەرکی زینی ئەسپ ئەندام و شێی ڕێك . — قسمت عقب زین اسب‌است که گاهی کسی بر آن سوار میکنند یا چیزی بر ان می‌بندند . اندام مناسب .

ترەك : تەلشت — درز . شکاف .

ترەکە : ترەقین . تەقین — ترکیدن .

ترکەنە : تەقینەوە تەقاندن — ترکاندن .

تورکەنە : کارکردنی بە زۆرملێ — کسی‌را با صحبت و صرف بکاری وادار کردن .

تەرکە : چرۆ — شاخه نرم و نازکی که تازه از درخت بریده شده .

تەرم : دارەمەیت — چوبهای که در روستاها بهم ببندند تا جسد مرده ای‌را بان بسوی گورستان ببرند .

ترنە : چاوەڕوانێ — انتظار .

تەرویمت : بێهۆشێ — بیهوشی .

تەروە : تەڕە — سبزی خوردن .

تەرێی : تێزك . تێز — حلقه طنابی که بگردن گوساله و بزغاله می‌بندند .

تریشکه : تریشکه . تریشقه	برق . صاعقه .
تەز : تەزین	حالت خواب رفتن دست یا پا .
تەزبی : تەزبیح	تسبیح .
تەزگ . تەزگا . تژگاه : ئاتەشگا . ئاگردان . کۆزکه .	چاله‌ایکه در زمین و درآن آتش روشن مینمایند .
تەزیر : تەزیر . تەوێڵە	حصار . جائیکه گوسفندان در آن می‌آرامند .
تەسك : تەسك	لباس تنگ .
تەسمه : بندێنی قایش	چرمی که بصورت کمربنداست .
تاسیار : رابەری کاروان	مراقب کاروان .
تەش : ئاتەش . ئاگر	آتش .
تەشبریق: هەورەتریشقەی ئاسمان	صاعقه . برق آسمانی .
تەش‌ناووه : ئاگر	آتشی که برای پختن نان می‌افروزند و ساج و تابه نان بزی‌را بر آن می‌گذارند .
تەش‌تریشکه : هەورەتریشقه . دەردوبەلا .	صاعقه . بلائی آسمانی .
تەشەر : تەشەر . تانەوتەشەر	حرف‌زدنی که از روی عصابیت باشد .
تەشخه : تاحچه	طاقچه .
تەشەك : سوك	نوعی آفت نباتی‌است که میوه‌های درختان‌را خراب میکند .
تەش‌کوژکردن : ئاگر کوژاندنەوه	آتش‌را خاموش‌کردن .
تەشی : کەرتی . نوزگ	گلو .
تەشی دەرد : نوزگ ئاوسان	گلو درد .
تەش‌ڕەگردە : ئاگر خۆشکردن	آتش‌افروختن .
تەشیەنی : چاوەنۆڕی‌کردن	انتظارکشیدن . چشم‌براهی .
تغار : هەوێنکەی هەویر	جای خمیرکردن دکان نانوائی . آدمهای‌پرخور .
تفز : جۆرە ترێیەکه . حلنی دەنی‌یه و سرکەی لێ‌دەگیرێتەوه	نوعی انگور سیاه و هسته‌داراست . نخاله کشمشی که سرکه‌اش گرفته‌شده .
تفاق : ماق . ترووتفاق . کەرەسته	پیش‌آمد . اتفاق .
تفاق‌ئەی‌نوفتا : مرد . رووی‌دا	اتفاق افتاد . مرد .
توشکه : لیکاو . لیك	براق . آب دهان .

تفەنگ : تفەنگ — تفنگ .

توفو : تفێ — کسیکه زیاد برمین تف می‌اندارد .

تەقبین : تەقویم . رۆژژمێر — تقویم . روزشمار .

تەدبللا : هەوڵ و تەقەللا — کوشش .

تەوڵەق : شلوق . تەنولۆق — ناپایدار .

تەقە : تەقە — صدای ضربه‌ای که بچیزی وارد میشود .

تەقەدەرکردە : قەحپە . قەحبە — زنی‌که گاه‌گاه و پنهانی زنا میدهد.

تەقەوەنە : تەقەکردن — ترقه‌انداختن .

توك : سەر . سەرەتا . یەکسەر — سر . اول . ابتدا .

تەلا : سەبەتە — ظرفی‌است که از ساقه‌ء گندم درست میکنند .

تەکسە : لاواز . لاوازێ — لاغر شده . تکان داده‌شده .

تەکلە : دەرخونە . سەرقاپ کە لە ... دورست دەکرێ — نوعی دردیگ‌است که از ساقه گندم درست میکنند .

تەتەنە : تەکاندن — تکانیدن .

تەکو : دڵەزاوکێ . لەرزین — تکان، لرزشی هنگام شنیدن خبری ناخوش .

تاکوتەنیا : تاك‌وتەنیا — تك و تنها .

تەکوتەکو : ترس‌ولەرز — تکان .

تەکوەك : جێ‌گۆرکێ . لەرزین — تکان . تغییر مکان و جابجا .

تەل : تلخ . تاڵ — تلخ .

تەلل : تاڵەدار . شاخی‌دار — هر شاخه‌ء جوان درخت اگر سبز باشد یا میوه‌دار باشد .

تلل : ورگن . تولدار . زگیر — شکم گنده‌ء مردان . شکم آبستن زنان .

تول : تولە . تولەسەگ — توله سگ .

تلاشەسەنگ : وردە بەرد — تراشه سنگ .

تلپ : شلپ . شلپە — صدای که از افتان چیزی نرم بزمین بلند میشود .

تلیو : تەمەڵ و خەمسارد — آدم تنبلی که هرجا خوشی و نرمی یافت می‌نشیند و کمتر تن بکار میدهد .

تەلکەکردە : تەلەکەبازێ — چاپلوسی و نیرنگ و تر دستی .

تەلکسە : پلیشاو — له شده .

کوردی	فارسی
تەلیت : سەرجل	لحافی که برای سواری عشایر بر کرده اسب می‌اندازند .
تولنج : هەلجنجکان	نشستن موقتی روی پنجه‌ها .
تەلواسە : پەلەقاژە	تلاشی که از روی ناامیدی صورت میگیرد ممکن‌است ثمر بخش نباشد .
تلە : تەلە . داو	دام .
توللە : گرکە . گندۆرە	نوعی خربزه، کوچک‌است .
تلەتەنە : داوداناں . تەلەلەنینەوە	دام‌نهادن . دام گستردن .
تەلی : تالی	تلخی .
تلیت : تلت. تلینی گۆشت و رۆن	ترید . نان‌را آبگوشت یا روغن و مانند آن تر کردن .
تلیقسە : پلیشاو . تلیقاو	له شده .
تۆم : تۆم . توخم . تۆ	تخم . تخمی که در زمین میکارند .
تەم : جۆت	جفت . زوج .
توم : تام و چیز	مزه . طعم .
تەما : چاوەڕوانی . بەتەمابون	آرزو . انتظار .
تەماتە : تەماتە	گوجه‌فرنگی .
تمارزۆ : ئامەزرۆ	آرزومند .
تومەرز : تومەز	این کلمه در مقام تعجب گفته میشود وبمفهوم (از قرار معلوم) .
تومەك : دومبەلەك	از الات موسیقی‌است . تنبك .
تومەكژە : دومبەلەكچی	ضرب گیر . تنبك زن .
تەمەل : تەمەل . تەوەزەل	تنبل .
تەمیس : پاك . تەمیز	پاکیزه . تمیز .
تەمیسی : پاكی . تەمیزی	پاکیزگی .
تۆن : توند. خێرا. تام.بیبەری تیز	تند . سریع . مزه‌تند . مزه‌فلفل .
تۆنك : تەنك	کم‌عمق . نازك .
تۆن‌کردن : قایم‌کردن . توندکردن	سفت کردن و محکم کردن .
تونگ : تەنگ . تونگەی ئاو	تنگ . ظرف آب جای .
تەنگ : تەنگەی کێو . گەلی. گەرۆی کێو	دره تنگ کوه .
تەنگ : تەنگە	تسمه‌ای که با آن باررا به پالان چهارپا می‌بندند .

کوردی	فارسی
تەنکە : تەنگەی دەست	گودی کف دست .
تەنگی : تەنگی . دەس‌بەتاڵ . سەختی	متضاد . گشاده . سختی . تهیدستی .
تەنیا : تەنها	تنها .
تەنی : تەنوور . تەنیر	تنور .
تەنیرەئاسیاو : تەنووردی ئاش	تنوره‌ء اسیاب .
تەنیرە سەماوەر : تەنووردی سەماوەر	تنوره‌ء سماور .
توو : ت . تاو و لەرز . لەرزوتا	تب .
تەواشیر : تەواشیر . تەباشیر	تباشیر .
تووبر : تابر	تبر .
توپ : هەڵەشە . دڵرەق	پرخاش . تندی .
توپسه : توپین . مردن	سقط شدن حیوانات‌را گویند و گاهی هم در مقام تمسخر بانسانی که مرده است گفته میشود .
تور : سیقەتووره	سنگدان پرندگان و ماکیان .
توێخەنە : زەردەخەنە . بزە	لبخند .
تەوەر : تەور	تبر .
تور : سەرچڵ . بزۆز . پەلیارە . تۆرە .	وحشی . سرکش .
تەوەرزین : تەوورزین	تبرزین .
توره : جوزك	توبره‌ء اسب یاالاغ .
توژ : توێژ . توێژالی ماست	قشری که در مجاورت هوا روی مایعات بخصوص شیر جوشیده و ماست‌را میگیرد .
تووسیه : تای سێ ڕۆژە	تب نوبه که سه روز در میان عارض شود .
توش : هێز . توانا	توانائی . نیرو .
توشه : توێشەبەرە	زاد و راحله . غذائی که برای مسافرت درست میکنند .
توف : دۆی کوڵاو . شیرێژ	دوغ جوشیده و سفت شده و از (توف) کشک .
توفنو : زگ	مجازا بمعنی شکم است .
توفو : توف	رگبار باران وقتیکه توام و همراه باد شدید باشد .
توله : پێست . بەنك . توێکڵ	پوست . مانند پوست درخت یا

بدن .

تووکەپ : تەسبەك
حصبه . تب حصبه .

تووڵ : تێوڵ . ناوچەوان . دەموڵ
پیشانی . گیجگاه . طبل .

تووڵازم : دیقدار
بیماری سل .

تولکی سەر : پەلەکی سەر تەوقی سەر
استخوان وسط سر را میوند .

توولە : بەپیرك (بۆ دەرمان)
بنیرك . گیاهی که استفاده داروئی دارد .

تۆونی : پەجۆشی بە لەرز و تا
مریض تبدار .

تە : بن . ژێر
بن زیر .

تەمەدیگ : بنکز
آنچه از پلو یا چلو در بن دیگ برشته میشود .

تەمەرە : هەرازی ئاوریشمین
نوعی دستار ابریشمی است که معمولا زنان سر می بندند .

تەکو : پاشماوە
باقیمانده .

تی : سوێسکە . قەلی
تیهو . پرنده‌ایست که گوشت لذیذ دارد .

تی : تۆ
توت . درخت توت .

تیارت : گالتەجارێ
مسخرگی . دلقکی .

تیتلك : زەهرێکە بۆ کوشتنی سەگ بە کاردێ
نوعی سم خطرناکیست که با آن سگهای ولگرد را میکشند .

تیتالی : یاری مە . گەپ . حوانێ
شوخی . مزاح .

تیتوارە : ئاوارە
پراگندگی .

تیتواردبییە : ئاوارەبون
پراگنده‌شدن .

تیتواردکرە : ئاوارەکردن
پراگنده‌کردن .

تیچ : ئاوارەیێ . بڵاوبون
پراگندگی .

تیچنە : بڵاوەبێ . پەراگەندەبێ
پراکندن . افشاندن .

تیغ : تیغ
تیغ صورت تراشی .

تیغە : رەمای دیوار
دیوار نازك میان دو اطاق . حصار چوبی که برای حفاظت بدور زمین یا خانه‌ای میکشند .

تیر : گلولە . گلافە . گوللە
گلوله .

تیرئەنداز : تیرەنداز
تیرانداز .

تیرئەندازی : تیرەندازێ
تیراندازی .

تیره‌نێ : وردەی باڕوت — ذرات باروت که وقت شلیك تفنگ باطراف میپرد .

تیرنزەنگ : بەلەبێتکە — تلنگر . سنگ ریزه‌ای که باسر انگشت وسطی و ابهام پرتاب شود .

تیروانە : تیرهاوێی — تیرانداختن .

تیرە : تیرک . راپەڵ — تیر اعم از چوبی و آهنی برای ساختمان .

تیرە : تیرە — قسمتی از یك طایفه‌را گویند .

تیری : نانی تیری — نوعی نان لواش‌است .

تیز : تیز . گالتەجاڕی — مسخرگی . مسخره‌گرفتن کسی .

تیزبال : شاباڵ — شاهپر پرندگان .

تیزم‌ارگه : تێل‌وتەلەکە — حقه و نیرنگ .

تیژە : برنجی ناکراو . پلاوباڵیو . ناوریە — شالی برنج . این نوع شالی‌را از شاخه‌های جوان درخت بید یا بادام کوهی درست میکنند .

تیسك : تیسکە — تر بار پشم یا پنبه‌را گویند .

تیسکو : تیسکن . تۆکن — اشخاصی که موی بدن آنها زیاد بلنداست .

تیشك : ناتەبا . دژ — ضد . مخالف .

تیف : نم . شەنمە — قطرات آب یا باران .

تیك : تاك — تك . فرد برابر زوج .

تیل : قەڵەمەی دار که تازە نێژرابێ — قلمه‌ای که تازه در زمین کاشته شده‌است .

تیلا : داری تێلا — چوبی‌است بطول ذرا عی مانند دسته‌بیل . یکسر انرا در زمین‌فرو میکنند و برده‌ها اجتشرا بآن میبندند .

تیله : تۆله . تولەسەگ — توله .

تیلەسی : تۆلەسەگ — توله‌سگ .

تیلەمار : تۆلەمار — بچه مار .

تین : تۆی حەمام . گولخەن . کولخان — گلخن . تون حمام .

تین‌سوز : تۆنکار — تون‌تاب .

ته : دیدە . چاو — چشم .

« ج »

کوردی	فارسی
جا : جێ . پێخەف . نوێن	رختخواب .
جاتنه : ئەونی جالجالۆکە	تار عنکبوت . کارتونك
جاجـاکرده : جێ‌جـێ‌کردن . جێ‌گۆڕکێ	از جائی بجائی رفتن .
جاجك : جاجك . بنێشت ـ	نوعی سقز است که شیره درختی جنگلی است .
جادار : پایەدار . دەولەمەند	صاحب مقام . زورمند . متمول .
جادو : جادۆ	جادو . طلسم .
جادوکرده : جادۆ کردن	جادوکردن برای جلب محبتی یا تـایید غضبی .
جادوگر : جادۆگر . جادۆگەر	جادوگر .
جادوگری : جادۆگری	جادوگری .
جارر : جاڕدان	فریادی که مردم را از مطلبی اگاه میسماید
جارچی : جاڕچی	منادی . فریادزنی که برای آگاهی مردم با صدای بلند موضوعی‌را میگوید .
جاکش : کەوادی زنان	واسطه زنان بدکاره و مردان بدکار.
جاگرت : جێگرتە .	جای‌گرفتن .
جال : لە جیاتی . لەباتی	عوض . درازای .
جامال : تابەفە . تیرە	اصطلاحی بمعنی دودمان است .
جامالگه : سوێنی ئیلاخ	عشایر کوچ‌نشین وقتی از جائی بجائی نقل مکان میکنند . جای اولی‌را جامالگه میمانند .
جامنه : بەجێ‌مان	بجای‌ماندن .
جانشی : جێ‌نشین	جانشین .
جـانمـاز : بەرمـــالی نوێـــژ .	سجاده .

بەردەوێز

جاوجیوە : جێی نیشتەجێ — جا و مکان و وسائل .

جاوورجا : جێ‌بەجێ . دەستەجێ — مثالی کسی‌را کتك میزنند و میگویند در اثر کتك جابجا مرد .

جاوەنە : جێ‌راخستن — رختخواب پهن کردن . جا انداختن.

جاهال : جاحێل . جەوان . لاو — جوان. صفت برای زن یا مرد جوان.

جاهەردە : واق‌وزمان — جاخوردن .

جەخت : نوێ . جەختی‌بزمێن — تازه مثال . تازه آمده .

جەرد : جەژاندن . راپازنێن — شاربکه هنگام شستن بپارچه میدهند تا آبش گرفته شود. بس.

جەرزە : ئەو کەسەی شت تەلبەند دەکا — بندزن . کسیکه ظرف چینی شکسته‌را بهم بندمیزند .

جورسە : ئیلحاح‌کردن . توانەوە. رژانی ئەستێرە — اصرار زیاد کردن به کسی تا کاری‌را انجام دهد یا دعوتی‌را قبول‌کند . آب شدن . ذوب‌شدن . شهاب سماوی وقتی بسوی زمین آید گویند .

جەرگە : دەستە . کۆمەڵە پیاو — دسته‌ای از مردم .

جەرە : دەستە . کۆمەڵە — دسته .

جوورە : بەهێز . توند . تولاز — صفت برای افراد جوان . نیرومند.

جەرم : جلك — کثافت هر چیزرا گویند .

جوستە : بازدان — جستن .

جەشت : جەژن — جشن .

جەشتوەنە : گەشت و سەیران — بصحرا رفتن برای غذا خوردن و تفریح کردن .

جەات : جەفت . جەوت — پوست بلوط است که پس از جوشاندن پوست بزرا در آن انداخته و از آن مشک جای آب یا دوغ درست میکنند .

جفت : جووتە . جمکانە . — روح . همراه بچه از رحم خارج میشود . چوبی که بگردن گاوان شخم زن میاندازند . یوغ .

جفتوجور : جموجول — جستجو .

جفت‌کردە : هەڵبەستە — ساختنی از زبان کسی حرفی و کلامی .

جنەڵووتە : جۆتە — جفتک انداختن .

جڤو : پێشبڕکە — مسابقه بین دو یا چند نفر .

جڤدی : جەفتی — آلوده بجفت که آب پوست بلوط جوشانده باشد .

جەفەنگ : قسەی گاڵتە، هەڕەگۆیی — سخن یاوه .

جەفنە : دەفری دار بۆ هەویرشێلان — ظرفی است چوبی که آرد را در آن خمیر میکنند .

جقە : تاج . ئەفسەر — تاج . افسر .

جکلە : جۆری . جوزە — پرنده‌ایست باندازه گنجشک .

جکەبۆرە : جوزە — پرنده‌ایست که قدری از گنجشک بزرگتراست .

جیا : جودا . جیاواز — جدا .

جیابیە : جودابو — جداشدن .

جیاجیا : جوداجودا — جداجدا .

جیاکردە : جوداکردن — جداکردن .

جگەر : جگەر — جگر . کبد .

جوول : جل . جلی چارپێ — جل . پوشش برای چهارپایان اهلی و کاری .

جڵ : جوانەگای جووت نەکەند — گاونر دو ساله‌ای که تازه کاری شده .

جەلەب : دەغەل . بەدنەژاد — بدجنس . دغل .

جەڵەبە : ڕستەماسی . داری بلند و باریک — چند ماهی صید شده که به ترکه‌ای آویزان شده است . چوب بلند و نازک .

جەڵداکی : یەکسەر . دەستاودەست — بچابکی . فورا .

جلف : ژن و پیاوی خەراپ . ساوای سەرکەش — صفت برای مردان یا زنان هرزه و سبک سر . مهره یا پیچی که هرز شده و لق است .

جڵەپیە : هەرزەسووکی مرۆڤ . جوانۆی سەرکێش — هرزه‌شدن انسان . هرزشدن پیچ یا مهره .

جلنە : جرینگە . جەنگەی نیومزو — صدای شکستن بلور یا جسمی . سمروز مطلق .

جەلزو : ڕانەماز . جەڵەب — گله گوسفند .

جارمتۆ : بەدەستەوە ... — پیشاپیش .

جووڵە : گەوز — خره . منجلب .

کوردی	فارسی
جلیق : جلق . لیق	لزج .
جلیقه : جلیقه	جلیقه .
جلیق‌بیه : لیق‌بون	لزج‌شدن .
جوم : جامی‌مس	تاسه یا جام مسی .
جم : جم . جمان . جوله	حرکت . جنبش .
جه‌م : کۆ . جه‌م	جمع .
جه‌مجاغ : ئه‌ره‌بالغ	جمعیت انبوهی که همهمه و سر و صدا هم دارند .
جمنت : جمان	جنبش و حرکت .
جومدار : ئه‌و کرێکاره‌ی له حه‌مام ئاگاداری جل و به‌رگی خه‌ڵك‌ده‌بێ	کارگری که در گرمابه به لباسهای مشتریان‌را نگهداری مینماید.
جومیله : جامۆلکه . جامیله	مصغر جام‌است . جام کوچك .
جناغ : ئه‌نه‌ره‌ی‌سینگ	استخوان دو شاخه سینه .
جونالك : ئازاری ده‌رون	نوعی آزار روحی است .
جنك : جلك . که‌ل‌وپه‌ل	لباس . جمع این کلمه‌با اضافه‌کردن حرف «ل» صورت میگیرد .
جمکری : شه‌رانی	شرور . جنکجو .
جننه : قه‌حبه	زن روسبی‌را گویند .
جننه‌بازی‌کرده : گاندانی زنان . دلداری‌کردن	با زنان روسپی هم بستر شدن یا معاشقه‌کردن .
جو : جۆ	جو .
جوو : جۆگه	جوی‌اب .
جو : جان . گیان	جان . روان .
جوال : جه‌وال	نوعی کیسه بزرگ بافته‌است که برای حمل گندم یا پشم بکار میرود .
جوال‌دوز : جوالدز	نوعی سوزن بزرگ برای دوختن در جوال .
جووبوورمك : جۆگه‌بڕ . ئوزبرکه	ابدزدك . حشره‌ایست .
جوجاکه : ئێسکی بناگوێ	استخوان‌پشت‌گوش‌را گویند که بر اثر ضربه شدید مرگ حتمی در بردارد .
جوجوش : خۆراکی میوانی ئ بۆژنی زه‌یستانی . ئارده‌وا .	غذائی که هنگام وضع حمل زنان از آرد گندم روغن و شکر و زیره و زردچوبه درست میکنند از آن هم

به زانو میدهند و هم بامرادیکه برای عیادت و گفتن تبریك بخانه زانو میآیند .

جودار : جاندار . گیانەبدا — جان‌دار .

جور : وەکو . بۆنە . نموونە — مناسبت . مانند . مثل .

جوربیە : ئامادەبوون — براهم شدن .

جەورکەش : حەورکێشان . ڕەنج — زحمت‌کش .

جوراوجور : جوراوجور . — رنگاورنگ .

جوز : رازی‌بوون و خۆ بەدەستەوەدان — رضاوتسلیم .

جوش‌زەیە : جوش سەندن گەرم داهێنان . ماندان . — جوش‌زدن .

جوشسە : جوشان — جوشیدن .

جوشسنە : جوشاندنی‌گیا بۆ داوودەرمان — جوشانده‌ای از گیاهان داروئی نظیر گل بنفشه . گل گاو زبان . پر سیاوش . عناب . سپستان‌است که هنگام سرما خوردگی بمریض میدهند .

جوکەنە : گیان‌کێشان . نازار — جان‌کندن . زحمت زیاد . سختی و مشقت زیاد کشیدن .

جوگەنمی : گەنم‌رەنگ — جو گندمی موی سیاه و سفید سر و صورت‌را گویند .

جول : رەوان — روان . جاری .

جومە : کراس — پیراهن .

جونەمرگ : جوانەمەرگ — جوانمرگ . کسی که در جوانی می‌میرد .

جونە : کوترە باریکە — جوجه‌سیره . یا قناری یا کبوتررا گویند .

جوانی : جوانی . لاوی — جوانی .

جوو : جوان — جوان .

جوواز : جێ‌گۆرکە . جێ گۆڕین . گوازتن — نقل مکان . تغییر جا .

جوهەر : مەرەکەب — جوهر برای نوشتن مشابه آن .

جیاز : کفن — کفن .

جیازی : جیاز — جهیزی که عروس بخانه شوهر میبرد .

جیجڵ : جوجەڵەی مریشک — جوجه مرغ .

جیجەکەڵەشێر : جوجەڵەی کەڵەشێر — جوجهٔ خروس .

جیجەکەموتەر : جوجەڵەی کۆتر — جوجه کبوتر .

جیرجیرك : جیرجیرە . سیرسیرە — زنجره . میوه پران .

جیرەهەر : جیرەخۆر . دەستندەخۆر — جیره‌خور .

جیستە : ماردان — دویدن .

جیقلدو : جیکلدانه . . جی قلدانه — جینـــــەدان پرندگان . اصطلاحـــــا ظرفیت و تحمل حرفی‌را داشتن .

جیکجیک : جیکەجیک . جوکەجوك — صدای گنجشك .

جیلا : جولا — بافنده .

جیلابات : جالجالوکه — عنکبوت .

جیلایی : جولایی . شوینی جولا — جائیکه جولا در آن کار میکند .

جینات : جەماعەت . سپێ — انبوه جمعیت . شپش .

جینوك : قونیر . دۆمەڵدەردان — کورك .

جیو : گیرفان — جیب کت یا شلوار و مانند آن .

جیوبڕ : گیرفانبڕ — جیب‌بر .

« چ »

چا : بیر — چاه .

چارتاکرده : چوارتوی‌کردنه‌وه — چهارتاکردن .

چاچول‌باز : فێلباز . چاتول‌باز — نیرنگ‌باز . متملق .

چار : چوار . چار — چهار .

چارچوهەر : بزده‌رمانه — ترکیبی از چهار داروانست برای تسکین درد .

چارچار : چوارچواری هەردو چله — چهار روز از آخر چله بزرگ و چهار روز از ابتدای چله کوچك .

چارچەش : چوارچاو . وردبینی — چهارچشم . دقت‌کامل .

چارچەلی : چواربەل — چهار دست‌وپا .

چارچك : چوارچمك — چهارگوش .

چارخونه : چارخانه . شەترەنجچی — چهارخانه . شطرنجی .

چارشەمه : چوارشەمه — چهارشنبه .

چارشەمەسوری : چوارشەمەسوری — چهارشنبه سوری .

چارشوو : چارشەو . چارشێو — چادر شب .

چارشونه : چوارشانه — کسیکه شانه‌های پهن دارد .

چارتاقی : چارداخ . چارتاق — اطاق مخصوصی که روی قبر می‌سازند. اصطلاحا وقتی درهای اطاقی‌را باهم باز میکنند .

چارقەدی : کولوانه — نوعی دستار ابریشمی که زنان روستا بدوش گرد میزنند .

چاره‌ك : چاره‌گ — وزنه‌ایست که ۱۰ سیریا ۷۵۰گرم وزن دارد و یك چهارم«من»است.

چارگوش‌بیه : چوارگوێ . گوێ‌هەلخستن — چهارگوش‌شدن . اصطلاحا بمعنی دقت کامل‌است برای شنیدن صحبتی و مطلبی .

چارمیخ‌کرده : قایم‌کردن . لە — محکم‌کردن چیزی یا از روی تمسخر

چارەوا : چارەوێ . رەشەوڵاغ — یکسی گفته میشود که وقتی روی زمین نشست دیر بلند میشود . مرکب‌سواری . مادیان یا قاطر .

چارە : چارەنوس — کنایه از بخت و اقبال‌است .

چارەنویس : چارەنوس — کنایه از کسی که روز اول سرنوشت‌را تعیین میکند .

چاربار : جەژنێکی عەلی ئیلاهیەکانە — یکی از جشنهای فرقه‌علی‌الهی یـا اهل حق‌است که در زمستان برپا میشود و چهار شب متوالی‌است و هر شب بنامی مشهوراست اول کامریجان دوم شیرقنی سوم شاه علی و چهارم بیر موسی .

چاربارو : ناوی کێوێکه له خواری خورەمئاباد — نام کوهی‌است در جنوب شهرخرم اباد .

چاربەلەدار : چواریەکی داهاتی کشتوکاڵ — کارگر زراعی که تمام زحمت زراعت بعهده‌اوست و در مقابل یک چهارم از تمام محصول‌را میبرد .

چاشنی : شیرینی و ترشیەك که له چێشت‌دەکرێ — مقدار شیرینی یا ترشی که بغذا داده میشود .

چاغ : قەڵەو — فربه . چاق .

چاك : درز . پارچەی سێ گۆشەیێ — شکاف . تکه پارچه‌ای که بصورت سه‌گوش بریده شده .

چاکاچاك : دەرگای واز — در اطاقی که دو لنگه در یا همه درهای آن باز باشد میگویند .

چاكدار : درزدار — شکاف‌دار .

چاڵ : چاڵ — گود . فرورفته .

چاڵئاو : چاڵاو — سنگاب گودالی که آب در آن جمع شده .

چاڵەنەمتی : قوڵکەی‌بەرگەردن — گودی زیر حلق .

چاڵەكە : چاڵکەی گەنم . چاڵ — چاله‌ای که در زمین حفر نموده و گندم در آن میریزند و انبار میکنند .

چاله : ناورك.چالێکه له چوارخشت دوروست دەکرێ . دۆلەملا و دۆ — چاله ایکه دو طرف آن چهار خشت، هر طرف دو خشت میگذارند و

کوردی	فارسی
لەولا زنی رەبستانی لەسەر دانەنیشن بۆ منداڵبون	زنی‌را که میخواهد وضع حمل نماید روی آن مینشانند تا بچه‌را براید. گودی که در زمین میکنند و در آن آتش میریزند .
چالی : چالی	فرورفتگی .
چاپر : چادر . کولارەی منداڵان	چادر . کاغذ دنباله‌داری که کودکان برای بازی بهوا میکنند .
چەپ : چەپك . دەسك . ئەو بارەی شیر و خەتی پێ دەکرێ	مقدار گیاه یا موئی که در یك دست جای‌گیرد . پولی که با آن قمار بازی میکنند .
چەپال : تـــول . بەئەنـــدازەی لەپەدەستێك	از مچ تا سر انگشتان . واحدی برای اندازه‌است در جمله « چپالی رمی» یعنی باندازه یك کف دست‌است .
چەپالە : چەپۆلە . زللە	سیلی . کشیده .
چەپچەپسیل‌کردە : بەخێـــەوە تەماشاکردن	از روی خشم و کینه بکسی نگاه‌کردن .
چەپچرا : دەستەچیلە	دسته چوب خشك و نازکی که سر آتش مشتعل میکنند تا شعله‌را بجای دیگری برده و آتش بیفروزند .
چەپزەیموخوش : بەزەللا . بێباك	اصطلاحا بکسی گفته میشود که لاابالگیری و بی قیدی‌را پیشه کرده‌است .
چەپەلە : چەپکەریش	ریشی که یك قبضه باشد .
چەپ‌کور: کەسێکە چاوی چەپی کوێر بێت	کسیکه چشم چپش کوراست .
چەپلەریزو : چەپلەرێزان	کف‌زدن و شادی‌کردن .
چەپۆو : تالان و بڕۆ	غارت . چپاول .
چەپی‌چوارشەکردە : بەراوەژوکردن	پشت روکردن لباس و مانند آن .
چەپیش : کارژۆلە	بزغاله، پنج ماهه تا یکسال و سه .
چەپیش‌می : مۆی بزن و کاربلە	موی بز و بزغاله .
چەپیل : چەپە . چەپی	کسیکه با دست چپ کار میکند .
چەتر : چەتر	موهای جلو سر .
چغ : چغ (بۆسەگ)	کلمه‌ایست که‌هنگام راندن سگ گفته

کوردی	فارسی
	میرود .
چەغ‌چیلە : چیلکە	چوب ریزه‌های خشک شده .
چوخت : مۆی‌بەر	موی زهار .
چەختو : کەسێکە مۆی بەری زۆر بێ	کسیکه موی زهار او زیاد بلنداست.
چەخماخ : چەخماخە . بۆینە	آتش زنه فلزی که بر سنگ آتش زنه میزنند و جرقه ایجاد میکند. خروسک تفنگ نیزرا گویند .
چـور : چۆر . جـۆرە گۆرانـیـەکی خەمگینە	نغمه‌ایست محلی و غم آور .
چوڕد : چوڕکە مێز	ادرارا گویند .
چەر : چرانـدن . گۆرانی‌گوتـن . لەوەڕان	چریدن .
چراغ‌دەسی : چرای دەست	چراغ دستی یا بادی‌را گویند .
چراغ‌ڕوشە : ئاگری وەجـاخت ڕۆشـن بێ . چرات ڕۆشن بێ	سلام و تعارفیست که وقتی کسی از جلو مغازه عبور میکند میگوید (چراغ روشه) و مغازه‌دار در جواب میگوید (چراغ عمرت روشه) یعنی چراغ عمرت روشن باد .
چراغ‌کەش : چراکێش	کسیکه پیشاپیش کسی چراغ میبرد .
چراغونی : چراخانی	چراغانی .
چورت : پینەدۆز	پینکی . چرت = چرچ .
چورت : چرت . چرت‌کێشان	چرتکه .
چورچ : پینەدۆز . چرت	پینکی = چرت .
چرچ : مچورك . لەرزە	لرزشی که بر اثر ترس از چیزی یا خبری ناگهانی حاصل میشود .
چەرچی : چەرچێ	دوره‌گردی که کالای خودرا بده میبرد و با گندم و جو و مانند آن عوض مینماید .
چەرخ : باشۆ	پرنده‌ایست باندازه قمری و دارای منقار و چنگال است و گاهی گنجشک هم شکار میکند و دور پرواز است .
چەرخسە : هەڵسوڕاندنی کار	اداره شدن .

کوردی	فارسی
چەرخەڵە : بەکرەی دەزوو	قرقره .
چەرخەڵەبازی : یاریەکی منالانەیە . مزراح	یك بازی کودکانه‌است که با قرقره انجام میشود .
چەرخەنە : هەڵسوڕاندنی کار . خولدانەوە	چرخان بدور خود یا چیزی . اداره‌کردن کاری .
چەرخ‌هەردە : پێچ‌خواردن .	چرخ خوردن .
چەرخاو : ئەندازەی ئاوی کشتوکاڵ	شیاو کرت مزرعه که اب در ان میچرخد و نوعی اندازه آب .
چەرخی : چەرخن	مدور .
چەردە : پارچە زەوی بۆ کشتوکاڵ	مقدار زمین زراعتی و تخم‌کاری که سه یا چهار هکتار باشد .
چەرد : گوتن	چریدن .
چرك : چڕك . چڵك	چرت و جراحات دمل . چرك تن و لباس .
چرکتوو : ئەو قوماشەی چڵکی لێ دیارە	پارچه‌ایکه رنگ تیره دارد و چرك شدن ان معلوم‌است .
چورکدو : میزلدان	شاشدان . مثانه .
چرکن : چڵکن . چڕك و تیکەڵاو	کثیف و آلوده . چرك شده .
چرکە : تیکەڵاو . ئاوێتە	کثیف . آلوده .
چورکە : چورکەمیز	ادرار . شاش .
چورکەپێچ : میزگیران	شاش‌بند .
چەرم : چەور . رۆناوی	چرب . آلوده بروغن .
چەرم : چەرم	پوست دباغی شده .
چەرم‌ونەرم : چەرم‌ونەرم . کاری بە کەڵك	چرب و نرم‌کاری که سودی نیك دارد .
چەرمە : سپی‌رەنگ . چەرمی	سفیدرنگ .
چەرمی : چەوری . رۆن .	کنایه از روغن خوارانی‌است . هر چیزی که آلوده بچرب بی‌شده باشد .
چڕەنە : گۆرانی‌گوتن	نغمه‌سردادن .
چورەنە : میزکردن	شاشیدن .
چڕو : دەوەن	درختهای کوچك جنگلی .
چڕوکو : چڕەدار . دارستان	جائیکه درختان انبوه دارد .
چەروا : چارەوێ	اسب یا مادیان گویند .
چریك‌چریك : جریکاندن . هاوار .	زیاد و سجدایکه در السر

دیاجرحی‌باشد .

چریکەنە : هات‌وهاوار . دادەداد — فریاد زدن و صیحه‌کشیدن .

چریکە : هەراوهوریا — فریاد و ضجه .

چز : جزە — صدایکه در دوك نخ تابی نخ بآن میپیچد . نیش زنبور و زهر آنرا گویند .

چزچز : جرەجزی رۆن — صدائی که هنگام سرخ‌کردن چیزی در روغن بلند میشود .

چزنەلا : چربلك . نانی بە رۆن — نوعی نان مخصوص‌است و آنرا در روغن ترید‌کرده با شکر یا عسل میخورند .

چزەنە : چزپێوەدان . ژانکردن — نیش زدن و آزارکردن .

چزیلە : چربلك — انچه از دمبه پس از آب کردن باقی میماند .

چەسپسە : جەسپان — چسبیدن .

چەسپو : چوست . بەکەمر — در مقام امراست و بمعنی فورا . سریع .

چوسلە : نەرس — بشکل و مدنوع الاغ قاطر و اسب و مادیان .

چوسلەکیو : چلەی زستان — مدتی از زمستان‌را گویند که هوا شدت سرد میشود .

چەش : چاو — چشم .

چەش‌نەسپی : چاوسپی . بێ‌شەرم — چشم سفید . کنایه از بی حیا و بی آزرم‌است .

چەش‌بەنی : چاوبەست — چشم‌بندی .

چەش‌تەرسەنە : چاوترساندن — ترساندن کسی بطوریکه دیگر در مقابل آنکس و در آن مورد کاری انجام ندهد .

چەس‌تەرسە : چاومۆرکردن — با نگاه و زیر چشم کسی‌را نگریستن و اورا در انجام آن منع کردن .

چەش‌تەنگ : بەرچاوتەنگ — حسیس . پست .

چەشتە : چەشتە . چێژتن — چشیدن .

چەش‌جەرە : گلێنەی چاو — زهر چشم .

چەش‌خێز : چاوحیز — بدچشم . کسیکه نگاهش توام با

	شراره شهوت و هوس‌است .
چەشدار : چاودار	چشم‌دار در برابر کور .
چەش‌داشته : چاوەچاو	انتظار داشتن . چشم داشتن .
چەش‌دەرد : چاوێشه	درد چشم .
چەش‌دلت‌روشه : چاو و دلت‌رۆن بێ	چشم دلت روشن . بخویشان مسافری از سفر برگشته میگویند .
چەش‌ره : چاوەڕێ‌بۆن	منتظر و چشم براه بودن .
چەش‌زاق : چاوزەق	زاغ . چشم دریده .
چەش‌زەخم : چاو و زار	چشم زخم دعائی که برای مصون بودن از چشم زخم بابا بکودکان داشته و دارند .
چەش‌سیر : چاوتێر	اصطلاحا بافرادی گفته میشود که در میان نعمت فراوان بزرگ شده‌اند و جوانمرداند .
چەش‌شەنه : چاولێ‌داگرتن	ایما . اشاره با چشم .
چەش‌کنکی : سەرزەنشت . گلەیی	سرزنش .
چەش‌گوسته : چاوبرسی	در مقابل چشم سیر . کسیکه در برابر همه چیز حریص‌است .
چەش‌گوشەنه : چاوکردنەوە	چشم بازکردن .
چەشمەلازەیه : چاولێدان	چشمك زدن .
چەشمه : کانیاو . چەشمه	چشمه .
چەش‌وەره : چاوەڕێ	چشم براه .
چەش‌وری : چاو و ڕۆ	چشم و رو .
چەش‌وەنه : چاولێ‌ترپاندن	با چشم اشاره کردن . چشم زدن .
چغا : تەپۆلکه	بەهای کوچك‌را گویند .
چغر : چڕ . جەنگەلی‌چڕوسامناك	جنگل انبوه و ترسناك .
چغرکو : چڕەدارستانی کێو	جائیکه درختان انبوه و جنگل باشد .
چوغلی : ریقنه	فضلهء پرندگان .
چەفت : چەوت . چەماوه . چەفت	خمیده .
چفت : چەفتی دەرگا	جفت در .
چەفت‌چیل : چەفت و چەوتێل . کەج و خوار	خمیده و کج .
چەفتلیس : کاسەلیس	کاسه‌لیسی و اصطلاحا بمعنی دنبال این و آن بودن بخاطر شکم و

سود اندك بردن .

چەقچەقە : چەقچەقەی ئاش
جوبی‌است که در آسیابهای آبی روی سنگ زیر بن میخورد تا ناودان گندم‌را تکان دهد و از آن گندم بدهانه آسیاب بریزد .

چەقەڵ : چەقەن
سفال .

چەقڵە : چڵکی جل و لەشی
چرك .

چەقەنە : کۆمەڵە داوێکی بە یەکا چو
اصطلاحا بمعنی بهم آمدن دام و گرفتار نمودن صیداست .

چەقوەنە : چەقەنە
شکل صدائی که از دو انگشت گاه رقص و شادی بیرون می‌آورند .

چەقوەنەباز : بێباك . شادمان
آدمهای شاد و سرمست و لاابالی‌را گویند .

چەك : چەك . پارەی کاش
پول نقد .

چۆك : سەنۆر . نیشانە . لوتکەی شاخ
علامت و نشانه‌ای که در زمین برای جداکردن دو قطعه میگذارند .
تیزی کوه .

چەك : تونکی هەڵلاج
زدنه کمان پنبه یا کمان پشم زنی.
واحدی‌است برای اندازه و مقدار پشم در حلاجی .

چەك : چەکە

چڵچڵ : چکەچکی ئاو
صدای چکیدن آب .

چەلاچڵە : چەقەچەق . نرخاندن . شاوشەوا
کم و زیادکردن در نرخ اجناس .

چکر : چەکەرە
جوانه گیاه .

چەکسە : ترەکیسی سەگ
راندن سگ‌را گویند .

چوکڵ : چوکڵە . چوکڵ
تکه چوب باریکی که گاهی ناگهان مانند میخ بدست و یا پا و لباس فرو میرود .

چوکەنە : رواندن
نشاندن .

چەکە : قسەخۆش
شوخ و بذله‌گو .

چەل : چەلومل
سربار و مزاحم .

چوولل : تەپۆلکەیەکی بەردەرێژکراو
تپه کوچکی از خاك و سنگ ریزه .

چڵ : چل . شێت
جهل .

چلپ : شلپەی ئاو . چەپلە
صدائی که از برخورد دست پوست ... ن و همچنین از فرو افتادن

چیزی در اب برمی‌حیزد .

چەلتوك : چەڵتوك — شلتوك .

چەلتوكزار : برنجەزار . شوێنی چەڵتوك — برنج زار . مزرعهء برنج

چلچراغ : چلچرا — چار و چراغهائی که از سقف می‌آویزند .

چەلچەل : زۆر . گوتالی زۆر — فراوان . متاعی که در بازار فراوان باشد .

چلیس‌خونە : شێتخانە — تیمارستان . جائیکه از دیوانگان پرستاری میشود .

چەلق : کۆشتی جلق و لیق — گوشتی که پروار است .

چەلقو : لاواز — لاغر و نحیف .

چلك : ئاسن . پۆلا — آهن . فولاد .

چەلکاشستە : پێرەوشستن و ئیلحاح‌کردن — مسامحت کردن و اصرار ورزیدن .

چلم : چلم — بلغمی که‌هنگام اسهال از انسان دفع میشود .

چلماسی : ریاکاری . کلکەلەقەیێ — چاپلوسی .

چلنگر : ئاسنکەری کلیل و زنجیر و شتی وا . — آهنگری که کارهای سنگین آهنگری ندارد و قفل و کلید و زنجیر و مانند آن میسازد .

چلکنه : نوزە و هاواری سەگ — صدای فریاد تولەسگ و سگ وقتی که آنهارا اذیت میکنند و میرنند .

چەلاو : بونگاو — باتلاق .

چلواری : سپی . شتی‌سپی — پارچه سفید ؛ صفتی برای هر سفیدی .

چله : چلەی مردن و زابین — روز چهلم مرگ یا تولد هرکس .

چلا : گوریس — ریسمان مخصوصی‌است که از موی بز بافته میشود .

چله : ژێ — زه مانند زه کمان .

چلەیی : چلەیێ . منالی چلەدار — نوزادی که هنوز چهل روز از عمر او نگذشته‌است .

چلەگوشکە : چلەی بچوك — چله کوچك .

چلەکەمو : ژێی‌کەوان — زه کمان حلاجی و کمان تیراندازی .

چلەکەبە : چلەی گەورە — چله بزرگ .

چلیس : چلیس . ئەوسن
شکمو .

چلیس‌کـە : میوەی رزیو . چلکی برین
چلوسیده میوه و مانند آن و همچنین ناول سوختگی پوست بدن که بجای خود خشک شده‌وفرورفتگی یافته .

چەم : چەم
زمینی که در کنار بستر رودخانه باشد و سبز گردد ؛ پیچ راه .

چەم : پێچ
خم و چم .

چیم : ئەدرەت . ئەحۆش
اصطلاحا بمعنی درد و مرض‌است و گاه نفرین گفته میشود .

چوەمت : برژت
هیزم نیم سوخته .

چەچارە : دەردی بێ دەرمان
درد بی درمان و لاعلاج . این‌جمله گاه‌نفرین‌بکسی گفته میشود .

چەمەر : چەمەرەی مەرگ
سوک و ماتم مرگ کسی .

چمک : چمک
گوشه هر چیز .

چەمیتی : چەموش . لاسار
چموش . سرکش .

چنار : چنار
درختی‌است .

چەنتا : چەندجـار . چەندین . چەندزمارەیەك
چند عدد .

چنجە : تۆ .
تخمه .

چوێچە : چۆمچە . چەمچە
دیگ مسی کوچک‌را گویند .

چوندر : چەوەندەر
چغندر .

چونەری : چەوەندەر فرۆش
کسیکه چغندر میفروشد .

چەنقات : چەندلا
چند برابر .

چەنگ : چەنگ . مست . چنگ
چنگ .

چنـگال : تلیتی‌چزیلـك بـە رۆن و هەنگوین یا شەكر
نان اجزئك‌را در روغن و عسل یا شکر مالیده و ترید نموده میخورند و باین نام میخوانند .

چنگال : چنجۆك . چەنگ
پنجه و ناخن مردم و جانوران .

چەنگەلە : نولابە
وسیله برای آویزان کردن .

چەنگ‌تركر : چیزەچیزێك كە لـە كێشانی بنۆك لە سەر دیواردا دەبیـسرێ
صدائی که از کشیدن ناخن روی دیوار شنیده میشود یاخود ناخن کشیدن .

چەتلو : چەن‌لا .
چند برابر .

چنو : وەكو ئەو
چنان .

چنه : چەنە — چانه .
چنەپەنوم : چەنەبەنماو — ورم کردن چانەرا گویند .
چنەدراز : چەنەباز — پر حرف .
چنەموفت : قسەی فۆڕ — سخن یاوه .
چەنی : بەچەند ؟ بەچەندی ؟ — چقدر ؟ چه مبلغ ؟ .
چنی : چەشنی ئەمە . وەکو ئەمە — چنین .
چۆو : خەبەری ناخۆش — خبر ناگوار .
چو : جەنجەڕ — چرخ خرمن کوب .
چوارشه : ناواخن — برگردان . پشت پارچه به شاس.
چویەس : کەپرێسکە . یا دارێسکە میوی دەخرێتە سەر . — داربەست .
چوپی : هەڵپەڕکێی چەپەپێ — رقص محلی لری .
چنجاله : لاواز . لەڕ — نحیف و لاغر .
چودار : چێودار — کسیکه گوسفند برای کنس پروار میکند . کسیکه شغل او خرید و فروش گوسفنداست .
چوغا : چۆغە — عبا.رودوشی پشمی که روحانیون و اغلب مردان از ان استفاده میکنند .
چول : چۆڵ . بیابان — بیابان‌خالی از سکنه .
چوول : جوێر . جەوت و چەوتێن — کج و خمیده .
چۆل : دۆزمانێ . بە درمانێ — بدگوئی چغلی . نمامی . وسعایت .
چولوو : قسەچن . دۆزمان — نمام . سخن چین .
چوله : سیخوڕ — جوجه تیغی .
چونا : گونکە هەویر — گلوله خمیر .
چوورو : جاو و ژاو — شایعات .
چووش : چاوش — نقیب قافله .
چووی : چای — چای .
چی : شت — چیز .
چی : وەکو . چون — مانند . مثل .
چی‌نیسو : پشو . حەسانەوە — ساعت تفریح و تنفس در مکتب .
چیت‌جا : خۆخاڵ — حجلهٔ عروسی در روستاها .
چیدار : دەوڵەمەند . زەنگین — ثروتمند .
چیم : وەکو من . چون من — چون من . مانند من .

چینه : چینه . چینه دیوار — دانه مرغ . هر تبقهء از گل که بر دیوارهای گلی دیده میشود .

چینه‌چینه : مه‌ته‌ل — نمره .

چینه‌دو : جیمه‌له . چینه‌کردن — چینه‌دان پرندگان .

چوو : حۆب . جوکله — چوب[1]

---

[1] هه‌روا لـه نوزیدا :

سۆ ات[1]	=	فنک . فۆن
جـۆ	=	کێر
گور	=	قوز . کوز . رێ

- ح -

حاجەت : ناسـنجاو . کەلوپەل	ظروف و انانیە ایکە در منزل برای غذا خوردن مورد استفادە قرار میگیرد .
حاشا : حاشا	انکار .
حاشاکردە : حاشاکردن	انکارکردن .
حاشیەدار : بەبەراوێز —	هر چیزی کە کنارە داشتە باشد .
حازرجـواو : قـەزدوان . حازرجوان	حضر جواب .
حازریەھەر : حازرەخۆر	صفت‌کسیکە تن بکار نمیدهد حتی رنج‌تهیە نمودن غذارا تحمـل نمی‌کنـد و از حـاضـر نمـودن دیگران استفادە مینماید .
حەوال : ھەواڵ . دۆخ‌وبار	احوال .
حەبس‌کردە : بەندکردن	زندانی کردن .
حەجومـەت : حەجـامەت . بەشنەرلێدان	حجامت .
حەرفـراس‌زیە : راستگۆ	راستگو .
حەروم‌زایە : حەرامزادە . سـیرحیز	فرزند یا طفل نامشروع .
حـساو : حـساب . حـسێب . حـساو	حساب .
حەسرەت : داخ . ناوئومێدی	ناکامی . افسوس .
حەسرەتی : منالی ناجسن و مێمل	فرزندی کە نا اهل و سرباراست .
حوقەباز : فێڵباز . تەڵەکەباز	حیلەگر .
حلال‌وزلال : حەلاڵ‌وزەلاڵ	حلال‌مطلق .
حەموم : حەمام . گەرماو	حمام .

حنایی : حەنەیی — رنگی که چون حنا باشد .

حوزموسا : ئەبۆلکەیەکی بەردینە لە رۆژەلاتی حوزەماباد — سنگی گوداست در دەرەای در شرق خرم‌آباد .

حەیا : ئابڕوو . کیر — آبرو . الت تناسلی مرد .

حەیرو : حەیران . سەرسام — حیران .

حیلە : فێڵ — نیرنگ .

حیلەبازی : فێڵبازی — نیرنگ بازی .

- خ -

خا : خا . هێلکە	تخم مرغ .
خار : دڕک . خار	خار .
خارخەسەلە : جۆرە دڕکێکی سێ سوچەیە بۆ داوودەرمان بەکاردێ	نوعی خار سه پهلو یا سه گوشه است در طب عوام برای معالجه بعضی امراض استعمال میشود .
خاردار : دڕکدار . داری دڕکاوی	هر درخت یا گیاه خار داررا گویند .
خارزەردە : دڕکەزەردە	نوعی خاراست که رنگ زرد دارد .
خارشت : خورو . خورشت	خارش .
خارەنە : خوراندن	خاراندن .
خاشخاش : خەشخاش	خشخاش .
خاترجەم : دڵئاسوودە. خاترجەم. دڵنیا	آسوده خاطر .
خاقەن : وردە شەکری نەمەد	خاکه نمد .
خاکسەر : خۆڵەمێش	خاکستر .
خاکی : مرۆڤی سادە بێ فیز . خاکی	شخص بی تکبر و افتاده .
خاڵ : خاڵ ھەڵکەندن	عکس یا نوشته‌هائی که روی پوست خالکوبی میکنند . کرك دارد .
خرتبرت : کاری وردەمرتێزە	اشغال خورده ریزه .
خرتل : خڕکەبەرد .	راغه . سنگی که قابل پرتاب کردن باشد .
خرتی : ملئەستوور	صفت برای افراد تنومند و گردن کلفت .
خەرخودا : جاڵجاڵۆکە .	عنکبوت .
خەرخورماری : کەری دەجاڵ	مقصود خر دجال است .
خاڵکو : خاڵکوتان	خالکوب .
خانەبازی : یاریەکی منداڵانەیە	نوعی بازی کودکانه است .

کوردی	فارسی
خایینه : شیلکه و رۆن	خاگینه .
خپ‌کرده : خۆ له مه‌لاس‌دان	کمین‌کردن. پنهان شدن در گوشه‌ای بانتظار انجام کاری .
خپله : خه‌پلی . حه‌پله . کورته‌بالا	آدم کوتاه قد .
خت : حت بۆ نوه‌سه‌گ !	با تکرار این کلمه توله‌سگ‌را دور میکنند .
خه‌نه‌سیرو : خه‌نه‌به‌سوره	ختنه سوران .
خه‌تنه‌کرده : خه‌نه‌نه‌کردن	ختنه کردن .
خل : مرۆڤی کورتیله و ئازا	آدمهای کوتاه قد و چالاک‌را گویند .
ختی‌متی : ختۆکه . حتکه	غلغلک .
خدنگ : سه‌رراست . راست	راست و مستقیم .
خز : حز . دۆل . نوزبانی .	قطعه زمینی که محصور بین کوه و تپه باشد . قربانی و تصدق .
خزبوف : مرخه‌مرخ	خرخر .خرناس .
خه‌رنه : جۆره‌بونکه‌یه‌که	نوعی از بونه‌است که برگهای ان اشغال خورده ریزه
خرت‌پرت : کاری ورده‌ریزه	
خرل : خڕکه‌به‌رد	راغه . سنگی که قابل پرتاب کردن باشد .
خرتی : ملئه‌ستور	صفت برای افراد تنومند و گردن کلفت .
خه‌رخودا : جالجالۆکه	عنکبوت
خه‌رخورماری : که‌ری ده‌جال	مقصود خر دجال‌است
خه‌رج : سه‌رباین . خه‌رج‌وباج	شیربهای عروس .
خه‌رجی : مۆچه . خه‌رجی	پولی که برای خرج روزانه یا ماهانه مصرف میشود .
خه‌رره‌مه : بیرده‌که‌ر . فه‌حل	خری که برای تخم‌کشی تربیت میشود .
خرس : ورچ . مرۆڤی بێ ره‌وشت و بێ شه‌رم	جانوری وحشی‌است آدمهای چاق و بی ادب‌را نیز مگویند .
خورمایی : خورمایی	رنگی که برنگ خرما باشد .
خه‌رمه : خه‌رمان . جۆخین	خرمن .
خه‌رمه‌جا : خه‌رمانگه . خه‌رمان	جائیکه خوشه‌های گندم و جو و مانند ان خرمن میکنند و میگویند خرمن‌جا یا خرمن‌گاه .
خه‌رره : گل . قوڕ	گل . آب و خاک بهم آمیخته .

کوردی	فارسی
خەزگال : حۆزگە . کاشکی	خوشا . ایکاش .
خەسس : خەست	غلیظ .
خوسم : پێنجیەکی ماڵ و پارە کە بە سەید دەدرێ	خمس . یك پنجم از مال که سادات داده میشود .
خوش : بۆخۆی . خۆی	خودش . خوش .
خوشار : تەوژم . تەنگپێ‌هەڵچنین	فشار .
خوشارقەور : گوژدوشار	فشار قبر .
خش‌خەش : خشەخش	صدائی که از بهم‌خوردن برگ خشك یا مانند ان بلند میشود .
خوشال : خۆشحاڵ	خوش‌حال .
خوش‌مامله : خۆش‌گوزەران . خۆش‌مامەڵە	خوش‌حساب .
خەشەگردە : خۆشەکردن	مالیدن تریاك و شیرین کردن همه زردآلو .
خەلوار : خەروار	خروار که یکصد من یا ۳۰۰ کیلو است .
خەنجەر : خەنجەر.ناوی پیاوانەیە	خنجر . یکی از نامهای مردان .
خونچە : جەهاز . بوخچەی بوکێنێ	طبق مخصوصی که درآن‌جهیز عروس‌را میگذارند .
خەنزاری : ریسواکردن	رسوائی .
خەنە : پێکەنین	خندیدن .
خەنول : دەم‌بەخەندە	کسیکه همیشه بنـانی و خندان‌است . (۱)
خەنە : خەندە	خنده .
خونە : بنەی نان	تخته بین‌است که در روستا روی ان گوشت میکوبند یا خمیر نانرا پهن میکنند .
خەنەدار : خەندەدار	خنده‌دار . مضحك .
خەنەری : رۆبەخەندە . دەم بە پێکەنین	خنده‌رو .
خەو : خەو . خەوبینین	خواب . رؤیا .

---

(۱) خەنۆك : لە لوڕیدا « خەنول » ە .. ئایا دەتوانین لەسەر کێشی (گرینۆك) ..ۆك ــ یکی بۆ داتاشین و « ل » ەکەی لێ لادەین و لەجیاتی « خەنول »ی رزد و نورس « خەنۆك »ی سۆك و رەوان بەرامبەر بە « گرینۆك » دورست‌بکەین !؟

خوت : خۆت — خودت .

خودخوری : خۆخواردنەوە — با رنج و زحمت خود ساختن و با کسی آنرا در میان نگذاشتن .

خودسەر : خۆخواردنـەوە . سەربەست — خودداری . کسیکه در هر کاری رای خودرا تنهائی قبول دارد .

خودشناس : هۆشیار . خۆناس — بخودبودن در برابر حالتی مانند اغما یا بیهوشی که انسان خودشناس نیست .

خودکار : کارناس . شارەزا — کسیکه بکار آشناست .

خول : بێ ئەقڵ — کم‌عقل .

خوبیار : خەوسوك — کسیکه خوابش سبك‌است .

خواجه : خەساو — مردی که رغبت شهوی ندارد .

خاوه : خاوه . باجگر — باج سبیل .

خودی : ئاشنا . خزم و کەس — اشنا . خورمانی .

خورجی : خورجێ . خورجێن — خورجین .

خوارزا : خوارزا — خواهرزاده .

خوارزینه : خوشکەزن — خواهرزن .

خوزد : خۆرك . بەلەکێ — بیماری خدام‌را گویند .

خومونی : خۆمانە — خودمانی .

خۆوالی : خەوالۆ — خواب‌آلوده .

خۆوانه : خەواندن — خواباندن .

خی : خوێن . خوێن‌بەها — خون خونبهای کسیکه بدست دیگری کشته شده‌است .

خیارشنگ : خیاری‌چەمەرە — خیار چنبر .

خیارك : خیارۆك ، دومەڵ — دملی که در بن ران پیدا میشود .

خیارماس : جاجیك . خیارماست — خیاررا ریزکرده و در ماست میریزند و بعد کشمش و فلفل کوبیده در ان ریخته ومیخورنده .

خیز : خیر . ناپاك . تەحیە — ناخشنه . نادرست . ناپاك .

خینالی : خوێناوێ — بخون‌آلوده .

خینی : خوێن‌ڕێژ . خوێناوێ — آلوده‌خون . قاتل .

خینی‌تینی : تینۆی‌خوێن . چاو سورکردن — تشنه بخون . دشمنی زیاد تا حدی که کسی بخون کسی تشنه باشد .

خیت : شەرمەزارێ — شرمندگی .

ـ د ـ

دا : دا . دایه . دایك — مادر .

داپیره : داپیره — جده، پدری یا مادری .

دادا : داپیره . پیرێژن — پیرزن .

دار : دار . سێداره . — درخت . دار برای اعدام تبهکاران . وسیله‌ای است که گاو آهن را بآن بسته و بعد آنرا بدو گاو میبندند برای شخم زدن .

دارایی : جـــۆره چاروگه‌یـــه‌کی ڕه‌نگاوره‌نگی زنانی خێڵه‌کییه — نوعی چارقدی ابریشمی رنگارنگ است که زنان عشایر بسر می‌بندند .

دارتورکنه‌ك : دارکونکه‌ره — دارکوب .

دارته‌مسار : دارته‌ون — دارقالی بافی .

دارنومه‌ك : دار دومبه‌له‌ك — ساز و ضرب که از کمانچه و تنبك تشکیل شده .

دارغه : داروغه . پیاو و گزیـــری ئاغایان — داروغه . نماینده، مالك برای ضبط بهره و عواید ملك .

دارنده : ده‌وڵه‌مه‌ند — ثروتمند . متمول .

داس : داس — داس که بآن گندم درو کنند .

داسه : داسویگه‌نم — نیمه‌ای زیر ساقه گندم .

داسیله : داسولکه — داس کوچك گندم درو کنی دسغاله . «یله» درگویش لری علامت تصغیر است .

داغ : داغ — نشانه‌ایکه از نهادن فلز داغ بر پوست پدید میآید .

داغدییه : داغکراو . داغدیته — مصیبت دیده .

داغکرده : داغکردن — داغکردن . نشان با آهن داغ بر چیزی زدن .

کوردی	فارسی
داکوکه : داکوکێ	جنجال و انبوه جمعیتی که برای تماشای مشاجره‌ای میایستند .
دال : دال .	پرنده‌ایست . لاشخور .
دال : جار . قوناغ . بەردێکه یاری پێ‌دەکرێ	مرحله . دفعه . سنگی که در بازی (دال‌پهلو) . میگذارند و بسوی آن سنگ میاندازند .
دال‌دال‌کرده : تیکه‌تیکه . پارچه‌پارچه	تیکه‌تیکه کردن . قطعه‌قطعه کردن .
دال‌شونغلا : گێره‌شێوێن .	بازی بهم زن . کسیکه در بازی ایجاد جنجال و تفرقه میکنند .
دالکه : دالك . دایك	مادر .
دالکه : سەرشاری یاری	جائیکه محور بازی‌است و بازی از آنجا شروع و نیز بآنجا ختم میشود .
دالو : ژنی پیر و بێ قیافەت .	زن پیر و بدقیافه‌را گویند .
دالو : دالان . داله	دالان . راهرو سر پوشیده .
دامرده : دایکمرده . دامرده	مادرمرده . هندوانه‌ایکه بوته آن آفت زده و خشك‌است .
دامو : داوێن	دامان .
دایا : پیرێژن . دایه	پیرزن . —
دایره : دەف . جۆره ئامرازێکی موسیقایه	دف . نوعی آلت موسیقی‌است .
دایردزەنگی : جۆره دەفێکی بچوکه .	دف کوچکی‌است . که بآن چند تکه فلز آویخته و وقتی بدف میزنند آنها هم صدا میکنند .
دایرەزه : دەفزەن . دەفژەن	دف‌زن .
دایه : دایك	مادر .
دەباخونه : دەباغخانه	دباغ‌خانه .
دبەربییه : لەبەربوون .	از حفظ بودن . مطلبی یا جمله‌ای‌را حفظ بودن .
دەبه : ــــــنتێکه وەك نارنج زۆر گەوردیه	نوعی از مرکبات نظیر نارنج خیلی بزرگ‌است .
دت : لەتۆوه	ازتو .
دتاتوفتایه : بەتۆداشکانەوه . بەخۆداشکانەوه	از جا در رفتن و خجل‌شدن .
دتمرکرده : لاسایی‌کردنەوه	ادا در آوردن . شکلك ساختن .

دجارەته : لەجێ‌چوون	از مفصل در آمدن .
دچ : دانەدانە . دیوارهەلکۆلین	دندانه . نبش دیوار .
دوچار : دۆچار	دچار .
دوچاربیبه : دۆچاربوون	گرفتار شدن .
دحالرەتـه : بێهۆشـــی . هاتنـــه سەرحال	بیهوش شدن .
دوختە : دۆشین	دوشیدن .
دەخلدار : زمێریار	مسئول صندوق پول فروشگاه .
دەخمه : تونێل	راهروی زیر زمین .
ددخیل : پەنابردن	نوعی التماس‌است بکسی برای انجام کاری .
دەدە : خوشك . دەدە	خواهر .
دەرر : مالۆس	گرازماده که پیر و سترون‌است .
دورر : هەلواسراو	آویزان .
ددرە : دەرە، دەرو	تنگهء بین دو کوه .
دراز : بەرز	بلند .
دەرناسو : لساال	در منزل .
دەرناغل : مالوژوور	در اطاق و خانه .
دەربەس : دەربەست . دەربەس	دربست مانند خانه دربست و مانند آن (۱)
دەربەن : پابەند . دەربەند	مقید . پابند .
دەرچوقـه : خانەخەراپ .. !	درهم خراب شده . این کلام هنگام نفرین گفته میشود .
دەردبار : دەردەدار	دردمند . مریض .
دەردگرو : دەردیگران . گرانەدەرد	دردی که درمان آن مشکل‌است .
دەردهەر : خەمخۆر . دەردخۆر	دردخور .
دەرز : درزیدووراوە	چاك پارچه‌ای که دوخته شده . ترك ظروف چینی و بلوری و مانند آن .
دەرژەن : دەرزی دورمان	سوزن خیاطی .

---

(۱) گەلێ لەم وشانە هەر زۆر بە ئاسانی لـە نێو عەشیرەتەکانی گەرمیاندا دەبیسترێ .. دوور نیە لە رێی (مامەسێنی و زەنگنە و لەك و باجەلان)ی ئەم گەرمیانە و دەشتی بەرفراوانی هەولێر هاتبێتنە ناوەوە .. !!

کوردی	فارسی
دەروسە : دڕاندن . دڕین	پارەشدن . دریدن .
دورشت : درشت	درشت . دربرابر ریزه .
دورك : دڕك	خار .
درك : تەزوو	جائی از بدن وقتی تیر میکشد .
دركەدو : چەنەرە	سبز گندم نخود ماش و عدس .
دورگرده : ئەلواسین	آویزان کردن .
دركوفته : کوتان . دار ئارق	درهم کوبیدن . اصطلاحا بمعنی کتک زدن میباشد .
دەركل : گیرفان	جیب بغل کت یا پالتو .
درمەنه : داماو	درمانده .
دەرمو : دەرمان	درمان .
دروەنه : دڕاندن . پارچەکردن	پارەکردن . دراندن .
درو : درۆ	دروغ .
دەروەدەر : دەربەدەر	دربدر .
دروزه : درۆزن	دروغگو .
درەوش : درەوش	درفش . از ابزار کفشگری است .
دروگوته : درۆگوتن . درۆکردن	دروغ گفتن .
دروله : دۆدانه . مەشکه	مشک‌های دوغ‌را گویند .
دەروەن : دۆرەستین . پابەند	معند . پابند . نخی که با آن دهانه مشک آب یا دوغ‌را می بندند .
دەرراوه : دەزایه . حەبەنگ	درهای‌چوبی مغازه و دکان .
دەرراوی : ڕەوانی	اسهال .
دروەماهی : چقلەماسی	دندەهای ماهی .
دەروددەربرده : چەواشەکردن	ازراه بدربردن .
دریبرده : تەریق‌کردنەوە	از روبردن .
دز : در	درد
دزی : لەپێشەوە	از پیش .
دژ : سەقل	چوبی‌است مخصوص و کنده‌کاری‌شده که خرمن گندم‌را پس‌ازجداکردن دانه از کا . با دز نشانه میکنند و اصطلاحا بمعنی دست نخورده میباشد .
دەس : دەسەجل	واحدی برای شمارش لباس یا اثاثیه یا خیاط .
دەس : دەس . دەست	دست .

دەسبازی : دەسبازێ — معاشقه دو نامزد .

دەسگیر : دەسگیر — دو قطعه پارچه‌ی چند لا که با آن دیگ داغرا از .. اجاق بر میدارند .

دەسمەلە : دەسمەلە — بنای بادست .

دەکو : لەرزین — تکان . لرزش .

دەسامو : دەستەمۆ . دەسازۆ — دستمو .

دەسبرار : دەستەبرا . برادەر — برادرخوانده رفیق .

دەس‌پاچەبیە : دەستەپاچەیی — دستپاچه‌شدن . در تاری خودرا گم کردن .

دەسپاك : دەسپاك — ادم درستکاررا گویند که دست بناپاکی و دزدی نمی‌زند .

دەس‌بر : دەسبڕ . دەستەسەری دەسکرتن . — اصطلاحا بمعنی تمول و ثروت داشتن است .

دەس‌پاماس‌کردە : دەست‌وەشاندن لە تاریکی — دست مالیدن در تاریکی .

دەس‌پەنجە : دەسڕەنگین — دست پخت . سلیقه .

دەستور : حۆقنە. شاف. دەستور — اماله . وسیله‌ایکه با آن مریضرا تنقیه میکنند .

دسەر : لەسەر ئەوە . سەربارێ ئەوە . دوبارە — از سر . دوباره .

دەس‌ورێ : وێنە . دەست وڕۆ — دست و صورت .

دەس‌رەفت : کوتالی کۆرەکراو — کنایه از متاعی است که از مغازه خریداری شده‌است بلکه از دست افرادی بقیمت ارزان خریداری شده .

دەس‌فروش : دەس فرۆش . — کسی که برروی‌چرخ یا دکه‌ای چیزی میفروشد .

دەسکاریە : خەریك‌بۆن بە کارێ — بکار مشغول‌شدن .

دەسکلە : دەسکەلە . زەمبیل — زنبیل .

دەسکەم : هیچ‌نەبێ . نەلایەنێ کەمەوە — حداقل . لااقل .

دەسکنە : دەسکەنە — گندم یا نخود و مانند آن که با دست و بدون داس دروشده .

دەسکیرکردە : ئاگاداری‌کردن . دەسکیری — موجه‌ساختن . اگاه‌نمودن .

دەسنیرم‌کو : ئاگادارم‌کە — اگاهم کن .

دەسنیرو : دەسکیران — نامزد .

دەسڵات : داهێنان . بەهرە . دەسەڵات — ابتکار . سلیقه در کاری .

دەسماڵ : دەسماڵ — دستمال .

دەسماڵە : دەستەوانە . دەسکێش — دەستکش .

دەسنماز : دەسنوێژ — وضو برای نماز .

دەس‌نەدەرنە : نوبەرە . تازە — بکر . دست‌نخورده .

دەس‌نەیسە : نوبەرە . خوبەدەستەوەنەدان . بێ‌دەرفەتی — عمل‌بامدن و نرسیدن میوه . تسلیم‌نشدن . فرصت نیافتن .

دەسواز : دەسبڵاو . دەسواز — بخشنده . گشاده دست .

دەسوەن : دەسندە . کەلەبچە . بازن — دستبند . آنچه زنان برای زینت در دست میکنند . دستبند که بدست متهم میزنند .

دەستە : دەستە . کۆمەڵ — دسته . گروه . دسته‌بیه و مانند ان .

دەس‌هالی : دەستەتاڵی . نەداری — کنایه از تهیدستی و ناداری‌است.

دەسی : دەستەنەست — عمد . کاری که از روی عمد و قصد باشد . از دست گرفته .

دەسیار : دەستڕ — ظرفی دسته‌داراست که بآن روغن برای پلو داغ میکنند . روغن داغ‌کن .

دەسی‌دەسی‌کردە : دەسی‌دەسی‌کردن. چاوەنوزکردن — در کاری مسامحه‌کردن تا منظوری عملی شود .

دەسیەر : دەسناز — دست دستی . دستاس .

دەشت : سفتاح — پولی که صبح زود برای نخستین بار کسبی از مشتری میگیرد .

دەشت‌کردە : سفتاح‌کردن — ابتدا بفروش کردن هنگام صبح .

دەشتەکی : دەسکرد — مصنوعی . مانند دندان مصنوعی .

دەشکە : دەروو . مەجەر — نخ که برای دوختن لباس بکار میرود.

دوشمە : دوژمن . دژمن — دشمن .

دوشمنی : دژمنی — دشمنی .

دشتە : جورەخەنجەرێکە — نوعی خنجراست .

دوشوال : لیر — غده‌ایکه در زیر پوست بدن تولید میشود .

دیغ : ریق . دیق‌کردن — غصه . دق .

دیغدار : داغ‌لەدل . داخدار . دیقدار — کسیکه از کاری عصبانی‌است و در همان حال اقدام به پاسخ گوئی نشان دادن . عکس العمل مینماید .

دەغەز : درز . کەلێن — شکاف . درز .

دیغ‌هەردە : دیق‌کێشان — دق‌خواردن .

دەکەل : کەل . مرۆڤی زەبەلاح دەغەل — افراد بلند قد و بی مواره و بیکاردرا گویند .

دل : دل — قلب .

دەل : دەلەسەگ . دەل — سگ ماده .

دل : دل . بەدل . ئازا — کنایه از شجاعت و جرات‌است .

دلاق : دەرلینگ — نوعی شلوار زنانه در قدیم بوده که جوراب هم ضمیمه داشت .

دللاك : دەلاك . دانکێش — سلمانی . کیسه‌کش . اشخاص که در قدیم دندان‌را می‌کشیدند .

دللال : دەلال . جاڕچی — دلال . واسطهٔ معامله .

دلپاك : دلپاك — خوش قلب .

دلپیچە : دلێشە . ژانەدل — نوعی درد شکم‌است که پیچ دارد .

دلردە : دلردۆ . خەمناك دلسارد — کسیکه جرم و شاد نیست . افسرده و پژمرده .

دلە : بەداودل . بەدل . پردل — میل . رأسی هست

دەلە : دەلەمە — لخته .

دلوانەس : نیگەران . بەست — نگران و چشم براه .

دلواز : دلشاد — دلگشا . فرح‌افزا .

دلوف : پینەدۆز — پینکی . چرت .

دلە : ناوسن . هەرزەکار — افراد هرزه و شکمو .

دملە : بەرمیل — بشکه‌های جای نفت .

دلها : دلخواز — دلخواه .

دلهای : دلخوازی . ئەلها . ئارەزۆ — دلخواه . از روی میل و رغبت .

دنهوردە : شبرزە — اضطراب .

کوردی	فارسی
دڵهولو : دڵلەرزین . دڵی‌لاواز . دڵەکوتێ	تپش و ضعف قلب .
دڵی‌دڵی‌کرده : دوودڵ . رارا . دڵ‌لەدڵ‌دان	تردید و دودلی کردن .
دما : دوا . فینگ . قون	پشت . عقب . بعد . پس .
دماژا : پاشەبەرە . دوازا	آخرین فرزند .
دماوه : لە پاش ئەو	پس از آن .
دمایی : دوایی . لەپاش	آخرین . بعدی .
دۆم‌بورسه : کلک‌بڕاو . کەری بێ کەلك	دم‌بریده . از راه تعرین به خری که خیلی لجوج است گویند .
دەم پور : ساچمەرێن	تفنگی که از دهانه‌ء لوله آن باروت میریزند و گلوله و ساچمه میگذارند .
دەمپیك : دەم‌بەتاڵ	دهان تهی .
دەمەدما : دەمەدەمی بەیان	ـردیکهای صبح .
دەمەدەو : پاشماوە	ـس‌مانده‌ء غذا و یا آشامیدنی .
دومدیکه : بوشکەبەقونە .	ـسجاقك . حشره‌ایست .
دەمرگه : دەمەقاڵی . دەمەدەم	مشاجره‌ء لفظی‌را گویند .
دەمزیشه : زارێشە . زارئێشە	نوعی مرض‌است مبتلای به آن دیواره‌ء داخلی دهانش زخم میشود .
دەم‌فەپالی‌کرده : لاسایی‌کردن	ر روی تمسخر .
دەم‌کرده : دەمکێشان	دم‌کردن مانند : برنج .
دەم‌کەمچه : کەچکەقولەبێ توك	مرحله‌ای از رشد قورباغه‌است و زمانی‌است که سیاه رنگ‌بوده و دم دارد .
دەم‌گرته : سرودبێژ . سەردولکەبێژ	دسته جمعی سرود یا نوحه‌ای‌را خواندن .
دۆمل : دومەڵ	دمل .
دم‌لوسی : دەم‌جولاندنی سەگ . ملچەی‌سەگ	دم جنبانیدن سگ .
دەم‌واکرده : بەربانگ	افطار کردن .
دومه : دونگ	دنبه .
دەم‌هەلکی : دەمحوارکردنەوە	دهن کجی .

دن : دنەدانە دنەکردن	دندانه هر جیزی مانند دندانه دیوار و یا بنی دیوار .
دنگ : دینگ	وسیله برنج کوبی است و آن جوبی بهن و بلند است و دهانه آن ملری است .
دونگ : دانگ .	یك ششم . از تمام یك خانه یا یك تمزرك .
دمنگ : دەنگ . ناو . دمردەنگ	صدا . صوت . آوازه .
دنوو : سەرلەنوێ . دۆبارە	دوباره . ازنو .
دنو : ددان	دندان .
دنوریچە : ددانەرچین . ددانرچە	دندانهارا بشمار تیزی نشیده که صدائی از آن برآید . دندان قروچه .
دننە : دەندە . بمراسێ	دنده انسان یا حیوان .
دونیا : دنیا . جیهان . رانەمەز	دنیا . اصطلاحا بمعنی گوسفنداست و گاهی گالته گوسفند .
دنیادییە : دنیادیدە	پیر و جهاندیده .
دو : دانـە	دانه .
دۆو : راکردن . بەدوکەوتن . رەدوکەوتن	تاخت . دو .
دۆو : دۆ	دوغ .
دوارە : دوبارە . سەرلەنوێ	دوباره . مجدد .
دوتا : خواروخێچ . لابەلا	خم . کج .
دونیلو : دۆنیو . دۆتیلمە . دۆبارچە	دوونیم .
دوچە : لەوێ	در آنجا .
دووبایلە :دۆ پێی جورە سەمایەکە	نوعی رقص محلی است .
دودل : دۆدل . رارا	مردد .
دودلی : دۆدلی	تردید .
دورابە : دۆرەمار . دۆزەگـە . دۆنەزاد	حیوانی که از دو نژاد مختلف بوجود آمده باشد .
دۆرانەوی : دەوراندەور . رۆژگار	تمام اطراف و دور هر جیزرا گویند
دورس : دروست . راست . زن و پیاوی داوێن پاك .	صحیح . آدم باك و زن باکدامن را نیز میگویند .
دەورووبەر : دەوروبەر . دەوروپشت	اطراف . حول و حوش .

کوردی	فارسی
دۆری : دەوری . دیی‌بلاو	بشعاب .
دوری‌ودوزوو : دۆرۆ و دۆ زمان	آدمهای دو رو و دوزبانرا گویند.
دۆریشی : دەوریشی . جـۆرە زندەوەریکە	درویشی . اخوندك . نوعی حشره‌است .
دورنو : هەرا و ئاژاوە و جەنگ	معرکه و جنجال .
دۆزی : دزی	دزدی .
دۆس : دۆست . ئاشنا	دوست .
دۆسی : دۆستی . ئاشنایی	دوستی . آشنی .
دوش : دوینێ	دیروز .
دوشنیا : دوینێ‌شەو	دیروز . دیشب .
دوسو : دۆسبەی	پس فردا . ـ
دۆغاو : دۆغاوە	آب اهك مخلوط با کمی ماسه، نرم .
دوتوت : دۆنبوە	دوبه .
دۆوکردە : دانەدانەکردن . دۆسین	دانه‌کردن . دوشیدن گاو بز و مانند آن .
دوگلاشکو : دۆشاخەی تیر و کەوان	دوشاخه، چوبی که با آن تیر و کمان درست میکنند .
دۆل : کۆنـەرەوی . کوندە	نوعی دلواست که سه پایه دارد و از پوست بز درست شده و برای سردکردن اب خوردن بکار میرود . قطعه زمین مسطح و هموار.
دۆلچە : دۆلجە . دۆلکە	دول کوچك یا ظرف اب مسی یا ورشو .
دۆلدۆز : دۆلجەدرۆ . دیمکەدرۆ	کسیکه دول های ابرا میدوزد و درست میکند .
دۆلاو : دۆلاب	دولابچه . گنجه، دیواری .
دۆولەمەن : دەولەمەند	ثروتمند .
دۆم : فێلباز	افراد شیاد حیله‌گررا گویند .
دوماومن : مالمزاوا	خانواده، داماده .
دۆمی : گاولی . قەرەج	کولی .
دونا : زانا . دانا	دانا .
دونئەنار : دانەی هەنار	دانه، انار .
دونبی : دانەی بەهی	بهدانه .

دۆوات : داوەت . بۆکێنی	عروسی . جشن عروسی .
دویت : دەویت . تەحیەزن	مردی است که زن او هرزه و هرجائی و دامن آلوده است و او یا از خیانت زن آگاه هست یا نه . ولی با او زندگی میکند .
دۆرچه : لەرزین . لەرزەتاو	لرزیدن بر اثر مریضی یا سرما.(۲)
دی : دۆکەڵ . دوکەڵ	اسپند . دانهء سیاهرنگی که برای مصون ماندن از چشم زخم در آتش میریزند . دود .
دیاتی : دیهاتی . جێلەتی	اهل ده . روستائی .
دیار : دیار . ئاشکرا	آشکار . پیدا . ظاهر .
دیاری : دیـــار . نیشـــانەدار . ئاشکرا	معین . معلوم . نشانه‌شده .
دیجومه : دۆوحامه	پرده‌ایست که از پارچه‌های رنگارنگ دوخته شده و آنرا در مسیر کبک‌ها در کوه برافراشته میکنند و کبک بسوی آن می‌آیند آنگاه شکارچی بآنها تیراندازی نموده و آنهارا با این حیله میکنند .
دیر . دۆر	دور در برابر نزدیک .
دیرادیر : دۆراودۆر	از فاصلهء دور .
دیربین : دۆربین	دوربین شکارچی یا عکاسی .
دیردەس : دوردەست . لابەز	دوردست .
دیس : لینج . لیق	جسباك .
دیسنەك : جۆرە دڕکێکه	نوعی خاراست که بلباس می‌چسبد .
دیسو : دیلەبەبا . بەبا	جفت‌گیری سگ نر .
دیشەو : دوێنێ شەو	دیشب .
دیگه : دیزە	دیزی .
دیەڵە : دیلەی . داری چادر	تیر چوبی که در روستاها در زیر چادر سیاه میزنند .

---

(۲) لوڕیس . وەکو هەر شێوە زمانێکی دیکەی کوردی . لە هەندێ وشەی تایبەتی و ناوچەیی خۆیدا جیاواز و سەربەخۆیە .. !!

دیله : دۆکەلی ئاگر — دوده‌ای که از سوختن نفت یا هیزم درست میشود .

دییم . دێم . دێمن — کشتنی که با اب باران میروید ، در برابر آبی

دینیا : دوێنێ — دیروز .

دێو : دێو . بەدڕەوشت . زەبەللاح — دیو . شخص بی‌ادب و بی‌تربیت . بمسخریه بشخص قوی هیکل و جانور دیو گویند .

دیینی : دیدەنێ — دیدنی .

دییه : دیتن — دیدن .

دەسکی : دەسکێ . قازانگر — دو قطعه پارچه، چند لا که بآن دیگ مسی غدا از سر اجاق برمیدارند .

دەسمەله : دەسمەلە — ـــی بادەست .

دەکو : تەکان . لەرزین — لرزش . تکان .

ـ ذ ـ

ذوررات : گەنمەشامی — ذرت ؛ بوته، ذرت .

ذورراتبرنشته : گەنمەشامی برژاو — بلال .

ذوره : بروسکان — درخشندگی .

ذەوره : کەمێ . بەحنێ — اندك . کم .

ذەرەذەرە : پارچەپارچە پەرش‌وبەلاو — تکه تکه . قطعه قطعه .

ذوق . شادی . هەواوهەوەس — شادی . هوس .

ذوق‌کردە : ئارەزووکردن . هەوەسبازی — هوس‌کردن .

— ر —

رو : ران . — ران . قسمت . بالای پا .

رانرووت : رووت و رۆت . رووت . رۆت و ڕووت — عریان و بی برگ .

راحەتبیە : دلنیابون . رەحەتبون — آسوده‌شدن .

رارا : ریزریز — هرچیزیکه خطوط نقش آن متوازی‌است .

رازنیان : دەردەکردن — راز در میان گذاشتن با کسی .

راس : راست . ٪. راسته — مستقیم ، در برابر کج . ردیف . طرف .

راسابازار : دوبازار . راستەبازار — راسته‌بازار .

راستاوراس : راستەوراست . بەکسەر . سەرانسەر — یکسره ، مستقیم .

راس‌بیەد : ورچەقین . هەلستانه سەرپێ . راستبونەوه — بلندشدن و برخاستن کسی که نشسته یا روی زمین دراز کشیده‌است .

راس‌راس‌گونی : کاری راست‌ورەوان — کاری که انجامش جدی و داستانی که واقعیت دارد .

راس‌ریەسەس‌کرده : کەنارگرتن . کردەنشینی — ساخت و باخت‌کردن ، کنارآمدن ،

راس‌گوینه : راستی‌گوتن — راست‌گفتن .

راسی : راستی — راستی : لباس اگر ازرو باشد (راستی) و اگر طرف آستر آن بطرف بیرون باشد (جدوارشه) میگویند .

راسی‌دروێی : راست‌ودرۆ . خۆشی و ناخۆشی — راستی دروغی ، صحت و سقم .

ڕاسی‌ڕاسی : ڕاستە ! ا بـو سەرسوڕمان بەکاری ! ،
در مقام تعجب میگویند : راسی راسی .

ڕافە : باخەسۆ . بەربوك
دلال و رابطی که اساس ازدواج دو نفر و پیوند دو خانواده‌را فراهم میکند .

ڕاق : ڕەقبوونەوە .
لباس خیسی که در زمستان بعلت سرمای شدید یخ میزند و به هر شکلی که هست باقی میماند. خشک‌شدن بر اثر سرما .

ڕاقی : فیز و لەخۆبایی
سماجت و تکبر .

ڕایی : ڕابەر
کسیکه قصد عزیمت و رفتن بجائی‌را دارد .

ڕوبب : ڕۆب . شیرە
شیره و آب قوام آورده، هر چیزرا گویند .

ڕەبلەل : ڕابەر
کسیکه راهی‌را رفته و بدان آشناست .

ڕەبشیلە : عەلـەر و دابەر . فێڵ و ڕازاپی
حیله و تقلب .

ڕوت : سەرڕاست . دەمڕاست . ڕەپ‌وڕاست
سخن صریح .

ڕتك : بزوتن . جوڵان و جومین
تکان . جنبش و حرکت .

ڕوتەل : تونەشین تنکەفکی
خودگیر

ڕەتەنی : ڕەوتەنی
رفتنی. کسیکه عازم بمسافرت‌است. مریضی که امیدی به بهبودیش ندارند .

ڕەتە : ڕۆیشتن
رفتن .

ڕەتەبوس‌کەنە : قسەی ڕاست و بێ توێکڵ
سخن بی پروا و صریح .

ڕج : ڕیز
ردیف .

ڕچ : مەیین . بەستن . ڕچین. ڕچان
بسته‌شده .

ڕچسە : مەیو . ڕچیاو
بسته‌شدن .

ڕچەلەك : نەژاد . بنەچەك . ڕەچەلەك
اصطلاحا بمعنی اصل و دودمان‌است

ڕەخت : کەل‌وپەل . ڕەخت .
لباس .

ڕخت : ڕوخسار . سەروسیما
ترکیب و ریخت .

کوردی	فارسی
ڕەدایە : ڕێدان . بەسەندکردن	راەدادن . قبول‌کردن .
ڕزگ : ڕیز . پۆل	ردیف .
ڕزم : نەکاوەکی . چاوەنۆڕنەکراو	پیش‌آمد . غیرمنتظر .
ڕەزەن : کۆلە	چفت‌در .
ڕەزو : دەوەن	درخت بلوط که هنوز کوچک‌است و بصورت چند شاخ پراکنده‌است.
ڕەزە : ڕێزەی‌دەرگا	حلقه‌ایکه در شکاف چفت‌در جای میگیرد و بآن قفل میزنند .
ڕزە : ڕشك . کزێز	پوسته‌های سفیدی که روی کچلی‌را میگیرد .
ڕزەدار : کزێزەداری . کەچەڵی	کسیکه کچلی او پوسته‌ء سفید گرفته و تا بناگوش آمده .
ڕسوایی : ڕیسوایی . حەیاتکان . نابڕوچوون	رسوائی .
ڕەسە : ڕێکەیو . ڕەسیدە	رسیده .
ڕەسم : نەریت . ئاین . ڕەسم و عادەت	عادت . ایین .
ڕەسمەڕەسم : پارچەپارچە . پەل‌پەل	تکه تکه .
ڕەسەن : ڕێسمان . خوری ئەڕێسراو . دەس‌ڕێچك	ریسمان .
ڕەش : بەد . ناموەڕك . خراپ	تیره‌گون و سیاه و تیره مانند اهناسەرشیا .
ڕەشی : ڕەش . خۆڵەمێشی . ڕەشەوڵاغ . بەڵەك . کونجڕکونجڕ . خاڵی‌سپی	گاوی که رنگ پوست ان خاکستری مخلوط با زرداست . چنین گاوی معمولا خیلی عصبانی‌است چهارپای اهلی که در سر و کله یا در روی پوست بدنش خال سفید باشد .
ڕشت : ڕشت . خۆنواندن . خۆدەرخستن	تظاهر و خودنمائی .
ڕشتە : هەڕشە . ڕشتە	خمیری که نازك و باریك بریده‌شده که از ان آش رشته درست میکنند . آش رشته . نخی که رشته‌شده باشد .

رشك : رشك . رشكي سەر — دانەهای سفیدی‌است که تولید مثل شپش در آنست .

رشكو : رشكن . رشكو . رشكدار — کسیکه در بدن یا سرش رشک زیاد باشد .

رفت : رەحێـزه . لێزمەبارانە . رەهێله — باران شدید .

رفیق : هاورێ . دۆست . — رفیق و همراه .

رۆك : جۆرەسەبەتەیەکە مریشك و کەلەشێری لێ دەخرێ . — سبدی مخصوص است که مرغ و خروس‌را در آن جای میدهند و تقریبا شکل استوانه دارد .

رکو : لەرزین . ترس و لەرز — تکان و لرزش بدن بعلت سرما یا ترس .

رگنه : بەشەرلێدان . کەلەشاخ‌گرتن — تیغ زدن برای خون گرفتن

رەگزەیە : پاشگەزبونەوە . مەبەست . پەشیمان‌کردنەوە . — پشیمان . قصد

رەتتوەرەڵەبییە : وەرگەڕانی‌پشت و مل و قۆڵ . رەگ‌رەگ بون . — رگ برگ شدن

رگە : رقەبەرایەتی . رکە — مشاجره لفظی

رگە‌بردە : رقەبەرایەتی‌کردن — مشاجره‌کردن

رگەکەشی : رقەبەرایەتی‌کردن . شەڕوهەرا — مشاجره‌کردن

روم : رام — رام

ردم‌کردە : رەوینەوە — رمیدن

رمال : کۆکردنەوە — خاکروبه و خاشاك

رمەرم : رمبەرمب — صدای حربه‌هائی که از زدن بدیوار بلند میشود یا صدای پائی که با ضربت برمین زده میشود .

رمژۆوە : زۆرتاڵ . ژەهر . مەرگەموش — نوعی مزه تلخ‌است که حلق ناراحت کننده میباشد و هر تلخی‌را بآن مقایسه میکنند .

رمسە : رمان . رۆخان . داتەپین — خراب‌شدن

رمق : هێز — نیرو . توان

رم‌تلو : شەرەجنێو . شەڕەرۆشن — مغلطه و نیرنگ

رمانە : رمان . رۆخان — خراب‌شدن

رمە : رەوەئەسب — گله اسب

رەنگرمز : باڵندەیەکی رەنگ سەوزە	پرندەایست سبزرنگ
رەنگوری : جوانی . بەژەنگ و رۆ	جمال و زیبائی
رەنە : رادان	راندن
رەنتە : رەندەبربەنگ	رنده . رنده نجاری و خیار و پیاز
رۆ : روبار . جوێبار	رودخانه . جوی اب
رۆو : بڕۆ	برو . فعل امراست
رەوا : رەوا . جورەکانزایەکە	روی . فلزی مشهوراست
رە : روی	سزاوار . روا
رواباز : رۆباز . فێلباز . ریاکار	حیله‌گر . محیل
رۆرووەڵە : رمرەوە . رەورەوەك	سه‌چرخه چوبی که با آن کودکان راه رفتن می آموزند .
روال : ریز . لا . دەوروبەر	اطراف . ردیف
رۆرۆ : رۆرۆ . هەرا و هاوار	سر و صدا . همهمه زیاد
روزمز : رۆژانە . رۆژەمز . هیشکەمز	کارگری که روزانه اجرت میگیرد
روشەکردن : رۆشنکردن . رۆشن	روشن‌کردن
روشە : رۆناك . روشن . رەوشەن	روشن
رۆوکلە : بڕ . هەرا و زەنا	هیاهو . جنجال
رۆل : دەستەباجی‌بڕ	دستپاچه و گیج
رۆڵە : رۆڵە	فرزند
رونکی : بالۆ	دنباله پالان که از بالای ران حیوان بارکش میگذرد و دو سر آن ببالا بسته میشود .
رونە : لێوار	کناره . لبه
رۆنیاس : رۆنیاس	ماده‌ایست که برای رنگ‌کردن بکار میرود .
رزوە : رەهێڵە . شەست	باران شدیدی که با باد همراه باشد .
رووی : سامەسار	شایعه‌پرداز . کسیکه خبر جعل میکند .
رە : رێ . رێگا	راه
رەها : بەرەڵلا . سەربەست . دڵنیا	آسوده . ازاد
رەهاو : رەهاو . دەروازەی حەوزی ئاو .	مدخل حوض آب و مانند آن
رەهوار : راگوزار . رێڕەو	رهگذر
رەهێل : رەهێڵە	باران شدید

کوردی	فارسی
ری : وێنە . ڕوو . باڵا	صورت انسان و حیوان . روی بالای .
ڕێی : ڕەوانەکردن . بەڕێکردن	ارسال . روانه
ڕووسپی : ڕووسپی . سەرکەوتن	روسفید . روسفید درکاری
ڕووپۆش : ڕووپۆش . ڕووبەند	روپوش
ڕووت : ڕووت‌وقووت	برهنه . عریان
ریتق : ریقنە	فضولات پرندگانرا گویند
ریتەڵ : ڕووتەڵە . منالی لەڕ و لاواز	بچه‌های لاغر و کوچك گویند
ریچ : ددان‌ریچ . ریچ	صدائی که از کشیدن دندانها روی هم بگوش میرسد . صفت هر بنشن و خوراکی که در پزباشد.
ریچاڵ : ئەشکنجە . ناوقەد و ڕان	گودی بیه ران و لگن خاصره
ڕیدار : بێشەرم . بێ‌جێ و ڕێ	پررو بی شرم
ڕیداری : ئازێتی . بێشەرمی	گستاخی
ڕیسیا: ڕۆسیا . ڕووزەش . شەرمەزار	سرافکنده و شرمزده
ریش : برین . زام	زخم . جراحت‌دیدگی دست و پا
ریشقلە : دانە . شتی ورد	ریز کوچك مانند انار ریشقله
ڕێشۆردەڵە : ڕۆشۆر	گل روشور که در حمام مصرف میشود .
ریشە : ریشە . ڕەگوماك . ریشەی‌دار .	ریشه . مانند ریشه درخت . اصل و نسب افراد .
ریشەگاسنی : ڕەگی گایەکە بۆ دەرمان بەکاردێ .	ریشه گیاهی از گیاهان داروئی
ریغ : ریخ	سنگریزه .
ریف : پارچە . تیکە . دیلم . کوز	یك تیکه بریده شده از خربزه یا هندوانه .
ریف‌ریف : پارچەپارچە . کوزکوز	تکه تکه
ریق : ریحن . ریقنەبی	روانی شکم چهارپایان‌را گویند
ریقو : ریقن . لەڕ و لاواز . ریقو . ڕەقەڵ .	افراد ضعیف و کم بنیه‌را میگویند
ریلاسی : بێباك . بێپەروا . ئازا	پررویی و گستاخی
ڕێگشونە : بێبیرۆزانەی بوك	رونما . پول و یا سکه ایکه هنگام زفاف از طرف داماد بعروس داده میشود .
ریواس : ریتواس	ریواس

ڕیوال : ڕواڵەت	روالت
ڕیوالا : خانوی بێ سەربان . ژووری بێ بان .	طاقباز
ڕیوەڕی : ڕووبەڕوو	روبرو
ڕیوە : بەلەك . گای بەلەك	کاوی که رنگ پوست او کمی زرد رنگ مخلوط با سیاه است . سفید و سیاه .
ڕیان : مێکەل . ڕانەمەڕ	کله گوسفند

- ز -

زنبیل : سەوە . ساوك . زادە	بود . سبد
زاد : خۆراك . خواردەمەنی	خوراکی
زاووەلەو : زاوزێ	تولیدمثل
زاتمنه : زەڕین . زەڕەزەڕ	عرعرکردن خر
زاغ : زاخ . زاخی سپی . قەلەسپی بچووك .	زاغ سفید
زاغه : زاخه . جۆرە دالانێکی ژێر زەوی یە .	نوعی دهلیز زیر زمینی است
زاق : زەق . چاوشین	کبود چشم
زاك : دەنکە مەنی لەتکراو	پوست هستهٔ زردالو وغیره که از وسط دونیم شده باشد که با آن نوعی بازی میکنند .
زالنه : زنجیر . پابەند . سندم	پابند . زنجیری که بپای حیوان یا زندانیان بسته و قفل میکنند.
زالی : زاله	زالو
زایه : زان	زاییدن
زبەر : ریزی یەکەم زیر لە کلکەوە	ازدم . از اول یك ردیف یا یك صف .
زج : زد . دژ	ضد
زەخمو : زامدار .	زخمدار
زەخمی : زام . زامی	زخمی
زەرنلاق : زالەترەق . زراو چوون	ترس . وحشت
زەردلی : زەردەلو	زردآلو
زەرداو : زەرداو	زرداب
زەردوله : زەردۆکە . زەردبلە . نارۆی زەرد .	کسیکه رنگ چهرهاش بعلت کم خونی زرد شده. خیاری که زرد شده.

زەردۆوی : زەرداوی بۆن — کسیکه زرداب دارد . صفراوی .

زەردێ : زەردێ — یرقان .

زوره ردته : بە خێرا رۆیشتن . لۆقە — تند و ریز گام‌برداشتن .

زنزەر : زڕە . زڕەی‌زنجیر — صدائی که از بهم خوردن دانه‌های زنجیر برمیخیزد .

زرشك : زرسك — نوعی گیا کوهی‌است که برگ آن مانند برگ پیاز نرگس‌است و هنگام بهار در کوهها میروید و دانه سیاه رنگی که در غذا آنرا بصورت بورانی میخورند.

زرك : چالاك . زرەك . گلی سمی دیوار . — چالاك و ورزیده .

زرنگ : چابوك . زیرەك — زرنگ . چابك .

زرنگه : زرنکه — طنین .

زرنگ‌هور : زرنگ و هوڕ . رامەله — آوای چند زنگ و درای.

زرنه : رەنگ‌ایدان — بصدا در آوردن زنگ .

زروه : زیڕە . زڕە — صدای درای و جرس و بهم خوردن دانه‌های زنجیر .

زروه‌ناساره : ساماڵ — کنایه از آسمان بدون ابراست . آسمان صاف که ستارگان میدرخشند .

زری‌برده : زڕاندن . ناو زڕاندن — از رو بردن در میان جمعی کسی‌را شرمنده نمودن .

زغالدو : زەرێدان . زۆخاڵدان — جائی که زغال‌را در آن میریزند .

زغالاو : رەشاو . ئاوی حەلور — آبی که سیاه رنگ باشد .

زفت : قیر و ریت — داروئی‌است برای معالجه کچلی .

زمل : روقه . سەرما — سرما .

زق : نم . سیجوار — نم و مقدار کمی آب کەاز دیوار نزدیك به نهر آب یا مانند آن بیرون میآید .

زقاو : زیقاو . زنە . زینچکاو — مقدار آب انـدکی که از چشمـه‌ای بیرون میآید یا از دیوار نزدیک به جوی آب بـیرون می‌زنـد . اب زرد یا لنف که از جوشهائی که در سطح پوست بدن‌اسـت بـیرون میآید .

زوق‌هەردە : سەرمابردن . زوەم‌بردن — سرماخوردن .

زوڵ : هەلکەنراو . هەڵتۆقیو — برآمده . برجسته .

زڵل : ئەستێرەی رۆژێ . ریرەك ئەستێرەی کاروۆلە — نام ستاره‌ایست درست نه بش از سپیده دم بیرون میآید . ورنگ . جدی .

زەلل : زەل . زازەلان — نوعی گیاه‌است که برگهای بهن و کلفت مانند برگ نبات نرگس ، ولی خیلی بلنـد تر دارد و در باتلاقها میرویند . نوعی سـار دهنی‌است که از نی درسـت میشود .

زلال : زولال . روون — صاف وروشن . آب‌صاف .

زلف : زولف — زلف .

زلق : منالی بزوز و نکریس — کودک سیطان‌را گویند .

زللکوو : زل‌کوتر . کە مینا — کسیکه ظاهرا چند ساله دارد ولی بینائی او کم و اندکاست .

زەلـە : زالـە . ترس . حـۆر: دەرخشیکە گولەکانی‌حزە . — ترس . وحشت . کسی‌صعرا زهره . درخت گل‌حز زهره‌را مکویند .

زلەرەتە : زالەترەقاو . زراوچوون — ترسیدن .

زلهە : هەرا و رەنا — سر و صدای زیاد .

زەمبیل : زەمبیل — زنبیل که از سبدهای نازك درست شده .

زموخت : بێلبار — حیله‌گر .

زەمدار : زامدار . برێندار . رەحمدار — زخمدار .

زەمزەمە : ورینگە . گفتوگوی هێمن — گفتگوی آهسته . سابعه ، عنگی یا ترانه‌ای که کسی آهسته نزد خود میخواند .

زمسو : زستان زستانکە — زمستان .

زمکه : رمه . سوێی خێڵەسانە لە زمستانی عشایر کوچنشین . منزلکه زمستان . ئاران

زمو : زەمان — زمان .

زمونه : زەمانە . ڕۆژگار — روزگار .

زممه : دەسەبەرە — وسیله حاك کنیاست که بادو نعر حمل مبشود .

زمهری : زمبەز . ئازوقەی زستان — ازوقه و ذخیره زمستانی که در تابستان تهیه میشود . گندمی کەبرای زمستان آرد میشود .

زەمی : زەوی — زمین .

زمیگیر : زەویگیر . ئیفلیج . کوێج . سەبڵەدار — افلیج . کسیکه قدر بحرکت نیست .

زمیلەرزە : زەمەلەرزە — زمینلرزه .

زنالو : زندارێ . بە الزوماڵ — زن دانی .

زنتلیق‌کرده : زەندەق . شێلان . ماڵەبەسێ . — کسیرا در میان انبوه جمعیتی در فشار گذاشتن و بسوی او جمعیترا فشار دادن . هنگام بیهوش‌شدن کسی بدن اورا فشار دادن .

زنچ : چالی چەناگە — زنخدان .

زنجفیل : زەنجەفیل — زنجبیل .

زنسه : تەنگاو — زدەشده .

زنشت : سۆتانەوە — درد و سوزش عضوی از بدن .

زەنك : زەنگ — درای . زنگ .

زمنگول : زەنگولە — زنگی که بگردن الاغ یا قاطر و مانند ان و همچنین بگردن بز پیش آهنگ میاندازند .

زمو : زمان — زمان . (٢)

---

(٢) زەمو : ئامرازی کە لە لوڕیدا . گەلێ جار بە « واو » تەواو دەکرێ .. لە موکریان و دەشتی هەولێر و خۆشناوەتیدا . هێشتا هەمان کۆکردن بە « واو » ماوەتەوە و بۆ سووکردن و ڕەوانی بەکار دەهێنرێ : وەکو :

ژنو هەیە ــ واتە : ژنتان هەیە

مالو خرانەبێ ــ واتە : مالتان خەراپ سەبێ

باخو هەیە ــ واتە : باختان هەیە

زەنونە : زنانە — زنانە .
زەمدار : زامدار — زخمدار .
زنە : زندە . زیندە — زندە .
زنەیی : زیندوێتی . زیندەگی — زندگی . زمان حیات .
زنەچال : زندەچال — زندەبگور .
زو : زوان . زمان — زبـان .
زونا : لەبەرئەوە . لەولا — از آن سبب . از اجهت
زۆور : زەبر . زۆر — زبـر .
زورتەپو : بەزۆرتەپاندن . هەلاخنین — با زور وفشارچیزی‌را در کیسه مانند آن تپانیدن و جادادن .
زۆراو : ژنی برا — زن برادار .
زورکردە : زۆرکردن — فشاردادن .
دۆرو : رۆرانێ — کشتی (بضم کاف) .
زۆزد : ژەهر . بۆژەی سەگ و گورگ — سمی‌است کشنده . روره، گرگ و سگ .
زوتا : جورە گیایەکە بـو داودەرمان بەکاردێ — نوعی گیاه دارونی‌است .
زۆل : زۆل . بیژێ . بیژو — بچه‌ایکه از راه نامشروع بوجود آمده‌باشد .
زۆلا : لەولا — آنطرف .
زۆنە : نەکلوك . بیژوك — نخود یا بیشی که دیر بجنه میشود .
زو باز : زمانباز — زبان‌باز . شیاد .
زوبەستە : بەستەزمان . زمان‌بەستە — هنگام سفت بافراد لال یا حیوانات میگویند .
زۆوت : بەزات . ئازا — جسور . گستاخ .
زۆکچکە : زمانە گچکە — زبان‌کچك .
زۆونی : بەزمان . زمانێ — شفاهی . زبانی
زووبەستە : زمانشکان — زبان بریده . مریضی که قدرت تکلم ندارد و نمیتواند حرف بزند .
زۆورو : زەیسان — زن زائو که تازه وضع حمل ...
زوین : زەبون — ناتوان .
زە : ژن — زن .
زەدار : ژندار . خێزاندار — متاهل . زن‌دار .
زەهراو : زەهراو . میزکردن — پیشاب . ادرار .
زەماسە : ژنهێنان — زن‌گرفتن . ازدواج نمودن .

زی : رز . رووبار . چۆم — رود . نهری . مدیم .

زیپو : قرنژاو . هەرا . جەنجاڵ . هات‌وهاوار — جنجال . سروصدا .

زیراو : زێراو . دەراو . زێراب — مجرای خروجی آب حوض یا خزانه حمام .

زیرجومه : ناوەلکراس . دەربێ — زیر و تن . شلوار زیرین .

زیرزن : راف و رۆدمی منداڵ . ریزەریزی ساوا — صدای گریه و ضجه کودکرا گویند.

زیرزیرەکی : بەدزی . ریزریزەکی — پنهانی و بطور نهان .

زیرتەملور : بنجامە . شەلواری ناومال — شلوار راحتی که در منزل میپوشند.

زیرە : ریزە . هات و هاوار — فریاد و ضجه .

زیق : زیغاو . زیجداو — چرك و خونی که از دمل بیرون میاید .

زیگل‌هور : زیرەك و سەرچێن . دۆرمان — آدمهای زرنگ و سخن‌چین‌را گویند.

زیل : داوسك . دەنگی زیل‌وبەم . — صدای زیر در مقابل صدای بم .

زین : تەوق — اینطرف .

زیوار : ئێوار . سەر لە ئێوارە — سحر . مقارب غروب آفتاب .

زلنه : ژن — زن .

زەیەنی : گەسنن . لێدان — زدنی .

ـ ژ ـ

ژا : کاویژ — نشخوار .
ژار : هەژار — تنگدست و بی‌نوا .
ژاری : هەژاری — تنگدستی .
ژایسە : کاویژکردن — جویده‌شده .
ژاییە : جوین — جویدن .
ژەهر : ژار . زەهر — ما کشنی از جرم و زهر توتون که در چوب سیگار یا چپق جمع میشود یا زهر مار و زنبور .
ژەردە : بیرۆ — ما کشنی از جوشی که روی زگ بیرون میآید .
ژوێژ : مەردو امەندەیکە لە رەچەلەکی مەیا — مغز و آنچه که از مغز ساخته میشود .
ژیژو : ژژژژ . ژیشک . ژیژک — خارپشت .
ژلە : ژەک — ماک . نی‌چسب . درب و بلال که جور دانه آن سفت نشده .
ژەلم : سیس‌بوو — پژمرده .
ژەلژا : بەلخوژ — جویدن غذا بطور ناقص .
ژەلسە : ژاکانە سیس‌هەلکەژان — پژمرده .
ژەلو : سیسە . تەمەل — پژمرده . افراد تنبل‌را میگویند
ژەژیە : جموجوڵ . ژەوزوڵ — تکاف و جنبش .
ژەنگ : ژەنگ . ژەنگ‌هەلێنان — زنگ . ترکیب آهن یا مس در مجاورت رطوبت و نم .
ژنگال : ژەنگالە . جۆرە کوژیکە — ثات کبودرا گویند .
ژو : ژان و ژوژ . ژانی‌ژن — درد زایمان .
ژولسە : پەرێشان . سەرلێ‌شێواو — آشفته و پریشان .

ژووی : شیره . جیوه	شیره درخت جنگلی‌است که زنان در حمام آنرا با تخم مرغ مخلوط کرده و گیسوان خودرا با آن شستشو میدهند .
ژیو : نه‌ختێ . نه‌برێ . تۆزێ	اصطلاحا بمعنی کمی . اندکی .
ژیره : زیره	زیره .
ژیل : له‌رزین . جوولان	تکان . حرکت . جنبش .
ژیله : ئلێره . له‌رزه . له‌زره	تکرگ ریزرا گویند .

ـ س ـ

Kurdish	Persian
سا : سا . سابه	سابه
ساج : تاوه . ساج . ستیل	تابه . ساج که نانان نان می‌پزند
ساجمه : ساجمه	ساجمه
ساختەو : ساخمان . خانووبەرە	ساختمان . عمارت
ساخەس : سێبەر . سار . نەرم	سایهٔ درخت یا جائی که دلنشین است و اشعهٔ خورشید بر آن نمی‌تابد .
سانتوشك : کشمیشی سەوز	کشمش سبز
ساده : ساکار	صفت برای اشخاص ساده‌لوح و و بی آلایش . پارچه بدون نقش . برنج دم کرده . جشن یا آئینی که تشریفات نداشته باشد .
سارق : بوخچه	بقچه
ساز : ساز	سرنا . نوعی الت موسقی بادی‌است
سازدوهل : ساز و دەهۆل	ساز و دهل
سازژەبه : ئاوازژەن . سازلێدان	ساززدن
سازگار : سازگار	سازش . بمزاج ساختن
سازنه : سازنده . گورانیبێژ	کسیکه سرنا می نوازد . مطرب
ساسابییه : تاڵبو	کسیکه در کاری صدمه دیده تا در آن تجربه آموخته .
سانەقل : گەلـــوژ . بێمێشـــك . بێ‌نەقل	سفیه و کم عقل‌را گویند
ساق : ساغ و بێخەوش . ساقه	سالم و بی‌عیب . ساقهٔ علف یا درخت .
ساکرده : ساو . بارانبڕان	قطع شدن باران

ساكنه : خانوی لادێیی — ساختمان روستائی

سالونه : سالانه — سالیانه

سامنج : چەنەباز . چەقەچناوە — جماز . مصر . حمج

ساوەنه : سایەدان . سێبەرکردن — سایه انداختن

سایسه : سواو — سائیده‌شده

سپا : سێ‌پا . سێ‌پێیی . سێپایه — نوعی رقص لری‌است . سه‌پایه‌ایکه دیگدان‌را سر آن میگزارند .

سپورده : راسپاردن . بەخاك راسپاردن — سفارش‌کردن . بخاك سپردن مرده .

ستار : ئارام . ستار — اسایش . مقاومت . قرار و ارام .

ستارناورده : بەرگەگرتن — مقاومت‌کردن . تحمل‌نەودن

ستارگرته : ستارگرتن . هێوربوونەوە — تسکین یافته

ستەم : ستەم . سەخت . تونی — سختی و رنج

ستێن : تین . هێزی دل — نیرو و قدرت . قوت قلب

سوختەدل : دلسوتاو — دل‌سوخته

سەر : سڕ . بێ‌هەست — بی‌حس . کرخت

سەر : سەر . لەسەرئەوە . سەرانه — سر . اضافه بهای دو چیز که عوض میشود .

سەرابا : سەراپا . سەرلەبەر — سرتاپا

سەرابی : ئاگاداری . لەسەری . ئامادە . — مواظب . توجه

سەرابیبیه : ئاگاداربوون . ئامادەبوون — مواظب‌بودن . توجه‌کردن

سەراشیت : سەرێشه . ژانەسەر . بێ . — نوعی درد سراست مانند صرع

سەراگوم : ونبوون . بێ‌ناونیشان . سەرگوم . — بی نام و نیشان . گم‌شدن

سەراو : سەراو . سەرکانی — سرچشمه

سەراوکیو : کانیاوێکه لە باکوری خورەم‌ئاباد . — چشمه آبی‌است در شمال شهر خرم‌آباد .

سەربو : سەربان — پشت‌بام

سەربابەنی : سەروبێ‌بەنی . ڕووت‌و بێ خاوس . — سر و پا برهنه

سەربەتی : سەرڕووت — سر برهنه

سەرپنوم : ملەجزە — مرضی‌است که حلق تا بناگوش ورم میکند و اطبا آنرا (اوریون) گویند .

سەرپیالە : پیالە — استکان

سەرتاس : سەرزۆت . سەرزۆتاوە — کسیکە کلە او بی مواست

سەرتقلی : سەرسم . تەنلەخواردن. هەڵەنگوتن . — سکندری . با سر زمین امدن بعلت برخورد . با بسنگ یا چیزی .

سەرچلە : چلەی لە دایکبوون یا مەرگ . — روز چهلم تولد یا مرگ کسی‌را گویند .

سەرچومەت : برزت . برزت — فتله، هیزم نیم‌سوخته

سەرچوپی : سەرچۆپی‌کێش — کسیکە پیشاپیش دستەای کە میرقصد ـ رقص محلی ـ حرکت میکند و در حقیقت محور اصلی اواست .

سەرچیت : وەسانی ودحنەکێ خێڵ‌لەچۆنە کوێستان یا گەرمیان. — حالە توقف موقت و یک شبە عشایر در حال کوچ که به ییلاق یا قشلاق میروند .

سەردکردە : ساردکردن هەناسەسارد . بێ‌ئومێد . — سردکردن هر چیز گرم . کسی‌را در انجام کاری دل سرکردن .

سەرداو : سەرداو . ژێرزەمین . سەرداب . — سرداب

سەررشتەدار : کارناس . شارەزا — خبره . کارشناس

سەرزبوارە : سەرلەئێوارە — عصر و اوایل غروب

سەرزەبە : سەرتاشین . راکردن . سەرکێشی‌کردن . — فرارکردن . سرکشی کردن

سورزگە : سۆرێژە — سرخك . مرضی‌است

سەرسەلامەتی : لاراز . ترسنوك . سەرسەلامەتی . — تسلیت گفتن در مرگ کسی

سەرشەکەنە : سەرلەقاندن — سر تکان‌دادن . تأیید مطلبی یا گفته‌ای .

سەرقەت : سەرکراو . کۆورپە . سەرقرتاو . — گیاه یا چیزیکه نوك آن بریده باشد

سەرکردە : سەرۆك . سەرکردە — رئیس و رهبر طایفه یا قبیله‌را گویند .

سەرکەشی‌کردە : سەرخۆشی و هەواڵ‌پرسین . — عیادات مریض‌کردن . احوال پرسیدن .

سەرگرتە : هەڵخلیسکان — لیز خوردن

سەرگورزی : رقنەستوری — تندخونی

سەرگوسال : گوێرەوسار — طناب باریکی که گوسالەرا با آن طویله میکنند .

سەرلەکەنە : سەر لە قاندن . سەربادان . — سرجنبانیدن . تائیدنمودن گفته‌ای .

سەرمابردە : سەرمابردوو . سەرمابردە — میوه یا درختی که آنرا سرما زده و ازبین رفته باشد .

سەرمەزد : سەردەستە — کسیکه در بازی مدیر و رئیس دستهء بازیکن‌است .

سەرەووە : سەردولکە . شیوەن — نوحه و شعری که زنان هنگام مردن کسی با نوای غم‌انگیزی میگویند و گریه میکنند .

سورمە : سورمە . کل — داروئی که زنان بچشم میکشند برای سیاه نمودن چشم یا معالجه درد آن .

سورمەیی : سورمەیی — رنگی که بر رنگ سرمه باشد

سورمەدو : سورمەدان — جای سورمه

سرەن : سەرەند . بێژنگ — وسیله‌ایست برای بیختن خاك

سرنج : سرنج . سەرنج — سرنج

سەرنجەگرتە : سەرنج‌گرتن . پرسیارکردنی مالی راوا لە خۆ و رەوشتی بوك . — قبل از خواستکاری دختری برای پسری خانواده . پسر اول از نزدیك دخترا میبینند و وضع اخلاقی اورا میسنجند .

سەرنمە : سەردانواندن — سرخم‌کردن

سەرواز : سەرباز . سەرواز — سرباز

سەروەسەرنیایە : سەربەسەرەودنان . گاڵتەکردن . — سربسر گزاشتن کنایه از شوخی‌کردن و مزاح نمودن با کسی‌است .

سەروالا : سەربالا . سەرنەگیراو — سربالا

سەروراس : سەرراست . راستگۆ — سرراست و منصف و منطوع

سەردار : سەربەرزبوون . سەربەرزی — سر بلند شدن

سەرووریدبلنیایە : سەر و رووی‌تێك‌نان . سەرچەماندن . — اخم‌کردن برای کسی یا هنگام انجام‌کاری(۱) .

سەروزۆدار : سەروزماندار . بەگفت‌ولفت . — کسیکه میتواند مطلب و حرف خودرا بگوید .

سەروەسەر : سەربەسەر . ئالوگۆڕ . — معامله‌را گویند که دو چیز با هم عوض شده باشد و ما به التفاوت نداشته باشد .

سەرەوهار : شەرمن — صفت افراد شرمین یا بی آزاراست

سەروەن : سەربەند — عمامه یکه زنان لر بسر میبندند

سەری : دێوانە . شێت . سەرسەری — دیوانه . افراد دیوانه‌را گویند

سەریت : سانەی گەنم — سانه، جونه، گندم‌را گویند

سەری‌دار : پارچەیەکە یا فەرشێکە لەلایێ بە شتێکی ترەوە . — پارچه یا فرشی که بکسر ان ست بسر دیگر اضافه دارد

سەرپلا : بەتێکوابێ — روهم

سەرزگە : مۆکرژبوون . لەرزین — لرزشی که براندام میاید و موی بدن سیخ میشود .

سزاو : سزگاو — آبی که از ماست گرفته مشود

سزە : گزەی سەرما . سزەی سەرما — سوز سرمارا گویند

سوژدە : سوژدە — سجده

سس : سست . تەمەڵ . توتنی بای . — ست . تنباکو یا توتونی که کشیدن آنها ملایم است .

سوشتۆ : گیپە — معده گوسفندرا پاک کرده و بسر میبندند و آنرا از برنج و آلو و مغز گردو و آب روغن و اندکی ادویه پرنموده در دیک میاندارند و آنرا میجوشانند تا بخته شود .

سفت : سەخت . سفت — کثافات و فضولاتیکه در چاه مستراح سفت و سیاه رنگ شده‌است .

سفۆر : سفور . ڕیگر — رفتگر . سپور

سولەسوکە : خرویلکە . نەخۆشی مریشک . — مرض آبله مرغان‌را گویند

سەکۆ : سەکۆ — تخته سنگ یا محلی تخت و برجسته تر از زمین برای نشستن .

سەگ : سەگ . سە — سگ

سەگو : سەگو . سەگان	جمع سگان . سگان
سەگودن : سەگوان	نام طایفه بزرگی‌است که بـدو قسمت (سگون رحیم خانی) و (سگون عالیخانی) تقسیم میشود .
سلا : سالا . بانگ	اجازه . صلا
سلەپ : تلته . تلپه	تفالهء سرکه با چای و مانند آنرا گویند .
سلپەسەر : تەمەڵ و بێ‌کارە . بزرەبیاو .	آدمهای تنبل و کم کاررا گویند
سلم : سڵەمینەوە	رم
سلم‌کردە : رەوینەوە	رم‌کردن
سلنو : رەوە (بۆ چوارپێ) رەوەك .	رمنده . چهارپایی که زیاد رم میکند
سەلله : سەبەت	سبد .
سمات : سەرگوێلك . بەبنی‌مەز و گا	مفتولات گاو گوسفند وقتیکه روبهم ریخته شده و خشك‌گردیده .
سماق : سماق	سماق .
سماقاو : سماقاو	غذائی‌است که از آب سماق درست میشود .
سوم‌تراش : سمتراش . نالبەند	آلتی‌است که با آن قبل از نعل‌کردن حیوانات سم آنهارا میتراشند.
سمسا : گیایەکی بۆنخۆشی شاخی‌یە	گیاهی‌است معطر که در کوههای ییلاقی میروید .
سەمەن : بۆر	رنگ خاکستری‌را گویند که اغلب حیوانات چرنده و برنده بآن رنگ هستند .
سەمەنی : سەمەنی	سمنو .
سەنگاو : بەرداو . گۆم . گۆمی ئاوی باران .	آبگیر کوچکی از سنگ‌است در کوهها که از آب باران پرشود.
سەنگەر : سەنگه	محل مخفی شدن در میدان جنگ.
سەنگ سەنگ‌کردە : خۆگنخاندن تراپ و نورس .	مسامحه‌کردن و کوتاه آمدن در کاری .
سەنگی : بەردین سەنگین	هرچه از سنگ درست شده . سنگی .

سەنگی سەما : جۆرە یاریەکە — نوعی رقص دسته جمعی محلی‌است .

سەنگینی : گران و قورسی . سەنگینی . گەورەیی — وقار و متانت . سنگینی از نظر وزن .

سنله : پیسایی . سل — مقدار مدفوع انسان یا حیوان که یک بار دفع شود .

سنو : جۆرە نەخۆشیەکە — مرضی‌است که شاید همان اپاندیسیت باشد .

سنە : سلەمینەوە . رەوینەوە — رم .

سو : قون . قنگ . کون — محل دفع . کون .

سوار : سوار — سوار .

سواربیە : سواربوون . سواری — سوار شدن .

سوارە : سوارە — نقیض پیاده . کسیکه سواراست.

سۆز : سپی — این اسم اگر باسب یا خر اضافه شود صفت‌است و بمعنی سعید میشود مثال « اسب‌سور » .

سۆوز : سەوز . رەنگی سەوز — سبز . رنگ‌سبز .

سۆوزسیل : پەلکەزەنگینە . کەسك و سوور . پەلکەزێرینە — رنگین‌کمان . قوس‌قزح .

سۆوزکردە : سەوزبوون . روان — روئیدن . سبزشدن .

سۆوزلونی : میرگ . چەمەن — زمینی که در ان چمن و سبزه کاشته شده .

سۆوزە : سەوزە . گەنمرەنگ — مهره، سبز . رنگ پوست گندم گون

سۆوزی : سەوزە . سەوزی — سبزی

سۆوزی‌فروش : سەوزەفرۆش — سبزی فروش .

سۆوزی‌کاری : سەوزە چاندن — زمینی که در ان سبزی خوردن کشت شده .

سۆول : داری سەرو — درخت سرو .

سول : سومبول . — سنبل .

سومانە : کاغزی سمانە . ئاسنێکە بۆ رنینی دار . — کاغذ سنباده .

سۆور : شیاکە . ئازا . دلاّزا . سووربوون لەسەر . — ثعالهء داخل شکم چهارپایان‌بخصوص حیوانات اعلی هلال گوشت مانند گاو گوسفند . کنایه از بر دلی و جرات‌است .

کوردی	فارسی
سۆوری : سابرین (پێشەنگی ران)	بز نر پیش آهنگ گله را گویند .
سۆوس : سوسی کەنم و جۆ	سبوس گندم و جو .
سۆك : سووك . پیاو ژنی سۆك و سەرسەری	سبك . کنایه از مرد دروزن هرزه و هرجائی است .
سوکی : سەرسەری . هەرزه	هرزگی و سبکری .
سووه : کاڵ	نارسی . بوته یا درخت تازه رشدکرده . کودکان حبلی عریررا هم گویند . عمامه، زنان محلی را گویند .
سیور : تیشك . هەتاو	اشعه، آفتاب را در تابستان گویند که موجب آفتابزدگی افراد میشود .
سیپور : سێ‌باز	پرش سه‌گام‌که نوعی ورزش‌است . سه‌نوش .
سێ‌سیك : سێ لا . سێ سوچ	
سەکو : سێبەتیکه لـه نێوانی مولکدار و جوتیار ۱/۳	اصطلاح زراعی‌است بین مالك و زارع محصول سه قسمت می‌گردد و نسبت ۲ ـ ۱ سهم مزارع و مالك میشود
سەهم : ترس و سام	ترس
سی : بۆمن	برای ، مانند (سی‌خم) یعنی برای خودم .
سیاتووه : ساجارد . جارەزەش . مۆزەش	سەجرده . رنگ پوست‌است .
سیاوونه : رەسەنگ . سی رۆر رەش	برنه مانند بر و بزغاله .
سیرسك : بەزدستێکه . بەرەسیلك	پرستو .
سیپۆ : بەخۆش بۆیە رەسە	مرغی‌است در بین ماکیان که تاج تنها سیاه میشود .
سیت : بۆتۆ	برای تو .
سیکه سلام : سیکه سلاوه . سیجکه سلاوه .	گل‌مژه . جوشی که روی پلك چشم بیرون میآید .
سی‌چه ؟ : لەبەر چی ؟ بۆچی ؟	چرا ؟ .
سیخ‌چوله : لیفی بچوك . چەقۆ	تیغ جوجه تیغی‌را گویند .
سیی : بۆ ئێمە	عروسی .
سیزه : سیانزه . سێزده	عدد سیزده .
سیزی : سۆزن	سوزن .

سیزەوەدەر : جەژنی سێزدەبەدەر . دوازدەی نەورۆز — سیزده بدر .

سیزوال : بەچکەی چۆلەکە . سورەساقە — بچه گنجشکی که هنوز پر در نیاورده . توسعا بنوازادان هم گفته میشود .

سیزەلە : سوسەنەك — کسیکه بمرض سوراك مبتلا باشد .

سیس : سیس . هۆلیەز . شەمەتلێنکە — رنگ تیره . زاغه زیر زمینی‌است که برای گوسفندان درست می‌کنند. مگسی‌است شکل زنبور عسل.

سیسرك : سیسرك . سیسارکە — سوسك .

سیفا : لێکۆلینەوە . تێرامان — تحقیق . فکر . تامل .

سیقاف : قسەخۆش — آدمی بذله‌گو و لطیفه‌گو .

سیقە : سەدەقە . بەسامە بۆن . قوربانی — فدا . قربانی .

سیك : لا. کونج . لانە . سوچ . قولینجك — گوشه . کنج . لانه .

سیل : پالوسك . سۆل — ناودان .

سێل : سێلەی چاو . کرشمەی چاو . نیگا — نگاه .

سییل : ئەستێر . ئەستێلك — حوضچه ایست که آنرا پر از آب کرده آنگاه آب آنرا به مزرعه جاری میکنند .

سیلامیش : کونەمشك — سوراخ موش .

سیل‌کردنی : سەیرکردن — تماشائی .

سیمەرۆ : تەنان . گای قەش و ناوچەوان سپی — گاوی که سیاه رنگ‌است و خال سفید بر پیشانی یا دم و دست و پا دارد .

سیمکە : نیر = دارێکە لە گەردنی گا دەکرێ — یوغ که بر گردن گاوان (۲) . شخم زن می‌اندازند .

---

(۲) لەم فەرهەنگۆکەیەدا . هەندێ وشەی وا بەر چاو دەکەوێ . کە سەر بە (لوڕێ) و بە هیچ دیالێکتێکی کوردیش نیە. بەڵکو راستەوراست بۆ زاردەکانی دیکەی ئێرانی ـ زیندو مردو ـ دەگەڕێتەوە .. ! (بەڕاستی : ئەمەیان شایانی سەرنج و لێکۆلینەوەیەکی وردە و سودێکی گەورە دەبەخشێتە مێژوی زمانی کوردی .. !

سینه : سینه . سن و کەلەی گەنە — سینه . سن . حشره‌ایست که گندم‌را می‌خورد .

سیکسوو : تەنتیە . رازاندن — آرایش .

سینەریز : خشلی ژنانەیە — نوعی گردن‌بند است که از طلا ساخته شده و زنان برای زینت می اندازند .

سێو : سێو — سیب .

سێوبۆنە : سێو نورسەی نەگەیو — سیب نارس و ترش‌را گویند .

سێوخاکی : سێوەزەمینی — سیب زمینی .

سێونەگرە : سەوزەسێو — سیب قندی .

سیواڵ : رەشەسەر . کەمرەنگ — سیاه چرده .

ـ ش ـ

کوردی	فارسی
شاتوره : شاتره	نوعی گیاه است که مصرف دارویی دارد .
شاتملی : نانی هەڵتۆزە که لە ناوەکەی دورستدەکرێ	لواشك آلوا .
شاته : نانی تەیسێ	نان لواش .
شاخحەجومەتی : خوێنگرتن بە شاخ . حەجامەت . کەڵەشاخ .	شاخی که با آن خون بدن‌را میگیرند.
شاخدجیوتەپەنه :ماستاوساردکردنەوە. ریاکاری شاخ‌لێ‌ژوان	شاخ در جیب گذاشتن . کنایه از تملق گفتن و از کسی تعریف بیجا نمودن‌است .
شاخوەشاخرەنه : شاخم لێ‌هاتوە ا بۆ سەرسوڕمان ! ا	صحبتی که از سر در و سر موضوعی کرده شود .
شاخدراوردە :ترپوداں. شاخ‌دەرکردن	شاخ درآوردن . کنایه از بەسیمان شدن‌است .
شار : شادمانی . کامەرانی	شادی . بزم .
شارشۆودنه : شادی و خۆشی . خەڵك‌تێك‌بەردان	شادی و سرور . کسی‌را بهم زدن و درهم ریختن .
شاش : تەسبێ . رشکی دەغل و دان	شپشك . آفتی شبیه کك که در آرد فاسد یا گندمی که مدتی مانده‌است می‌افتد .
شاق‌شاق : دەنگ و تەقەی مریشك و کەو	صدای مرغ و کبك‌را گویند .
شاک : خوێن . لە کاتی سەوران و تەکەگرتنی ئاژەڵدا .	حرکتی است که هنگام جفت‌گیری‌از طرف جنس نر‌را انجام میشود .

شاگردونه : شاگردانه — پولی که خریدار پس از خریدن جنس بشاگرد دکان بطور انعام میدهد .

شال : شال — پارچه‌ایکه عشایر بکمر میبندند یا در زمستان دیگران برای گرم‌شدن بگردن میپیچند .

شانشی : شانشین — شاه‌نشین . اطاقی در طبقه دوم عمارتی که کمی برجسته‌تر از سایر اطاقهاست .

شاینه : شادانه — شاهدانه .

شاینه‌نه‌کی : جوره هه‌لپه‌رکی‌یه‌که — نوعی رقص محلی و دسته جمعی که با آهنگی تند اجرا میشود .

شایی‌وشیوه‌ن : شادی و شیوه‌ن . خوشی‌و نرشی — شادی و غم .

شپل : ساوای دوّ سێ روژه — نوزادی دو یا سه روزه .

شه‌ته : جوره به‌خوسییه‌کی بازه‌له — نوعی آفت حیوانی‌است .

شر : شڕوشاڵ . پارچه‌پارچه که‌لوپه‌ل — پاره پاره . لباس .

شه‌را : خیچنك . شارا — چهارچوبی‌است که با طناب بهم وصل شده و گندمهای درو شده‌را از مزرعه با آن برای خرمن‌کردن میبرند .

شه‌رداشو : مرۆڤی‌شه‌ڕانی — آدمهای ماجرا جو را گویند .

شرپه : شرپه — صدای جك و کشیده و یا برخورد دو چیز که صدا ایجادکند .

شرتوپ : به‌ربوونه‌وه شلپه — صدای که از افتادن انسان و یا چیزی بزمین ایجاد میشود .

شورشور : سوزه‌شوزی ئاو — صدای ریزش اب .

شرقورم : شه‌ق‌وهوڕ — صدای رعد و تندر .

شه‌رمو : شه‌رمن — خجالتی . با آزرم .

شه‌روه‌ت : شه‌ربه‌ت شه‌کراو — شربت .

شروور : سز و وز — سخنان‌یاوه‌و پوچ

شراوه : بزه‌نگ — آویز و یابه‌هائیکه بگوشواره اویزان میکنند .

شه‌راوی : مه‌یخور . شه‌راب‌خور — کسیکه بنوشیدن شراب عادت دارد

شریق‌شریق‌کردن : شریعه‌شریقی ژنان	داد و فریاد زدن زنان .
شریقه‌نه : هات و هاواری ژنان	فریاد زدن زنان .
شریقه : هات و هاوار	فریاد .
شریه : پەز . چەف	پرده نازکی سخت و چربی که روی عضلات در زیر پوست جای دارد.
شەش : شەست . پەنجەی ئەستوور کورە	شصت . عدد ٦٠ . انگوشت ابهام را گویند .
شەش : شەش	شش . عدد ٦ .
شوشتە : شووردن	شستن .
شەشلە : سەشەلەی زستان	از چهارم تا شانزده بهمن را گویند و پس از آن سردی هوا رو بکاهش میرود .
شەق : شەقە . قایم . گاڵتەکردن . تەسەخوشی . لەت	سخن صریح . محکم . نیمه، لاشه گوسفند و گاو
شەقاتە : شقاتە . شقارتە	کبریت .
شەقاق : شوقاقی . قلیشانی دەست و پێ	مرضی است که پوست دست و پای انسان می‌ترکاند یا باعث ترکیدن سم حیوانات اهلی میشود .
شەقەکردن : لەتکردنی لاشە . شەقکردنی لاشە	دونیم کردن لاشه، گوسفند .(١)
شەکا : شەکانەوە . بزوتن	تکان . جنبش یکسال و سم که نبود پی نگرفته .
شەکەت : شەکەت . ماندو	خسته .
شەکەتبیە : ماندو بوون . ماندوێتی	خسته‌شدن .
شەکەتی : نەخۆشی . بێهێزی	خستگی .
شەکداشتە : گومانکردن . ئاگاداربوون	از موضوع و مطلبی آگاه بودن .
شەکەری : شەکەری . رەنگی گەرم	رنگ کرم را گویند .
شەکەنە : بزوتن . جولەکردن	تکان‌دادن .
شەکو : لەرزین . بزوتن	لرزش . تکان .
شەل : شل	رقیق در برابر سفت .
شەل : شەل	کسیکه پایش می‌لنگد .

---

(١) ئەلی وشەی عەرەبی و تورکی و گورجی و ئارمەنی ، وەکو فارسی‌یەکە ، لە نێو ئەم فەرهەنگۆکەیەدا بەرچاو دەکەوێ . ئەمیش وەکو هەندێ ئەشارەزا بۆی دەچن ، مانای لاوازی ئەم دیالێکتە یە بێتە نیە ، بە قەد

کوردی	فارسی
شوللاق : قەمچی . شوللاق	چرمی که برای کتک زدن درست‌شده و آماده گردیده .
شەلاڵبیی : هیلاکبون .	درازکشیدن روی زمین .
شلیەنە : شلەقاندن	در آب پارچه‌ای‌را آنقدر با چوب زدن که پاره پاره میشود .
شلپە : شلپە	صدای افتادن چیزی در آب .
شەلت : شول	چوب نازک و بلند .
شلخە : ژنی بێبار . بێبەروبشت	بیعرضه . بی بندوبار .
شلەت : خوێڕی	آدمهای سست و بیعرضه‌را گویند.
شولق : شلوق	شلوغ .
شلێنە : شلکینە . جۆرە نانێکە	نوعی نان‌است که خمیر آن خیلی نرم تر و شل ترا از خمیر نان معمولی است و بیمایه‌است . چزنك.
شولک : مە . زۆر	کنایه از فراوانی چیزی‌است در بازار .
شولکسە : دزان و لەیەکبەک رەوینەوە	پاره پاره‌شدن وارفتن .
شولکەنە : عەبرتن بەعەبرتن بون	متلاشی‌کردن .
شەلم : شێلم	شلغم .
شەنەشەنەنگ : شوخ و شەنگ . لەنجە و میر	خرامیدن . راه رفتنی که توام با ناز و تکبر باشد .
شەللە : شلە	آشی‌است که از برنج و ماش درست میشود .
شەلیتە : ژنی بەدزمان . سەلیتە	زنی‌را گویند که شرور و هتاك‌است .
شەلیل : حوخ . شەفتەلو	شفتالو .
شوم : نانی ئێوار . شام	شام . غذائی که شب خورده میشود .
شەم : مۆمی هەنگوین . شەمێ	موم عسل . شمع .
شەمدو : مۆمدان . شەمدان	شمعدان . جای شمع .
شەشە : حەنجە	چوبی بلند و تراشیده و چهار نبشی‌است که بناها از آن برای درست چیدن آجرها استفاده میکنند .
شەمومە : شەمامە	دستنبو .
شەممە : شەمو . شەممە	شنبه .
شن : شن اکبا . شەنگ و ئالەکوک	ماسە . شن .

شەن : شەن و کەو — وسیلەایست که با آن خرمن کوبیدەرا باد میدهند برای جداکردن دانه از کاه .

شناس : کارزان . شارەزا . ئاشنا — آشنا .

شناسایی : کارزانی . ئاشنایی — آشنایی .

شەنگ : فیشەگ — فشنگ یا پوکه آن .

شنگ : شەنگ (گیا) — گیاهی‌است کوهی که در بهارمیروید و آنرا با نمك یا سرکه میخورند .

شەنەکردە : هێرش‌بردن — پرتاب‌کردن . حمله‌کردن

شەو : شەو — شب .

شو : شانە . شان — شانه . کتف .

شو : خەرداری ئاسیاو — طاق آسیاب آبی که سنگها روی آن کار گذاشته شده .

شو : ئەنگوتینی کە بە مۆم تێکەڵ کرابێ — عسلی‌را گویند که با موم مخلوط‌است .

شەوا : شاباش — شاباش .

شەوبای : شەوبا — نسیم شبانه . باد خنکی که در شب میوزد .

شەوبییە : شەوداهاتن — شب‌شدن .

شەوچەر : شەوچەرە . شەوێن . — شبچر . حیوانیکه شب هم اورا رها رها میکنند تا بچرد .

شەوچراغ : شەوچرا — شبچراغ . میگویند مهره‌ایست که درشب مانند چراغ میدرخشد و نور میدهد .

شەوخی : هێرش‌بردنی سەرلەبەیانی — شبخون .

شۆرزینەدل : وزەوزی‌دڵ . چاوەڕوانی — نوعی تشویش و دلهره‌ایست که هنگام انتظار دیدن کسی یا شنیدن خبری ناسان دست میدهد .

شۆرکردە : ئەلوبەلی شوراو — لباسی که یك یا چند بار شسته شده‌باشد .

شۆروا : شوربای نەخۆش — نوعی آشی‌است که برای مریض میپزند .

شۆوسە : شەوسێ . ئاڵۆز — آشفته . درهم ریخته .

شووسی : ئاڵۆزی — آشفتن . بهم‌ریختن .

شەواشەو : شەوانە . شەوانشەو	شبانه
شۆولك : ڕەشکە	توری‌است از موی بز برای حمل کاه و مانند آن .
شووەشوورەتە : شان‌بەشان ڕۆشتن	شانه بشانه کسی‌رفتن برای درك مطلبی .
شوونی : شوانی	چوپانی . شبانی
شوه : مۆرۆی شەوە	مهره‌ایست سیاه‌رنگ که ریسمان بگردن میآویزند .
شووی : موتەکە . شەوە	کابوسی که انسان در خواب ناب دوچار میشود .
شەتی : شاتو	شاه توت
شەتیر : چەبەچاع . چەقۆی گەورە بۆ گۆشت هەنجنین .	نوعی ساطور دودسته‌است که دسته‌های آن چوبی‌است و با آن در منازل گوشت میکوبند .
شەجو : شاجۆگە . شاجۆگەلە	جوی بزرگ آب
شەجو : چاوتێر . جوانمەردی	جوانمرد . بخشنده
شەرەگ : شازدگ	شاهرگ
شەهری : شارنشین . شارستانی . شارەکی .	اهل شهر
شیال : شپال . پارچە	پاره . دریده
شیالدر : سەرۆشتنالی بی کەلك	دریدی که قابل ترمیم و استفاده نباشد .
شیپشەپ : حیلەحیلی ئەسپ	صدای شیهه اسب
شیپەنە : حیلکەی ئەسپ	شیهه زدن اسب
شیت : شێت	گنگ و گیج
شیپەنە : حیلکەی ئەسپ	سیهه زدن اسب
شیت : فیکە . فیتەفیت	سوتی که با دهان میزنند
شیتبییە : شێت‌بوون	گیج‌شدن
شیتزنە : فیکەکێشان	سوت زدن
شیتلا : فیتەفیك . فیت‌فیتە	اسم آلت‌است یعنی وسیله‌ایکه با آن سوت میزنند .
شێر : شێر	شیر . حیوان درنده‌ایست.ابزاری است فلزی که بآب انبار یا ظرفی که مایعی در آن ریخته‌اند میگزراند .

شێرا : ئازا . شێردڵ . شێرا — گستاخ . جسور

شێراز : برازن — برادر شوهر

شێربەها : شیربایی — مبلغ پولی که خانواده عروس از داماد میگیرند .

شێرپالا : شیلەیەکە لە تریاك دەردەچێت . — شیره‌ای که پس از تیغ زدن خشخاش از آن بیرون میآید .

شێرخشت : جورە شیلەیەکە بۆ داودەرمان بەکاردێ . — صمغی سفیدرنگ که مصرف دارویی دارد .

شێردونگ : شیردانی مەز و گا . سلاوك . — شیردان گاو گوسفند

شیرە : شیرە . شیلە — شیره، کشمش . شیره‌ٔ تریاك

شێری : شیری . رەنگی شیر . شیرین — رنگی که برنگ شیراست . شیرین

شێرباخەت : شیر و خەت — بوعی بازی‌است که با سکه‌ای که بهوا پرتاب میشود انجام میگردد

شیش : شاخی لاس و بڵند ئەلەمۆت . — کوه صاف و بلند که صعود بآن مشکل‌است .

شێشەنگ : لازانەسەر . مرض الشقیقه . — گیجگاه . شقیقه

شەیتونی‌بییە : شەیتانی‌بون . بالق‌بون رزاندن . — شیطانی شدن . انزال‌شدن در خواب .

شیف : چرۆ — جوانه، درخت

شی‌کردە : شوکردن — شوهرکردن

شیوە : شیوەن — شیون

- ص -

صاف : هەموار	هموار . آرام و آهسته
صەحرا : سەحرا . بیابان . لادێنشین	صحرا . روستا(۱)
صەرف : سوودوەرگرتن . بەهرەوەرگرتن .	سود . بهره
صەندەلی : سەندەلی	صندلی
صەندوق : سەندوق . سەنۆق	صندوق
صەندوقدار : سەندوقدار . خەزنەدار	صندوقدار
صو : سبەیانێ . سەرلەبەیانێ	صبح
صەبور : پژمین . حەحت	نکه عطسه‌ایکه مردم حراسی ب شنیدن آن اگر تصمیم بکار داشته باشند از انجام ان منصرف میشوند (صبر) در برابر حجت .
صووی : سابون . لەسپون	صابون
صووی‌کاری : سپونکردن . سابون شوشتن .	لباس و پارچه‌را با صابون شستن

ـ ض ـ

ضامە : دەستەبەر	ضامن
ضامەدار : جەقۆی بابلق	چاقونی که ضامن دارد
ضایە : رایە . زایع . گومبوون	ضایع
ضەرەر : زیان	زیان
ضەبطکردە : رەتکردن . زەوتکردن	ضبطکردن

ـ ط ـ

طارەت : تارەت . تارەتگرتن	طهارت
طاق : تاق . دینکە . قات	خانەهائی که طاق اجری یا خشتی دارند .
طاق : قالی حوارۆی حانوو.ژێرزەمین	اطاق زیرین ساختمان
طاقەت : تاقەت . بەرگەگرتن	شکیبائی . صبر
طاقەتدار : عەماسە درێژ	شکیبا . صبور
طایفە : ییرە . تایەفە	چندین خانواده هم خونرا میگویند
طەناف : تەناف	طناب
طەنافبازی : تەنافبازی	نوعی بازی‌است که دختران با طناب انجام میدهند .
طانە : تانە	طعنه
طەوەق : تەبەق	طبق
طەول : تەبل . دەهۆل	طبل
طەولچی : دۆلچی . دۆلەکوو	طبل‌زن
طەویلە : تەوێلە	جای چهارپایان
طەویلەکردە : لەتەوێلە نانی جوانێی و ئاژەڵ .	چهار پایان‌را بستن و بند بکردن تا پای آنها نهادن .

– ع[1] –

عادبلونه : بەداد . عادبلانە	عادلانە
عازیەتدار : پرسەدار	عزادار
عاشق : عاشق . دلدار	عاشق
عاصناوردە : بەتەنگەوەهاتن	تنگ‌آوردن
عاموزا : ئامۆزا	فرزندعمو
عابات : عادەت . خۆ و رەوشت . نەریت .	عادت
عەت : رۆزگار . دەوران . زەمان	عهد . زمان
عەجوو : عەجەب . سەیرە	عجب
عوزرخایی‌کردە : دلنەوازی . عوزرهێنان . بیانۆهێنانەوە	عذرخواسـتن . سلیت‌گفتن
عەزاو : عەزاب . ئازار	عذاب
عەرەخ : ئارەق . عەرەق	عرق‌بدن . عرق از مشروبات الکلی
عەرەخ‌بی‌میشك : ئارەقەی‌بۆندار	عرق بید مشك
عەرەخ‌سوز : گەرمەزەنە . گرمژنە	جوشهای ریزی که بعلت عرق‌کردن بدن پیدا میشود .
عەرەخشە : کلاو . ئارەقچین	عرقچین . نوعی کلاه‌است
عەرەو : عەرەب . عەرەو	عرب
عیزەت : رێز . شانازی	احترام
عەسك : عەکس . پێچەوانە	عکس
عەقرەو : دوپشك . کولژدم	عقرب
عیلاقە : سەروەت و سامان و ماڵ	مجازاً بمعنی مال و ثروت منقول و غیر منقول‌است .

---

[1] بینی (ع) بە (ئە)یش گۆ دەکەن.وەکو دیارە وشەکان لە بنژادا عەرەبین. ئەمەیان دیاردەیەکی دیاری نێوسەراسەری دیالێکتە کوردیەکانە ...

عیللەت : بێنوێژێ	حوں ربری ماهانه، زنان‌را گویند
علاوەکردە : سەربار . زیادەکردن	اضافه‌کردن
عەلی‌نیسلاهی : نـاوی تیرەیەکە لـە نوراباد و کۆدەشتی لورستان‌دان .	نام فرقه‌ایست کـه در نورآبـاد و کوهدشت لرستان ساکنند
عەمارەت : ساختمان . تەلارسمان	ساختمان
عەمەل‌ناوردە : بیادنان . کارکـردن	دروست‌کردن
عەیالوار : مال و منال . حێزان	صـاحب زن و فرزندان کسیکه خانوارش زیاداست .
عیدروژە : جەژنی رەمەزان	عیدفطر
عیدقورو : جەژنی قوربان	عیدقربان
عیدگەپ : جەژنی نەورۆز . جەژنـی گەورە .	عیدنوروز . عیدبزرگ
عەیو : عەیب . سورەیی	عیب

— غ[1] —

غابوره : نابۆرد. سەرگەرمی. کارکردن	سرگرمی
غار : حار . دزك	حار
غارەت : تالان و هێرش	چپاول
غارەتی : تالانکردن	اموال غارت‌شده‌را گویند
غاز : پارەی قەلب ، بێبرەو	پول بی ارزش
غافڵگیر : بێئاگا . گێل. کەوتنەداوەوە	ناگهان در دام افتادن
غوتغەت : غزەغز . خزەخز	غرغر . غرلند
غوت غەتۆ : غزغزە کەر . خزەخز	کسیکه غرغر میکند
غرد : خڕ . چەرچ	چرخی . مدور
غوڕد : قۆز . فنق	فنق
غوراب : بەفیر . لەخۆبایی . غەڕا	متکبر و مغرور
غورغور : غزدغز	غرولند
غرمه : گرمە . گڕە	غرش مانند غرش تندر
غوروەت : غوربەت . سەرهەلگرتن . ئاوارەیی	غربت
غەریو : ئاوارە . بێکەس	غریب
غز : ترشە . کەفێکە لە ترشانی ماست و هەویر پەیا دەبێ	جوش که هنگام ترشیدن ماست یا خمیر روی آن پیدا میشود
غزسه : ترشان	ترشیدن
غەزگال : خۆرگە . کاشکی . دەلە	خوشا بحال کسی
غەزگو : دیزە و گۆزە	دبك و باتیل مسی
غەزینە : خەزێنە	خزانه پول یا حمام

---

(1) دەڵێن دەنگی (غ) کورد نەژاد نیە ، بەڵکو (خ) رەسەنترە .. من لەو باوەڕەدام کە دەلوێ (غ)یش بەکار بهێنرێ . لەبەر گەلێ هۆی زمانەوانی و شارستانی و چاخی ئەم تەکنۆلۆژیایە .. حا نازانم هیچ زبانێکی هەیە ، یا دەبێ ، یانا .. !!

غوز : کز . چیچکه . کزۆلەیی	حالت کز و جمع نشستن و زانو بغل کردن .
غوژەل : تورتەلەی تاژی	آدمیان کوتاه قد و سیه، چاقرا گویند .
غولغوله : هەرا و زەنا	صدای جمعیت و همهمه، آنها
غلغله : غزەغزە . لرساندن	غرغره
غلغوش : تەلەکەبازی .	دردوله‌مانده معاملات . مکروحیله
غلف : گرێدراو . پێچ خواردوو	پیچ . گره
غملویر : بێژنگ	غربال
غوماچ : نیشانەگرتن . ئامانج	آماج . نشانه و هدفی که برای مسابقه، تیراندازی میگزارند و بسوی آن شلیک میکنند .
غومچە : خونچە	غنچه
غومغمە : غزەغز . هات و هاوار لە تاریکیدا .	صداهائی که در تاریکی بگوش میرسد و صاحب صداها دیده نمیشود . غرغر .
غمغول : شەمی . قسەی بێ دەنگ . لەبەرخۆ قسەکردن .	همهمه‌ای که کلمات آن نامفهوم باشد .
غونچ : ناوەڕاست . خونچە	وسط . غنچه .
غەنیو : بێزاری و دلتەنگی . جارس بوون .	بیزاری و تنفر .
غودج : قوربانی . کەل	قوچ .
غوره : قۆزە . ترێی نەگەییو . بەرسیلە	انگور نارس .
غۆز : خەفەت . دلشکاوی	قهر . رنجش .
غۆز : چەماوە (بۆ پیران) یا ئەوانەی مۆرەغەی پشتیان دەشکێت .	برآمدگی پشت و علت آن شکستگی ستون فقرات یا خمیدگی پشت بر اثر پیری است .
غوزەلانا : مولانەی پێ . گۆزینگ	استخوان مفصل پا که برجسته است
غۆزکردە : دلشکاندن	قهر کردن و رنجیدن .
غۆشە : گولی کەنم و جۆ	خوشه .
غیرەت : مەردایەتی . پیاوەتی	غیرت . مردانگی .
غەیو : غەیب . ناگەهان . نەکاوی	غیب .

ـ ف ـ

فاش : قسەی ناشیرین و بەد	سخن زشت و بد .
فاش‌گوتە : قسەی ناڕەوا	ناسزا گفتن بکسی .
فاشە : قەحبە . سۆزانی	روسپی . زن بدکاره .
فاشەخونە : قەحبەخانە . کەللەچی	خانه‌ای که‌در آن زنان روسپی خودفروشی میکنند .
فاق : درز . قلیش . ماف	نوعی پارچه‌ء آهارداراست . شکاف .
فال : دەستەیەك میوە و گوێز	مجموعه‌ای از چند میوه یا گردو . هر فال‌را یکجا میفروشند .
فالبەرزۆ : جۆرە فالێکە بە بەرز دەگیرێتەوە	نوعی فال است .
فالچوێی : جۆرە فالێکە	نوعی فال است
فالدیەزمینی : جۆرەفالێکە	نوعی فال است .
فت : فت . فراوان	فراوان .
فـەمت : تەندروستی . ساغ و سەلامەتی	سلامتی .
فەتبەن : فتوبەند	فتق‌بند .
فتراك : خالگرتن . کارکردن	درحال‌جستن . ...
فەرخ : فەرق . جودایی . جیاوازی	فرق .
فچفچ : پچەپچ کردن	آهسته و زیرگوشی حرف زدن .
فچنە : بە ئەسپایی قسەکردن	آهسته صحبت نمودن .
فەرەجی : فەرەنجی . کەبەنەك	... ماندیست که از نمد درست شده برای زمستان.
فرز : زیرەك	زرنگ .
فەرش : قالی و فەرش	قالی .
فرشتە : فریشتە . بەخت	فرشته . اقبال .

فرشته‌خێر : خۆشبه‌خت	نیک‌بخت .
فرمو : فه‌رمان	فرمان . امر .
فروسی : شتێ بۆ فرۆشتن بێت	چیزی که برای فروش است .
فره : زۆر	فراوان .
فریوه‌نه : هه‌لخه‌له‌تاندنی منال	رام‌کردن کودك .
فه‌غو : فیغان و هاوار	فغان .
فکری : مات و مه‌لوول	متحیر . مات و مبهوت .
فلاقه : فه‌لاقه	یکنوع وسیله، شکنجه بوده‌است .
فعله : پاله . کرێکار . فه‌له‌خوێ	عمله . کارگر .
فنقلی : خانوچکه . بچووك	کوچك . ظریف .
فیاله : گیابه‌کی بۆنخۆشه ده‌خرێته ناو ماسته‌وه	گیاهی است کوهی و معطر که درماست و دوغ میریزند .
فیتله : فیکه . فته‌فت	سوت .
فیروزه‌یی : پیرۆزه‌یی	رنگ آبی آسمانی .
فیس : فیز . بۆ . نمدار	آماده . تکبر . ادعا . بو . رطوبت زیاد .
فیس‌برده : بۆن کێشان . خاوبوون	بو کشیدن .
فیسه : خاوبوو . خوساو	بو کشیده . خیس‌خورده . مانند برنج خیسیده .
فیس‌کرده : فیز کردن	آماده‌کردن .
فیسه‌نه : خوساندن	خیساندن .
فیشه‌ك : سه‌رۆچ . رۆکێت	موشك .
فیله‌کی : به‌دخوو	بدعات .

ـ ق ـ

قابل : شیاو . لایق	لایق ، شایسته .
قات : تات . دۆقات . دۆجار	کاسبی که قیمت جنس‌را دو برابر خرید با مشتری حساب میکند.
قاچ : قاش . دیلم	هر قطعه از خربزه . هندوانه یا خیاررا وقتی پاره میکنند .
قاچ‌زین : کەلبۆس	برامدگی جلو زین اسب .
قاچ‌کرده : قاش‌کردن	پاره‌کردن خیار و خربزه و هندوانه.
قاچو : جۆرە یارییەکی منالانەیە	نوعی بازی‌است که کودکان با چند ریگ انجام میدهند .
قاره‌قار : هات و هەرا . قاژەقاژ	داد و فریاد .
قارقارو : مرۆڤی بە قاوەقاو	کسیکه همیشه با صدای بلند حرف میزند .
قاره : هاوار . دەنگی بەرز	صدای بلند . فریاد .
قاز : قاز	غاز .
قازقولینگ : قاز و قولنگ	پرنده‌ایست شبیه مرغابی .
قازمه : قولنگ . قازمه	کلنگی که یك سر دارد .
قاژدمره : قاژ	پرنده‌ایست باندازهء سار رنگ پر آن سیاه و سفیداست .
قاترنیله : بارگیری دۆ ساڵه	قاطر دو سالەرا گویند .
قاترشیره : بارگیری تازه شیرەخۆر	قاطری که هنوز شیر میخورد .
قاغنات : فرۆ	شیر ماك که پس از زایمان گاو یا میش از آن دوشیده و میجوشانند و پس از سردشدن لخته میشود .
قاف : مەتەل . مەتەلۆکە	لغز .
قاقیله : لاواز و باریکەڵە	افراد کم بنیه و صغیررا گویند .
قالیچه : قالیچه	قالی کوچك .
قایم‌کرده : شاردنەوە . نهێنی	پنهان‌کردن .

قەپ : چنگ . قەپ . گازگرتن — چنگال . مشت نیم باز .

قەبال : قەپاڵ . چەنگ — بنجول . آنچه از کاه یا میوه یا مانند آن که در یک مشت نیم باز جای گیرد .

قەپەقەپ کردە : هێرش بردن . بەرزونوباکردن — حمله‌بردن و تلاش‌کردن برای بدست آوردن چیزی .

قەپی‌ریش : ردێن . چەنگەریش — ریشی که یک قبضه باشد .

قوت : کۆڵ . بوته — دم بریده . هر چیزیکه بطور ناقص بریده شده‌است .

قوتە : کۆحە . کۆکە . قۆخە — سرفه (1) .

قەتی : قاتی . گرانی — قحطی .

قەد : قەد . بالا . ئەندازە — اندازه . قد .

قەدبلن : قەدبەرز — قد بلند .

قەدجەررە : باوێشک کێشان — خمیازه .

قورپ : کەسایەتی . ریز . شان و شکۆ — احترام . شخصیت .

قرپەقوت : هەلپەهەلپ — اصطلاحا تلاش شدید برای زندگی‌را گویند .

قرپکردە : قرتاندن — بریدن چیزی بوسیلهٔ برنده‌ای بسیار تیز با یک ضربه .

قەرت : قەرز . قەرد — وام . قرض .

قورتلـە : قورقوراگە . نەوک . قرقرۆچکە — حلقوم . گلو .

قەرزدار : قەرزار . پێشانەوان — بدهکار . بستانکار .

قورنسە : شتی کونکراو — پارچه‌ای که بر اثر ضربه سوراخ میشود . زبان که لای‌دندانها می‌ماند .

قەرت‌وقەرت : قەرز و قەرز . قەرز و قۆڵە — اصطلاحا وام‌را گویند .

قەرتی : قەرزی — قرضی .

---

(1) گەلێ جار عەرەبی ئەم سەردەمەدا بە (ك) کۆ دەکرێ .. بێگومان ئەم دیالێکتە بێتر رەسەنایەتی دەنگەکانی پاراستووە . چونکە (ق)ەکە لە کوردیدا ئەمە و [illegible] لە [illegible] نە و نەبووە ... !! .

قرنی : خۆڕازێنەر . تیفتیفەدار . تاس‌ولۆس — کسیکه زیاد در آرایش خود میکوشد .
قورس : قایم . سەخت . ئەستور . — محکم . سخت . استوار .
قورس‌کردن : قایم‌کردن — محکم کردن .
قورسە : حەپلە . کولێرە — نانی که از آرد درشت تهیه شده باشد .
قورقورە : نای . مەکۆ . لوله — نای . حرخره .
قرمولیت : سێبریز . دوکەساف . ئەشکاو — ماده‌ایست که از جوشاندن آب تلخک بدست میآید .
قرکردن : قڕکردن — اصطلاحاً بمعنی نابودکردن و کشتن است .
قورناقه : یوریاسك . بەرۆك . یەخە . گریبان .
قورنج : قورینج . قورنج — بشکون . با ناخن‌دو انگشت پوست بدن کسی‌را فشردن .
قره : قژمژاو . قژەمژ . هەرا . قژە — جنجال . انبوه مردم که برای تماشای چیزی جمع میشود .
قرەقوش : نەخۆشی زاری لێق بۆ سمانەی داغ بکرێ — مرضی‌است مخصوص سم اسب و برای بهبودی . محل سرسم‌را داغ میکنند .
قرەموموم : یاری چەلەی‌مەلەقۆ . حنڵرحوپ — بازی الاکلنگ . تیری روی سنگ بابایه‌ای میگذارند و دو نفر سوار دو سر آن میشوند و بالا و پائین میروند .
قەری : بچێ . ئەبری . ئەحتی . قزی . ئێق . فلق — بعضی . قدری .
قوژ : ئەڵمە . قەشان . رەش و سپی . بازۆ — پیسه . ترکیب دورنگ سفید و سیاه .
قوژقوژی : شتی رەش و سپی — سخت پارچه‌ای یا چیزی که رنگ پیسه داشته باشد .
قەسەمهار : سوێندخواردن — سوگند خورده .
قسیو : قێلنج . رشانەوە . قی‌کردنەوە — قی . استفراغ .
قشقرق : تڕەتڕی نێوان دۆ شەڕکەر — فریاد و دادی که موجب جمع‌شدن مردم میشود هنگام جنگ دو نفر .

کوردی	فارسی
قشقره : جەت و هاواری دۆ شەڕکەر	داد و فریادی که هنکام جنگ بین دو نفر برپا میشود
قوشمه : پرسمه . کالـەجار	سخن چین . زرنگ .
قشو : رەنك	آلتی که برای تیمارکردن دامان بکارمیرود .
قوشه : کرتیو . کردو .	مسابقهء اسب دوانی . در پیشانی اسب اگر دو مرکز مو باشد آن اسبرا قشه گویند و سوارشدن بر چنین اسبی نامبارك است . اصطلاحا افرادی که همیشه چین بر جبین دارند و اخم میکنند نیز باین نام خوانده میشوند .
قوسه : سپاه . لەشکر	لەشکر . قشون .
قوشه‌دار : ئەسپی قوشـەدار . پیاوی رۆترش	اسبی که پیشانی او قشه دارد . آدمای اخمورا گویند .
ته‌قوشه :بیلەبازی. موناقەشەکردن دەمەتەقێی دۆکەس	مناظره . مسابقهء حرف‌زدن بین دو نفر
قینار : فیشەکدان	کمربند چرمی که مخصوص فشنگ‌است .
قوتی‌کرمیت : قوتی کبریت . شخاته. شقارته	قوطی کبریت .
قه‌غه : قەدەغه	ممنوع .
قول : کوێ . تاج‌ونوت . خۆلەمێش. کولان	پا . خاکستر . جوش .
قه‌ل : قەلی . پارچه . مس . تکه	تیکه . پاره . قطعه .
قلا : قەلا . قەل . قەلەرەشه	قلعه . زاغ .
قلابیك : مەبێلك . مەبێلکی چاو	چشم کوری‌را گویند که کود رفته و خالی شده .
قوللاج : قولاچ ـــــ	واحد اندازه‌گیری‌است و آن فاصلهء دو انگشت ابهام و سبابه‌است . وقتیکه کاملا باز شوند .
قلایی : قەڵایی	قلع
قه‌ل‌پنجیسه : پەنجەتێخســـان دەستێکتان	دو دســـترا بهم قـلاب‌کردن و انگشـــتان دو دسـترا در لابلای هم

نمودن .

قەل‌پـــەل : قل‌وبـــــل کردن . پارچەبارچە کردن — تیکه . پاره

قولەچماق : توزە . تازا . قولەچوماخ — تندخو . گستاخ

قولف : قفل . کلیل . کلوم — قفل

قەلغاف : جورە مازویەکە بۆ دەباغی بەکاردێ — نوعی مازواست که از درختان جنگلی بدست میآید و در باغی بکار میرود .

قەل‌قەل‌کردە : وردکردن . قل‌قل‌کردن. پارچەبارچە کردن — پاره‌پاره‌کردن . گوشت تا ...

قلـــەم : قەلەمکردنی درەخـــت . بۆشاندنی جامە . بڕین . داباچین — هر چیزی که بتوان با آن نوشت . میله کوتاه آهنی که با آن هیزم و یا آهن‌را میشکنند . قلمه، درخت و گل .

قەلماسنگ : قەلماسینگ . قوچەمانێ — فلاخن

قلم‌تراش : قەلەمتراش — نوعی چاقوی کوچك جیبی‌است

قلم‌کردە : قەلەمکراو ، کردن — با یك ضربه بوسیله کارد یا چاقو چیزی‌را بریدن و دوبه کردن .

قلمه : هێز . وەکو : قەلەمەی‌پێـــ شکاوە — استخوان قلم و پا و دست انسان و حیوان .

قلمی : قەلەمی — نازك و ظریف .

قلندار : جەژنێکی جوار شـــەوی عەلی بلاهەکانە — جشن مخصوصی‌است که پیروان مذهب علی اللهی هر سال برای مدت چهار شب و هر شبی بنامی : کامربجان ـ شیرقنی ـ شاه علی ـ پیرموسی ، نامیده میشود .

قوللاو : دولاب — قلاب

قەللو : تەنە — قلیان

قلو : داکێرتنەوە : — بستن امد و ... دردهائی که جادوگران برای افراد در نظر میگیرند .

قلۆج . قلیچ : قلیچ . خێل — دوبین . احول

قەلوە : کەلـەی سەگ و بەراز — دندانهای نیش سگ و حیوانات درنده‌را گویند .

قولله : کولله	ملخ
قوم : پێچی‌ڕێگا	خم‌راه . پیچ
قوماچ : ئامانج	هدف . نیشانه
قومپوز : نه‌بۆر . خۆویست . منمن	خودستا
قومچه : سه‌لیدانی به ده‌م و لێو	اپی . باد در دهان میکنند .
قومرو : گێز . ده‌ست و پێیه‌ی شکاو که به کێژی گرابێته‌وه .	دست یا پای که شکسته و نج‌بسته شده‌ست .
قومقومه : بومبومه . کومکومه . مه‌تاره .	جلپاسه . ظرفی‌است که سربازان اب در ان می‌برند و همراه خود دارند . همچنین شکارچی‌ها از ان استفاده مینمایند .
قومه : بەمه	الت برنده‌ایست
قناری : نه‌یری کمارق	پرنده‌ایست . باندازه گنجشک زرد رنگ است صدائی خوش دارد .
قناس : لار . لاکێشه	کج . پارچه یا زمینی که اضلاعش با هم مساوی نبوده و ضد اکثر دو ضلع موازی دارد .
قوناغ : ملوداعه‌ی تفه‌نگ	قنداق تفنگ
قوناغه : مه‌لوتکه . قونداغ	قنداق نوزاد
قه‌نشکێن : شه‌کرشکێن . نه‌ندشکێن	قندشکن
قنج‌کرده : رازاندی . جوان . قنج	اراسته‌شده
قمنداغ : قه‌نداو	اب جوش وقتیکه در آن حل کنند
قمندو : قه‌نددان	ظرف جای قند .
قنس : قست . به‌شربه‌ش	قسط(۲)

---

(۲) زۆر ده‌نگ و پیت ــ له لوڕیدا ــ هه‌یه . یا بۆ کوردانـدن و یـا بـۆ لوڕاندنی جێگۆڕکێی پێ ده‌کرێ . وه‌کو :

هاشا : حاشا	مه‌چچیت : مسجد !
هال : حالّ	کرمیت : کبریت !
هیلاج : علاج	فه‌رخ : مه‌رق !
هه‌قیق : عه‌قیق	فاشه : فاحشه
سیر : نو ر	غلغله : غرغره !

کوردی	فارسی
قمن‌شه‌کروك : که‌رته‌نـــی ، گیایه ، شه‌کرۆکه .	گیاهی‌است خاردار و بباری سرین دارد .
قمنیل : قه‌ندیل . چرا	قندیل
قموالە : قه‌واله . قاقانی	سعد مالکیت . قبله
قوتل : هۆز . تیره	طایفه‌ای که در یك ده زندگی میکنند و دســور رئیس قبیلەرا اطاعـت مینمایند .
قووچه : قه‌رچه . قه‌رچه‌قه‌رچـــی ئه‌سپ .	گازگرفتن اسب
قوور : قه‌ور . گۆڕ	قبر
قووربشـــکنەك : گۆزبـــکنەك . گۆزهه‌لکه‌ن .	گورکن . حیوانی‌است
قورپ : قومه‌ئاو . خواردنه‌وه . تزل	نوشیدن . متکبر
قۆومه : قاورمه	دل و قلوه و جگر سرخ شده
قوغ : گوێچکه . نوســاوه . چه‌ماوه. کۆز .	کوز . خمیده
قوقوکنەك : کونه‌به‌بۆ	جغد
قاوکول : جۆره تفه‌نگێکه . ساچمه‌ره‌ن	نوعی تفنگ‌است که گلوله‌ ســربی میخورد .
قاولمه : مه‌نجه‌ڵ	قابلمه . ظرفی‌است برای غذا پختن
قاژو : جۆره یاریه‌که	نوعی بازی دســه جمعی‌است
قاویت : قاویت	قاووت
قاوا : ئاوه . که‌را	قبا . قهوه

جسن : جنس	عسك : عکس !
نه‌جیم : نجیب	زج : ضد !
نه‌خش : نه‌قش	خوسم : خمس !
نەزم : نبض !	بەفا : وه‌فا
نصم : نصف !	ته‌قیم : تقویم !
نه‌غد : نقد !	ته‌زبی : تسبیح
نه‌غم : نقب . نقق !	شول ه: شعله
ممبه‌ر : منبــه‌ر !	سوژده : سجده .. !
مسخال : مثقال !	رقیف : رفیق ! .. تا د

قاوەجۆش : جەزوە . قاوەدان	ظرفی که در آن قهورا میجوشنند .
قاوەچی : قاوەچی	قهوچی
قاوەخونە : قاوەخانە	قهوخانه
قاوەسینی : سینی قاوە	سینی چای
قەوی : ئەستور	چاق . ستبر
قەی : قەد . رشانەوە	کمر . استفراغ
قی : سەز	جنگ
قەیبر : قەدبڕ	میان بر . راه میان بر و کوتاه
قیت : قوت‌دان	بلع . روزی خوراکی
قەیچەرەوە : سەماکردن . قەد چەرخاندن .	کمر چرخاندن
قیر : تانان . غار	تاخت . دو
قیژار : قژەقژ . هات و هاوار	ناله و فریاد
قیژدنە : هاوارکردن	صیحه‌کشیدن
قیژەوزیرە : قژە و زیرە . قژە	صیحه و فریاد
قیرە : قیژە . دەنگی قەل	فریاد . صدای کلاغ
قیژەڕۆ : قیژە دیزی منال	کودکی که عادت بـه فریادکشیدن دارد .
قیژ دە : قیژاندن	فریاد زدن
قیژە : قیژەی منال	صیحه‌کشیدن کودك
قیسی : میوەی پاك‌کراو	میوه برگه‌شده
قیل : قوڵ . قیل . قوڕ	عمیق . قیر
قیمەت : نرخ . بەها	ارزش
قیدەم‌خیر : خێروبەرەکەت . بێ‌بەخێر ناوریانە .	خوش قدم . نام زن هم هست
قینجك : قنجکە . قنچك	محل اتصال میوه خیار و هندوانه و حربزه و مانند آنرا بدرخت یا بوته
قیفە : قەدیفە	قطیفه
قیودن : دەسرازە	بند قنداق نوزاد

ـ ك ـ

کار : بالوکه	رگیل . جوشهایکه روی پوست بدن پیدا میشود و میگویند علت برور اینجوشها است که مبتلای به آنها نگربه اب باشیده‌است .
کارچو : کالیته	جامو
کارخونه : کارخانه	کارخانه
کارکو : کارامه	فعال . کارکن . مسهل
کارمه‌را : کاروانه‌را	کاروانسرا
کارمه‌رادار : کاروانسه‌رادار	سرابدار . کاروانسرادار
کاروبار : کار . کاروبار	کار
کاری : سه‌خت . کاریگه‌ر . به‌کار	فعال . شدید . سخت
کاژ : کاژ . دره‌ختی کاژ	کاج . درختی‌است
کاس : کاس . کاس‌بون . کاس و وز	رنجوری حس شنوائی‌را بر اثر صدای بلند یا ضربه‌ء شدیدی که بگوش زده شود می‌گویند .
کاسه : کاسه . چینی	ظرف چینی . کاسه‌ء چینی
کاسه‌چه‌ش : کاسه‌ی چاو . گلینه کالینه‌ی چاو .	حدقه . کاسه‌ء چشم
کاسنی : جوره گیایه‌که بو ده‌رمان به‌کاردێ .	نام گیاهی‌است که مصرف داروئی دارد . کاسنی .
کاشکی : کاشکی . خوزیا	کاش .
کاشی : خه‌لکی کاشان . حشت	اهل کاشان . اجر لعاب‌دار .
کاك : جوره شیرینی‌یه‌که به ناردی گه‌نم و روّن و شه‌کر دروستده‌کرێ.	نوعی شیرینی محلی‌است که از گندم و روغن حیوانی و شکر تهیه میگردد و آنرا مانند نان لواش نازك میبرند .

کاکۆڵ : کاکۆڵ — مقدار موئی که در وسط سر گذاشته شده و بقیه‌را تراشیده باشند وقتی موها بلند شود درمیان دست جای بگیرد (کاکول)نامیده میشود .

کاکە : برادەر . کاکە . برای گەورە — برادر

کاکاسیا : پێستڕەش . زەنگی . زنجی — زنگی . سیاهپوست

کاکا : پێستی ڕەش — سیاه‌پوست

کاکیلە : کاکیلە ، ددان . — دندان‌آسیا

کاڵ : ڕەنگی قاوەیی ڕۆنە — رنگ‌قهوه‌ای روشن

کالە : کالە . ئەسپی ڕەش — گیوه . اسبی که رنگ سیاه دارد

کامل : کامل . حوامیر — افراد جا افتاده نه پیرونه جوان‌را گویند .

کامل‌کار : حوامیر — افرادی‌را گویند که سن انها بین ۴۰ـ۵۰ باشد .

کەپ : میر . بارییەکی کۆنە — افاده . تکبر . یکی از افزارهای ورزش باستانی‌است .

کەپ : لاوتجێك . ئارد یا ماوت — مقدار ارد یا مشابه آن مانند قاووت که در یك کف دست ریخته میشود .

کپ : گیراو . کپ — مسدود . گرفته

کپبییە : گراوە — مسدودشدن

کەپر : کەپر — نوعی خانه روستائی‌است که بعضی از دیوار و تمام سقف آن از بوشال و ساقه گندم درست شده‌است .

کوپەر : کۆپە — کپه . مانند کپه گل

کەپەك : کەپەك — پوست ماش که وقت پختن روی آب میآید .

کپ‌کردە : خۆکپ‌کردن . خۆمەلاسدان — کمین‌کردن . پنهان‌کردن .

کەپنە : خواردنی هاڕاوە اوردا — خوراکی ارده‌شده مانند قاوت‌را بدهان انداختن .

کپنە : ماندوکردن و لە کێو بەجێ‌هێشتن . — در کوهنوردی یا راه پیمائی کسی‌را خسته‌کردن و بجای گذاشتن . ساکت‌کردن .

کەپو : سەر	سر
کەپولك : تەپۆتکی سەر . تەپلی سەر . تەوقی‌سەر .	وسط سر . سر
کەپونی : بێنرخ (بۆ گالتەپێکردن) گێل .	ادای کسی‌را در اوردن . از روی تمسخر مانند کسی حرف زدن.
کوت : نیو . نیوه	نیم . نصف جرجبری
کەت : کەوتن . هەڵە . هێزاری ژنانی خێلەسات .	حادثه . خطا . چادر ندی سیاه . زرینمی است که زنان محلی و روستانشین بسر می‌بندند و با بدوش می‌اندازند .
کاڕو : شین و شەپۆز	ناله و زاری که توام با سروسینه زدن باشد .
کوتاو : کۆنه و کورت	کوتاه و کهنه
کوت‌کوت : پارچەپارچه . کوت کوت	پاره پاره . تکه تکه
کوتەك : کوتەك‌کاری . لێدان	تنبیه‌بدنی
کوتەل : کوتەل . ئەسپێکه لە کاتی مەرگی یەکێکدا بە ژەنی بپۆشرێ .	اسبی که هنگام مرگ کسی سیاه پوش میکنند . هیزم کلفت و تر .
کتاوفرۆش : کتێب‌فرۆش	کتابفروش .
کتاوخونه : کتێبخانه	کتابخانه .
کەتونی : کەتانی . شتی لە کەتان دورستکراو .	هر چیزی که از کتان درست شده باشد .
کەتته : بلاوی دەم‌نەکێشاو	بلوی آب نکشیده .
کوله : کون . دەمکردنەوەی میتو	دم‌میوه . سوراخ .
کوتەسیزه : کونەدەرزی	سوراخ سوزن .
کتەکور : کت‌وکوێر	کسیکه چشمانش کم دیداست و ضعف بینائی دارد .
کەتیفه : سوانه . گوێسوانه	لبهٔ بام خانه .
کوج : گۆج	کسیکه انگشت دست یا پای او ناقص یا بهم چسبیده‌است .
کەج : کەج	کج .
کەج‌خولق : بەدڕەوشت . توزه و تۆز	بداخلاق .
کوچەر : گۆجه . کەجەروگوجەر	کسیکه انگشت دست یا پایش ناقص‌است .
کوچك : بچوك . گچکه . چکۆله	کوچك .
کوچکی : بچوکی	کوچکی .

کەچەل : کەچەڵ — کچل .

کەچونە : کوچەبەرد — سنگی که در کنار چاله آتش میگذارند تا بتوان روی آن دیگ یا ساج گذاشت .

کەچچی : پیپی . حوشکی‌باوك . میمك — عمه . خواهر پدر .

کەور : کەڕ — کسیکه از حس شنوائی محروم‌است.

کور : کوڕ — پسر . فرزند نرینه .

کر : کڕ . کڕك . خەت — خط .

کرا : کرێ — اجاره‌بهاء .

کرانشی : کرێچێ — مستاجر . اجاره‌نشین .

کرانشینی : کرێچیەتی . کرێنشینی — اجاره‌نشینی .

کوربەر : بەشی کوڕ لە میرات . کوڕبەر — سهم پسری . در تقسیم ارث فرزند پسر از پدر خود دو برابر دختر ارث میبرد .

کەربی : شتێکە بچێتە ناو گوێ‌وە کەڕی دەکا . شتێ بۆ جاران دەیانتوانەوە و دەیانخستە گوێ . — الیاف مخصوص‌است که قدیم در ساروج میریختند و معروف‌است اگر از این الیاف بگوش کسی فرو شود موجب کری خواهد شد .

کەرت‌گر : کەردۆ . دێراو . کەلۆ — وسیله‌ای که باغبانان با آن زمین‌را کرت بندی میکنند .

کەتلە : قەرتالە . سەوەتە — سبد کوچك و مخصوص‌است که از ساقهء گندم درست میکنند .

کورجواو : ئازا . بێ‌ترس . چالاك . غورج — گستاخ .

کرج : شزە . چرچ . کرچ و کاڵ . دەنگی پژمین — چروك لباس‌است یا جمع‌شدن پوست بدن بر اثر سوختگی . صدای عطسه.

کرچە : پژمین — عطسه .

کرچەنە : پژماندن — عطسه‌کردن .

کورخته : کرتەکرت — جویدن هر چیزی که در زیر دندان صدا میکند .

کرده : کردن — کردن .

کورزا : کوڕەزا — پسرزاده .

کرژه‌له : کۆزالك — ماده‌ء تلخی‌است که هر چیز تلخ‌را به آن تشبیه میکنند .

کرژنک : قرزال
حرچنگ .

کرك : بزبزه . مازه .
سون نقران .

کورك : مریشکەکورك
حالت مستی مرغرا گوبند که آماده برای حوابیدن روی تخماست .

کورکپ : نزونب . کزوکب
سکوت .

کورکەشی : خەت‌کیشان
خط کشیدن .

کورکلاش : هەلکزاندن
خاراندن پوست بدن بطوریکه صدای کشیدن ناخن روی پوست شنیده شود .

کورکلاو : جوزێ . جوزەبوبنه
پرنده‌ایست باندازه‌ٔ گنجشک که کاکل کوچکی هم دارد .

کەرکه : مرۆ . کەرە . زەکی کولاو . جەمکه
شیر ماك گاو یا میش یا بز وقتی جوشیده شود می‌بندد و لخته میشود .

کەرکیت : مافور . کەرکیت
شانه‌ٔ قالی بافی که بآن تار و پودرا می‌گیرد .

کرم‌نامایه : شتی بە کەلك و جێگای سودلی‌وەرگرتن
به دردخور و قابل استفاده .

کرم‌خاکی : کرمەخاك . کرمەبارانه . کرمێکه له باران پەیادەبێ .
نوعی کرم درازاست که هنگام باران باریدن روی زمین می‌آید .

کرمۆس : لەبز . لەنکا . هێکزا
ناگهانی .

کرمژله : وردەکرم . (نەخوشی‌یە)
نوعی‌کرم ریزاست که از دستگاه گوارش انسان تغذیه میکند .

کرم‌کویی : کرمەکولەکه . کرمی‌کولەکه
کرم کدو .

کرموفت : بەکزێ . لەبز . لەنکاو
ناگهان .

کرمو : کرم‌خوارده . کرماوێ
کرم‌خورده . کرم‌زده .

کرموزی : تەم و مز
مه غلیظی که هنگام بارندگی کوهها را می‌گیرد .

کرمیت : بارۆت . کبریت . کوگرد
کبریت .

کرنک : هۆبه و هەوار
چند چادر سیاه روستائی مربوط بچند خانواده که گرد هم بر باشده باشد .

کروژنه : کرۆزتن
جویدن هر خوراکی سخت که در زیر دندان صدا کند .

گروژنه : کرکـراگ . قـرقراگ . — غضروف .
کرژ کرژه

گورونه : گوزانه . مردار — بـرانــه . اصطلاحــا بمعنــی مردواراست .

گرویل : نه‌یماع . گه‌ره — پوستجای کره .

گوره : ئوزه . هۆ (بۆ ئاگاداری‌یه) — کلمه‌ایست که در گویش لری مورد استعمال زیاد دارد و بمعنی‌های گوناگون‌است مثال (گره‌جته) یعنی ای‌جته .

گموره : که‌ف . که‌زۆ — قارچ و کپکی که روی ترشی یا مربارا می‌گیرد .

گره : گزه و ده‌ستار — آسیاب دستی که از چوب سخت درست شده و برای تبدیل شلوك به برنج از آن استفاده میشود .

گموره : ده‌نده . دار هه‌نجیری بەرتال — چوبی که خیش یا گاو آهن‌را به آن وصل میکنند و این چوب معمولا قالب و اندازه، گاوآهن‌است . درخت انجیر کوهی که ثمر قابه خوردن ندارد .

گوورگه : بیابـانیکی حـوارۆی خورده‌م‌ئاباده . — دشت وسیعی‌است در جنوب خرم‌آباد .

گره‌ور : ئامرازیکه به بایش و بزماره و له لبوزی حاو یا جانی ده‌به‌سن تاکو نه‌توانن گووانی دایکی بمژن . فه‌مته‌ر . للالۆك . برست — پوزبند مخصوصی‌است که چند میخ از آن گذارنده شده و پوزه، گوساله یا کره الاغ و مانند آن میزنند و بدینوسیله آنهارا از شیر میگیرند چون هر موقع قصد خوردن شیر میکنند میخ‌ها پوست شکم مادرا آزار میدهد در نتیجه مانع نزدیك شدن آنها میشود .

گوودی : جاشك — کره الاغ یا مادیان .

گز : گز . مه‌لول . سه‌رگز . گزانه‌وه‌ی زام . — افسرده . ملول . سوزش‌زخم . بوئی که از سوختن شئ بمشام میرسد .

گزکرده : گزله‌بی — افسرده شدن .

کرکه : نان بەڕوو . گزگل	نانی که از آرد بلوط تهیه می‌شود .
کزەنە : بۆکزوزکردن	سوزاندن الیاف پشم .
کرونیز : ناز و چاوبازی	ناز و غمزه و عشوه .
کرونیزدار : بەناز	با ناز و غمزه .
کەژ : کەز . دارلاستیك	بافته‌ای که در داخل آن لاستیك‌است و کشش دارد .
کەژەل : کەژال . مەڕی سپی . ئەسپی قاوەیی و ناوچەوان سپی . بزنی خۆڵەمێشی	گوسفندی که رنگ سفید دارد و گوشهایش قهوه‌ایست و در پیشانی و روی بینی خال سفید دارد . بزبنه‌ای که برنگ خاکستری تاراست بیز .
کەژاو : قەوزە	سبزه و جلبك که روی آبهای راکدرا میگیرد .
کەژاوە : کەژاوە	کجاوه .
کەس : کەس و کار . قەوم و قبیله	فامیل . قوم و خویش .
کوس : قوز . کوز	آلت زنانگی . آلت‌زن.
کسات : کەساد . بێ‌رەواج	کساد . بی رونق .
کەس‌وکار : کەس و کار . خزم و خوێش	قوم و خویش .
کەش : بێ‌کەوش . بێ باغەڵ	بغل . تهیگاه .
کش : کش‌کش . کشومات . بێ‌دەنگی کشەکردنی مریشك و کەڵەشێر	فعل امراست و بمعنی ساکت شو . حرف نزن لفظی‌است برای راندن مرغ و خروس .
کشاراوردە : درێژەکێشان	درازکشیدن .
کشت : کەشت . کشت	زراعت .
کشتوکار : کشت‌وکار . کشت‌وکاڵ	زراعت .
کوشتە : کوشتن .	کشتن .
کوشتی : کوشتە . کوشتنی	گوسفندی برای کشتن‌را گویند .
کەشك : کەشك	کشك .
کشك : نێشك . پاسەوانی	پاس .
کەشکەلە : کەشکەژنۆ	استخوان زانو .
کشکە : کولاردم . دوپشك	عقرب . کژدم .
کشمات : کشومات . خەوی قوڵ	محیط ساکت . خواب عمیق . سکوت .

کشماتبییه : کشوماتبون . بێدەنگی چونەنێوخەوەوە — در خواب عمیـــق و یا ســـکوت مطلق فرو رفتن .

کشتی‌کوولی : شلتەی دومەل — ذرونی که برای بازشدن دمل روی آن میگزارند .

کەشمنه : کێشان — کشانیدن

کشاو : جوسەخوشی‌میر . کوشەکوش — کشوی میر و مانند آن

کەف : کەف — کف صابون و مانند آن

کەفـەزەندار : پیـــــــای ناجـــــن . ناموبارەك گوناهبار — کســـیکه مردم دیـدن قیافهء اورا نامبارك میدانند

کەفارەتی : ناجسنی . شوم . گوناهبار — کفارت‌دار

کەفتوکوکردە : تێك‌کوتان — درهم‌کوبیدن

کفته : کوتان — کوبیدن

کفکه : چلك . ترێژ . دژونێ — شوره و چرك بدن . پوستهء سفیدی که روی کچلی‌را میگیرد .

کەفکێ : خاکەناز . کەفکێ — خاك‌انداز

کەفکیرك : جورە دومەلێکی‌زلە — دمل بزرگی کـــه از چند جای آن چرك و خون بیرون می‌اید .

کەفاو : کەفاو — اب صابون

کول : کول . کورت . قوتە . قولە — کوتاه

کەلن : کاولکە . نەخفوری دەشکاو — خرابه . ظروف چینی و بلور کـه لبهء انها شکسته باشد .

کول : کول — حیوانی‌را گویند که دمش بریده‌است مانند « اسب‌کل » .

کەلیل : کەل . ددانی‌کەل — نوالی‌است که در عروســـی ســـر میدهند باینصـــورت که زبان‌را در کام به حرکت در آورده و صدای زیری‌را بیرون می‌دهند.

کەل : کەلەکێوی . برنەکێوی — بز کوهی‌را گویند

کلانه : نەلا . نەلات . شان و باهو — تیهء کوچك‌را گویند . شانه و کتف

کلاش : کەلاش . کلاش — گیوه . پای افزاری کـــه رویه آن دست باخته‌است .

کلاشته : خوراندن — خاراندن

کلاشه : خوران — خارش

کلاف : کلۆلە . کلافه — نخ دور هم پیچیده

کل‌یا : لاچۆ . وەل‌به . — رو ـــتو ـ برد

کوڵبەستنیکونـە : دزیدزی . ـــە زگەخشکە رۆشتن	رفتن بطور استتار و مخفی
کلیتچك : فونداخە . مەلوتکە	فنداق نوزادرا گویند
کولتمنە : بۆسەنانەوە	کمین کردن
کلاچ : لەخۆبایی . ترزل . خۆپەرست	منکبر . خودخواه
کەلەرم : کەلەم	کلم
کەلەشێرە : کۆحەزەنـە . کۆکەزەنـە	خروسك . مرغیاست
کەللەفس : ددانکەل . ـەددان	از راه مسخره بافرادی که یك دو دندان جلورا ندارند گفته میشود.
کەلەك : کەلەك	وسیلەایست که با آن از رودخانه عمیق عبور میکنند .
کەلەك : خانۆی منالانە . جۆرە یاریەکی منالانەیە .	حصار سنگی که کودکان میسازند و خانه‌ء خود می کنند
کەلك : نانی بەڕۆ	نانی که از آرد بلوط تهیه‌شده
کولك : کولك و مۆ	کرك . الیاف پشم
کلك‌تیتە : بەنجەتووتە . قولـجك	انگشت کوچك دست . خنصر
کل‌کردە : رەوانەکردن	کسیرا بجائی فرستادن
کلکلە : ئابرۆچۆن . ریسواکردن	رسوائی . کوس رسوائی
کلکی : تەیری کەرکێ	کرکی . نوعی بارچه‌است
کەل‌گرتە : کەلگرتنیمانگا	برگرفتن گاو ماده از گاونر
کەل‌گاو : کەل‌گا . کەلۆت	گاونر چهار ساله که از آن تخم گیری میشود . سنین و مراحل بزرگ گاونر بایصورت است و در سالهای مختلف نامهای مختلف دارد . سال‌اول : گوسال سال‌دوم : باربنە سال‌سوم : جەل سال‌چهارم : کەل‌گاو ازسال‌چهارم‌بەبعد : وەرزا
کلم : چلم	کثافت‌خشك‌بینی
کەلا : کەنام . کەلان . لانەی هەرس و بلنگ .	لانه‌ء خرس یا بلنگ

کوردی	فارسی
کولنجه : نولنجه . کولەنجه	نوعی جلیقهء زنانه‌است که زنان عشایر بتن می‌کنند . جنس ان مخمل است و حاشیه‌ای رنگارنگ‌است و اطراف آنرا سکه‌های نقره میدوزند .
کولنگ : بەری درەختێکه لە کوێستان دەڕوێ .	ثمره درختی‌است کوهستانی
کنسا : حۆخوراندنی ئاژەڵ	خاراندن حیوانی بدنشرا بوسیلهء مالاندن بدیوار .
کلو : کلمەت . کلمت . کلو کلە	کلوخ
کلاو : کلاو	کلاوه
کملو : تەڵ . کوێجا . گەورە	عمده . بزرگ
کملول : بزن و مەڕ و گای ڕەش ناوچەوان سپی . قەشان .	بزینه یا گاو سیاهی که خال سفید در پیشانی دارد
کلوم : کلیل و کلوم	چوبی که پشت در حیاط و پشت می گزارند تا باز نشود .
کوله : سەگەموله . موله	سگی که دمش بریده‌است جای مرغ . محلی که در کوه شکارچیان برای مخفی شدن از جنس شکار جهت خود می‌سازند .
کولله : کولله	ملخ
کەلەشێر : کەلەشێر	خروس
کلیته : کلیته	شانه‌وکوش
کولیچه : کولیچه	نان شیرینی
کلیل : کلیل . ئیلک‌ئالای مۆ	موی‌مجعد . کلید
کولین : کولین . جێگەی زەخیرەی بیو جادر . سەندوقخانه	جائی‌است در زیر چادر سیاه که عشایر قند و روغن و ادویه خودرا در آن می‌گزارند .
کمچه : چمچه . کەوچك	قاشق
کەمدەس : بێ‌سەرمایه . دەستەتاڵ . نەدار .	تهیدست . کم‌سرمایه
کمەر : شاخی بەرز و لێژ . بەدی کێو .	کوه تمام سنگ که سنگهای دیواره ان صاف باشد .

کەمەربەن : کەمەربەند — کمربند
کەمری : کەمزۆ . شەرمن — خجول
کەم‌لا : کام‌لا ؟ — کدام‌طرف ؟
کەمەن : کەمەند — کمند
کەمو : کەمان . کەوان — کمان . مانند کمان حلاجی و تیراندازی .
کەموتەر : کۆتر — کبوتر
کەمەومر : بەرتەسك — کم‌عرض
کەموله : کەپۆله . کاسەی‌دار — نوعی کاسه‌است که از چوب ساخته‌شده .
کەم‌هەر : کەمخۆر — کم‌خور
کەمی‌لا : کام‌لا ؟ — کدام‌طرف ؟
کون : کول . بل . ناتوند — نقیض‌تند
کونا : کون . قۆن — سوراخ
کناراو : ناوده‌ستخانه . ناوده‌ست — مستراح
کناره : لاکێش . فەرشێکە لە کەناری ژوور رادەخرێ . — فرش باریکی که کنار اطاق میاندازند
کونج : کونج . گۆشه — گوشه
کونجی : کونجێ — کنجد
کنشت : کاوێژ — نشخوار
کنەك : خێنك . گەنم‌کێش — چهارچوبی‌است که با طناب بهم بسته‌شده و با آن گندم درو شده‌را بسوی خرمن می‌برند .
کنگر : کەنگر . قنگر . کنگر — کنگر
کونگره : ددانه — دندانه
کوا ؟ : کوێ ؟ — کجا ؟
کواکو : کاکێ‌بەکاکێ . مشه . زۆر — فراوان . زیاد
کوپه : گێشه — توده . انبوه کپه و مانند آن که در یك جا جمع شده‌است
کوچ‌کولفت : خێزان . مال و منال — اهل‌وعیال
کوجیل : کاریتە ره‌شمال — چوب پهن که روی ستون چادر سیاه می‌گزارند .
کور : کوێر . کەم‌بینا . خامۆش . دامرکاو . — نابینا . خاموش
کەمرکرده : کوێرکردن . وێرانکردن — خاموش‌کردن

کوژکوژە : کوژکوژ — پرندە‌ایست باندازە، کلاغ سیاه با منقار خمیده که جوجه مرغ و گنجشك شکار می‌کند .

کوورە : هۆنە . بۆرەی گا — فریاد گاورا گویند

کورە : گەنمی‌رەش داهاتو . حەڵەفی مێشەنگی کێوی . — گندم آفت دیده که سیاه می‌شود کندوی زنبور عسل وحشی در شکاف کوه باشد .

کوری : کوێری — نابینائی

کوزد : کۆزەری گەنم و جۆ — خوشه، گندم یا جو که خوب کوبیده نشده و دانه‌های آن جدانگردیده

کوس‌بەستە : کۆزبەستن . نوزبەستەی منالی ناوزگ . — جمع‌شدن جنین‌را در شکم می‌گویند

کوسە : کۆسە — مردی که صورتش کم موست یا فقط زیر لب ریش دارد ماهی بزرگ و خطرناکی‌است .

کووش : کەوش — کفش

کاوشەڵە : جۆرە یاریەکی کۆمەڵ همەژدل . — خم‌شدن کسی و پریدن دیگران از روی او .

کووشکە : قرێژ . چلکی پێست — شوره و چرکی که‌روی پوست‌را می‌گیرد .

کوفت : نەخۆشی سوسەنەك . سفلیس — مرض سفلیس

کوڵ : شان و شەپیلك — گرده

کووڵ : کەو — کبك

کوکو : تێکەڵکردنی هێلکە و ئارد . جۆرە جاسەوەرێکی نێو ئاوە ساردەکانە . — خوراکی که از آرد تخم مرغ تهیه می‌شود . جانوری‌است که در آبهای سرد و روان زندگی می‌کند شبیه کرم و خیلی کوچك .

کوکوکنەڵ : کونەبو — جغد که بر خرابه‌ها می‌نشیند و ناله می‌کند .

کەواڵ : کاژەمار . کراسەمارانە — پوست ماری که مار از خود بجای می‌گذارد .

کوڵ : کۆڵ . پشت — پشت

کولا : ساباتی — نشیمن گاههای موقتی و تابستانی عشایر که از پایه‌های چوبی و

ساخه درختان جنگلی و اهلی تهیه شده است .

کولاژدم : کولازدم . دوپشك — عقرب . کژدم

کولیره : کولیره — نان ساجی کوچکی که معمولاً برای کودکان می‌پزند .

کواکه : شیرمه . مه‌شکه‌ی دۆ — مشك جای دوغ

کوله‌پشت : کوله‌پشت . باری پشت — باری که انسان بر پشت خود هنگام کوهنوردی یا راه پیمائی می‌گیرد.

کومسه : خوراگرتن — تاب آوردن

کواو : که‌باب . که‌واو — کباب

کووه : به‌ران — گوسفند نر

کووه : ئه‌ستیره‌ی کۆ — چند ستاره ریز و نزدیک بهم است. که در آسمان بشکل تقریبا مثلث در آمده و در قسمت شمال شرقی ـ خرم‌آباد ـ پیداست.

که‌وا : که‌وای خوینگرتن . شاخی حه‌جامه‌ت . — شاخ حجومت

که : ک — کاه

که‌دو : کادان . کادیر — کاهدان

که‌هه‌ر : ئه‌سپی‌سوور — اسب سرخ‌رنگ

که‌گل : کا و گل . گل و کا — کاه گل . گلی که برای اندود در آن کاه زده باشند .

که‌یو : کادان . کادین — کاهدان

کیا ؟ : کامانه ! — چه‌کسانی !

کیالو : ناوی شاخیکه له باشووری لورستان . — نام کوهی بزرگ‌است در جنوب لرستان .

کیچه : کوچه . کولان — کوچه

کیخا : کویخا . کیخا . سه‌رخیزان — کدخدا . رئیس خانواده

کیرد : کۆز بۆن . پیسیی‌سوتار — جمع‌شدن پوست بدن بر اثر سوختگی .

کیرك : کورك . موبه‌که له‌تیو موی برن . — الیاف نازکی که لای موهای بز است .

کیره : کۆره — کوره آجرپزی

کیز : کۆز . پارچه . تیکه — هر قطعه و پاره‌ای از هندوانه یا خربزه .

کیزە : گزرە	کوزه
کیژ : گژبۆن . هەلقرچای پێست	جمع‌شدن پوست در اثر سوختگی
کیسەل : کیـەل	لاک‌پشت
کیـەلدێمی : کیـەلی‌دێمی	لاک‌پشت خاکی
کیل : کێر	پیمانه‌ایست که ظرفیت آن پنج من‌است . آلت تناسلی مرد .
کیوار : دڕك	بوعی خاراست
کیودارکیودار : جۆرە هەلبەزکێیەکە لەگەل گۆرانی سازدەدرێ .	رقص محلی‌است که هنگام رقص کردن ترانه‌ای می‌خوانند
کیور : کاهۆ	کاهو

ـ گ ـ

گاوومە : گیایەکە بۆ جاوتیشە دەکاردێ — گیاهی‌است که پرگش بهن ونرم‌است هنگام ضربدیدگی عضوی برای بهبودی از این گیاه استفاده می‌شود .

گاووتمە : گادۆشکە — ظرفی که روستائیان شیر گاو یا گوسفندرا در آن میدوشند .

گاردی : جالجالۆکەی ژەهردار — رتیل .

گارم : نەقیرەی گا — چوبدستی که بنوك آن میخی فروشده و برای راندن چهارپایان از آن استفاده می‌شود .

گاز : کاز — افزاری که بآن میخ یا دندان‌را میکشند .

گازولك : میتەکەرانە — خرمگس .

گاس : دۆرنیە . ڕەنگبێ . نەگەر — شاید .

گاگوار : جارجار — گاه‌گاهی .

گال : گالەکردن — هو . هوکردن و سرزنش نمودن .

گامل : گاژان . گایەل — جمع‌گاو . گاوان .

گالش : دەوری پیالە — پای افزاری که از لاستیك ساخته‌شده . قاب استکان .

گالو : گاوان — گاوچران .

گالە : هات و هاوار . دەردەنگ — فریاد زدن و در همین موقع بدهان زدن تا صدا بریده بریده شود .

گام‌گلوس : ئالۆجە . قالۆنجە — حشره‌ایست سیاه رنگ که روی سرگین می‌نشیند .

گامولە : گاگۆلە — رفتن روی چهار دست و پا .

Kurdish	Persian
کامیس : کامێش	گاومیش .
بعزوقت : هەندێ جار	بعضی وقت .
گاپار : جۆت	شخم .
گاپاری : تێهاڵ جۆتکردن	شخم کردن .
گاپن : گاپین . گاکردن	گائیدن .
گاپینا : گادانێ . گادان	گاودانه .
گەپ : گەورە	بزرگ .
گوپ : گۆپ . پەرۆ	دهان . لقمه و آنچه به اندازه‌ء لقمه باشد .
گەپتر : گەورەتر	بزرگتر .
گەپ : گاڵتە . گەپ	صحبت .
گوپ‌گوپ : باروبار . لەتکە . کەرتکە نان .	لقمه‌لقمه . تیکه‌های نان .
گەپەگوپ : ناپۆرە	گفتگوئی که با صدای بلند بین چند نفر در جریان‌است .
گوپ‌گوشاد : دەم‌هەراش . زاروەراوان	دهان‌گشاد .
گوپی : قسەی سەرزارەکی وبێ‌ئەنجام	مطلبی که فقط حرفی باشد و عمل در آن‌نیست .
گەچ : گەچ	گچ .
گەچکاری : گەچکاری	سفیدکردن دیوار با گچ .
گەچی : گەچین . گەچی	اندوده بگچ .
گەچینە : بانی گەچ	پاره‌های معدن گچ .
گەدا : گەدا	گدا .
گەدە : گەدە	شکم .
گوذەر : گوزەر . کۆڵان . بوار	محل‌عبور . کوچه . محله .
گور : گوێ . سات . دەرەنگ	لحظه .
گەور : تەبەیەکە گابەردی لێ بێ	زمینیکه سنگهای بزرگ زیاد دارد .
گەر : گەڕ . بەخوێنی گەڕی	کسی که بمرض گری مبتلااست .
گورد : گڕ . گوڕ	صدای پر و کلفت . شعله‌ء آتش .
گرا : گەرا	تخم ماهی وملخ .
گوردآگوور : بەندوای یەك . گەرماوگەرم	پشت سرهم .
گەربردە : مشوورخواردن . سووربوون لەسەر	در کاری اصرارکردن .

گەرت‌وتوز : گەرد و تــوز . تــوز و گرد و غبار .
گەرد

گرته : گرتن . دلگیراو — گرفته . اندوهگین .

گرتی : گرتن — گرفتن .

گورج : گورج . چالاك . — چالاك . سرحال و حوش .

گرده : گرده . بازنەیی . هەمو — چرخی . کروی . دور و اطراف . تمام همگی .

گوردالە : گورچیلە — قلوه . کلیه .

گردکالە : چەرمی کلاش — نواری از چرم یـا ـح که بـرای اـستحکام بدور گیوه میدوزند .

گردکرده : گردکردن . کوکردن — جمع‌کردن .

گردگیر : دەورەگرتنی‌کلاش — بنەدوزی که دور گیوەرا ـــوار چرمی یا نخی میدوزد .

گردەل : گردەن . بازنەیی — مدور . کروی .

گردەلە : نارەنگیری ژێر زینی ئەسپ — نمدی که زیر زین اسب میاندازند .

گەردانه : ـوزاندن — گردانیدن .

گەرداو : گەرداو — گرداب .

گەردوبەردینه : کانیـاویکـــه لـــه باشوری‌روژاوای خورەم‌ئاباد — چشمه ای اســت در شمال غربی خرم‌آباد .

گەردوان : گەردانه — گردن‌بند .

گردەکلاش . گورده : زڕکوڕ — زنی که دو شوهر کرده، فرزندشوهر اول او برای شوهر دوم باین نام مشهوراـت .

گوردی : پشت . پشت و پەنا — پشت .

گرده : جورەنانێکه . ئەستورك — نوعی نان‌است .

گەرده : مل — گردن .

گەردەدراز : گەردەن‌بەرز . مل‌درێژ — گردن‌دراز .

گەردەگـــولاوی : گـەردەن‌گولاوی . گەردن‌زراف — صفتی‌است بـرای گردن ظریـف و باریك .

گەردیله : ماڵ‌خاوێن‌کردنەوە — خانه‌تکانی .

گردیله : جـوره نانێـکه بو منـــالان دەکرێ . بەبکە . پەبکەنان — نان کوچکی‌است که با ساج بخـتـه میـشود و معمـــولا برای کودکان آنرا می‌پزند .

گەردیلەگرته : ماڵ‌خاوێن‌کردن — خانه‌تکانی‌کردن .

گورز : گورز — گرز .

گزه : مشکی کەورەی کێوێ . مناڵی زیرەك — موشهای بزرگ صحرائی‌را گویند . اصطلاحا بکودکان زرنگ نیز گفته میشود .

گرکەش : خمخانە — خمیازه .

گرگرتە : گڕگرتن — آتش‌گرفتن .

گورگمار : ڕیخۆڵە کوێرە — روده‌ء بزرگ .

گورگاو : گورگەی‌گەنم . گورگە — دانه‌ایست که در میان گندم پیدا می‌شود و اگر گندم با آن آرد شود نان آن تلخ می‌شود .

گورگومیش : گەرد و گوڵی بەیان . تاریك و ڕوون کاتێکە گورگی لێدا بەلاماردەدا — سپیده‌دم . تاریك و روشن وقتیکه بتوان گرگ‌را از میش باز شناخت .

گەرمك : گەرمك — گرمك .

گەرم‌کردە : گەرم‌کردن . ڕازاندنی‌کۆڕ — گرم‌کردن . رونق بخشیدن به مجلس .

گەرمسیر : گەرمیان . گەرمەسێر — گرمسیر .

گرم‌هور : گرم‌وهوڕ — صدای تندر و مانند آنرا گویند .

گەرمی : گەرمێ — حرارت . دانه‌های ریزی که روی پوست پیدا میشود و آنهارا عرقسوز هم می‌گویند .

گورمیچ : کلمۆچە . کرمۆچە — مشت بسته .

گوروەنە : گریە . گەزبێ‌گرتن . هاوار — فریادزدن .

گورداو : ئاوەی چاو — لکه‌ء سفیدی که بعلت چشم درد شدید بطور موقت روی سیاهی چشم پیدا میشود . سمج [illegible] .

گرو : گزاو . گلپە — حرارت‌زیاد .

گورواسە : ڕێوی کێوپلە — گربه‌کوهی .

گرونی : گرانێ — گرانی .

گوورە : گڕی ئاگر . دەنگی‌بەرز و نزم — شعله‌ء آتش . صدای بم و بلند .

گرەکورە : گرێ کوێرە — گرهی که بازکردن آن مشکل باشد .

گوردی : ڕووباری‌قووڵ . گۆم — محلی از رودخانه که خیلی گوداست .

گریەوڕۆ : گریە و ڕۆ . گریە و هاوار — گریه و زاری .

گریەوگۆ : ناڵین . گریان — ناله و زاری .

گریوه : گریه . گریان	گریه .
گزز: چاوتی‌بڕین . گزی	نگاهی که خیره است
گەز : گەز	واحد طول است .
گزر : گێزەر . گەزەر	هویج .
گزرتوپ : گەز و لال . گزرکپ	مرضی است که مبتلای بآن قادر بتکلم نیست .
گزمه : زیرەك . شوفار	زرنگ . نگهبان و جاسوس .
گەزنه : لیری پێست	جوشهای ریز و پهلوی هم که روی پوست بدن پیدا میشود و شوم اطراف آنرا با قلم خط میکشند که گسترش پیدا کند .
گەزوله : گەزۆ	گزانگبین .
گەزه : گەزەی پینەدۆز . درێشه	آلتی است که با آن کفشان چرم را می‌برند .
گزله : گزەکه . بەرکوزه	دکمه‌های صدفی پیراهن . مهره‌های کبود رنگی که از سفال درست شده و بگردن حیوانات میاندازند
گەلستەملی‌کرده : بەرەڵلاکردن . رەهاکردن	ولگردی کردن .
گەشتی : گەشت‌کردن	گشت‌زدن .
گوشمه : هێرش‌بردن . بەختی‌کێج	حمله‌بردن . بازشدن .
گوش‌گەنه : لێك‌جوێ‌کردنەوەی نەلیافی خورێ و لۆکه	ازهم جدا کردن الیاف پشم یا پنبه.
گشنیز : گژنیز	نوعی سبزی است .
گونسوەن : که کەی . جومگه . جمکه	مفصل استخوان .
گاکه : کاکه . برادەر	برادر .
گل : گل . جار . بار	دفعه . بار .
گل : گل . چاوێشه	درد چشم .
گولل : گول . گەزێ	کسیکه بمرض پیسی مبتلا است .
گولل : گولەگەنم‌یاجۆ	یك خوشه از گندم یا جو .
گەلل : گەل . گەلەکۆمەکی	دسته‌ای از افراد که برای انجام کاری با کسی همکاری میکنند .
گول : گول	مانند گل سرخ .
گلا : گەڵا . بەلك	برگ خشك شده درخت بلوط .

گلار : گلاران . کەولن	برگرد .
گلارا : گلێنه . گەڕاوه (عائد)	تخم چشم . چشم .
گلەسبی : ناوی کێوێکه له باشووری خوڕەم‌ئاباد	نام کوهی است در جنوب شهر خرم‌آباد .
گلال : ڕووبار . گلاله . گلال	رودخانه .
گوڵبنەوشه : گوله بەنەوشه . وەنەوشه	گل بنفشه .
گولپ : قلپ	مقدار آبی که باندازهء یک دهان باشد . جرعه .
گولپیس : گول (نەخۆشی)	کسیکه بمرض پیسی مبتلااست .
گولچورچور : جوزکەمیز . چزکەمیز سەرنەخۆداکردن	اضطراب و ترسی که موجب می‌شود ترسنده بخود نشاشد .
گلسه : بەزەوی‌داکەوتن	زمین‌خوردن .
گولکرده : دامرکانی‌ئاگر .	گل‌انداختن آتش . سرکیف‌آمدن .
گولکره : کلۆشەگەنم	ساقه‌های باقی ماندهء گندم و جو پس از درو کردن .
گولم : گۆم . گۆل	گودالی که پر از آب‌است .
گولما : هەوێن	مایه پنیر .
گلموچه : گلمۆچه . گرمۆچه	مچاله مانندی کاغذی که مچاله شود .
گلموچه‌کرده : گلموچه‌کردن	مچاله‌کردن .
گوله‌پت : ڕاخاوی مێشك	سوراخ دماغ .
گولاو : گولاو	گلاب .
گولاوبانی : گولاو پژاندن	ظرفی‌است که در گلاب می‌ریزند .
گولم : گۆم	آبی که در گودالی جمع شده‌است .
گولوەنی : گولەبەند . عەرەقچینی ڕەنگاوڕەنگی زنانه	نوعی چهارقد ابریشمی رنگارنگ است که زنان بشکل عمامه بسر می‌بندند .
گولوەن : گەردانەی زنانه	گلوبند که زنان بگردن می‌بندند .
گمله : مێگەل . گەله	مجموعه‌ای از گوسفند و بز .
گله : دانه . دنك .	حبه . دانه .
گوڵله : گلۆله	گلوله .
گوله : پارچه زەوی	تیکه‌زمینی . تیکه‌جای محدود .
گلەبرژ : نیوەبرژ	کباب برگ و نکوبیده‌را گویند .
گله‌سل‌کرده : تێکەڵاوکردن . بەدەماکەوتن . خلەتان	غلطیدن .
گله‌گله : دانەدانه . دنك‌دنك	دانه دانه . حبه حبه .

کوردی	فارسی
گوڵهێرو : گوڵە هێرۆ	گل ختمی .
گلەبی : گلەیی . گلە	گله‌گزاری .
گلی : گلن . گلین	آلوده‌بگل . گله .
گولی : گولێ . ڕەنگی‌سور	رنگ سرخ روشن .
گلیار : ناوی تیرەیەکی گەورەی لوڕستانە	نام طایفه بزرگی در لرستان .
گولیج : گولۆی بەفر	لکه و پاره‌ء برف هنگام باریدن .
گلیل : گلۆلەیی	مدور .
گمال : گماڵ	سگ نر .
گوم : هەنگاو	قدم . گام .
گومبیە : ونبۆن . گومبۆن	گم شدن .
گومل : مست	اندازه و ظرفیت دو دست . با اچه که از گندم و جو و مانند آن کـه در میان دو دست جای گـیرد و هشت گمل یك من است .
گوململه : بازدان	جیز . جهش .
گوموەگوم : هەنگاو بە هەنگاو . پێ‌بەپێ	قدم بقدم .
گن : پارچەی گەورە. تەزۆ .موچڕك	قطعه بزرگ از هر چیزی . حالت خستگی شدید که در عضله‌ها پیدا میشود و بارا بیحس مینماید و با حالت خواب‌رفتگی پـا .
گەن : گەند . بۆگەن .گەن	بد . ناسزا .
گون : گون . لۆران	خایه . بیضه . حالت قهررا گویند
گونا : گوناه . گوناح	گناه
گناته : گرژبۆن	تیانه‌ء درهم کـه دیدن آن مطبوع نیست .
گونادبار : گوناهبار	گناهکار
گنار : نەسبێ	نسبی
گناس : خوێڕی و ناجس	پست و لئیم
گنتمل : گوڕنەتەڵە . خڕیلە	ادمهای چاق و کوتاه قدرا میگویند.
گونج : کونج . مێش	سوراخ خروجی آب لوله‌ء اسیاب که از آن آب به پره‌های آسیاب میریزد .

کوردی	فارسی
گونج‌زمرده : ڕەردەواڵە	زنبوری که رنگ زرد دارد
گونج‌سورخه : زەنگەزیرە . ڕەنگەسۆرە	نوعی زنبور قرمز رنگ و درشت‌است .
گونج‌کیو : باڵندەیەکە	سبزقبا . پرنده‌ایست
گنجلـه‌ملا : خۆهەڵاوێشتن . هەڵەزین لە خۆشیدا . گینگڵ .	بهواپریدن ازشدت شوق و شادی .
گونجملو : مێلانەی ڕەنگەسوورە	لانهٔ زنبور
گونجه‌ورسه : قۆز . گونك	کسیکه فتق دارد
گوندەسمال‌کردە : دەس‌بەگون‌هێنان، دوززیی .	حابه مالی . چاپلوسی
گونرو : دڵشکان . ڕووبربوون	کسیکه زیاد قهر میکند
گونشێر : جۆرە مێشێکە . مێشی گوەشێر .	زنبورهای قرمز و بزرگ
گون‌کرده : ڕووبرکردن	رنجیدن قهرکردن
گون‌کەنه : خەساندن	اخته‌کردن
گونکه : خەساس . خەسێنەر	کسیکه شغلش اخته‌کردن‌است
گونك : گۆنکە . دەراوی حەوز	مجرای خروجی اب حوض . گیج
گن‌گن : پارچەپارچە	قطعه قطعه
گونەل : کلۆلە . کلافە	نخی که مانند توپ دورهم بپیچیده باشد .
گنەل : کوتن . کورتیلە	آدمهای کوتاه قد
گنله : کورتەلە . کورتەباڵا	آدمهای کوتاه قد
گەنم : گەنم	گندم
گەنمەسپیله : گەنمەسپیلە	نوعی گندم‌است این ترکیب بمعنی گندم سفیده است .
گەنم‌برشته : برێشکە	گندم بوداده
گەنم‌بهاره : گەنمەبهارە . بهارو	گندمی که در بهار کشت شده
گەنم‌دراو : کاتی درووێنە . گەنم‌درووێنە	ماهی که گندم‌را درو میکنند
گەنم‌دونه : دانۆلە . (بۆ منداڵ)	آشی‌است که هنگام دندان در آوردن کودك از گندم . نخود لوبیا و عدس . باقلا و گوشت تهیه میشود برای همسایگان میبرند .
گەنم‌زوورده : فەریکە گەنم	گندم نارس که دانه آن هنوز سبزرنگ است .

گەنمەشیر : گەنمێ کە لێکەڵی شیر و خوێ بکرێ و بخورێ . خوراکێکە. — گندمی که در شیر و نمک و زیره مدتی خوابانیده شده بعد آنرا خشک نموده پس از پودادن میخورند .

گەنمەکڵاوەوەنی : جۆرە گەنمێکە — نوعی گندم است

گەنی‌کردە : بەدکارێ — بدی‌کردن

گاو : گا — گاو

گاوا : وەك . وەکو — انگار . مانند

گوال : جەوال . ئەنە — پرخور . گاله . جوال

گاواله : جەوال — جوال . گاله

گاوانیە : کێرەی سەر خەرمان بە رەشەولاغ . — از دسته گاوان خرمن کوب آنکه در وسط خرمن بدور خود میچرخد .

گەوج : گەوج . دڕندە — آدمهای کودن و یك دنده را گویند

گاوجفت : گاجوت — گاو شخم زن

گاوچە : ناعور . چەرخی ئاوکێشان لەبیر . — چرخ مخصوصی که با گاو میگردد و با آن آب از چاه می‌کشند .

گاود : قوڵ — عمق

گاودە : تونێل . ئەو کونەیە کە دینامێتی تیا دەتەقێنن — چاله و سوراخی که در کوه میزنند و در آن دینامیت یا باروت گرانه و منفجر میسازند .

گاور : گاور . کافر . دیان — گبر

گورێسکەڵە : گوزەڵەیە سەرمەلقەنە گوزێکە . — گورکن

گورچەنە : گوچان — عصا . چوبدستی که سر خمیده دارد .

گورمی : گورەوێ — جوراب

گاورە : سەگی نێر . گەماڵ — سگ نر

گوسال : گوڵك — گوساله

گوسال‌گامیش : گوێرەکەی گامێش — گوساله گامیش

گاوسو : تەویلەی گامێش — طویله گاو

گوش‌بر : گیرفان‌بڕ . ساختەچی — کسیکه با فریب از کسی پول میگیرد . کلاه بردار .

کوردی	فارسی
گوشتدونیا : گۆشتی مەڕ	گوشت گوسفند
گوش‌لال‌کردە : گوێ‌بوت . گـوێ کوتکەر . گوێ هەڵخستن .	اصطلاحاً بمعنی با دقت گـوش دادن‌است .
گاوگناس : گەوەناز . ا نەخۆشی‌یە ا	نوعی مرض دامی‌است کـه گلول ها ورم میکند .
گوشوارە : گوارە	گوشواره
گوڵدەیە : دەستنجەزوکردن	فریبدادن
گولاوە : کفتەی برنج . خۆراکێکە	غذائی‌است که از برنج ، گوشت و مغز گردو ادویه تهیه شـده و گلوله گلوله‌اسـت . کوفتـه برنجی .
گاوەمەسە : گامێشە . مێشەگەرانە	مگسی‌است مانند زنبور عسل
گومە : گومەز . گومبەت	گنبد
گاووارە : لانك . بێشکە	گهواره
گاون : گوێنی . دەوەنێکە کە مێرەوی بێدا دوروستدەکرێ .	بوته‌ای‌است که ساقه‌اش را تیغ می‌زنند و شیره‌ای که از آن بیرون می‌آید کتیرااست .
گاوە : دڵنیاکردن	اطمینان خاطر
گاورس : گاڕس . هەرزن	ارزن
گاوەولە : گای‌گێرە	گاو خرمن‌کوب
گەلا : جەوحار . ئاخوز	جیش . گاوآهن
گی : نۆرە . ئاەتێك گلەت	نوبت
گی : گو . پیسایی	مدفوع انسان
گی‌ئاوارە : گوێنەستێرە	کرم شب‌تاب
گیر : گیر . بەرگیرەوە	مانع
گیرآوردن : دەس‌خستن . پەیداکردن	پیداکردن
گیرج : گوزە . کوێژە	زالزالك
گێژ : گێژەت	گرداب . محلی از رودخانه کـه عمقش بیشتر از سایر نقاط است گیج .
گیژاڵی . گژی ئاڵۆز	ژولیده‌مو
گیژن : ریـسمە	گشنەدر
گیس : گیسێ . برچ . نەمدروستی	صحت و سلامت
گیس : گژ . موی‌سەر	موی سر زن

گیسەسپیە : سەرسپی . پیر — احتراماً زنان عمرکردەرا میگویند

گیس‌کلیل : فرزن — موی مجعد

گیسەنە : داگیرسان — برافروختن . روشن‌کردن

گی‌گلو : قالۆنچەی دەشتی — حشره‌ایست که فضولات چهارپایان بارکش‌را میگرداند و گلوله میکند .

گیلاس : گیلاس . گەلاز — گیلاس . میوه‌ای‌است

گیوەگیرە : نۆرە بە نۆرە — نوبت بنوبت

گیە : گەوەی شاخ . زگک . برا — شکم . برادر

- ل -

Kurdish	Persian
لا : لا . کەنار	پهلو . کنار
لابردنک : مەتەل . مەتەلوك . قسەی نوژ .	سخن‌باوه . متلك
لات : لات و هەژار	فقیر و تهیدست
لاتولوت : لات‌وپات . نەدار	فقیر و تهیه‌دست
لادار : لایەنگیر . لایەنگر . لادار	طرفدار
لادایە : پیشاندان . شارەزاکردن	در بین راه کسی‌را نجاتی یا نجاته‌ای بردن .
لار : لەش . تفەنگی‌بڕ	جسم . تفنگ تك‌لول دهان‌بر
لارلە : قسەی هیچ و پوچ . کەنار	پهلو . کنار
لارە : کولەگری . زیربوی منال	گریه، کودك وقتی که کسی با او تندی حرف میزند .
لاس : تەباله . لاسردن . مۆرەمۆر قسەی بە نارەزۆ .	پاله . صحبت و کلام‌از روی شهوت و میل با جنس مخالف گفته میشود .
لاس مالی : لاس‌مالین . تەبالەمالین	پاك‌کردن تپاله از زمین
لاسی : لاسی . دەس‌لەتەبالەوەردان	دست با چیزی که آلوده به مدفوع خشك شده، گاو یعنی تپاله باشد .
لاغری : گوندیکه بە زاری لەکی قسەدەکەن .	دهکده‌ایست در بخش دلفان . که گویش ساکنان آنجا لکی‌است .
لاف : لاف . قسەی بەبیر	سخن گزافه
لافی : لاف‌لیدەر . بوزلیدان	گزافه‌گو
لالا : لایلایە	لالایی
لالکسە : پاڕانەوە . لالانەوە	التماس‌کردن
لالکە : پاڕانەوە . دەس‌بەدامێن	التماس
لالکەماس : ناورانەوە و خواست	التماس و خواهش

لاك يوى : لاربژن — لالى

لامەردو : ديوەخانە . جێى پياوان — حماك بيروني . جائيكه از مهمانان پزيرائي ميشود .

لانجير : سوالەت . كيتەلە — ظرف سفالي كه در آن ماست مي‌ريزند .

لاووس : بەرۆ . بۆك — ديوارهء داخلي دهان

لاى‌لاى : لالۆ . نوزگە . گەرۆ — وريين

لبادە : ميزەر — قباي طلاب علوم ديني و هر لباسي كه مانند آن باشد .

لەپ : تەپۆلكە . گرد . سەربەرزەلا — سربالا . تپهء كوچك خاكي

لەپەر : لير . لرك — خارش بدن كه باعث ميشود بدن ورمر سود و جوش بزند .

لەت : لەت . ىيو — نصف . نيم

لەتوەن : ناوى ىەريەكى لورستانە — نام طايفه‌اي‌است كه در علوش سكونت دارند .

لەتە : لەتكە بە قەسى وشك — زردآلوي كوهي‌است

لچ : لچ . ليچق — لب

لەچەر : لچبار . لەچەر . گرۆ . باوگير . گربۆك . — جبار . بهانه‌گير

لچك : لەچك . چارۆكە — چارقدى كه زنان عشاير آنرا بصورت سه‌گوش بر شانهء خود مياندازند .

لچچو : لچە . لچو . بچۆ — كسى كه لب كلفت دارد

لختەو : رۆت . رزكراوە — برشته . بريان

لەر : لەڕ — لاغر

لرر : چەرخان . لەرين — چرخ . دوران

لور : لوڕ . خەلكى لورستان — مردم لرستان را گويند

لەروالە : لەرولاواز — لاغراندام

لەرزسە : لەرزين — لرزيدن

لرسە : چەرخان . بازدانەوەى بوند و ميترا . — نركش و بعصبانيت‌كردن . چرخيدن .

لەرزك : گۆشتى لەڕ . لەڕك — گوشت‌گاو يا گوسفندى كه چاق و پروار نباشد .

لورکوس : جۆرێ ترێیەکە — نوعی انگور سیاه رنگ و با هسته و کم‌آب .

لەرلەر : لەرزە لەرز . لەرزین — لرزیدن بر اثر سرما

لوردنە : چەرخاندن . سوڕاندن — چرخاندن

لورزانی : لورزیانی — رسوم و عاداتهای باب طبع عشایر

لەش : لەش . جەستە — جسد . جسم

لشمە : لێسینەوە — لیسیدن

لەغرو : خرم و کەس . ریخۆڵە — روده . اصطلاحاً بمعنی خویش و فامیل است .

لەغروبنە : ریخۆڵەی بەزگرتو — قسمتی از روده کوچک که اطراف آنرا پیه گرفته .

لەگم : لغاو — لگام

لەغە : لەغە — لگد

لغە : قوڕاو . لیتە — گل آلود

لەغموەنە : لەقەهاویشتن . لنگەفرتێ — لگد انداختن

لف : وەکو . جوتکە . لوسکە — مانند . جفت

لەفونە : لفانە . جمکانە . دوانە — دوقلو

لافاو : لافاو — سیل . سیلاب

لەق : لەق . لەرزین . تەلق — لرزان . نااسور

لەك : تاڵ . تەم . لەکە — اثری که بر روی پارچه یا نوع آن می‌ماند . سفیدی که روی عدسی چشم پیدا میشود .

لول : گەلە . مفتەخور . مفتەخور — مراد مزاحم و سربار . برآمدگی روی پوست بدن .

لەك : لەك . خەلکی لورستان — مردمی از سرزمین لرستان

لەکگاتە : حیزەژن . قەحبە و قاپی گەز . — زن هرزه و هرجائی

لەککر : مەیموی خالدار — گربه یا میشینه‌ای که خال سفید برگردن دارد .

للە : لەگەن — استالین

لەلو : دبلانێ . بێشکە . لەیلوك جولانە — وسیله که برای خوابانیدن کودك تهیه میشود

لولە : کودەڵەی بەرار — بچه خرس و گراز

لم : لوت . کەپۆ — بینی

لەم : کەلبی بەراز	دندان گراز
لەمپا : لەمبە . لامبە . چرا	لامپا . نوعی چراغ نفتی‌است
لەمس : بێ‌هەست . گێژوگەوار	بی‌حس . فلج
لك : سوێراو . ئاوی‌سوێر	اب یا مایعی که قدری شور باشد
لەمو : چلێس . زۆرخۆر	شکمو
لەنتەر : جۆرە چرابەکی نەوتی‌یە	نوعی چراغ نفتی‌است
لەنج : کەللەڕەق	لج
لەنجو : لەنجو . جوهەلنورتێنەر	کسیکه در هرکاری لج میکند
لنگ : تاك . پەشتەمالی حەمام	پارچه‌ایکه که در حمام دور کمر می‌بندیر . تا .
لەنگرو : جێلانێ . قاچدانسان و هەلێنانی .	لی‌لی . با یك پا جهیدن و راه‌رفتن
لنگە : لینگ . تاك . وەکو . جووت	جفت . مانند
لنگی‌لنگی : تاك‌بەتاك . لنگ‌بەلنگ	تابه‌تا . مانند کفش که هردو راست یا هردو چپ باشند .
لوو : لێو . لا . کەنار	لب . کنار
لو : بنەمالە	دودمان
لوالو : لێواولێو . لێوبدە . پڕ	لالب . پر
لێواو : لێواری ئاو . لێواو . لێوار	کنار آب
لوچ : جروك . لۆچ	چروك و چین که در پارچه پیدا میشود .
لچو : لچبار . لچۆ . زۆربلێ . لەوچە	کسیکه لب او کلفت‌است
لوچی : چروبۆچ . لۆچ	چین خوردگی حیوانات‌را گویند
لەوەر : لەوەڕاندن . لەوەڕ	چراکردن حیوانات‌را گویند
لور : راستەڕێ	راهی که بهدف و مقصد مستقیم است . هموار
لوق : هێلکەی‌بێس . لوفەلوق . لاق عاوشتنی ئەسب .	تخم مرغ خراب شده . بردن اسب‌را بحال پرتمه نیز (لوق) گویند .
لوتی : زوڕنازەن . لوتی . چاوەش گوێندە .	خنیاگر
لوك : قونێر . مێمل . منەخۆر	دمل . ادمهای مزاحم‌را گویند .
لوکە : لۆکە . پەمۆ	پنبه‌ای که از غوزه در آورده شده ولی پنبه‌دانه‌ء آن جدانشده .
لەوەن : لەوەند . ژنی حیز و هەرزە	زن هرزه

لوسه : گێل . گەوج — کسیکه عقل درستی ندارد

لونه : لانه — لانه و آشیانه،

لونەواز : لانەواز . لانەونکردن — مرغی یا حیوانی گفته میشود که لانەخودرا گم کردەاست .

لاوواح : بەچەرەی بچووك . بەچەروزکە . — بچره کوچك

لوولوو : لۆلۆ . چینچین — طبقه طبقه . قشر قشر

لووا : لێوار . کەنار . لا — لبه

لوینه : ئاشەوان . لوینه — کارگر متصدی اسیاب . آسیابان

لووس : پدو — دیواره، داخلی دهان

لەحەد : ئەلحەدی گۆڕ — لحد

لی‌ی : لباد — نوعی فرش‌است که از پشم درست میشود و پود ندارد .

لیجه : زەب و زاوەلان — لجن

لیر : خانوی دیهاتی . ریچ — اطاقی در روستا که از سنگ و گل ساخته شدەاست .

لیراو : لیك . لیکاو . لکاو — اب و بزاق دهان که در خواب از دهان کسی بیرون‌آید .

لیراوی : لیکاوی — کسیکه همیشه آب از دهانش سرازیراست .

لییز : پەناگه — پناگاه . خانه و کاشانه

لیژ : لێژ . سەرەوژێربوون — شیب و سرازیری

لیسك : لیسك . تیشك — شعاع خورشید . شعله شمع یا چراغ .

لیف : لیفه . لیفکەی حەمام — کیسه‌ای از پارچه که در حمام از ان استفاده میشود .

لیفه : پاشەڕۆکی درەخت — میوه‌هائی که پس از چیدن میوه، درختان بر آنها باقی مانند .

لیق : لاق . لینگ — پا تاکشاله، ران . لنگ

لیق‌دراز : لاق‌درێژ — لنگ‌دراز

لیك : ناسی کالەك یا سوێی و ئارۆ . قاشکردن . — قاچ . یك تیکه که سراسری از خربزه یا هندوانه و خیار بریده‌شده . باشد .

لیل : لێل . بێچ — لول .

لیلوفەر : لەیلوبەز . جۆرە گوڵێکە — نیلوفر

لیلە : لۆلە . بۆرَی — لوله

لیمور : لیمۆ — لیمو

لیوە : دێوانە . شێت — دیوانە(1)

لیاو : لێواو . شیلە . شیرە . لیکاو — لعاب . مانند لعاب برنج

---

(1) رێبازی کاکەیی و حەقەی لای ئێمە . لە بنچا سەر بەلوڕستان و کۆنە ئانەکانی لوڕستانە . . !

- م -

کوردی	فارسی
ما : مێ . ما . مەها	ماده مقابل نر . ماه
مابوك : چەپۆك	دست گشاده که بر سر کسی زده‌شود .
مات : مات . بێدەنگ . سەراسیمە	حیران
ماجو : مزد . ماف	حقوق . مزد
ماچ : ماچ . راموسان	بوسه
ماچه : ماکەر . مەهای ئێستر	خر یا استر ماده
مادوگی : دەوری دەزگیرانی . نسبی کۆتری نێر بە مێدا .	جفت‌گیری کبوتر نر با ماده میگویند اصطلاحا مرحله نامزدی انسان‌را نیز میگویند .
مارجەفری : جۆرە مارێکی زگ سووری بنك‌بنکه .	نوعی ماراست که روی شکمش قرمز و مخلخل‌است .
مارزدیه : ماران‌گەز . مارگەستن	مار گزیده .
مارکونه : بەختینی	انسانی که مشتری بناگرد جای میدهد . سکونت دارند .
مارملیك : مارمێلك . مارمیلکه	نوعی سوسماراست
مازه : مزه . شان	کتف
مازی : مازوو	ثمره درختی جنگلی‌است و در دباغی بکار میرود .
ماس : ماست	ماست
ماس‌ماس : ماست بەسەرداکردنی ژن . شاربەدەر	نوعی شکنجه‌است که در گذشته . نسبت بزنان هرزه و بدکاره روا میداشتند باینصورت که موی سر آنهارا میتراشیدند و آنهارا وارونه سوار الاغ نموده و بعد ماست روی سرشان میریختند و آنهارا در شهر میگردانیده‌اند .

ماسەنە : مەباسەن . زگپڕبوونی ژن بۆیەکەمجار . ئاوسبوون .
ماساندن . اصطلاحاً تشکیل نطفەرا نیز میگویند .

ماسەوا : دۆ کلیوێك کە بە ماستاو دروستکرێ .
آش ماست

ماسوورە : ماسۆرە
قرقرەایکە در چرخ خیاطی نخ دور آن میپیچند و در زیر سوزن میگزارند .

ماسە : ریجیوورد
شن نرم

ماسی : ماست فرۆش . ئەو شتەی کە پەیوەندی بە ماست هەیە .
ماستفروش . هر چیزی کە آلودە بماست باشد

ماشاو : ماشاو . ماشینە
خوراکیاست کە از ماش درست میکنند .

ماشتە : جۆرە نخەفتیکی ئاوریشمینی رەنگا و رەنگە کە لە خورەمئاباد دروستکرێ . بۆبەشمین .
نوعی رختخواب بیجاست کە در خرم آباد میباخشند جنس آن از پشم میباشد و چند رنگاست .

ماشە : ماشەی تفەنگ . پەلەپیتکە
زبانەایست در تفنگ کە با فشردادن آن گولە شلیك میشود .

ماقەتە : جۆرە نەخۆشییەکە
مرضیاست

ماگرتە : نیشانەیە کە ئەگەر ژنی ئاوس لە رۆژگیران و مانگیراناد ەس بخاتە سەر زگی . لە منالەکەی پەیدا دەبێ .
نشانەای سیاە رنگاست . روی پوست بدن کە عوام معتقدند . اگر هنگام خسوف و کسوف زن حاملە دست روی شکم ببرد محل دست او یعنی هر جا از بدن چنین باشد سیاە میشود .

مالیرسە : مانگیران
خسوف

مال : سامان . خانە . ئەسپ .
اسب . خانە . ثروت

مالار : دار مەشکە
سەپایکە از سە چوب بلند درست شدە و مشك ماستراساك آویزان نمودە میزنند و کرە آندا میگیرند .

مالامال : لێواولێو . پڕپڕ . پڕ
لبالب

مالدار : ساماندار . مالدار
ثروتمند

کوردی	فارسی
مالگه : هەوارگەی رەوەندان لە بەهار و رستانا .	جای سکونت موقت روستائیان در بهار و تابستان که در زیر چادر زندگی میمانند .
ماله : مالنج . میل . کلچوك ملکێشی چاو .	وسیله‌ایست در بنائی برای پهن کردن گل . میله‌ایست استخوانی که با آن سرمه بچشم میکشند . چوبی مخصوص‌است که پس از تخم افشانی آنرا روی شیارهای شخم میکشند تا دانه‌را زیر خاك بکند .
مالەنە : پاككردن . مالنج‌كردنی‌خانو	مالش‌دادن . پاك‌كردن
مالهالو : كەوسدور . رندەوەرێكی ـزره له دو ترینه دەری	کفشدور . حشره‌ایست قرمز رنگ با خال‌سیاه‌گاهی درمیان‌انگور هم دیده میشود .
مالی : مالی . دەستەمۆكراو . رام	رام . اهلی . انس‌گرفته
مامله : مامەلە . سات و سەوا	معامله
مامله‌گر : كاسكار . مامەلەگر	كاسب
مامو : مامان	ماما . كسیكه كارهای زائورا انجام‌میدهد .
مامونی : مامانی . دەستحەقی‌مامان	مامانی . پولی که بابت دستمزده به ماما میدهند .
مایه : مایە . ئایە . سەرمایە	سرمایه
مایه‌دار : سەرمایەدار . جای [illegible] حوتندەوار .	اصطلاحا بمعنی با سواداست . همچنین جای غلطرا مایه‌دار میگویند .
مایه‌دەس : دەسمایە . سەرمایە	سرمایه
مایی : ماسی	ماهی
مایی‌چنه‌ك : ماسخور ، بالندەیە (	ماهی‌خوار . پرنده‌ایست
مایچه : ماسولكه	عضله پا یا دست
ماییگیر : ماسگر	كسیكه شغل او صید ماهی‌است نام محله‌ایست در خرم‌آباد .
ماینه : مێیینه	مادینه . مقابل نرینه
مت : مت‌بون . مات‌ومەلول	مات
مەترس : مەترس . ئازا . نەترس	نترس . شجاع
مت‌کرده : سەرسام‌بون . دلەرەنجان	مات و حیران‌شده . نهرکردن

مەتەل : چیرۆك . مەتەڵ . ئەفسانە. حیکایەت . — قصه . افسانه

مەتەڵ‌گوتە : مەتەڵبێژی — قصه‌گفتن

مەتەلوێ : بز . تێکچرژاو — پر . انبوه

مەتە : سمو . مەتە — آلتی‌است فولادی که با ان چوب یا آهن‌را سوراخ مینمایند .

مەجمە : مەجوعمە . سینی‌نان — سینی بزرگ مسی

مەچ : مەچەك — مچ

مەچ‌پێچ : پێوەند . باوانە — نوار پارچه‌ای که به عضله‌ء بـا می‌بندند .

مەچیت : مزگەوت — مسجد

مەچ‌گرتـە : مەچەك‌شـکاندن . ریسواکردن . — اصطلاحاً بمعنی رسواکردن‌است

مەچەل‌کردە : گاڵتەپێ‌کردن — مسخره‌کردن

مەختە : پارچەزەوی . بژینەوە لـە مەمك . قۆنترات . — مکیدن . مقاطعه

مەختەکـاری : لە مەمك‌بـڕین . بژنراتچیەتی . — مقاطعه‌کاری

مەخمەلی : مەخمەلی . مەخمەل — هر چیزیکه از مخمل درست شده

مەدەزما : مێردەزمە — غول . مردآزما

مەر : مەر . مەگەر — مکر

مەرێ : ریدزڵ . ئەشکەوت — غار . شکاف کوه

مرد : وەرس‌بوون . مز . مربوون — حالت رنجش

مرت : ئاوسـانی کـەوە . مز . ئینتیلا . پڕ . — برز یا حمل معده

مەرج : مەرج — شرط‌بندی

مەرجباختە : مەرجکاری . مەرج‌کردن — شرط‌کردن

مەرد : پیاو . ئەندام — هر نفر که عضو داری‌است

مردال : مردار — مردار

مردال‌مەلە : مەلەمـردۆ (جـۆرە مەلەیەکە) . — نوعی شناست که خودرا مـانند مرده روی آب میاندازند و بـا دست در زیر شنا میکنند .

مردالی : مرداری . مرداربوون . لەڕ — لاشه‌ء حیوانات مرده که متعفن شده . افراد لاغر .

مەردرەن : بلیمەت . فێلباز . مەردیرەند .	حیلەگر . رند
مردەشور : مردوشۆر	غسال
مردەشورخونە : شوێنی مردوشۆردن	غسالخانه
مردەشوری : مردوشۆری . کەلوپەلی مردو .	لباسی که غسال از تن مرده در غسالخانه بیرون می‌آورد و بعد آنرا در بازار میفروشد .
مەردم : مەرد . مەردم . مرۆڤ	مردم
مردەو : پرسە	مراسم عزاداری
مردنوییە : نەبونەزاوا . شلەپەلە . بەزاوانەبون .	مردنشدن . اصطلاحاً بکس گفته میشود که ضعف جنسی دارد.
مردنی : مردوج . لاواز . نەخۆشییەکە	لاغر . مرضی که امید بهبودی برای او نیست
مەردونە . مەردانە	مردانه
مەردی : مەردایەتی . مەردێ	مردانگی
مەرزە : جۆرە شاییەکی وردە	نوعی سبزی خوردن‌است
مرژنگ : مژە . برژانگ	مژه
مەرەس : گومان . مەرەس‌بون . پێی وابێ . لای وابێ .	گمان‌کرد . خیال‌کرد
مەرسە : گومان‌بردن . حاشاکردن	انکارکردن
مرق : مەرەگە	چربی روی آبگوشت . رمق و نیرو
مرك : تیوکەر . لەئانیشکەوەتاقامك	آرنج
مرکردە : روبربون . دلزەنجاب	قهرکردن
مەرگەمش : مەرگەموش . ژەهر	مرگ‌موش . داروی کشندهٔ موش
مەرمەر : مەژمەژ	نوعی سنگ‌است
مەرو : بارۆ . گا . کلك و دەم و چاو سپی .	گاوی که پیشانی و دم او خال سفید دارد . امرود . درخت امرود.
مرواری : مرواری	مروارید
مەروگووی : کرزسك . مێی حوزسك	امرود وحشی
مەرورە : دەورەیەك یا بەشێك یا دەستێك لە یاری .	یکدور از هر بازی‌را گویند
مەرە : وا بزانە دەکا . زەن‌کردن	انکار میکند
مەری ؟ : زەن	انکار
مەریژ : مێرۆلە	مورچه
مەریژلو : لانەی مێرۆلە . شارەمێرۆلە	لانهٔ مورچه
مز : مزە . دەسحەق . کرێ	اجرت . مزد

مەزا : ئەزۆك — نازا . عقیم

مزار : مەزار . نارامگە . گۆڕ — قبر . آرامگاه

مزدس : کرێ . دەستحەق . کرێدەس — اجرت

مەزغان : مۆسـیقا . شـەیپۆری سوپایێ . — شیپور

مەزغانچی : مۆسیقاژەن — شیپورچی

مەزگ : مێشك . مەژگ . موخ — مغز

مەزگدار : ئاقل . زیرەك . مێشكدار — بامغز

مەزگنا : مزگێنی — مژدگانی

مزە : مزەئاش . ئاشمزە — اجرتی که در اسیاب بابت آرد کردن میگیرند .

مەزە : مەزە . تام — طعم . مزه

مەزەدار : مەزەدار . بەتام — خوش‌مزه . بامزه

مزی : مز . کرێ — کاری که در برابر اجرت انجام میشود . کارگر مزدبگیر .

مژ : بمژ . بمژە — امر از فعل مکیدن

مژمژ : مژەمژ . نەنجامدانی‌کار — تجمجم . اصطلاحا کندی در انجام کاررا گویند .

مژەنه : مژین — مکیدن

مژو : قسەکەری لەسەرخۆ — کسانیکه آهسته و بریده بریده حرف میزنند .

مەس : تەندو . مەست و لێر — مرید . چاق . مست .

مەستەر : نۆکەر . گزیر — نوکر .

مەسسكی : جۆرەچرێشـتێكی رەنگ زەردە . — نوعی شمع است که رنگ زرد دارد.

مسگر : مسگر . مسگەر — مسگر .

مسگری : مسگەری — مسگری .

مسلەلونی : موسلمانی — مسلمانی .

مسوار : دەفرێكی مسینە ، لە مس و قەلایی دروست دەكرێ بەلام مسەكەی زیاترە . — آلیاژی که از مس و ملع است که میزان مس آن زیاداست .

مسی : مسین — هر چیزی که از مس ساخته شده.

مەسی : مەستی — مستی .

مشا : سامانی هاوبەش ، مشاع ، — ملکی که مشترك بین چند نفراست.

مشت : مست — ظرفیت دو دست که در آن گندم یا نمك و مانند آن جای‌گیرد .

موشولق : مزگێنی — مژدگانی .

مشه‌ند : مشه‌ی پینه‌دوز — آلتی آهنی یا برنجی که کفاشان با آن چرم‌ها میکوبند .

مشکه‌ل : سه‌خت‌و ئالۆز — سختی و گره .

مه‌شکلو : کونده . کونه‌ی ئاو — جائیکه روستائیان برای جای مشك آب تهیه میکنند .

مه‌شکوله : مه‌شکه — مشك کوچك . جای آب و دوغ .

مش‌مش : مشه‌مش — صدائی که هنگام تنفس از بینی برآید .

مش‌مشه : نه‌خوشی‌یه‌که لۆشی ئه‌سپ‌ومایین ده‌بێ . — مرضی‌است که اغلب حیوانات بآن مبتلا میشوند .

مشه : مشه‌مش — صدای تنفس .

موشه‌مما : موشه‌ما . مشه‌ما — مشمع .

مف : چلم — آب بینی .

موفال : سه‌رلێ‌شێواو . سه‌رسام — سرگردان . حیران .

موفت : مفت . به‌خوڕایی . به‌لاش — رایگان .

موفته‌لا : موبه‌لا . مفته‌لا ، مبتلی ، — مبتلا .

موفتی : به‌خوڕایی . بلاش . به‌مفتێ — رایگان .

مفکه : چلم — آب‌بینی .

مفکه‌یی : چلمی — آلوده بآب بینی .

مه‌قاش : ماشه . مه‌قاشه — انبر .

مقوم : مه‌قام . گۆرانی — آهنگ . مقام .

مق‌مق : مه‌مق . غزغز . مرقه‌مرق — غرولند .

مه‌کار : به‌یار — زمینی‌را گویند که کشت‌نشده .

مکس : ده‌عوه‌ت . بانگ‌راهێشتن — تعارف .

مکس مه‌اکنالی : بیه‌کنری ناسینی سه‌رزاره‌کی — تعارفی‌را گویند که فقط زبانی‌باشد .

مه‌گه‌رگوش : گوێ نه‌گر . بێ‌گوێ — حرف نشنو .

مگس : پوره‌ی هه‌نگ — کندوی زنبور عسل وقتیکه بر درخت باشد .

مگاو : مانگا — ماده‌گاو .

مل‌ل : مل . گه‌ردن — گردن .

موللا : مه‌لا . خوێنده‌وار — باسواد . مکتبدار .

ملاژکه ملاژه : سەلاژۆ . مەلاشـو . مەلاژه — سقف دهان .

ملاس : بێکاره . خۆبژێ — آدمهای که کار و بی‌فعالیت‌را گویند.

ملاق : ئەو پرزەیەی که لە کاتی قسەکردن له دەم دەردەچێت — کنایه از رطوبت و نم دهان‌است که وقتی صحبت میکنند املاق دگیم برس.

مولایی : حوجره . خوێندنگا — مکتب‌خانه

ملایێژه : مەلاژۆ — ملاز . سقف دهان .

ملباریك : مەباریك . باریكەمل — گردن‌باریك .

ملچه : ملچه . مچەمچ — صدای جویدن . مچمچ .

ملەس : مزر — طعمی که نه خیلی ترش و نه خیلی شیرین‌است .

ملشو : ملبوانه . ملیوانەی جاکەت — دورگردن . یقه، کت .

ملق : بلق . شەپۆل — موج .

مملۆو : سەلەوان — شناگر .

مملونی : سەلەوانێ — شناگری .

مملە : مەلە — شنا :

مملە : ملەی شاخ . — گردنه . جاده، کوهستانی .

مملهم : چزك . مەلحەم . دەرمان — مرهم .

ملیچەلە : چۆلەکه . باسارێ . — گنجشك .

مملیم : گیای مێمۆك — گیاهی‌است . شیرین‌بیان .

مممبەر : مێبەر — منبر .

مممك : مەمه . مەمك . مەمـلە — پستان .

مممه : مەمۆله — پستان .

مممینه : مەیمۆن — میمون .

منا : سەرزەنشت . منەت‌کردن — سرزنش . منع .

منجر : منجز . لچۆ . سەرسەخت — سرسخت . لجوج .

منجی : باوبۆژکردن — باجگیری .

مممنر : بێز — تکبر .

مممنردار : بەبیر . لەخۆبایێ . نزرل — متکبر . خودبین .

مممنری : خۆپەرست . منمنێ — خودبین .

مممنکی : ماندۆیێ . هیلاکێ — خستگی .

مممنه : پاشماوه — باقیمانده .

مممنه : ماندۆ . ماندۆنەبی ! — خسته .

مەنی : رەن‌کردن . بوچون — انکار .

مۆو : مێو — درخت انگور .

کوردی	فارسی
مو : دەرد . دلگیران	غصه .
مەوال : ئاودەست	مستراح .
مەوال مال : گوزێز . کەنناس	نناس . کسیکه چاه مستراح‌را پاك میکند .
موجیزه : موجیره .	معجزه .
مۆره : هەسان . مۆرە	سوهان با آن آهن یا چوب‌را صاف میکند .
موز : ێێل . مۆرەمۆر . مرخ	جردبازی .
موزبره : ێێل کردن لەیاریدا	تعلیمی چوبدستی که روی آن چوبی بطور افقی وصل شده‌است .
موزکار : ێێل کردن	جرزدن .
موس : گەزۆك . ماسە حەمەیی . حوێزێ	نوعی ولگردی‌است که توام با چاپلوسی باشد برای سیرشدن سك .
موسەل : ئەوسن . زگۆ	سکمو .
موس‌مەس : مۆزەمۆز .	چاپلوسی و عرزه‌گردی برای سودی اندك .
موکوری : موکوز . ئەترس . ئازایی	گستاخی .
مووسو : مێوستان . باغی مێو . رەز	باغ انگور .
مه : من	من . ضمیر مفرد متکلم . مرا .
مەمەت : یارمەتی	کمك .
مەهو : ماین	مادیان .
می : مۆ . قژ	موی بدن و سر .
میبو : چاوکز . چاوشاش	کسیکه چشمهای کدید و کوچك دارد .
میخەك : میخەك	دانه، خوش بویی‌است . میخچه که در دست یا پا پیدامیشود .
مێر : ناوی تیرەیەکی لوڕستان‌نشینە	نام طایفه‌ای‌است که در هلوش . میبرد . کره‌گاه و بعضی نقاط دیگر سکونت دارند .
میرات : میرات	میراث .
میراتی : میراتی	آنچه از مرده برای زنده باقی میماند.
میراو : میراو . ناوی میرێ	میراب .
میرە : مێرد	شوهر .

کوردی	فارسی
میزەر : میزەر	عمامە . عمامەایکە مردان دور سر می‌بندند .
میش : مێش	موش .
میش‌خورما : مێشی خورمای بیابان	نوعی موش صحرائی‌است .
میشلە : فشفشە	فشفشە . موشك .
میش‌کوشی : ئاژاوەنانەوە	اخلال‌گری .
میشی : فوتیلەچرا	موشی . نوعی چراغ‌است کە لولە ندارد و همیشە دود میکند .
می‌کە : مۆهەڵکەندن . مۆکێشی . مۆکەن	موچین .
میل ، میلاق : میل . لە کۆنا چاوی پێ دەردەهێنرا . ئەمڕۆ سۆرمەی پێ دەڕێژن	از وسائل ورزش باستانی‌است و جنس آن از چوب‌است میلەایکە در قدیم دژخیم با آن چشم محکوم‌را از حدقە بیرون میاورد .
میل‌بازی : جۆرە یاریەکە	ورزشی کە با میل انجام میشود .
میلدار : میل‌میل . ڕێ‌ڕێ	راەدار . پارچەایکە راە راە است .
میل‌کردە : سڕبوو	سحرشدن و بیحزدن دست و پا در اثر سرمای شدید .
میلاو : لولەی‌تر گەلە	لولە . چوبی باریکی از قلیان کە در آن است .
میل‌میل : ڕێ‌ڕێ . خاڵ‌خاڵ	راەراە . پارچەای کە راەراەاست .
میمو : میوان	مهمان .
میمنایی : مومیا	مومیائی .
مینجا : نێوان	وسط .
مین‌دلدار : دلدار . دلێر . ئازا	بردل . دلیر .
مینە : مانە	میانە . وسط .
مینو : مەیدان	میدان .

ـ ن ـ

نا : نا . نە	کلمه نفی است .
ناب : ناباب . باش	خالص . خوب .
نابالغ : نابالغ . نابالق	کودکی که هنوز بسن بلوغ نرسیده . پیری که رفتار کودکان‌را دارد .
نابلەد : نابەلەد	نابلد .
ناباو : ناباو . نابەجێ	نامناسب .
نابود : نابوت .	نابود
نابەرێزی : خونەپارێز	ناپرهیزی .
ناباو : بەدنەژاد . ناجسن	بدجنس .
ناجنس : ناجسن . فێڵباز	حیله‌گر . بدجنس .
ناجور : ناجور . نابەجێ	نامناسب .
ناخو : نینۆك . ناخوێن	ناخن .
ناخوش : نەخۆش	بیمار .
نادورس : نادورست . نازاست	نادرست .
نارەس : میوەی پێگەیو	میوه نارس
نارنج : نارنج	نارنج .
ناز : ناز	عشوه .
نازار : منالی نازدار	کودکی که نزد پدر و مادر عزیز و لوس است .
نازنەنگوشـــت : نەنگوسـیلە . نەموستیلە	انگشتانه .
نازك : ناسك	نازك
نازك دل : دلناسك	زودرنج .
نازکەش : نازکێش . خەمخۆر	غمخوار .
نازکی : ناسکی	نازکی .
ناشەر : بەدنەز . بێبەزەیی	بیش از حد . دور از انصاف .
ناشکی : ناشکور . بەدنمەك	ناسپاسی .

نافه : ناوك — نافه .

نافەبریە : ناوكبڕینی منداڵ — معمول است که وقتی نوزاد دختری برای خانواده‌ای بدنیا می‌آید هنگام بریدن نافه میگویند این دختر برای فلان است و خود نوعی نامزدی است این دختررا نافەبڕبەو آن پسر میگویند .

ناڵه : زور هەژار . زۆر موحتاج . تەنگدەست — تنگدست . خیلی محتاج .

ناڵ : ناڵ . ناڵچە — نعل .

ناڵکردە : ناڵکردن — نعل کردن . کشیده محکم بصورت کسی نواختن .

ناڵەناڵ : ناڵەناڵ — صدای برخورد آب باسنگ . صدای گریه .

ناڵنه : ناڵاندن — نالیدن .

ناڵه : ناڵه . نوزه — ناله .

ناڵی : دۆشەك — تشك .

ناڵیچه : نیمدەر . مەنادەر — تشك کوچك مخصوص اطفال . تشکچه .

نامحرەم : نامەحرەم . بێگانە — اجنبی . نامحرم .

نانەجیم : بەدنەژاد . نانەجیب — نانجیب .

ناوەن : پنەی هەویر — بالشتکی که خمیر نان را روی آن پهن کرده و تنور میزنند .

نایونی : نادانی — نادانی .

نەپورنه : شێرە . جیگوزکی کردن — جابجا شده .

نەته : گوشتە زەوی . تینەی گەنم — زمین شخم زده که آماده بذرافشانی است . جوانه‌های گندم که تازه در زمین بیرون آورده است .

نەخش : نەخش . نەخشونیگار — نقش .

نەخشه : نەخشە — نقشه .

نەر : لاکەوتن . کەلەك . لاتەنیشت — پهلو . نش .

نەرجنەرج : هانەهان . نرچەنرچ — هن هن . سختی نفس زدن .

نەرچه : هەناسەسواری . نرچه — نفسی که با سختی و توام با صدا کشیده میشود .

نەرچەنه : تەنگەنەفەس — سختی نفس کشیدن .

نەردوونگ : نەردەوان . بەپێژە پێپلکانە	نردبان .
نەرم : نەرم	نرم .
نەرولە : نێرگـ . نێرنك . زێکە مەمکی بە سینەی نوسابێت	ساقه، وسط سربها . ریسکه بستانش صاف و تخت سیه‌واست .
نەروم : نەدحو . لەخۆبایی	عادت‌بد . تکبر .
نەرووما : نێر و مێ . قابە	نرومادە . نکمه‌فلزی . نکمه‌(۱) . قالمه‌ای .
نەرە : نێر . نێربە	نر . جوان‌نر .
نەرەگوولە : نێرەکەو	کبک‌نر .
نەرینە : نێرینە	جنس نر .
نەزاکە : بەرێشانی لە چاوەڕوانیدا	انتظار شدید برای دیدن کسی که منجر به ناخوشی شود .
نەزاکەکردە : چاوەڕوانی پێبووە	در انتظار کسی رنج‌بردن .
نزگ : کەم‌هێز . بێ‌هێز	رمق و نیروی کم .
نەزم : برتەی دڵ	نبض .
نزم : بێ‌هێز	رمق و نیروی کم .
نزیك : نزیك	نزدیك .
نزیکی : نزیکی	نزدیکی .
نسار : نسار	مکانی که آفتاب گیر کم دارد . پشت به جنوب .
نەسناسە : ناناسە . ناموبارەك . نامرێر	نامیمون . ناشایسته .
نوشتەر : نەشتەر	نیشتر . تیغ مخصوص فصد .
نوشکل : نەوسن . زۆرخۆر	شکمو .
نەشمە : نەشمیل . ژنی زۆر جوان	زن زیبا را گویند .
نشانە : نیشانە . نیشانەکردن	نشاندن .
نشو : نشان . خالدار .	خالهای سیاهی روی پوست بدن . نشان .
نەغد : نەقد . ناسی	نقد . مقابل نسیه .

---

۱ ــ بە پێی باری شارستانی و زەمانەوانی ــ هەندێ وشەی لوڕی و شێوەکانی تری کوردی مۆرکێکی فارسیان هەڵگرتوە . وەکو نەیلیەکانی بازاڕی شۆڕیجەی بەغدا . کە طابعێکی عەرەبیان بەسەر زمانا جورساوە .. !

نەغدی : بە بارەمروقستنی ست . بە مرید و مروس نعدی .
کاس

نوغل : نوقل — نقل .

نفت : بەوستکاری . بەوسکە . جاوچنوك — عمل چاپلوسی آدمهای شکمو در راه شکم .

بەفری : بەفرمت . بەفرین — نفرین .

نق : پڕ . نقەنق . غڕەغڕ — پر . انبوه . مرولند .

نقانق : لێواولێو . پڕ — لبالب . پر .

نك : سواو . نەرم — نرم و سابیده .

نوك : نۆك . دەنوك . لوتكه — منقار . قسمت بالای هر چیز .

نكا : مارەبڕکردن — [illegible] .

نكنەك : نكەنك . هنەهن — هن هن کردن هنگام . بیماری : حسکی .

نگمنه : هانەهان . نكەنك‌كردن — هن‌هن‌کردن .

نكه : نكەنك — نك‌نك .

نگریس : نەگرس . دلڕەش — [illegible] و [illegible] .

نم : ن . کورت . نمدار — کوتاه . رطوبت .

نوم : ناو — نام .

نما : دیمەن . نما — منظر .

نمزی : کورته دیوار — سقف کوتاه . دیوار کوتاه .

نەمك‌بەروەرده : خانەزا . کەسێکه لە مالی بەکێکی ترا بەروەردە بوبێ — یکسی گفته‌میشود در خانه کسی پرورش یافته .

نەمەکدار : بەنمەك . بەتام — ملیح . بانمك .

نەمەك‌گیرییه : بەنمەك‌گیربوّن — از سفرەء کسی نان خوردن و از نکبا و خشمی‌های او بهرەمند شدن که پس از ان خیانت مستحب سفره از مرداشتی بدوراست .

نەمەك‌گیرکرده : نمەك‌گیریْ‌کردن . پیاوەتی — کسی‌را نان دادن و یکسی کسی کردن .

نەنەم ، نمنول : نمەنم نمەنمەی باران . نمەنمە — نم‌نم باران .

نمەنه : نمونه — نشان‌دادن .

نمووراو : فرمێسك . فرمێسکاو — آب اندکی که از چشم بیرون میاید .

نونمل : کورتەی زیرەك . کورتەبنەی چالاك — آدم کوتاه قد و زیرك .

ننه : نەنە . داپیرە — جده، پدری و مادری .

نو : نۆ . نوێ . تازە — تازه . نو .

نو : نان — نـان .

ناو : لوولـە — چوب تو خالی که اب از آن عبـور میکند .

نووبر : نوبەرە — نوبر میوه‌ایکه تازه ببازار آمده .

نوبالو : کەری نۆبار — خری که تازه باری شده‌است و پالان بر آن گذاشته‌اند .

نوچمش : نوبەرەی منال . نۆزگە — اولین بچه . اولین فرزند .

نودرار : پشت و پەنا . نان پەیاکەری مال — نان اور خانواده .

نمورشته : پێنەگەییو — برشته نشده .

نوزین : نۆزینی‌ماین . — کره مادیان سه ساله که تازه زین بر آن گذاشته‌اند و قابل سواری دادن‌است .

نوژی : نیسك — عدس .

نوژیاو : نیسکێنە — اب‌عدس .

نوژیو : رۆژانێکە لە باشووری رۆژاوای خورەم‌ئاباد — نام منطقه‌ایست در جنوب غربی خرم‌آباد و محلی‌است ییلاقی .

نوساز : چاکبوونەوە . ساغبوونەوە — تازه‌ساخته .

نوشوا : ماوەیەکە دەکەوێتە نێوان نەورۆز و کاتی درووێنەکردن — از اول فروردین تا هنگامیکه گندم و جورا درو میکنند .

نوکمر : نۆکەر — نوکر .

نووکم : ناکاو . — ناگهان .

نوکمل : نۆبالـغ . — گاو ماده‌ایکه تازه بر خوره‌است .

نوکود : چاوبرسی . نان‌کوێر — نان‌کور . خسیس .

نون‌پەتی : نانی بەتێ و بێ پێخۆر — نان‌خالی . نان‌بدون نانخورش .

نونوا : نانەوا — نانوا .

نوار : رێسمە . شریتی تەزجیل — نوعی ریسمان و نوار پهن‌است کـه برای تاب خوردن و بستن‌بار بر پشت اسب و خر و قاطر بکار میرود .

ناوالق : نابالق — نابالغ .

نووار : بنکون . مانگای دڕساله — کوساله ماده، دو ساله که تازه برخورداست .

نوومرو : پیاوی گەلحۆ و بە هێز و بێ ئەقل — زورمندی که عقل کاملی ندارد .

نووه : نۆره . جار — نوبه .

نووەئاو : نۆرە ئاو (لەئاوپاریدا) — آب نوبه . نوبه، آب برای آبیاری .

نووهەلهوونه : لەپڕ . تیهان — ناگهانی .

نهنگ : نزیك — نزدیك .

نوهونه : تازەماڵ . تازەبانه — نوخانه : کسیکه تازه صاحب خانه و زندگی شده .

نـه : نـه . — نـه .

نها : پێشـاوپێش . پێش — جلو . پیشاپیش .

نەنیتکه : لاوار — جثه کوچك و نحیف بکار میرود .

نـی : روناکی . نوور — نور .

نـیره : نوورەی حەمام . ررنیق — نوره ترکیبی از آهك و زرنیخ و آب است که در حمام برای ستردن موی رخسار و موهای انسانی از آن استفاده میشود .

نیزنەز : نۆزەنۆر — ناله خیلی ضعیف .

نیزدیه : نەبزدندن — نی‌زدن .

نیزه : نۆزه . ناله و نۆره — صدای ضعیف .

نیسسه : نووسراو — نوشته‌شده .

نیسەنه : نووسین — نوشتن .

نیکتەرکرده : نوکەنوك کردن — اصطلاحا بمعنی گریستن است .

نیکنەك : نکەنك . گریەی پێدەدت — صدای گریه، آهسته .

نیمچه : نیمچه . نیوه — نیمه . نصفه .

نیمدار : نیمداشت . کۆنه — نیمه . کمی فرسوده .

نیمسوز : نیوەسوت . نیوەسوتاو — هیزم نیم سوخته .

نیمه : نیوه . نیوەخشت — نصف یك آجر . (۲)

---

(۲) زۆر دەنگ و پیت هەیە ـ لە لوڕیدا ـ جێگۆڕکێ دەکەن . وەکو

هەفتـن   خەوتن

سوم : ناو
ملق : بلق
لـا : ئاك
کەموتەر : کۆتر
قلابیك : قەیتلك
بشکال . بشکل : قشپل . بشقل
ردبلەل : رابەر
تەشخە : تاخچە
بەشخە : بەخشە
بەلم : پەلپ
ترشکە : ترشقە
خشل : خەبلە
شەمشە : چۆمچە
بسول : وێل ... تاد

ـ و ـ

کوردی	فارسی
وه : به . وه . لەگەڵ . دەگەڵ	با
وا : وار . هاوڕێ . با . هاوڕێکا	با ، همراه ، بعیض سنه
واپیه : سەرناوەلەبۆن . وازبۆن . کرانەوه .	بازشدن
وات : لەرێکەی تۆ . بۆتۆ	باتو ، همراه‌تو
واجارەته : چۆنه بۆ هێلانه	با لانه رفتن
واجمرسه : شکانی هێلکه لـه ساو زگی مریشکدا .	شکستن تخم در شکم مرغ
واچوکه : کولانەوەی برین و رام	زخمی که در اثر فشار عمدی یا ناگهانی کسی بشدت بدرد بیارد .
وارد : بازۆکه	مرغی که برای اولین در تخم می‌کند .
وارد : هاولف . باشکۆ . هاوڕێ باشەند .	همراه . ضمیمه
وارەسەنه : ئاگادارکردنەوه	با خبر ساختن ، اگاه‌کردن
وارەمه : سلەمینەوه	رمیده‌شدن
وارەمنه : رەواندنەوه	رم‌دادن
واروزەیه : سەرمەتولات . لنگـه و قۆچ .	معلق زدن از جلو بطرف عقب
واز : باز . جلیت	پرش
وانا : ئەو ئامۆزایانەی کـه باپیریان برا بوه .	اشخاصی‌را گویند که جد آنها برادرند در طبقهٔ سوم خویشاوندی قراردارند .
وازبرده : بازدان	پریدن
وازگوفت‌کرده : دۆبارە گێڕانەوەی شت .	بازگوکردن

کوردی	فارسی
واژکو : کێژامەوەی شت	بازگو
واژوی : نۆرەی حەمام	نوره
واشە : واشە	باشه
واڤور : ئامرازێکە ترباکی پێ ئەکێشرێ .	آلت کشیدن تریاك
واڤوری : ئەو کەسەیە خوی بە ترباك کێشان گرتبێ .	معتاد بکشیدن تریاك
واڤ : واق . واقوڕمان	حالت بهت و تحیررا گویند
واڤبردە : واقوڕماو . مالگرتن	خیره شدن . متحدشدن
واگەت : دوبارە کەوتنەوەی نەخۆش	عودکردن مرض خصوصا امراض که توام با تب باشد .
والاوەتە : لەسەر تەنیشت خستن	به پهلو انداختن
واگیرکردە : دەستەسەراگرتن	شرف بردن
والەتە : بەعەباع . باژەبازی بزن و مەڕ	صدای بز و گوسفند .
واوەنەیە : منال جێهێشتن . بارەگل دانەوە .	بی اندازکردن . بی انداختن . فرزند از خود باقی گذاشتن .
واهرسە : کونێکە کە وردە وردە فراوانتر بێ .	واخوردشده . سوراخی که کم کم بزرگ شود . این بتدریج وسعت یافتن را واهرسه اگویند .
وایەلا : وەیەکەوە . بەیەکەوە . لە ئەمل یەك .	باهم
وەخالتزیە : بە فیرۆدانی سامان	بر باد دادن ثروت
وەخەرجەتە : بڕواکردن	باورکردن
وەخوی گرتە : دانپیانان . بەخوگرتن	اقرارکردن
وەر : بەر . بانایی	عرض . پهنا . تن . جلو
وەرد : رێرە زێر وزەوز	تربه . سالمه نوزاد
وراز : بەراز	خوك
وراڤتە : فڕاندن	ربودن
وراڤوراڤ : فڕکان فڕکان	قاپیدن
ودربوق : درپ . فریتنە . فرفتنە	آروغ
وربیە : هەلبونی ئاگر . گرگرتن	مشتعل شدن آتش
وەربەری : ڕوبەڕو . بەپیرهاتن	مقابل . روبرو
ودرتاسکە : بەر . بەرگەدە	محل روییدن موی زهار
وەرتەکەنە : کێلان یا دروێنەی دۆبارە وەرگێڕانی رەوێ .	شکافتن . حرثی دوخنه‌ای را شکافتن . شکافتن زمین که قبلا

آنرا جبده و درست‌کرده‌اند .

وەرجەرەنە : جەژاندن — محکم بستن و فرو زدن چیزی

وەرجەسە : جولان . جمین — حرکت کردن

وەرجینە : جولانەوە . جولاندن — حرکت دادن

وەرچوینسە : داچلەکین — از صدائی ناگهانی ترسیدن و لرزیدن .

وەردلەشوینە : پاڵپێوەنان — جلو انداختن کسی و هول‌دادن او بجلو .

وەرز : لەپێش . لەبەردوە — پیش از . قبل از

وەرزا : گای نێری بەر نیر — گاونرکاری

وەرزلیکی : لەبڕ . لەنکاو — ناگهانی

وەزلیکە : مردنی کوتوبڕ — نفرینی‌است و معنی ناگهان مردن‌است .

وەرزەولا : شێلان . گوشین — فشاردادن عضلات بدن . مشت‌ومال

وەرزو : ژانی زن . بەرمژان — درد مقدماتی زایمان

وەرسی : بەردق . دارمژا — تخته‌هائیکه با فاصله روی تیر اطاق می‌چینند و بعد روی آنرا می‌پوشانند .

وەرسیزە : زۆر ترش . سفت — ترش‌کردن غذا که گلو را می‌سوزاند.

وەرسینە : بەروانکە — پارچه‌ایکه هنگام غذا خوردن بگردن کودکان می‌اندازند .

وەرشەنە : سەنەکردن — تکان‌دادن و بهوا پرتاب‌کردن و باد دادن گندم و مانند آنرا گویند . تکان‌دادن لباس یا پارچه که خاک آن بریزد .

وەرغرەنە : کون‌کردن — سوراخ‌کردن

وەرك : وڕکگرتنی منال . رکە — گریه ممتد کودک که توام با لج کردن و بهانه‌گیری باشد .

وەرك : بەرخ — بره

وەرکارد : کرتك. گۆشتی ئەستوی‌بەرز گردك — مقداری از گوشت گردن گوسفنداست .

وەرنەار : وڕکدار . بەژك — کودکی که عادت به گریه‌کردن و لج کردن دارد .

وەرکردە : ئاگرهەلکردن — مشتعل کردن آتش

وەرکردە : لەبەرکردن — پوشیدن لباس

ورکەنە : حۆهەڵاویشتن . هەڵکەندن بهوا پریدن . برکندن چیزی از زمین . روشن‌کردن و مشتعل ساختن آتش . از دیواری بالا رفتن .

ورکەورکە : هەڵبەرودابەر جست و خیز

ورماسەندن : هەڵلوشین آشامیدن . سرکشیدن هر چیز مایع .

ورەن : بەران گوسفند نر دو ساله

وەرنیسك : مەیسك سکسکه‌ای که در اثر گریه شدید دست میدهد .

وراودلکسە : حەپەسان خودرا باختن و گم‌کردن هنگام شنیدن خبری ناگوار .

وروڵەشتە : بێ‌باك لاابالی

ورسرڕەند : هەڕەمە . بە تالۆکە ڕۆیشتن . با حرکتی زشت و تند و حمله مانند بجائی رفتن .

ورهولسە : کەفوکوڵ . کەفکردن . کەفچڕین . کف‌کردن و جوش زدن زمین وقتی روی آن آب بپاشند یا سرکه ریخته شود . تب حال .

وەرواز : بەرەمراوان . بەرکوشاد جلوباز

وزسایە : هەڵسان برخاستن

وزسکە : بزسکەبزسك گولانەدەی زام . جلوه، روشنائی که شب از دور پیداست . سوزش زخم یا دردی که شوی‌را ناراحت‌کرده‌است .

وەز : نەبلی‌بار . (حجاب‌الحاجز) پرده دیافراگم که واسطه بین دستده گوارش وتنفس‌است .

وزم : دارێکی کێوی‌یە درختی جنگلی‌است

وززە : ڕۆژبلێ برجی . برگو

وزە : بست . ست وجب

وەسمە : وەسمە ماده‌ای‌است رنگی که برای رنگ کردن موی‌کار میرود .

وەنەت : وای‌شێرە ! شیوەن . سەردولکە . شیون

وەشت : وەشت . بارانی بە تاو . وەشەبارانە . باران تند و شدید

وشم : نەخۆشی گیا آفت نباتی

کوردی	فارسی
وڕق : وانەوانی منال	گربەء نوزاد
وڕقوڕقکردە : واقە واقی منـــال . زاقوزوقی منال .	گربەکردن نوزادرا گویند
وڵ : بێهودە . بەخۆڕایی . ڕەها . بەرەڵلا .	بیهودە . رها . سرگردان
وڵات : شار . وڵات	شهر
وڵبییە : بەرەڵلابوون . ئازادبـــوون . وەڵبوون .	ازادشدن . رهاشدن
وڵخەرجی : دەسبلاوی . خەرجی بێ سەروبەر .	خرج بیهودە
وڵک : بڕك . ورگ . قاتەڕەش	پهلو . تهیگاه
وڵوڵ : بێ‌هۆ . سەرازادانە	بی‌سبب . راد به
وڵنگئواز : فراوان	گشاد . وسیع
وڵە : پان . بەرین	پهن
وناو : دارێکی جەنگەڵی‌یە	درختی‌است جنگلی
ونە : ئەو	ان
ودنە : خوێندن . هاوێشتن . وانە	خواندن . انداختن
ووچە : لەوێ	انجا
وتزە : فزەفـــڕی ئۆتۆمۆبێـــل . وزەوز . وزە .	صدای موتور اتومبیل و صداهای مانند ان .
وە : ئەوکەسە	ان . انکس
وی : وای . ڕەی	وای
ویی : مۆرانە	بید . حشره‌ایست که پارچه‌های ابریشمی‌را میخورد .
ویتومری : سەرلێشێوان . ڕێکاڵێ تێکچوون .	سرگردانی و گرفتاری که توام . بابلا تکلیفی باشد .
ویچە : بۆ ئێرە	باین‌جا
ویر : وتوویر . یاد . بیر . بەولا	یاد . بسود . بطرف
ویردار : یاداست . ئاگاداری	مواظبت
ویرۆنە : وێرانە	ویرانە
ویژە : ویزەی گوللە	صدای عبور تیر تفنگ و صداهای مانند آن .
ویسك : لەڕ و لاواز	مظهر ضعیفی و لاغری‌است
ویسکە : ترووسکە	نور ضعیف چراغ و هر نوری مانند آن .

ویووای : وانەوای		گریە، وزاد
ویەکووەنە : ئاشتبونەوە . یەکبونەوە		حل‌کردن اختلاف بین دو نفر
ویل : گێل . وێل . ساکار		افراد سادە نوع‌را گویند
ویە : وەرە . لەولاوە بۆ ئێرە		از این طرف . تا این(1)

---

(1) بەڕا و سەرنجی خۆم ـ ئێزدی‌یەناش زۆر جار بە تەواوی لوزبیەکەی دەسکم نەکردووە ... !

ها : هەبە — هست

هاجواج : هار و عاج . گێژ و وز . پەرێشان . — مضطرب . پریشان

هار : ها . بنار — بائین . کسیکه بمرض هاری دچار شده .

هاربیبه : هاربۆن . سەرمەستی ماڵ و سامان . — بمرض هاری دچارشدن. سرمست شدن از لذتها و ثروت .

هارت‌وهوت : هەبت و هوت — اصطلاحا گزافه گوئی و لاف زدن‌را گویند .

هاری : سەرمەستی و بێ‌ئاگایی — سرمستی و بیخبری

هانی : داربکاری ویستن — در خواست کمك از کسی

هاسه : ویستن — خواستن

هاسی : پارمەتی‌وەرگرتن — بیخواسی

هاشا . حاشا . دۆرله — انکار

هاشاکرده : حاشاکردن — انکارکردن

هالو : خاڵ . خالۆ . لاله . لالۆ — براور مادر . سرمردبازی

هالوزا : خالۆزا — فرزندایی

هاله : خاڵ . خوشکی دایك — خاله . خواهر مادر

هالەزا : خالۆزا — فرزند خاله

هالی : حالی‌بۆن . تێکەیشتن — فهم . فهی . حالی

هالی‌بیبه : حالی‌بۆن — فهمیدن

هاوو : هەوی — دوزن همسریك مرد

هەپ : هەلم — دم . بخار

هەپیلوك : حەبولـــه . حەبولێنش . حەبیلوك . — ادمهای بمرضەرا گویند

هیلوك : هەبلوك . — ریشه‌ء گیاهی که مانند سیب زمینی‌است ولی پوست آن

سیاه‌است و داخل آن مایعی سفید مانند شیراست و در زمینهای دیم میروید .

هه‌جه‌ل : عه‌نجه‌نك . داریکی دوو شاخه‌یه گوریسی پێ بوند ده‌کری .	جوبی دو شاخه که انرا بانهای ریسمان یا (چله) می‌بندند برای محکم کردن بار
هه‌چه‌چو : حه‌چه‌چه‌چ . گریانی ساوا . قسه‌ی پڕوپووچ	نوزادی که زیاد گریه میکند . انتخابی معنی .
هود : فه‌رمان	امر . حکم
هودکردن : فه‌رمان‌کردن . ئه‌مرکردن	حکم کردن . دستوردادن
هرو : زیلمو . خوله‌میش	خاکستر داغ . خلواره
هه‌ور : زانوزۆنی منال	گریه کودك
هه‌ورازگو : جولانه	تاب
هه‌ورازه‌چه‌ه :	الفاظی است که وقتی کودکی‌را تاب میدهند میگویند .
هراس : به‌رهه‌نگ . هه‌ناسه‌سوار . هه‌نگه‌نه‌فه‌س .	تنگ نفس
هراسو : هه‌راسان	هراسان . پریشان . پرخور
هراس : هه‌راس . هه‌ربکه گه‌نم	رواعی مانند گندم و جو که بازه‌دانه‌ء ان سفت شده‌است .
هه‌رسه : وڕینه	هذیان . گفتگو در خواب
هونی : گێل . گه‌وج	کودن . دیرفهم
هه‌ردك : هه‌ردوو	هردو
هه‌رکل : هه‌رجار . هه‌رکله‌ت . کله‌ی .	هر دفعه
هه‌رده‌م بیل : کاری خورایی و بلاو	کار بی اساس و درهم
هه‌ردنی : خوارده‌مه‌نی	هر چیز قابل خوردن . خوراکی
هه‌رده : خواردن	خوردن
هه‌رز : شل‌بونه‌وه . سواو	صفت پیچی که سل ولق شده‌است
هه‌رزه : هه‌رزه . هه‌رزه‌کار	افرادی که رفتار زشت دارند
هه‌رزه‌یی : هه‌رزه‌یی . هه‌رزه‌کاری	هرزگی
هه‌رکته : شه‌لکه . مندوبی له پاش عه‌رداب	خستگی که بعلت دویدن عارض میشود .
هه‌رکه‌سیخود : هه‌ر که‌سه بوخوی . هه‌را و زه‌نا .	هرج و مرج . شلشو

کوردی	فارسی
هەرکەهەرکە : هەراهەرا	عرج و مرج
هرتک : هێز . هێزی لەش	نیرو . نیروی جسمی
هرتکدلم : هێزی دلم . خۆشەویست	مادران از روی محبت بفرزندان خود می‌گویند. یعنی (قوت قلبم)
هەروەنە : رەزەرەزی کەر	عرعرکردن خر و مانند آن
هەرو : مۆگرێ	اسس
هوروو : ناوچەیەکی شاخاویە لە باشووری رۆژهەلاتی لورستان .	منطقه‌ایست کوهستانی در جنوب شرقی لرستان .
هەرووش : بڕۆش . بڕوێش .	گندم پنجنه، دستاس شده بلغور .
هەرە : باردە . زەڕین . دەنگی گریان .	حصار باغ که‌از گل و سنگ‌است اجرهای لب بام و جزر آن که اجرهای آن از پهنا کنار هم چیده شده . صدای عرعر خر. صدای گریه .
هرگاله : هەرا و هوریا و ریسوایی	جنجال رسوائی .
هەرەگەلە : نێرێ یا بزنێک کە ناودکی بڕێن بۆ بەزین .	بز نر یا قوچی که از گله، جود بکله، دیگری برای جفتگیری میرود .
هەرەمە : هەڕەمە . تێکەڵ	مخلوط . مخلوطی از چند نوع گندم یا مانند آن .
هری : هەرز . بڕۆ . رۆکە	لفظی‌است زننده . وقتی بکسی گفته میشود یعنی زودتر برو ومحل‌را ترک کن .
هزاربا : هەزاریێ	هزاربا . حشره‌ایست .
هەژدە : هەژدە	عدد هجده .
هوس : ربح و لە . حیری نەرم	خن‌نرم .
هسایە : وێستان	ایستادن .
هوسکو : زبخەلان	خن‌زار .
هوسی : ئەستوندەك ئەستون	ستون چوبی که زیر چادر سیاه میزنند .
هوسیرە : خەسێ . خەزوور	مادر زن یا مادر شوهر . پدر زن . یا پدر شوهر .
هوسیرەما : خەسێ	مادر زن . مادر شوهر .
هەشتەرخو : هەشەرخان . مێشکی گەنم .	نوعی آرداست که از گندم پوست کنده تهیه میشود .
هەشتی : خانۆی گەورە و لەندەهۆر	خانه، بزرگ .

هەشاری : هەـــمرێ . مرۆڤی بــه ســۆز بۆ پەزین — زن یا مردیکه میل زیاد بامور جنسی و شهوت‌را نی‌دارد .

هوشک : بەفیز . وشك — متکبر .

هشلو : کس‌کس (بۆ سەگ) — لفظی‌است که با گفتن آن سگ‌را وادار بحمله میکنند . کیش کیش

هوشگه : شیربایی — خشکه . اصطلاحا هنگام ازدواج خانواده پسر و دختر قبول میکنند که مبلغ معینی از طرف خانواده پسر پرداخت شود که شامل شیربها و تمام مخارج‌است

هوشه : هەوێن — مایه پنیر .

هەڤار : هەلمی ئاو — بخار .

هەڤییه : نوستن . حەوتن — خوابیدن .

هۆوڤه : مۆهەلکێشـــانی‌ڕۆ بــه دەزوو هەسەکردن — نخ اندازی . ریسان بصورت .

هوڤ : ڕشانەوە . بیق . عۆق — استفراغ .

هەڤات : حکایەت . ســەرگوزشــتە — حکایت . قصه .

هەقیق : عەقیق — عقیق .

هەکه : ئەلهاکردنی گان — تمایل شدید زن به امور جنسی .

هــەککەدار : ژنی هــەکـکەدار . ژنی ئارەزوومەند — زنیکه میل شدید بانجام امور جنسی دارد .

هلل : هێل — دانه، خوشونی‌است .

هەلل : هەل . خوار — کج .

هلاته : هەرا و هاوار — فریاد . صحه .

هەلاهەله : هاوارکردن — فریاد زدن .

هلارویانارو : ئاشەرۆکی پیسان — هنگام تمام شدن حربزه یا خیار با این صدا مردم‌را اجازه میدهند، تا بجا لیز بیایند .

هلاهل : ژەهر . جۆرێکه لە ژەهر — سمی‌است .

هەلپه : وزینه . حەلوەلا . هەلپه — هذیان .

هەلپو : کاری بێ‌سوود — کار بیفایده .

هەلجەر : خێل — دوبین . احول .

هەلسو : ڕەنجکێشـــان بــه خۆڕایی . هەولی بێهوده — کوشش بیخود .

هولف : کونی گەورە . لوبەلۆت — سوراخ گشاد . مانند سوراخ دماغ

کوردی	فارسی
هولندو : زیندان . بەندیخانە	زندان .
هەلک : هەوڵ و رەنجی زۆر . هاتن و چوون	تلاش زیاد . زحمت زیاد . دوندگی در کاری .
هەلـــکەوو : هـــەوڵـــدانی زۆر . هەڵپەکردن	تلاش زیاد و زحمت زیاد برای انجام کاری .
هەلات : هەڵمەت . هێرش	حمله .
هەلاتبردە : هێرشبردن	حمله بردن .
هەلەت : هەڵمەت . هێرش	حمله .
هەلو : چوارناڵ . غاردانی بە پرتاوی ئەسپ	چهارنعل . رفتن اسب.
هەلرو : هەڵوژە	میوه‌ای‌است . هلو .
هەلورە : جۆلانەی منال ، هەللورە تەکاندن	بستری برای کودکان‌است که آنرا از دو طرف تا چهار ریسمان بدو میخ یا دو درخت می‌بندنـــد بطوریکه بتوان آنرا تکان داد کودک از این جنبش بخواب رود.
هلوم : ئێستا	لحظه . آن .
هەلونە : بەلالوك .	آلالو وحشـــی‌است و نام درخت آن برالیك است .
هلونیایە : هەلکوتانە ســـەر . هێرش بردن .	تاخت گذاشتن .
هلاوە : هاوسەچنین . ئەو شتـــەی لە هاوینا دەچێندرێ	کشت صیفی از قبیل ماش . نخود . ذرت .
هلە : پەنیری پێست . زازێ	نوعی پنیراست که آنرا بوسیله پوســـت نگهداری میکنند . پنیرخیکی .
هلەگمرد : بەحوزایی . بەلاس	ولگرد .
هلیلە : گیای هەلیلە	دانه سیاه رنگی‌است مانند هسته خرما که بعنوان مسهل از آن مانند استفاده میشود .
هومار : هەموار . بانی . بەختایی . دەشت	هموار . دشت .
هومال : هاوچاو . رەقیب . بزفار	رقیب . همچشم .
هومالدار : هاوچاوی . بزفاری کردن	رقیب داره .
هومبازی : هاوبازی	همبازی .

هومبەر : هاوکۆ . هاوبەش — شریك .

هومبیی : هاوجا . ناوجا — دوزن که همسر دو برادرند .

هومتا : هەوتا . هاوسەنگ — هم‌اندازه . هم‌وزن .

هومچارشوو : دەستە خوشك — دوزن که با هم دوست هستند و در تمام گردشها همیشه با هم هستند .

هومچەمش : هاوچاو . چاوەچاوکەر — رقیب .

هومخارج : هاوخەرج — چند نفر که در خرج روزانه با هم شریك هستند .

هومدەرد : هاودەرد — همدرد .

هومدەرس : هاودەرس . هاوپۆل — همدرس .

هومدەس : هاودەس — همدست .

هومدل : هاودڵ — رفیق . همفکر .

هومدەنگ : هاودەنگ . هاونشین — دوست . همنشین .

هومرە : هاورێ — رفیق .

هومرێش : هاوەڵزاوا — باجناق . دو مرد که شوهر دو خواهرند .

هومزاد : ئەوال . هەڤال — جنی که بعقیده عوام با هر کس زاده و با او همراه میشود

هممزوو : هاوزمان — همزبان .

هومسا : هاوسێ . هاوسایه — همسایه .

هومشەری : هاوشاری — دو نفر که اهل یك شهرند .

هومشوور : هاومشوور — دو نفر که با هم مشورت میکنند .

هومکور : هاوکار — دوست . رفیق .

هومکاسه : هاوکاسه . هاوپیاله — دو نفر که در یك کاسه غذا میخورند .

هومکەلام : هاوتە — طرف صحبت .

هەمگل : هەرجار — هر دفعه .

هەمگیم : گریمان . گرتە — فرضا .

هەمو : دۆسان . نویشەسەرد . ممانە — انبان . دبه‌ای چرمی‌است .

هەمهونە : هەوجەنێ . هاوبانە — همسری .

هەمیشەبەهار : هەمیشەبەهار اجزرە گولێکە) — نام گلی‌است .

هولباف : خونواندن . ریاکاری — تظاهر .

هنا : هەنا . هاوار . هانا — صدا .

هنابەرەس : مەودای دەنگی دۆکەس   فاصلەایکە دو نغر صدای بلند و فریاد یکدیگررا بشنوند .
هناسە : هەناسە   نفس .
هناســـەوەش : هەناســـەرەش . هەناسەبەد   کسیکە آهی سوزان دارد . بدنفس .
هەناسەکەشیە : هەناسەکێشان .   آەکشیدن . نفس‌زدن .
هنجنە : لەنجنین . هەنجن‌هەنجن‌کردن   ریزریزکردن . گوشت پیر و مانند آن .
هەنجسە : هەنجنراو   ریز ریز شدە .
هونك : فێنك   خنك .
هنەلا : گالتە   شوخی .
هەنگل : باخەل . شان . هەنگل   کتف . بغل .
هونە : یانە   اطاق . خانە .
هونەبا : کێشکچی‌مال   خانەبا . کسیکە نارش پاییدن خانەاست .
هونـەدار : مـالدار . خـانەدار . یانەدار . خانەخوێ   خانەدار .
هونەنشی : یانەنشین . خانەنشین   خانەنشین .
هەنێ : بخوێندرێتەوە   خواندنی .
هونەوەردسی : زۆری‌بەردەستە   خانە، جلو دست .
هون‌هاوە : جوامێر . چاوتێر   بخشندە . جوانمرد .
هونەیی : خانەیی . خۆمالی   هر چیزی کە در خانە تهیە میشود .
هەنێ : ئیسا . هەنوکە . دۆبارە   دوبارە .
هو : ئەو . هەو   آن .
هاو : هۆو . بیاخ   آوازی کە برای تحقیر و تمسخر کسی سر میدهند .
هەوا : هەوا و هەوەس . ئارەزۆ   هوا . هوس .
هەوادار : لایەنگیر   طرفدار .
هەوادەیە : هەوادان . فڕێدان   دورانداختن .
هەوار : هاوار   فریاد .
هەواروداد : داد و هاوار   داد و فریاد .
هەواهەرسە : هەلدێران   پرت‌شدن .
هەوایی : دەلالی . نهۆمی دوەمی ساختمان   طبقە، دوم عمارت . نوعی حق‌العمل است کە بابت فروش باری گرفتە میشود .

هووجه : حەوجە . پێویست . نیاز — نیاز . احتیاج.

هور : هوز تیز هەگە جەوال — نوعی جوال دو طرفه‌است که برای حمل گندم و جوو مانند آن بکار میرود .

هوورلـه : دەستەبەجـێ . بەپەلەکەوتن — شتابزدگی . دستپاچگی .

هورجك : خورجیلە . خورجە — نوعی (خورج) کوچك .

هورشەلله : جۆرەجەوالێکە . جەواڵە — نوعی جوال‌است .

هورم : سەرزێی . وەم — شکون .

هوورە : دەورە — اطراف و دور هر چیزی‌را گویند .

هوز : هۆز — خانواده .

هەوەس : هەوەس . ئارەزوو . کەلکەلە — شوق .

هوورسە : هوسە . گەمارۆدان . ئابلوقە . بۆسە — محاصره .

هوس : حەوشەی‌خانوو . خانوو — منزل .

هووش : هۆش . هۆش‌هۆش (بۆ کەر) — لفظی‌است برای راندن خر .

هوشه : گوڵەگەنم یا جۆ — خوشه گندم یا جو .

هوشەچه : گوڵچنی‌بەرزێر — کسیکه از خرمنی بچند خوشه قناعت میکند .

هوقـەلی : خۆهەڵکێشـان . لاف و گەزاف — لاف زدن . گزافه‌گوئی .

هوله : نەخۆشی‌ئاڵۆزی و وازی‌وازی — نوعی مالیخولیائی که موجب میشود کسی دریك تصمیم یا برجا نباشد

هوکاره : خو . رەوشت — عادت . خوی .

هوکدار : نەجیب . نەخۆشـی حەکەداری . بێبڕشت — کسیکه دارای مرض بی تصمیمی‌است

هوکی‌هوکی : هەڵاز . رازا — کسیکه نتواند در یك و تصمیم باقی بماند .

هوگله : گابەرد — سنگ بـزرگی که غلطـانیدن آن مشکل‌است .

هول : ترس . هۆلی‌لێهاتوە . وتەوێرەی دڵ — ترس . خیـالی که همراه بـا ترس باشد .

هولاره : شەڵتەی کەر — نوعی گاله‌است که‌برای حمل مشك آب بوسیله خر از آن استفاده میشود .

هۆوڵپلەکی : هەلپەهەلپ	شتابزدگی .
هولنت : شل	رقیق .
هوله : گێرەی حەرەسان . کاری بێ‌نەنجام	کوبیدن حرمن . کاری که انجام آن پر پیچ و خم و مشکل‌است .
هۆولی : جوانوو	کره مادیان .
هموەنگ : هاونگ . هاون	هاون .
هاووە : خاوەن . خاوەند . هاو	صاحب . مالك .
هۆوەه : هۆەه . هەیهاو . حوحـه . دەحەدەح	لفظی‌است برای راندن گاو .
هی : هەیە . نەم	هست . در لهجه (پاپی) بمعنی (این) بکارمیرود .
هەی : ریزی یەك دوای یەك	پشت‌سرهم .
هیال‌هیال : دەربەدەربوون	دربدر .
هیچ‌نە : هیچ کەس	هیچکس .
هی‌چنی : ئەو چەشنە . ئەو جۆرە	اینطور .
هیبەر : لە ماڵ‌دانیشتن . خانەنشینی	حضر . در مقابل سفر .
هیرد : وورد . ورد . بچکۆلە	خرده . ریز . کوچك .
هیردە : وردە . هوردە .	ریز . خرده .
هیردەرو : ماڵی منال زۆر	کنایه از عائله زیاد و فرزندان زیادی که جزء یك خانواده میباشند .
هیتا : هەرئێستا . یەکسەر	فورا .
هیردەریز : وردیلە	خورده‌ریز .
هیردەکاری : وردەکاری	ریزه‌کاری .
هیردەهەلو : هاڕین	درهم شکستن و درهم خورد شدن .
هیرسومل : توزاڵە (جۆرە پازێکە دەخورێت)	گیاهی که دارای پیازاست و پیاز آن خوردنی‌است .
هیز : حیز . باباك	باباك .
هیزکردە : رەوانبوون راستەوەبوون	از جای برخاستن .
هیزە : زگ‌چوون	اسهالی که بر اثر خوردن غذاهای مختلف الهضم دست میدهد .
هیزە : هیرە	خیك جای روغن .
هیلات : هاوارکردن لە بەر ژانی زۆر	داد و فریادی که بعلت دردی شدید از کسی بلنداست.
هیفکە : پزۆ	لیفه شلوار .
هیلکەهك : قاقا . حیلکەحیلك	قهقهه .

هیل : هێل	رنگ قهوه‌ای روشن .
هیل‌مەرو : گای ڕەنگی قاوەیی	گاوی که رنگ‌اش قهوه‌ای روشن است و خال سفید بر پیشانی دارد .
هیملو : عەساری دار و درەخت	محل انبار کردن هیزم .
هیمه : داری سوتاندن	هیزم .
هیوات : دەردی گران	درد شدید.
هێیهه : هەیهەی . هەبهای ابو سەرسامی !	لفظی است که هنگام تعجب گفته میشود .

ـ ی ـ

یابو : ئەسپی نازەسەن . بارگیر . یابو — اسبی که از نژادی اصیل نباشد .

یارما : بزکی نارو . برۆزی — بوتهء خربزه و خیار و هندوانه و کدو .

یارو : یارو . فلان — یارو .

یاس : ترس . سام . پرسه — ترس .

یاسدار : ترساو . تازیەدار — ترسان .

یاغی : یاخی . چەتە . سەرچلی — سارق مسلح .

یاغیگری : یاخیگەری . ریگری . جەردەیی — یاغیگری .

یافتە : ناوی جیایەکە لە باشووری رۆژاوای خورەم‌ئاباد — نام کوهی مرتفع‌است واقع در جنوب غربی خرم‌آباد .

یاقوتی : جۆرەترێیەکە — نوعی انگوراست .

یاکەریم : جۆرە کۆتریکە . باکەریم . بومری — نوعی کبوتر طوقداراست که کوچکتر از کبوتران معمولی‌است .

یال : یال . مۆی‌ملی ئەسپ . لوتکە — موهای روی گردن اسب و خر و قاطر . تیغهء کوه .

یال : ئال . جنۆکەی منالان — آل . موجود افسانه‌ای که میگویند زنان‌را در حال زایمان می‌کشد .

یالبردە : ئالبردن — آلبردن .

یالە : کێوی هەلەموت و توش — قسمتی از بالای کوه که تیغه مانند و غیر قابل عبوراست .

یاهو : یاهو . جۆرە کۆتریکە — نوعی کبوتراست .

یای : یاد — یاد .

یەتیم : زۆری بچوکی هەنگ و شتی وا — خانه شاگرد .

یەتیمچە : خۆراکی باینجان . — غذائی از بادمجان تهیه میشود .

یخ : یخ‌کردن . ئیخە بۆبزن . ئیخ — لغتی که بدان گوسفند یا بزرا از جائی دور میکنند .

بەختە : بارگیر . بەحتە	اختـه .
بەخچال : بەفرەچال . چالاو	زمینی گودی که در زمستان آب بان می‌بندند تایخ بندد و تابستان از آن استفاده میکنند .
بەخدو : سندوقی دارینه	سندوقی چوبی و پایەدار
بەدەك : بەدەگ	يدك
بەدەکی : سەربار . بەدەگی . شتی زیاد .	اضافی . لوازم اضافی
براق : پاشکوی زین	نوار چرمی‌است در زین‌اسب
بەردە : هاڕین	آردکردن گندم و جو و مانند آن
بەرزسە : بە نرخ و بایەخ	لرزیدن
بەرسی : هاڕان . ئەنجنین	آردشدن
بەرسە : زۆرهان . پیر و کەفتەکار	کنایه از پیری و ناتوانی
بورغە : جۆرە غارێکی ئەسپە	نوعی دوش اسب است .
برەق : بستی ئاش . کێری ئەسپ و ولاغ .	آلت تناسلی اسب و ولاغ . میخی آهنی‌است در چوب محور پروانه اسباب .
بەروەبەر : عیج بە عیج	مساوی .
بەرە : مشار	اره
بەرەدووسەرە : مشاری دوو سەرە	اره دوسر
بەرەکەشی : مشارکەزی . جەنەجەق . دەمەقرێ .	اره‌کشی . کنایه از مناجره . ایست بین دو نفر که یکی میگوید و دیگری پاسخ میدهد .
بەسە : ئەوە	این‌است
بەسیر : بەخسیر . دیل	اسیر
بەسیری : بەخسیری . دیلی	اسیری
بەشمی : سەوزی کاڵ . فستقی	سبزکم‌رنگ
بەغە : بەرۆك . بەخە	گریبان
بەغەدرە : بەخەدادڕین لە مەرگی ئەزیزێکا .	یقه‌دریدن . گریبان‌چاك‌زدن در مرگ کسی .
بەکاتبە : دەستشن . ئامادەبون	فراهم . آماده
بەکاتبیە : بەکاتکیربون . ئامادەی کار	آماده‌شدن جمع و جورکردن کاری .
بەکتری : یەکتری . دیسان . هەمدیس	همدیگر
بەکلە . بەکونە : تاقانە . کوڕی تاقانە.	یکدانه یکانه . تنها فرزند .

یەل : کولیجەی ژنان — نیم‌تنه‌ء . کوتاهی‌است که مخصوص زنان عشایراست و اطراف آنرا سکه‌ء نقره میدوزند .

یەلخی : بەرەڵلا . رەها. سەربەست — رها . برهنه . بدون قید و بند

یەلەنگاو : بارچەبارچە — پاره‌پاره

یەلە : ئاڵەی ئەسپ — مرضی‌است که بر آلت تناسلی اسب عارض میشود .

یەمان : نەخۆشی سندانی ئەسپ — مرضی‌است مخصوص حیوانات که اگر بآن مبتلا شوند بیش از چند ساعت زنده نخواهند ماند و مرض داخلی‌است .

یەنو : ئەوانە — اینها

یەواش : هێواش . لەسەرخۆ — آرام . آهسته

یەواش‌ڕەتە : ڕۆیشتنی لەسەرخۆ . بە هێدی ڕۆیشتن . — آرام‌رفتن

یوژنە : بۆسەی هەوجاز و بر — رهی‌است محکم که بوسیله‌ء آن جفت و یوغ‌گردن گاوان‌را به (دار)با چوب شخم‌زدن وصل میکنند .

یول : وێڵ . گێژ . گەلاوڕ — گیج . افراد گیج‌را گویند

یونجە : جۆرە ئالیکێکە — نوعی علف است برای خوراک چهارپایان .

یی‌بەس : ئیفلیجی . شەپلە — قسمتی از بدن که‌بعلت درد شدیدی حرکتش مشکل‌است .

یی‌پارچە : یەک‌پارچە . سەرلەبەر — یک‌تخته

یی‌جا : یەکجێ . بەکەدەست — یک‌جا

یی‌جانشی : شەپلەدار . جێ‌نیشی — زمین‌گیر

یی‌جایی : ئیفلیج . گۆج . کەفتە — مفلوج . زمین‌گیر

یی‌چارەک : بێچارە . سوالکەر — از اجزاء من و ده سیر است

یی‌چەش : بەکچاو — یک‌چشم

یی‌دەس : مرۆڤی‌یەک‌دەست . ڕاست. — خالص . کسیکه یک دست دارد

یی‌ڕاس : بەکڕاست . ڕاستەوڕاست — مستقیما . یکراست

یی‌ڕەی : بەکڕۆ . یەکجۆر . یەکشێوە — یکنواخت . پارچه‌ای که یک رویه‌است .

یی‌ساکی : یەکساتی (راوەستانی دڵ) مرضی‌است که فوراً میکشد . سکته .

ییسفرە : یەکسەر . چاوتروکاندنێك یکراست . یكطرفه . مستقیماً

یی‌خووید : همیشه . بەردەوام لاینقطع . یك‌بند

ییشەممە : یەك‌شەممە یکشنبه

یی‌ئەرد : موکوز . سووربوون لەسەر سمج . یك‌دنده

یی‌تەل : بە‌ئەبرد . ئەلێك . بەك‌جار یکبار

ییئلە : بەیکجار . جارێك یکدانه . یکبار

ییگیر : بەکگیر . ئامادە . بەکگرتو آماده

ییلاییبیه : بەلایی‌بوون . بەکالاکردن یکطرفه‌شدن . از بلا تکلیفی و سرگردانی راحت‌شدن .

یی‌ئۆو : لەپڕ . لەنکاو ناگهان . یکجا

ییوارگی : بەکجاری . بەکجارەکی . جارێك . یکبار(1)

(1) ئەم فەرهەنگۆکەیە ، بە رێنووسی فارسی نووسراوەتەوە و لاتینییەکەشی لە بالدایە ... منیش شالم و بە رێنووسی نوێی کوردی ، وشە و دەنگەکانم نووسیبەوە . هەوڵێکی زۆریشم دا ، وەك چۆنە لە دەنگە لوریەکە ، ئاوا بێت .. نیاز خوازم نەکەوتبێتمە نێو هەڵەی زلەوە ..!

نوێشکێ له بارەی رێزمانی لوڕی‌یەوە *

بۆ ناسینی جۆری تەرکیبی واژەکانی لوڕی . جێی کەڵکە و (هەندێ) لەو گراماتیکانە بۆ فێربوونی دیالێکتی لوڕی . پێویستە :

١ ــ پیتی (ب) کە لە دوایی چەند وشەیەکی فارسیەوە بە (ئەلف) هاتبێ و بزوێنیش نەبێ . ئەوا لە لوڕیدا : دەبێ بە (واو) :

(خواب) دەبێ بە (خەو ــ خاو)
(آسیاب) دەبێ بە (ئاسیاو) ــ [١]

٢ ــ ئەو وشە دۆ پیتی‌یانەی کە لە فارسیدا بە (ب) کۆتایی دێ . لە لوڕیدا . دەگۆڕێ بە (واو) :

(شب) دەبێ بە (شەو)
(لب) دەبێ بە (لیو ــ لەو)
(تب) دەبێ بە (تەو ــ تاو) [٢]

٣ ــ زۆرجار (ئەلف و نون)ی فارسیش . لە لوڕیدا دەبێ بە (واو) :

(نان) دەبێ بە (نو)
(جان) دەبێ بە (جو)
(ران) دەبێ بە (رو) [٣]

---

* فەرهەنگی لوڕی ــ ١٩٦٤ ــ حمید ئیزدی پەنا .

١ ــ هەمان شت لە (سۆرانی)دا رودەدا . بەڵام لە فۆنەتیك دەربڕینیا لوڕی جیایان هەیە . .

٢ ــ هەمان شت لە (سۆرانی)دا

٣ ــ (سۆرانی)یەکەش وەك فارسیەکەیە . بەڵام ئەوە نادات بە دەستەوە . کە گوایە ئەم وشانە ، لە بنەچەکا فارسی تامێزن . . تا بەڵکو هاوبەشن .

٤ ــ ئەو وشە فارسیانەی کە بە (ئەلف و میم) تەواو دەبن ، لە لوڕتـدا (ئەلف)ەکەیان فڕێ دەدرێ :

(جام) ددبێ بە (جم)

(شام) ددبێ بە (شم)

(گام) دەبێ بە (گم)

(پیغام) دەبێ بە (پەیغم) [٤]

٥ ــ هەندێ وشە کە بە (خا) دەستی پێدەکەن . لە لوڕتدا (خا)یەکە دەبێ بە (ها) :

(خوردن) دەبێ بە (هەردە)

(خونـه) دەبێ بە (هوشـە)

(خواستن) دەبێ بە (هاسە) [٥]

٦ ــ ئەو وشە فارسییانەی کە کۆتاییان بە (انە) دێ. کە نوێنەری (بزو)ێکی زۆر کورتە . لە لوڕیدا (ئەلف)ەکەی لێ لادەبرێ و لە شوێنی ئەو (و) یەیدا دەبێ :

(دانە) دەبێ بە (دونە)

(شانە) دەبێ بە (شونە)

(لانە) دەبێ بە (لونە) [٦]

---

٤ ــ لە زۆر شوێنا سورانیەکە لەگەڵ فارسییەکە یەك دەگرێتەوە .

٥ ــ جێ گۆڕکێی پێی زمان دیاردەیەکە لە هەر زمانێکا بەرچاو و گوێ دەکەوێ .

٦ ــ سـورانیەکە وەك فارسییەکە وایە . لەلەك بەختێ جیاوازێ لە نوێنێك دەربڕینا .. فارسەکانیش . بە تایبەتێ ، تەهرونێ ، بە ئان. وەك لوڕەکان لەبەری دەکەن . بەڵام لەنوسینا دەکۆڕێ .

٧ ــ ئەو وشە فارسیانەی کە بە (ئەلف و واو) دوایان دێ لە لوڕیدا (ئەلف)ەکە فڕێ دەدرێ :

(گاو) دەبێ بە (گۆو)
(ئاو) دەبێ بە (ئۆو) [٧]

(نیشانەکانی (کۆ) لە لوڕیدا)

لە شێوەزمانی لوڕیدا ، دوو نیشانەی کۆ هەن ، کە بریتین لە (و) و (یا) .. لەو دووانە (و)ەکەیان تایبەتییە بۆ کۆکردنەوەی گیانداران .. (یا)یەکەیشی لە نێوان گیاندار و بێ گیان و ئەندامی لەشدا ، هاوبەشە :

١ ــ (و)

تاك	کۆ
کوڕ	کوڕو
بەچە	بەچو
بوز	بوزو

٢ ــ (یا)

تاك	کۆ
دار	داریا

٧ ــ ابەزدێبەناش ناچار بوە ، سەرتاپای گرامەر و فەرهەنگەکە لەگەڵ زمانی فارسیدا بەراورد بکا ، چونکە لەم زمانە زمانی رەسمی ئێرانە .. خۆ نەئەدەکرا لەگەڵ دیالێکتێکی دیکەی زمانی کوردیدا بەراوردی بکا ! گەر بکرایە و ئەوابە من بێگومانە دەبکرد !!

دەس	دەستیا
چۆ	چۆیا
گۆ	گۆیا ... [8]

(ـ نیشانەی بچووك‌كردنەوە ـ)

نیشانەكانی بچووك‌كردنەوە ، لە شێوەی لوڕیدا بریتین لە (یلـه) و (چە) و (لە) .

سەرنج : لەم دیاردیەدا هاوجۆتی نیشانەی بچووك‌كردنەوەیە لە سۆرانیدا .

[نیشانەی (موبالەغە)]

نیشانەی موبالەغە لە دیالێكتی‌لوڕیدا ، بریتیە لە (ۆ ــ U) وەك :

شەرمۆ	زۆر شەرمن .. ۱
لەنجۆ	زۆر زوو زریق ... ۲

سەرنج (۱) :

نە موكریاندا (وون) بەكاردەهێنرێ وەك :
(شەرمن‌وون) .. لە سۆرانیەكەدا (ن) وەك :
(شەرمن)

سەرنج (۲) :

دۆر نیە لە (لجوج)ی عەرەبیەوە . واتا (ئیلحاح كەرەوە) هاتبێ .

★ ★ ★

---

۸ ــ نیشانەی كۆ لە فارسیدا (ها) یە .
سەرنج : هەندێ وشەی تاك ؛ كە دوا پیتیان لە لوڕیدا دیار بە . لە كاتی كۆكردنا . ئەو پیتە ئاشكرا دەبێ :
زە (زەن) دەبێ بە (زەنو)

ـ راناوەکـان ـ

(راناوەکانی مەفعولی پـــاو)

لوڕی	سۆرانی	فارسی
ووم	وەمن ـ بەمن	بمن
وت	وەتۆ ـ بەتۆ	بتو
وش	وەئەو ـ بەئەو	به أو
ومو	وەمە ـ بەمە	بما
وتو	وەتۆ	بشما
وشو	وەئەوان ـ بەئەوان	به ایشان
وام	دەگەڵ من	با من
وات	دەگەڵ تۆ	با تو
واش	دەگەڵ ئەو	با أو
وامو	دەگەڵ مە	با ما
واتو	دەگەڵ تۆ	با شما
واشو	دەگەڵ ئەوان	با آنها ... [1]

(۱) حەرفی هەمزامی : ئەو حەرفەیە ـ لە فارسیدا ـ کە لەگەڵ راناودا دێ و مانای ئەوە دەگەیەنێ کە ئەو شتە . یا ئەو کەسە لەگەڵ راناوەکەیە. دیارترین حەرفیشی (با)یە . کە لە کوردیدا ؛ بەرامبەرەکەی نیە . مەگەر باڵێ (دەگەڵ ـ لەگەڵ) نەبێ . . !

(راناوەکانی فاعیلی پــــاو)

لوڕی	سۆرانی	فارسی
مــە	من	من
تــۆ	تۆ	تو
ئــۆ	ئەو	أو
ئیمــا	ئێمە	مــا
شما	ئێوە	شما
ئونــۆ	ئەوان	ایشان
منە	(ی) ؟	مرا (٢)
تونــە	ئەتۆ . تۆ	ترا
ئووِنە	ئەوێ	أورا
ئیمانە	ئێمــە	مــارا

---

(٢) عەلامەتی مەفعولی بێ‌واسیتە : ئەو کاتەیە ـ لەفارسیدا ـ کە راناو حالەی مەفعولی‌ی بە خۆیەوە دەگرێ . نیشانەکەیشی (را)یە . کە لە کوردیدا جێگ ناکەوێ . مەگەر تەنیا (ی) جێی بگرێتەوە . وەکو :

مرا گفت		بە منی ووت
مرا	:	منی
ترا	:	تۆی
اورا	:	ئەوی
مارا		ئێمەی
شمارا		ئێوەی
ایشان‌را		ئەوانی

جگە لەوەش (را) لە زمانی ئێمەدا . عەلامەتی فاعیلی بێ واسیتەیە .

لە هەولێرێ
لە هەولێرەوە
لە هەولێرڕا

شۆمانە	ئەوانە	شمارا
تونونە	ئەوانە	ایشانرا

(ــ ناوی‌نیشانە ــ راناوی نیشانە ــ)

لە لوڕیدا . ناوی نیشانە شەش ڕیژەی تاکی هەیە . کە بەسەر سێ دەستەدا . دابەش دەکرێ .

١ ــ دەستەی (ئەلف) دوو ڕیژەی هەیە یەك (کۆ)یان هەیە
٢ ــ دەستەی (بـا) دوو ڕیژەی هەیە یەك (کۆ)یان هەیە

دەستەی (ج) . ئەویش هەر دوو ڕیژەی هەیە . کە هەریەك لەو دوو ڕیژانە جیاوازی (کۆ) دەکرێنەوە و بریتین لە :

(ئەلف) ــ	لوڕی	سۆرانی	فارسی
١ــ	یە	ئەمە	این
٢ــ	یا	ئەمە	این

سەرنج : (کۆ)ی هەردووکیان (ینو = ئەمانە)یە . کەچی فارسیەکەی (اینها)یە .

(بێ) ــ	لوڕی	سۆرانی	فارسی
١ــ	وە	ئەوە	آن
٢ــ	وەنە	ئەوە	آن

سەرنج : (ئو)ی هەردوکیان لە لوڕیدا (وەنوو = ئەوانە)وە فارسیەکەی (آنها)یە .

(ج) ــ	لوڕی	سۆرانی	فارسی
١ــ	ئی	ئەمە	این
٢ــ	ئۆ	ئەوە	آن

سەرنج : (کۆ)ی هەردوکیان لە لوڕیدا (ئینو = ئەمان . ئەوانە)وە فارسیەکەی (اینها و آنها)یە .
(نوئۆ ئەوان) فارسیەکەی (آنها)یە .

سەرنج : لە لەهجەی لوڕی (پاپی)دا کار وا دەکەویتەوە

لوڕی تاك	فارسی تاك	سۆرانی تاك
هۆ	آن	ئەوە
هی	این	ئەمە

لوڕی کۆ	فارسی کۆ	سۆرانی کۆ
هۆنۆ	آنها	ئەوانە
هینۆ	اینها	ئەمانە

(ــ نموونەیەیێ لە سەر سەرفی کار ــ)

١ــ چاوگی (هەنە = خوێندن)ە . فارسیەکەی خواندن .
٢ــ ناوی کراوی (هەنە = خوێنراوە)یە . فارسیەکەی (خواندەشدە)یە .

(١ــ رابردۆی تەواو ـ مطلق ـ)

لوڕی	سورانی	فارسی
هەیەم	خوێندم	خواندم
هەنی	خوێندت (تۆ)	خواندی
هەن	خوێندی (ئەو)	خواند
هەنیم	خوێندمان	خواندیم
هەنیت	خوێندتان	خواندید
هەنەن	خوێندیان	خواندند

(٢ــ رابردۆی گووازتن)

لوڕی	سورانی	فارسی
هەنەما	خوێندومە	خواندەام
هەیا	خوێندوتە	خواندەای
هەنە	خوێندویە	خواندەاست
هەنیمە	خوێندومانە	خواندەایم
هەنیتە	خوێندوتانە	خواندەاید
هەنەن	خوێندویانە	خواندەاند

(٢ــ رابردۆی دۆر)

لوڕی	سورانی	فارسی
هەنیم	خوێندبوم	خواندەبودم

هەیت	خوێندبوت	خواندەبودی
هەنی	خوێندبوی	خواندەبود
هەنیو	خوێندبومان	خواندەبودیم
هەنیو	خوێندبوتان	خواندەبودید
هەنین	خوێندبویان	خواندەبودن

(٤ـ کاتی حال (بەردەوام))

لوڕی	سۆرانی	فارسی
موهونەم	دەخوێنم	میخوانم
موهوی	دەخوێنیت (تۆ)	میخوانی
موهونە	دەخوێنێ (ئەو)	میخواند
موهونیم	دەخوێنین	میخوانیم
موهونیت	دەخوێنن (ئێوە)	میخوانید
موهونەن	دەخوێنن (ئەوان)	میخوانند

(٥ـ کاری غـایب)

لوڕی	سۆرانی	فارسی
١ـ بوهونە	بخوێنێ	بخواند
٢ـ بوهونەن	بخوێنن	بخوانند

(٦ـ کاری ئێستا)

لوڕی	سۆرانی	فارسی
١ ـ بهو ۆ	بخوێنە	بخوان
٢ ـ بهو نیت	بخوێنن	بخوانید

(٧ــ کاری (بۆ))

له لوڕیدا . کاری (بیه ــ بووه)یه و له جێی (بودن ــ شدن) بــەك مانــای هه‌یه

لوڕی	سۆرانی	فارسی
١ ــ نوچه‌بیم	له‌وێ بۆم	آنجا بودم
٢ ــ راس بیم	راسته‌وه بۆم	بلندشدم

سه‌رنج : پیتی (بیم ــ ١ ــ) به مانای (بودن)ی فارسی‌یه ، (بیمی ــ ٢ ــ) به‌مانای (شدن)ه .. له سۆرانیه‌که‌دا هه‌ر (بۆم)ه .. ره‌نگبێ سه‌رفی ئه‌و فرمانه پێویــستبێ .

(٨ــ رابردوی ته‌واو)

لوڕی	سۆرانی	فارسی
بیه‌م	بۆم	بودم
بیی	بوی	بودی
بی	بۆ	بود
بیم	بۆین	بودیم
بیت	بۆن (ئێوه)	بودید
بیین	بۆن (ئه‌وان)	بودند

(٩ــ رابردوی گوازتن)

لوڕی	سۆرانی	فارسی
بیمــا	بۆم (من)	بودام

بیه	بۆیت (تۆ)	بوده‌ای
بیه	بووه	بوده‌است
بیمونه	بۆین	بوده‌این
بیتونه	بۆی (تۆ)	بوده‌اید
بینه	بۆن (ئەوان)	بوده‌اند

(١٠- ئێستا)

لوڕی	سۆرانی	فارسی
موودم	دەبم	میشوم
مووی	دەبی	میشوی
مووه	دەبێ	میشود
مووێم	دەبین (ئێمە)	میشوایم
مووێت	دەبن (ئێوە)	میشوید
موون	دەبن (ئەوان)	میشوند

(١١- حاڵ)

لوڕی	سۆرانی	فارسی
هیەم	هەم	هستم
هیی	هەی	هستی
هی	هەیە	هست
هیێم	هەین (ئێمە)	هستیم
هیێد	هەن (ئێوە)	هستید
هیێن	هەن (ئەوان)	هستند

(١٢ـ كارى ئيستا)

لوڕى	سۆرانى	فارسى
بـو	بيـه	باش
بۆيت	بيـن	باشند

(١٣ـ كارى غايب)

لوڕى	سۆرانى	فارسى
بووه	بێ	باشـد
بووەن	بيـن	باشند

سەرنج : كارى (بۆ) لە لەهجەى پاپى و بالاگرێوەدا ـ لە جێى (بى) (و)يش دێنن •• لێرەدا تەنيا نموونەى (و)ەكە هاتوه :

(ئـا ـ كارى رابردو)

لوڕى	سۆرانى	فارسى
ويدم	بۆم	بودم
ويدى	بۆى	بودى
ويد	بـو	بود

(ب ـ كـو)

لوڕى	سۆرانى	فارسى
ويديم	بۆين	بوديم
ويديد	بۆن (ئێوه)	بوديد
ويدەن	بۆن (ئەوان)	بودند

سەرنج [١] : کاتەکانی تر . لە شێوەکانی تردا بێ فەرقن •

سەرنج[٢] : وشەیەك کە بە (نگ) تەواو بێ . لە لوڕتدا بە (غەنــە ــ گنە) وەکو وشەکانی (جەنگ ــ سەنگ) . بە هەمان شێوەی سلێمانی کــە لەفزی (نگ) دەکرێ وەك : (رەنگ ــ دەنگ ــ بەریەنگ) •

فەرهەنگـەکان

گەلی سوودم لەم فەرهەنگانە وەرگرتووە :

١ ـ فەرهەنگی عمید ـ فارسی ـ حسن عمید

٢ ـ فەرهەنگی خاڵ ـ ٣ بەرگ ـ شێخ محەمەدی خاڵ

٣ ـ فەرهەنگی مهاباد ـ گیوی موکریانی

٤ ـ فەرهەنگی کشتوکاڵ ـ شێخ مارفی قەرەداغی

٥ ـ دەستور وفەرهەنگی زمانی کوردی عەرەبی فارسی ـ علاءالدین سجادی .

⋆ ⋆ ⋆

سوپاس ونوازشت

لەوانەیە گەر هاندان و هاریکاری ماموستایان (هێمن ـ حەسەنی بانەیی ـ عبدالله حسن زادە نەبوایە ، لەتەك هەندێ برادەری دڵسوزیتر ، ئەم کار و پرۆژەیە دوا بکەوتایە ... ! سوپاسێکی گەرمیش بۆ کاك ئەوزەحمانی زەنگنە کە سەرپەرشتی ئەم قاموسەی بۆکردم :

نرخی (٤٠٠) فلسە

٢٠٠٠ دانە لەم کتێبە لەچاپدراوە
دەستپێکردنی لەچاپدان ١٩٧٨/١٠/١٠
لێبوونەوە لەچاپ ١٩٧٨/١٢/٣١

لەکتێبخانەی نیشتمانیدا
ژمارە ١٦٧١ی ساڵی ١٩٧٨ی دراوەتێ

A LAK AND LORR

DICTIONARY

HAMID IZADI PANAH

COMPARED OF COMMENTED UPON

BY

MAHMOUD ZAMDAR

1978

نرخی (٤٠٠) فلسه